pierre benoit

koenigsmark · atlantida

PIERRE BENOIT

Koenigsmark
Atlantida

Traducere**:** Koenigsmark **– Radu Joil**
Traducere: Atlantida – **Gellu Naum**

EDITURA PENTRU
LITERATURĂ UNIVERSALĂ

BUCUREŞTI

1968

Pierre Benoit (născut la Albi, Tam, 16. VII. 1886 [mort 3. III. 1962]).

După ce a publicat, fără succes, câteva poeme, Benoit a cucerit dintr-o lovitură un imens public cu primele sale două romane Koenigsmark (1917) și Atlantida (1919).

De atunci Benoit a publicat aproape cincizeci de volume toate scrise după aceeași tehnică consistând într-un amestec subtil de elemente foarte diverse: intrigă agitată, din resorturile căreia unele rămân cufundate în taină, inexplicate și misterioase; eroine romantice și fatale (al căror nume începe întotdeauna cu litera A) împing la aventură și adesea la moarte tineri burghezi simpatici și înflăcărați.

Koenigsmark

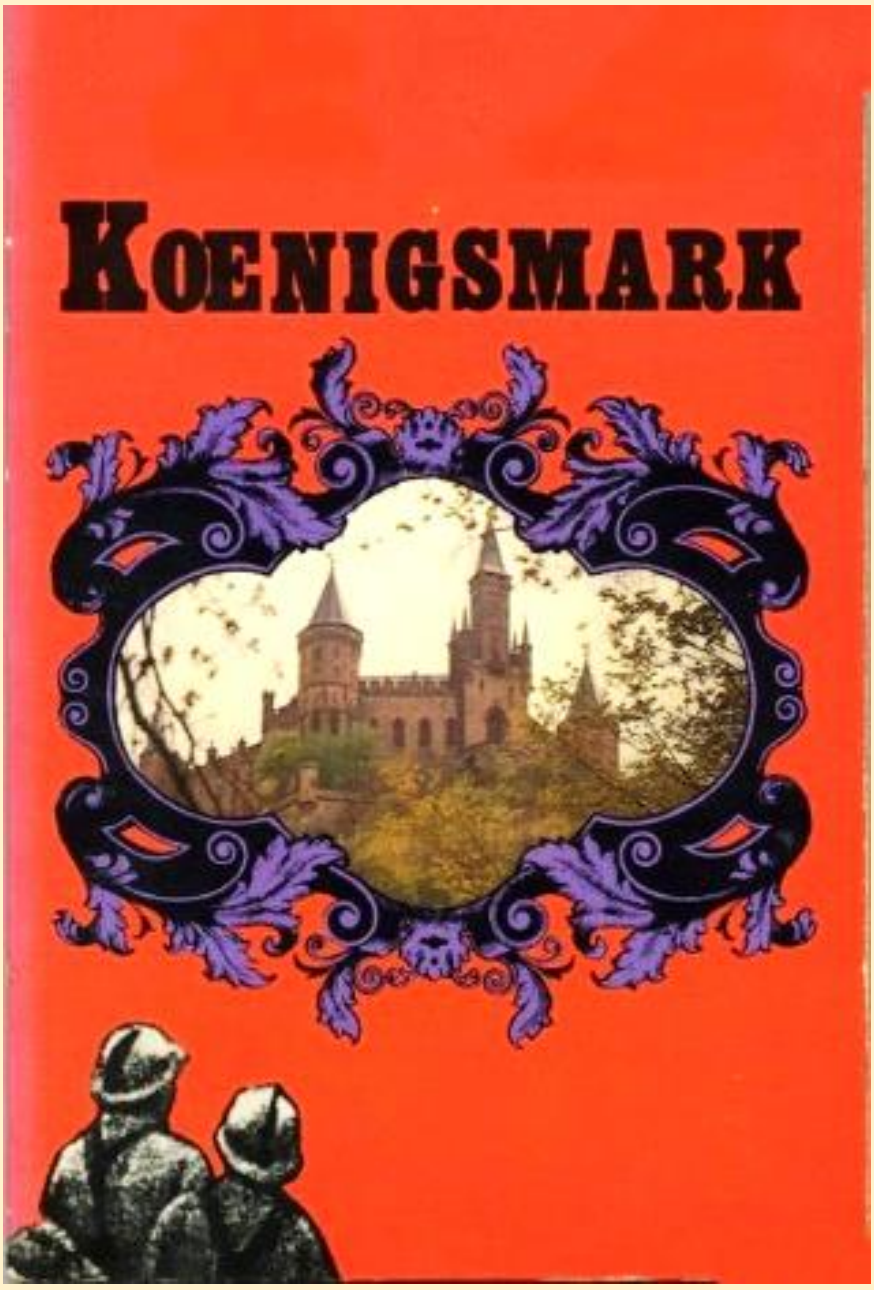

Doctorului LÉON LASCOUTX

Acele vechi castele din galanta Saxonie şi electoratul Hanovra, acele palate gotice, mohorâte şi tăcute pe dinafară, dar feerice pe dinăuntru, cu lambriurile lor de aur masiv, cu tapetele de brocart, cu grelele lor portiere de tapiserie, nu constituie oare un spectacol straniu şi fantastic pentru noi? Acolo tragedia se amestecă cu pastorala: la fiecare uşă te izbeşte o intrigă; de-a lungul coridoarelor luminate pe jumătate, amorul îşi joacă sarabanda…

BLAZK DE BURY

Cuvânt înainte

Multă vreme am șovăit să scot la lumina zilei ceea ce moartea îmi încredințase. Apoi, gândindu-mă că locotenentul Vignerte și aceea pe care a iubit-o s-au întors în eterna umbră, am socotit că nu există nicio rațiune să mai păstrez tăcere cu privire la tragicele evenimente întâmplate în lunile din preajma Marelui Război și al căror teatru a fost curtea germană din
Lautenburg-Detmold.

P. B.

Prolog

— Rupeți rândurile!

Și, din obișnuința care te scutește de orice altă comandă, convoiul mohorât al companiei făcu la dreapta, în rând câte patru.

Venea noaptea, dezolantă și rece, striată de lungi dâre lichide. Plouase toată ziua. În mijlocul luminișului, apa băltoacelor oglindea, palid încă, cerul coclit.

Se auzi un ordin: înainte!

Mica trupă se puse în mișcare. Eu eram în frunte.

La liziera pădurii se ridica un pavilion, un fel d. E casă de petrecere în genul celor din secolul al XVIII-lea; vreo două, trei obuze abia îi știrbiseră părțile laterale. Lumina lustrelor din salonul de la parter, multiplicată, în oglinzi, se răsfrângea prin geamurile înalte și făcea mai sinistră și mai neagră noaptea de octombrie care se lăsa.

Vreo cinci, șase umbre cu pelerine luncii se profilau afară pe fundalul acestei lumini.

— Ce companie, locotenente?

— Compania 22 din regimentul 218, domnule general.

— Vă instalați în tranșeele de la Blanc-Sablon?

— Da, domnule general.

— Bine. După ce toată lumea își va ocupa locurile, dumneata te duci la postul de comandă și primești ordine. Comandantul dumitale de batalion le are… Noroc!

— Mulțumesc, domnule general.

În întuneric, oamenii aveau niște siluete ciudate, de cocoșați, așa cum umblau sprijiniți în bastoane și purtând în spate ranițele supraîncărcate în care înghesuiseră cele mai diferite lucruri. În tranșee ești ca pe o insulă pustie. Poți ști de ce-o să ai nevoie? Așa că soldații vâră în ranițe tot ce se poate duce.

Domnea o tăcere gravă și ursuză, tăcerea care se lasă când pornești să ocupi un sectar cu care nu ești obișnuit, și apoi, Blanc-Sablon avea faima proastă. Tranșeele inamice erau, ce-i drept, destul de departe – vreo trei, patru sute de metri – dar natura terenului nu îngăduise să se sape decât niște adăposturi mizerabile, care amenințau mereu să se prăbușească, fiind menținute. Cu multă caznă de trunchiuri descojite de brad, de afară, de aceasta, lacul, era accidentat și împădurit, de nu. Vedeai nici la cincizeci de metri în fața ta. Și nimic nu-i mai enervant în război decât misterul invizibilului.

Un glas întrebă:

— Cine știe dacă vom putea cel puțin să aprindem luminările?

A aprinde luminările, asta: însemna să jucăm cărți. Se poate juca numai dacă șanțurile stat destul de adânci și intrarea bine camuflată eu o foaie de cort.

Un altul bolborosi:

— Cât timp o să stăm aici?

Întrebarea rămase fără răspuns. În octombrie 1914, războiul nu căpătase încă un caracter administrativ, cu schimburi fixe, cu permisii… Când intrai în niște tranșee proaste, ne știind câte zile vei rămâne acolo, nu te puteai hotărî să le aduci îmbunătățiri nu merită osteneala. O lună de zile am stat locului. Cu siguranță că înainte de sfârșitul săptămânii vom pomi-o mai departe.

Dibuiam eu bastonul cărarea de pădure, luminată la trei pași de o păcătoasă de lanternă, pe care un soldat o ținea sub pelerină. Groaznic lucru e să fii călăuză, în pădure, noaptea, pe un. Drum necunoscut. Oamenii din spatele tău, chiar și gradații, te urmează ca niște mielușei, fiind atenți numai să nu se izbească în nas, la o oprire bruscă, de ră nită înaintașului, singurul orizont al fiecăruia. Ceilalți se gândeau poate la trupă de selariib, la o partidă de cărți, la cei de-acasă, Iu mai știu eu ce… Eu nu aveam decât o singură grijă, să nu duc pe un drum greșit mulțimea asta oarbă.

Nu se auzea decât tropăitul surd al convoiului care şerpuia neostoit îndărătul meu. Copacii clădeau -o boltă neagră deasupra capetelor noastre. Din când în când, trecând printr-un luminiş, ridicau capul; dar cerul era tot atât de întunecat ca şi plafonul de ramuri.

— Unde-i locotenentul?

— În frunte, domnule locotenent.

O mână se aşeză pe umărul meu: era mâna lui Vignerte.

Când, după luptele de la Craonne, căpitanul nostru ne-a părăsit, fiind numit comandant de batalion într-un alt regiment, Raoul Vignerte, mai vechi decât mine, luase comanda companiei. Era un băiat de vreo douăzeci şi cinci de ani, subţirel, cu un cap splendid de brunet. În două hmi de război ne apropiasem mai mult decât am fi putut-o face în zece ani de pace. Fără să ne fi cunoscut înainte de august 1914, aveam totuşi amintiri comune. Eu sunt din Béarn, el din Landes. Eu mă pregătisem să dau la Sorbona examenul de agregat în germană. El se pregătise doi ani mai târziu să dea tot la Sorbona examenul de agregat în istorie.. Rând pe rând, vesel şi taciturn, era în toate împrejurările un admirabil comandant de companie. Soldaţii ’găseau că e uneori puţin cam distant, puţin lunatic, dar le plăcea foarte mult curajul său calm, igrija constantă pe care o avea pentru ei. Vignerte nu dormea laolaltă cu oamenii, aşa cum făceam eu. Dar ei ştiau că, dacă stătea singur. şi alegea în schimb adăpostul cel mai oropsit, cu cele mai puţine paie şi cel mai expus.

În ce mă priveşte, nu ştia ce să mai facă, ca să uit că, deşi el e cu doi ani mai tânăr ca mine, devenise comandantul meu. La rându-mi, pe lângă că eram încântat să fiu la ordinul unui asemenea camarad, mă simţeam fericit că nu mai aveam răspunderea de fiecare clipă, pe care o are un comandant de companie. Întocmirea statelor, discuţiile cu sergentul-major şi cu furierul, contabilitatea, oricât de redusă ar fi în timp de război, nu mi-ar fi făcut de loc plăcere. Vignerle, care în timpul retragerii nu dormise o oră pe noapte, care plecase ultimul din Guiseul în flăcări şi intrase cel dinţii în Ville-aux-Bois, după ce fusese făcut una cu pământul, acelaşi Vignerte se ocupa meticulos de cele mai neînsemnate mărunţişuri. Uneori, când îl vedeam pe acest fermecător intelectual acordând întreaga sa atenţie unor treburi insuportabile, se întâmpla să mă gândesc: Ce-o fi vrând să uite? Căror gânduri negre vrea să se sustragă?… Atunci, ca şi cum s-ar fi temut că l-am ghicit, se apropia de mine cu vreo glumă, şi regimentul nu cunoştea în ziua aceea tovarăş mai vesel şi mai lipsit de griji că dânsul.

În seara aceea, trecea prin momentele sale grave. Nici nu e de mirare. Când ai sarcina să răspunzi de două sute cincizeci de oameni, într-un sector nou! Şi apoi, se putea să-i fi venit nişte ordine de care eu nu ştiam încă.

— Unde ne aflăm? întrebă el.

— Mai avem zece minute până la postul de comandă. Apoi îl întrebai în şoaptă:

— E ceva nou?

— Cred că o companie a batalionului va trebui să efectueze o anumită operaţie. Dar nu e rândul nostru. Dealtfel, voi rămâne la postul comandamentului. Ai să faci schimbul fără mine. Peste un sfert de oră sosesc şi eu cu ordinele.

Blanc-Sablon era un loc de-a dreptul lugubru. Pe marginea unei văi, se afla o pădure pitică, desfundată de obuze, presărată cu cioturi ieşite în afară şi gropi întunecoase, iar drumul din faţa noastră, care ducea spre satul ocupat de inamic – la vreo sută de metri depărtare – era baricadat cu crengi.

Soldaţii, care tăcuseră mile până atunci, nu se putură opri să nu facă nişte scurte comentarii:

— Ei da, e ceva pe cinste! Numai nouă ni se poate întâmpla să dăm peste astfel de meleaguri…

— Tăcere!

Schimbul are ceva din figurile de cadril. Comandantul de companie, şeful de secţie, caporalul, soldatul trebuie să-şi găsească repede perechea, pe comandantul, şeful de secţie, caporalul, soldatul căruia urmează să-i ia locul. Treaba se face în cinci minute, fără zarvă: altminterea artileria duşmană ar deschide imediat focul împotriva oamenilor înghesuiţi unul într-altul, din care jumătate e în afara adăpostului, şi i-ar nimici.

Liniştea, relativ uşor de păstrat de cei care sosesc, se obţine mai greu de la cei care pleacă. Bucuria de a

dormi în curând într-un loc ferit, de a se odihni câteva zile în dosul frontului, îi stârnește la vorbă. Și încep să dea sfaturi celor care vin să-i înlocuiască:

— … Și încă ceva, fii atent la crenelul de colo. Drept în față, e un cetățean care are pică pe mine. Am tras astăzi de trei ori în direcția lui; dacă n-a murit, cu siguranță că vrea să se răzbune. Așa că…

— Tăceți odată!

Într-adevăr, afurisit sector: trebuie să împrăștii oamenii la patru-cinci posturi mici, îți trebuie douăsprezece santinele, fără a mai pune la socoteală și patrulele. Ah, oamenii mei, săracii, n-o să aibă prea mult timp de dormit.

— La revedere, domnule.

— La revedere, și-ți mulțumesc că ai fost atât de îndatoritor.

E ofițerul companiei înlocuite, care își ia rămas bun: larma se stinge în pădure.

Era și timpul: uite luna.

Tristă, voalată de o ceață gălbuie, își face drum printre nourași cenușii.

Ea luminează jalnicul peisaj albicios, trunchiurile sfârtecate ale copacilor, pământul răscolit. Oamenii au dispărut în adăposturile lor. Santinelele au îndreptat puștile cu țeava în jos, ca să nu sclipească baionetele. Îndărătul nostru răsar movilițe turtite, înconjurate de niște emoționante gărdulețe de o palmă făcute din ramuri împletite.

Sunt mormintele.

Soldații nu le-au văzut. Cu atât mai bine 1 E mai sănătos să le vadă abia mâine, la lumina zilei, ciad se vor mai fi obișnuit puțin aici, tând soarele m străluci aproape vesel deasupra capetelor noastre.

*

Ostașii din cele cinci posturi mici și cele douăsprezece santinele sunt pe locurile lor. Compania s-u băgat în găurile de cârtiță. Jumătate din efectiv – cei ce nu sunt de strajă – au și început să sforăie.

Cu doi voluntari – se găsesc totdeauna câțiva treji sau curioși – am pornit în patrulare.

— Spuneți-i locotenentului Vignerte că am plecat să fac legătura cu compania 23; să m-aștepte în adăpostul meu. Mă întorc într-un sfert de oră.

Ne strecurăm de-a bușilea pe lângă garduri. La intervale regulate, o fâșie de lumină se ridică din tranșeele germane și cade înconjurată de un nimb albastru, difuz.

— Cine-i?

— Massena.

— Melun.

— E ofițerul din compania 24, care vine să facă legătura. Ce mai e nou pe la voi?

— Nimic, domnule locotenent. În afară de faptul că ne-am încăierat cu o patrulă germană. Astea au fost împușcăturile pe care le-ați auzit adineuurea. Am ucis un soldat.

Un corp zace în iarbă. Mă aplec. Poartă numărul 182 pe epoleți.

— Și hârtiile unde sunt?

— Le are căpitanul.

— Bine. Aici, la dreapta, în pădurice, la o sută de metri, se află un mic post al nostru. A!… Și la ora două trece o patrulă. Cred că n-o Să i se joace vreo festă, nu-i așa?

— Nicio grijă, domnule locotenent.

— La revedere.

Când mă întorc, îl găsesc, pe Vignerte în adăpostul meu. Fumeaz o țigară și-1 întreb:

— Nu-i nimic nou?

— Nimic „îmi răspunde el, cel puțin pentru noaptea asta. S-ar putea ca cei din compania 22 să aibă de furcă. În fața lor se află un corp de pădure și avem toate motivele să credem că se pune la cale o lovitură acolo. Compania 22 trebuie să se ducă să vadă ce-i, și, dacă e posibil, să le zădărnicească planurile. La șase

dimineața pleacă o secție – ceilalți, vin. După ei să le dea o mână de ajutor, îndată ce vor răsuna detunăturile, compania 23 trebuie să deschidă focul asupra tranșeei din fața lor, ca s-o imobilizeze. Noi, noi nu ne vom amesteca decât dacă lucrurile se încurcă. Dar, în orice caz, compania 23 contraatacă înaintea noastră. Prin urmare, o noapte liniștită. Și la voi, nimic nou?

— Compania s-a instalat, i-am. Răspuns. De altfel, stăm în niște condiții atât, de proaste acolo, că pot fi liniștit: o bună parte a campaniei va fi mereu, de veghe. Am stabilit legătura cu cei din dreapta noastră;. Nici acolo nu-i nimic important, în afară de faptul că s-au încăierat eu o patrulă germana. Pe unul l-au doborât.

— Ce armă? întrebă Vignerte.. Infanterist? Vânător?

— Infanterist. Din infanteria prusacă, regimentul 182.

— Sunt curios să știu de unde provin oamenii din fața noastră, spuse camaradul meu.

Și zicând acestea, scoase o mică agendă Lavauzelle:

— 160, Posen, – 180, Altona, – 181, Lippe, – 182, Lautenburg… Lautenburg…

— Și ce-i cu asta?

El mai repetă o dată:

— Lautenburg,

— Cunoști cumva Lautenburgul? l-am întrebat, puțin mirat de tonul lui.

— Dă, răspunse ei grav. Ești sigur de numărul regimentului?

— Sunt sigur, i-am răspuns, pierzându-mi puțin răbdarea. La urma urmei ce-are a face dacă-i din Lautenburg sau de aiurea?

— Evident, murmură dânsul. Ce-are a face?

Nu-l slăbeam din ochi, mai ales că, absorbit cum era, nu-mi dădea nicio atenție.

— Vignerte, ce este? îl întrebai. Parcă nu ești în apele tale. Ai vreo știre proastă?

Dar el, între timp, își venise în fire, și dând din umeri, îmi răspunse:

— Sărmane prietene! O știre proastă? De la cine, mă rog? Sunt singur pe lume. (J știi prea bine.

— N-are a face, stăruii eu. Ești nervos astă seară. Ar fi bine să rămâi cu mine. Poți să-ți stabilești postul de comandă unde vrei.

— E adevărat, mă întrerupse el, sunt puțin cam nervos. Cât e ceasul?

— Șapte.

— Atunci, hai să jucăm cărți.

Propunerea era atât de neașteptată din partea lui încât cei doi soldați care mă însoțeau ridicară capul, uluiți. Niciodată Vignerte nu fusese văzut, în compania noastră, punând mâna pe o carte de joc.

— Ei, voi doi, Dmnestoy, FJenriquez, aveți cărți de joc, nu-i așa? întrebă el.

Soldații făcură un semn afirmativ. Se putea să n-aibă?

— Ce știți să jucați?

— Ruină, domnule locotenent.

— Fie, să jucăm ruina.

A fost o partidă ciudată. Timp de o oră, Vignerte fusese copios ruinat. Bieții soldați se uitau nedumeriți unul la altul, întrebându-se ce. Era mai extraordinar în aventura lor, onoarea pe care le-o făcuse, locotenentul Vignerte, sau suma – zece franci – pe care, o câștigaseră de la dânsul.

Îl priveam din ce în ce mai neliniștit.

Deodată zvârli nervos cărțile.

— E un joc stupid; e ora opt, mă duc să supraveghez primul schimb.

— Te însoțesc.

Nu voi uita niciodată noaptea aceea. Puțin dte puțin cerul se curățase de norii de vată. Luna, aproape plină, strălucea în azurul albastru și rece. Jos peste pâlcuri de dumbrăvi întunecate, pe nisip și pe tranșee, lumina ei trăsese dâre albicioase.

Lansarea rachetelor luminoase, devenită inutilă, încetase.

Domnea o liniște adâncă. Uneori, câte un glonte rătăcit zbura pe lângă noi, cu un țiuit ascuțit. Și se auzea, apoi, detunătura puștii, jos în vale.

Pe șoptite, schimbam parolă cu santinelele noastre, unii întinși pe burtă în vreo gaură de obuz, alții pe vine îndărătul unui tufiș. Compania era desfășurată pe un front imens: cel puțin cinci sute de metri. Inspecția a durat o oră întreagă.

Când ajunserăm la capăt, Vignerte mă întrebă:

— Unde este ultimul post al companiei 23?

Ne îndreptarăm într acolo. Cei patru soldați se căzneau să-l îngroape cât mai afund pe neamțul ucis adineaori.

Cu un gest, Vignerte îi dădu la o parte și, aplecându-se peste groapă, scotoci prin nisipul aruncat înăuntru. Apăru cadavrul.

— 182. Asta este, murmură el.

Apoi, scuturat de un fior, îmi spuse:

— Să ne întoarcem, a început să mi se facă frig.

*

În colibă în care veniseră să-i caute pe cei trei oameni de legătură, Damestoy și Henriquez dormeau. Soldații, cu respectul lor deosebit pentru ofițeri, ne pregătiseră cel mai bun culcuș posibil. Două scobituri adinei într-un morman de paie, sub un teanc de pături cafenii.

Numai respirația ca de copii a acestor oameni de treabă rupea tăcerea și, din când în când, se mai auzea și chițcăitul unui șoricel de câmp, atras de paiele aruncate acolo cu spice cu tot. Nu-l vedeam pe Vignerte, care stătea întins alături de mine, dar simțeam că nu doarme, ¡n golul ușii apărea un dreptunghi albastru, tăiat în firmament, iar în adâncul lui, atârna lacrima unei stele de argint.

Trecu astfel poate o oră. Vignerte nu se mișca. Adormise, desigur, misteriosul camarad pe care mi-l trimisese războiul. De ce era atât de tulburat astă seară? Ce amintire venise să-i stăpânească gândurile, pe care le îndreptase cu atâta strășnicie până acum spre miile de detalii ale războiului, ca și cum ar fi vrut să le împiedice s-o ia razna prin lumi interzise?…

Și deodată auzii un suspin adine, în timp ce mă apuca de mână.

— Vignerte, pentru Dumnezeu, ce ai?

Singurul răspuns fu o strângere mai convulsivă a mâinii mele.

— Prietene, dragul meu prieten, știi că am dreptul să-ți zic astfel. Nu mă lăsa pradă neliniștii. Suferi în seara aceasta. Spune-mi ce durere te chinuia. Dacă am fi la Paris, sau oriunde în altă parte, nu aș fi atât de indiscret. Dar o confidență care ne-ar face ridicoli în altă parte, aici devine sacră. Mâine, poate, ne vom bate cu dușmanul, Vignerte. Mâine, poate, patru soldați ne vor săpa o groapă în nisip ca aceea unde doarme acum neamțul de adineaori. N-ai să-mi vorbești, Vignerte, n-ai să-mi spui?…

Simțeam mâna lui într-a mea devenind din ce în ce mai moale.

— Ar fi multe de spus, bietul meu prieten. Ai să mă înțelegi? Vreau să spun: n-ai să mă iei drept nebun?

— Te ascult, spusei pe un ton imperativ.

— Hai, fie. Atât de mult mă înăbușă amintirile acestea; și-ar fi într-adevăr un egoism din parte-mi dacă le-aș lua cu mine m mormânt. Cu atât mai rău pentru tine, în noaptea asta nu vei mai dormi…

Și iată acum ciudata povestire pe care mi-a spus-o în noaptea aceea de 30 octombrie 1914 locotenentul Vignerte, pe locul denumit Răspântia Morții, de cei care l-au ocupat.

I

Ești universitar, începu el. Nu te superi dacă povestirea mea exprimă, din capul locului, oarecare amărăciune împotriva universității, din care n-am putut face parte. Amărăciune nejustificată, fără îndoială, deoarece universității îi datorez, prin faptul că nu m-a primit în sânul ei, amintirile pe care, la urma urmei,

nu le-aș schimba pentru o catedră la Sorbona.

Mi-am făcut studiile așa cum le fac toți cei care au un pic de inteligență și niciun fel de avere. Am fost bursier. Ceea ce înseamnă că m-am străduit în fiecare an să-mi iau examenele într-un anumit fel, să dobândesc o stare de spirit particulară, și, ca încununare, titlul de agregat și un post la un liceu din provincie.

Am răspuns la început speranțelor pe care și le-a pus în mine consiliul general al departamentului de baștină. Bursă la liceul din Mont-de-Marsan a devenit o bursă de retorică superioară la liceul Henric al IV-lea. M-am prezentat, în 1912, la Școala normală superioară. Au fost primiți treizeci și cinci de elevi. Am fost clasat al treizeci și șaptelea. Cu titlu de consolare, am obținut o bursă, de astă dată de licență, la Facultatea de litere a Universității din Bordeaux.

Am făcut atunci o ispravă, aspru judecată de cele câteva persoane care se interesaseră de soarta mea. Când eram în primul an de internat, întocmai ca deținutul care zărește câmpia printre gratiile celulei, întrevăzusem Parisul. Îmi amintesc că într-o zi de iunie, când se desfășurau pe Champs-Elysées cursele pentru Marele Premiu, am asistat, eu, sărmanul licean, la întoarcerea cortegiului milionarilor. Oricare din caroseriile acelor automobile, care se revărsau ca un fluviu strălucitor pe bulevard, făcea de zece ori mai mult decât tot ce s-a cheltuit cu bietul de mine, de când am venit pe lume. Mai era, pe deasupra, și o minunată lumină aurie și mov. Eram uluit. Nu aveam împotriva luxului niciunul din gândurile care transformă pe neputincioși în revoltați. A! numai să am și eu într-o bună zi partea ce mi se cuvine! „Balzac este un admirabil realist“, bolborosea profesorul meu de retorică superioară. Prin urmare, chiar după mărturisirea acestui om de treabă, dar mărginit, sunt reale toate aventurile tinerilor eroi provinciali care, în loc să se resemneze la mediocritate îp vreun colț al ținutului lor natal, au venit în Marele Oraș, l-au dominat și au făcut din el servitorul respectuos al pasiunilor lor…

Și acum, voiau să mă trimeată înapoi. M-au așezat pe cîntar și-au văzut că sunt prea ușor. Ei bine, vom vedea noi.

Așa s-a făcut că am renunțat la bursă și m-am hotărât să mă înscriu la Sorbona, să-mi iau licența în litere.

Un glas îmi șoptea: „Nu intră la universitate. Dar nici nu neglija titlurile. Ele nu prezintă vreo valoare decât atunci când n-ai trecut pe acolo. În afara universității, ele sunt o strașnică păcăleală.“

După un an mi-am luat licența, întreținându-mă din lecții, pe care le dădeam ici și colo; această treabă anevoioasă îmi stârni și mai mult dorința de libertate; învins, în cele din urmă, m-am resemnat cu soarta, disprețuită până atunci.

Îmi pusei candidatura pentru o bursă; voiam să fac studii superioare de istorie, și am cerut să fiu trimis la Bordeaux. Astfel mi-am luat rămas bun de la Paris.

Comitetul consultativ al învățământului public, însărcinat să se pronunțe în astfel de cazuri, se întrunește de obicei în primele zile ale lunii octombrie. Cele două luni de așteptare le-am petrecut în departamentul Landes, într-un sat maritim, la un bătrân preot (iartă-mi clișeul, dar ăsta-i adevărul). În amintirea părinților mei pe care-i cunoscuse, preotul îmi oferise căsuța lui săracă.

Acolo, prietene, am trăit cele mai liniștite zile din viața mea. Liber, hoinărind după pofta inimii prin măreața natură silvestră, nu simțeam altă constrângere decât aceea a orelor de masă, și citeam pentru prima oară cărți care nu figurau în programul de examen sau de concurs de la finele anului, cu atenția îndreptată numai spre miracolele frumosului anotimp în agonie.

Presbiteriul era la marginea unui eleșteu care comunica, printr-un canal îngust, năpădit de ierburi acvatice, cu marea. Dimineața, mă trezea, în camera cu ferestrele deschise, rumoarea mareei. Vedeam de la geam, sub cerul cenușiu și trandafiriu, cum se umfla din ce în ce mai tare apă verde și întinsă. Stoluri de rațe negre și de fluierari se învârteau deasupra apei, cu țipete tânguitoare. Ah! Să pot rămâne aici! Să văd desfășurându-se calmul ciclu al anotimpurilor. Să nu am, pe undeva, o stare civilă, un dosar, o legătură cu viața. Să alerg toată ziuă de-a lungul dunelor rectilinii, unde talazurile vin unul după altul, în bătaia vântului, unde pe panglica de argint a nisipului, meduzele înămolite par imense pandantive de ametist!…

Într-o dimineață de octombrie, am primit două scrisori: una venea de la Academia din Bordeaux, din

care am aflat că, din păcate, Comitetul consultativ „nu socotise de cuviință să acorde cererii mele de bursă un răspuns favorabil“.

Cealaltă era semnată de domnul Thierry, profesor de limbă și literatură germanică la Sorbona. Îl avusesem timp de un an profesor pe omul acesta minunat, pe acest erudit scrupulos; el îmi corectase lucrarea de licență, prezentată în iulie, cu tema „Clausewitz și Franța“, mă rog. A fost totdeauna foarte binevoitor cu mine. Simțeam că-mi nutrea o prietenie, pe care, poate, și-o reproșa puțin.

Făcea parte din Comitet. Scrisoarea încerca să motiveze hotărârea. Personal, făcuse tot ce s-a putut. Dar unii membri își arătaseră îndoielile în privința vocației mele universitare, și el însuși mărturisea că-i lipsea la acest punct convingerea pentru a-mi putea apăra cauza. Dealtminterea a fost mai bine că s-a întâmplat așa. El nu mă prea vedea studiind în provincie… „întoarce-te îndată, încheia el, poate se va găsi un mijloc să se aranjeze lucrurile și să poți rămâne la Paris.“

Mă despărții de preot, un om atât de cumsecade, făgăduindu-i că mă voi înapoia în vacanța de ianuarie, și a treia zi, am coborât în gara d'Orsay.

Venise iarna. În Luxemburgul desfrunzit puteai număra acum toate statuile sale cenușii. În micul apartament din strada Royer-Collard, unde locuia domnul Thierry, ardea focul în sobă.

— Copilul meu drag, îmi spuse el – și cum eram singur pe lume, i-am fost nespus de recunoscător pentru acest preambul – nu trebuie să fii supărat pe Comitet. Colegii mei au datoria să vegheze cu strășnicie la interesele universității, și dumneata însuți ai să recunoști că adesea ai dat dovadă, la învățătură de – cum să zic? – de fantezie, da, de o fantezie menită să alarmeze niște spirite atât de… serioase. Eu te cunosc, dar asta-i alteeva. Știu că din această fantezie, bine orientată, va rămâne doar o fericită originalitate. Dar mai întâi o întrebare. Simți într-adevăr vocație pentru o carieră universitară?

Ce răspuns poți să dai, când ai în buzunar exact 107 franci și câteva centime? Mi-am afirmat vocația în mod energic.

— Bine, continuă el, las' că aranjez eu. Bursa s-ar fi ridicat la cel mult 1.200 franci. Te-am recomandat unui vechi prieten care conduce un institut particular la Ternes; îi trebuie un profesor de istorie: șase ore pe săptămână, 175 franci pe lună și posibilitatea de a avea meditații. Va trebui să muncești însă serios pentru a continua în același timp studiile la Sorbona. Dar te cunosc, răspund de dumneata. Azi e marți. Dacă ești de acord poți începe de vineri.

Mă simțeam prins ca într-un corset scorțos și rece, care mă strângea până la gât. Ah! Champs-Elysées! femei în blănuri, care lasă în urma lor dâre de parfum minunat!

Dar cum aș fi putut să nu fiu „de acord“? 107 franci și câteva centime…

Mă pierdui în mulțumiri.

El își frecă mâinile.

— Îl văd pe dl Berthomieu astă-seară. Vino din nou mâine la ora zece, am să-ți fixez o întâlnire cu el.

*

Marți, 21 octombrie 1913. Se lăsa noaptea. Pe strada Auguste Comte mă izbeam de pâlcuri de copii care ieșeau de la liceul Monlaigne. Ah! dragii mei elevi, dragii mei bursieri, învățați bine la matematică, intrați la Școala de Arte și Meserii, stați în dosul unei tejghele, dacă nu vreți ca într-o zi să deveniți ca mine, o umbră ridicolă care ocolește grădina Luxemburg și o pornește pe strada Assas.

Mereu fantezia asta, pe care mi-o reproșa bunul meu profesor. Biata fată! hai să-i oferim o ultimă bucurie. S-o invităm la cină, undeva pe malul drept al Senei.

În clipa când ajunse aici cu povestirea, Vignerte se întrerupse. Apoi:

— Adineaori, continuă el, a șuierat un glonte, tocmai deasupra capetelor noastre. Te-ai gândit, dragă prietene, că dacă în clipa aceea ți-ar fi venit ideea să scoți nasul afară, ai sta acum întins țeapăn la pământ? Ce spui de rolul hazardului în viață?

— Zilele trecute, îi răspunsei eu, a unsprezecea escuadă era în fierbere. Nimeni nu voia să facă de

corvoadă la apă. Fiecare pretindea că nu-i rândul lui. Deoarece gălăgia creştea, am intervenit. L-am trimis pe cel dintâi care mi-a venit la îndemână, pe cel care ţipa mai tare. A plecat bombănind, protestând că i se făcea o nedreptate. Îşi lăsase mantaua acolo. Când s-a întors, n-a mai găsit-o. Un obuz o făcuse praf, împreună cu cei doisprezece camarazi ai.

— Suntem de acord, spuse Vignerte. Şi continuă:

Eu, care niciodată nu trecusem podurile seara, mulţumindu-mă cu tristele bucurii ale Cartierului Latin, nu ştiu ce forţă m-a împins în seara aceea! Mi-aduc aminte că am făcut o orgie de unul singur la Grand U; apoi mi-a venit poftă să iau cafeaua pe terasa Weber. Având pretenţia să nu-mi refuz nimic, am trecut pe lângă lampioanele Olympiei cu ferma intenţie de a-mi îngădui şi mie o raită pe culoar. Puţin cam ameţit de sticlă de Barsac, pe care o golisem, mergeam ţanţoş, uitându-mă cu îndrăzneală la trecătoare.

Era frig. Intrai la Weber; luminile şi mulţimea mă făcură să redevin timid. Mă aşezai umil, într-un colţ, cu stângăcia celor stăpâniţi de teama că se va observa că nu sunt obişnuiţi ai localului.

În faţa mea, era un grup de tineri foarte gălăgioşi. Mă uitam la ei şi le invidiam siguranţa, îmbrăcămintea, toată fericirea asta pe care, poate, eu n-o voi atinge niciodată. Ah! cât de puţin eram făcut pentru universitate, eu, care rămâneam sceptic la parada erudiţiei, la bibliografii, la referinţe şi căruia o haină bine croită, o cravată înnodată savant, nişte ciorapi fini ghiciţi sub cuta pantalonilor îmi dădeau aproape palpitaţii!

Erau patru, printre care o femeie, rozalie şi drăgălaşă în blană. Puţin prea fardată, poate, dar asta nu mi-a displăcut niciodată. Şedea pe o banchetă, lângă unul din frumoşii tineri, faţă în faţă cu mine. Ceilalţi doi stăteau cu spatele la mine, dar vedeam în oglindă obrazul lor uşor încălzit de copiosul dineu, pe terminate.

Înţelesei în seara aceea ce înseamnă umilinţa de a lua cafeaua într-un mare restaurant. „Ah, era mai bine să fi rămas acasă, îmi spuneam eu, să fi mâncat orice, şi să mă fi culcat; să fi dormit, să fi dormit. Somnul este refugiul celui sărac. Nu trebuia să vin aici.“

Şi totuşi…

Nici n-am observat când unul dintre comeseni, care stătuse cu spatele la mine şi mă privise stăruitor prin oglindă, se ridică şi veni spre mine:

— Vignerte!

— Ribeyre!

Îl cunoşteam pe Ribeyre din clasa de retorică superioară. După licenţă, se pregătise să intre la Şcoala Normală, dar cu toată dezinvoltura acelora care au ceva avere şi tot felul de ambiţii.

— Ce faci aici?

— Vezi doar, îi răspunsei puţin stingherit.

Adăugai repede:

— Şi tu? ce-ai mai făcut de când ai terminat liceul Henric al IV-lea?

— A! dragul meu, nu-mi vorbi de şandramaua aia infectă. Şi se mai spune că acolo se face educaţia tineretului! Mi-aş fi ratat viaţa, dacă îi ascultam pe ăia…

La rândul lui, mă întrebă şi el:

— Dar tu?

— Eu am fost silit să-i ascult. Şi mai trebuie s-o fac şi acum, răspunsei cu amărăciune. Dar ce faci tu? Nu s-ar zice că te plictiseşti.

— Dragul meu, m-au pocnit toate noroacele. Am fost secretarul unui deputat, care, după şase luni, a devenit ministru la Afacerile Externe. M-a luat cu el la Quai d’Orsay 1. Şi uite aşa. Dar urneşte-te de aici! Hai să te prezint unor prieteni de la minister.

Ribeyre mă prezentă într-adevăr: „Amicul meu Vignerte. Om studios. Licenţiat, tobă de carte. Agregat universitar, poate? Nu? Cu atât mai bine pentru tine. Dar cu siguranţă ştie mai multe lucruri decât noi trei laolaltă; n-o mai punem la socoteală şi pe Clotilde.“

Clotilde mă salută, înţepată, şi-mi aruncă o privire ironică.

A fost un chin. Ah! panegiricul ăsta se potrivea de minune cu nenorociţi! mei pantaloni umflaţi la genun-

Chi. Dealtminterea, toți erau niște oameni fermecători. Laudele aduse cunoștințelor mele nu erau mai curând un elogiu al dibăciei lor, al artei lor de a se descurca în viață?

După un timp, Ribeyre se ridică.

— Pe mâine, prieteni omagiile mele Clotilde. Vino cu mine Vignerte, să mă însoțești o bucată de drum.

Afară, mă luă de brat:

— Mă întorc la Quai d'Orsay. Am de expediat câteva scrisori ale bătrânului. Vino și tu!

Strada Royale era strălucitoare; Femei; înfășurate în lungi cape de mătase coborau din automobilele: oprite în fața restaurantelor. Luxul acesta mă amețea, mă biciuia, mă stimula să încerc a profita de întâlnirea mea cu Ribeyre. Simțeam că-i dispus să-mi stâmească uimirea cu noua lui situație. Cine știe, poate voi reuși să mă folosesc de dorința lui de a arăta ce-i în stare. Ce nu se poate obține de la vanitatea omenească?

Ce prostească vanitate mă cuprinse pe mine însumi când urcai cu dânsul peronul din dreapta al palatului Afacerilor Externe? Un lacheu înalt ne deschise ușa ascensorului. Un altul ne întâmpină la primul etaj.

— N-a telefonat nimeni, Fabien?

— Ba da; cineva de la Ministerul Comerțului. Ia mâine cina cu ministrul. Voia să-i dea întâlnire la Cameră. Am notat în scris comunicarea.

După un minut, ne aflam într-un splendid, cabinet gri-auriu.

Ribeyre ciocăni în masă.

— Biroul lui Vergennes, spuse el în treacăt. Îmi dai voie? mă întreabă, așezându-se.

Și începu să scoată scrisorile din plicuri „făcând pe fiecare câte un semn cu creionul roșu.

— Poți să-mi vorbești, să știi că nu mă stinghерește. Nu-i o treabă care cere prea multă concentrare. Hai, spune-mi ce faci? Cum stai cu Universitatea?

I-am povestit, i-am povestit, tot, începând cu plecarea mea de la liceul. Henric al IV-lea până la apropiata mea angajare la domnul Barthomieu.

A ridicat ochii spre mine:

— Și ai primit așa ceva?

— Aveam alteeva de făcut? i-am răspuns eu aspru. Nu puteam muri de foame.

Foame. Cuvântul răsună straniu în mijlocul goblenurilor, a mobilelor Boule și a porțelanurilor de Sèvres.

Ribeyre se sculă în picioare. Am avut impresia că eram salvat.

— Dragul meu, nu trebuie să angajezi la Berthomieu. Te pierzi în felul acesta. Eu te cunosc. Îți jur că tu nu ești făcut pentru Universitate. Ceea ce-ți trebuie ție e asta.

Și arătă cu un gest-circular luxul pe care ți-l îngădui când ești ia putere și care ne înconjura. Ce psiholog Ribeyre ăsta!

— Ascultă-mă, îmi spuse el, așezându-se pe un braț al fotoliului în care stăteam. Ai consimți să te expatriezi momentan? Spun momentan, fiindcă partidă se joacă la Paris și tot aici se câștigă. Vezi bine, tu n-ai o pară în buzunar. Și aici, un băiat ca tine poate să-și facă un viitor, cu condiția să aibă cu ce trăi un an de zile, să nu-l preocupe nicio grijă materială.

— Bine, și…? îl întrebai eu, cu lăcomie.

El continuă, savurând plăcerea de a-mi părea un om atât de mare.

— Iată despre ce-i vorba. Îmi faci și mie un serviciu tot așa cum te servesc și eu pe tine. Am luat azi dejunul la ambasada germană împreună cu Marçais. Nu-l cunoști pe Marçais? E ministrul nostru la Băutori burg. Știi unde e Laulenburgul, domnule agregat în Geografie?

— E unul din statele germane.

— Marele durat de Lauteriburg-Détmold. Prințul suveran, Alteța-Sa Frédéric August, rosti el pedant. Alteța-sa e împovărat de un moștenitor de vreo cincisprezece ani, pentru care e în căutarea unui preceptor. Or, știi că francezul are mare căutare la toate curțile din lume. Ești licențiat?

— Da.

— Perfect. Știi germana?

— Aproximativ, pentru Sorbona.

— Ei! las că acolo vorbesc toți franceza. Află că marele duce l-a însărcinat pe Marçais, când a plecat la Paris, să-i găsească un preceptor. Marçais e un om fermecător și de o distincție… Poartă cravate confecționate de Charvet, exclusiv pentru el. După ce i le face, Charvet distruge modelele. Dar nu-i fac niciun reproș, sunt alții mai isteți ca el. Ieri, mi-a mărturisit, întâmplător, ce problemă îl preocupă. Trebuie să se ducă mâine la Ministerul Instrucțiunii Publice. Înțelegi că acolo găsește la preceptori cu duiumul, mai ales că salariul oferit de marele duce este de 10.000 de mărci pe an.

— 10.000 de mărci pe an? repetai eu uluit.

— Trebuie aranjată chestiunea imediat. Ascultă, să știi că-i trimit o scrisoare lui Marcais.

Îmi citi scrisoarea. Nu puteam decât roși, auzind laudele pe care mi le aducea.

— Marcais o va avea mâine dimineața. E un băiat așezat, se scoală la ora nouă, tocmai bine ca să te cheme la el. Dar ce adresă ai?

— Strada Cujas nr. – 7.

— Bine, nu uita să mai treci pe la adresa aia, a ta, să nu scapi întâlnirea.

— Dă-mi mie scrisoarea. Am s-o expediez eu!

Se vedea că-i foarte măgulit de înfrigurarea mea. Zâmbi vanitos.

— Ei, flăcăule! În loc să înghiți ciorbele alea ale lui moș Berthomieu, ai să guști și tu viața de castel, de palat. Lautenburg, după cât se pare, este o reședință delicioasă. De doi ani de zile refuză Marcais avansarea numai ca să rămână acolo. Marele duce e un om amabil. Marea ducesă vânează la vulpi mai dihai decât un bărbat. Marcais mi-a spus că și-a prăpădit calul cel mai bun, ținându-se după ea. Trebuie să știi să-ți faci un loc acolo, asta-i tot.

Spunând acestea, îl văzui aruncând o privire la hainele mele ponosite.

— Să n-ai nicio grijă, i-am răspuns cu o siguranță, care l-a uimit.

Se uită la mine și zâmbi iarăși:

— Ei, ei! Cred că am făcut pe cineva să se descopere pe el însuși. Să te lupți acolo, băiatule! Să te întorci cu câteva miișoare. Șeful meu are o poziție solidă, dar dacă începe să se scufunde, părăsesc nava înaintea lui. Ne vom mai întâlni noi. Vezi tu, pentru ca oamenii să-ți facă un adevărat serviciu, trebuie să nu mai ai nevoie de ei. Un cabinet de ministru, nu există nimic mai bun. Dar trebuie să ai ceva ca să poți aștepta, să poți ține piept. De nu, ești obligat să te vinzi unei prefecturi pentru 2.000 de franci și să faci pe consilierul. N-are să-ți fie greu să pui deoparte vreo 6.000 de mărci. Scutit de orice cheltuială, folosește ce-ți rămâne ca să te înțolești. Ăștia sunt bani plasați cu dobândă de sută la sută. În privința asta, poți să-l imiți pe Marçais. Dacă nu s-ar îmbrăca atât de bine, de multă vreme ar fi fost debarcat.

Acestea au fost cuvintele lui Étienne Ribeyre. Pe lângă alte prețioase sfaturi, mi-a demonstrat că în viață se poate întâmpla ca un ins oarecare, căruia nici nu-i pasă de tine, să te ajute mai mult decât un prieten.

Ah, luna această minunată de octombrie pe cerul strălucitor al Parisului! Sena curgea învăluită într-o ceață ușoară de un violet deschis. Am depus scrisoarea la poșta din strada Bourgogne, colț cu Camera Deputaților. Apoi, am simțit nevoia să umblu, să fiu singur cu mine însumi. 10.000 de mărci, 12.500 de franci. Banii nu aduc fericirea omului. Dar ce-l face pe om fericit, vă întreb eu? Ce mi-ar fi dat mersul acesta sigur, încrederea aceasta, bucuria aceasta?

Strada de Varenne, strada Barbet-de-Jouy, bulevardul Montparnasse au putut admira, pe rând, trufia mea. Nu-i vedeam pe trecători, umblam cu capul sus. Nu știu cum, dar deodată ochii mi se opriră asupra unei ființe care stătea lângă un felinar și se uita cu teamă în jur – era aproape de Observator. Văzui o fată subțirică, cu un păr enorm, de un blond roșcat. Bucuria din seara aceea era prea mare ca s-o pot suporta singur. Dar, când mă aflai lângă ea, nu mi-a trecut nicio clipă prin gând că trupul îi aparține realmente ei. Corpul subțirel era aidoma cu acel al femeilor de pe Champs-Elysées, al elegantelor de la Maxim's, și al acelora, cu mult mai frumoase, care, fără îndoială, mă așteptau la o îndepărtată curte germană, pe malul unui fluviu wagnerian,

murmurând, pentru a-şi înşela nerăbdarea, cele mai molcome strofe din Intermezzo.

*

E ora zece dimineaţa. Şi era să uit întâlnirea pe care o aveam cu domnul Thierry.

Îl găsii citind la gura sobei. Când intrai, se îndreptă spre mine cu un zâmbet încântat.

— Dragă prietene, totul e aranjat cu domnul Bertliomieu. Te primeşte.

— Dragă domnule profesor, îi răspunsei, cred că v-am deranjat degeaba.

Şi-i depănai povestea de aseară, fără a putea, cu toată dorinţa de a-i părea indiferent, să-mi ascund bucuria.

Îmi fu necaz când văzui că nu ia parte la bucuria mea. Se uită mirat la mine, şi, după cât mi se părea, chiar cu un pic de dezaprobare.

Toţi universitarii sunt la fel, mă gândeam eu. În afara universităţii, nicio scăpare! Şi atunci am părăsit moderaţia, pe care-mi fusese atât de greu s-o păstrez, şi mi-am manifestat din plin orgoliul pe care mi-l dădea noua mea situaţie.

— În sfârşit, încheiai eu, mă întreb câte examene ar trebui să trec, la câte concursuri ar trebui să particip şi câţi ani să aştept ca să ajung la situaţia care mi se oferă din capul locului: 10.000 de mărci pe an.

— Evident, murmură profesorul, visător.

Privi o clipă la tăciunii din sobă, apoi se ridică, se duse în bibliotecă şi se întoarse cu un volum mare, legat în pânză – o pânză din acelea de culoare vie – platâ şi aurită, aşa cum sunt multe din operele engleze sau germane.

— Chiar în numele marelui duce de Lautenburg-Detmold ţi s-a făcut propunerea de care-i vorba? mă întrebă el.

— Da, în numele marelui duce Frederic August.

— Da, ăsta e. Ca să fii preceptorul unicului său fiu, ducele Joachim.

Astfel aflai numele viitorului meu elev.

Bătrânul profesor mai reflectă vreo câteva clipe şi, îndreptând spre mine ochelarii săi incolori:

— Şi… pot să te întreb dacă te-ai şi legat printr-un angajament ferm?

— La drept vorbind, încă nu. Dar hotărârea mea e fermă şi, numai în cazul în care va fi preferat un altul, nu voi pleca.

— În cazul acesta, să nu mai vorbim, răspunse domnul Thierry, şi puse volumul la loc.

Eram intrigat şi chiar puţin enervat.

— Dragă domnule profesor, îi spusei, vreţi să-mi vorbiţi sincer? Ştiu că sunteţi plin de grijă faţă de mine şi, dacă nu aţi avea cele mai serioase motive, nu m-aţi sfătui să nu accept o ofertă atât de strălucită. Afară de aceasta, trebuie să vă spun că, venind azi dimineaţă aici, mă bizuiam să obţin de la dumneavoastră, cel mai bun cunoscător al oamenilor şi al stării de lucruri din Germania contemporană, amănunte preţioase despre curtea din Lautenburg–Detmold. Amănuntele acestea văd că le cunoaşteţi, scumpul meu profesor, chiar mai bine – nu încape îndoială – decât puteam să-mi închipui. Trebuie să mă întâlnesc curând cu domnul de Marcais, ministrul nostru la Lautenburg. Dar mi-ar fi foarte greu să-i pun lui asemenea întrebări. Şi apoi, un diplomat este ţinut să păstreze anumite rezerve, pe care dumneavoastră nu aveţi motive să le folosiţi faţă de mine. Într-un cuvânt, lăsaţi-mă să vă pun o întrebare care să rezume toată discuţia noastră: dacă aţi avea un fiu, domnule Thierry, l-aţi lăsa să facă ceea ce vreau să fac eu? L-aţi lăsa să plece la Lautenburg?

Se uită ţintă la mine şi-mi răspunse pe un ton hotărât:

— Niciodată.

Mărturisesc că uimirea mea începea să facă loc neliniştii. Îmi dădeam foarte bine seama că nu era vorba de o supărare copilărească – pentru că nu m-am învoit cu situaţia pe care mi-o găsise el – care să influenţeze un om atât de ponderat.

— Trebuie să aveţi motive foarte serioase, domnule profesor, îi spusei cu glasul puţin tremurător, ca să-

mi dați un răspuns atât de categoric.

— Într-adevăr am asemenea motive, îmi răspunse.

— Ați putea să-mi spuneți obiectul investigației pe care ați făcut-o adineaori în cartea ceea?

— Copilul meu drag, gândește-te că în acest anuar al claselor domnitoare nu poate exista nimic de natură să justifice temerile pe care mi le poate da soarta dumitale acolo; am verificat un nume, unele reminescențe, asta-i tot. E adevărat că posed asupra casei Lautenburg-Detmold câteva informații particulare, pe care domnul de Marçais însuși nu și-ar putea permite să le ignore, dacă diplomatul acesta ar fi înzestrat cu mai multă perspicacitate decât e reputat că are. Dealtmintrelea, nu-i de multă vreme la Lautenburg. El nu l-a cunoscut pe răposatul mare duce Rudolf.

— Cine a fost marele duce Rudolf?

— Nu știi nici măcar lucrul acesta? A fost fratele mai mare al ducelui de astăzi. A murit acum câțiva ani. Acum doi ani, dacă nu mă înșel.

— După moartea lui, a devenit moștenitor marele duce Frédéric August?

— Nu direct. Statul Lautenburg-Detmold are o constituție particulară. Acolo nu se aplică legea salică. Coroana ducală, la moartea marelui duce, revenea soției sale, marca ducesă Aurora-Anna-Eleonora.

— Și atunci l-a luat în căsătorie pe cumnatul ei?

— Exact. Și cum nu există copii de pe urma marelui duce Rudolf, viitorul dumitale elev, ducele Joachim, fiul marelui duce Frédéric August și al unei oarecare contese germane, a devenit moștenitorul prezumtiv al statului Lautenburg-Detmold. Ca să înceteze a mai fi moștenitor, ar trebui ca din această căsătorie a tatălui său cu marea ducesă Aurora să rezulte un copil, lucru destul de improbabil, după cât se pare.

— Parcă-mi amintesc ceva, spusei eu. N-a existat cumva, acum doi, trei ani, un mare duce german care și-a găsit moartea în Africa, în Congo, într-o călătorie de studii?

— Exact, răspunse domnul Thierry. Era marele duce Rudolf. Toată viața lui a îndrăgit studiile geografice. Călătoria sa n-a fost de altfel cu totul dezinteresată. Cam după câteva luni, a urmat Agadirul și, pentru noi, pierderea Congoului; m-am gândit adesea că marele duce de Lautenburg s-a dus acolo cu o misiune din partea augustului său văr, Kaiserul. De altmintrelea nu și-a putut duce la bun sfârșit misiunea, pentru că, după puțină vreme de la sosirea sa în Congo, a murit. Și e ciudat…

— Nu văd, în niciun caz, dragă domnule profesor, zisei eu, întrerupându-1, din tot ce-ați povestit, ce-ar putea să justifice, cât de cât, temerile pe care le-ați manifestat adineaori.

Păru stingherit.

— Copilul meu drag, îmi răspunse el, cu oarecare efort, datoria unui istoric este, evident, să nu accepte ca sigur ceea ce n-a putut controla cum se cuvine el însuși. Din acest punct de vedere, mărturisesc că nu cunosc decât niște lucruri vagi și greu de verificat. Unele zvonuri, anumite aluzii, în fine, câteva amănunte pe care mi le-a dat acum câtva timp un prieten, al cărui nume nu pot să-1 divulg, asta-i tot ce știu. Dar am destulă încredere în proverbul care zice că unde nu-i foc nu iese fum.

— N-ați putea preciza ceva mai mult obiectul acelor zvonuri?

— Dar vei păstra absolut totul numai pentru dumneata, îmi promiți?

— Vă dau cuvântul meu.

— Ei bine, se pare că nu se moare totdeauna de moarte naturală la curtea din Lautonburg-Detmold.

Devenisem curios la culme.

— Ce se spune?

— Din păcate, sau mai degrabă din fericire, nimic precis Dar oricum ești forțat să constați că două persoane se interpuneau între coroană și ducele Frederic August.

— Marele duce Rudolf a murit de insolație în Congo, asta au scris toate ziarele.

— Evident. A avut o moarte naturală. Dar nu se poate spune același lucru, pare-se, și despre moartea contesei de Tepwitz, prima soție a marelui duce actual, mama ducelui moștenitor Joachim.

— I se impută marelui duce această moarte?

— Marele duce Frederic August este un om foarte ciudat, continuă domnul Thierry. Inteligent, foarte cultivat, dar de o prefăcătorie îngrozitoare. Urzește ceva pentru el? În favoarea regelui de Wurtenberg, suveranul său direct? În favoarea împăratului? Am studiat problema din punct de vedere al politicii germane. Nu e simplă. Frederic August este un ambițios. Și cred că nu se dă în lături de la nimic.

— A ținut, desigur, seama, în calculele sale, și de marea ducesă moștenitoare, spusei eu. I-a trebuit totuși consimțământul ei ca s-o ia în căsătorie.

Domnul Thierry zâmbi.

— Poate că au fost de acord. Mărturisesc că nu cunosc latura asta a problemei. Nu știu nimic despre marea ducesă, în afară de vârsta ei – spuse, reluând în mână cartea, legată în pânză de culoare aurie – și prenumele sale: Aurora-Anna-Eleonora, origina sa rusă, și că e născută prințesă Tumen. Tumenii sunt seniorii cei mai puternici ai guvernământului Astrahan. Să fi urzit ceva împreună cu marele duce actual?! E posibil. Știi de altfel că se încheie multe căsătorii din rațiuni de stat. Dar, încă o dată, nu știu nimic despre ea.

— Toate lucrurile astea nu mi se par destul de limpezi, spusei eu, puțin decepționat. Dar, în orice caz, nu văd cum ar putea suferi nu biet preceptor din cauza răfuielilor dintre aceste înalte personaje.

— Ceea ce spui dumneata are aparența unui adevăr. Dar poți ști vreodată ce se va întâmpla când trăiești în mijlocul unor asemenea afaceri tulburi? Câteodată te vezi amestecat, fără să știi, în multe intrigi; dumneata, de exemplu, ai idee ce servicii îți vor cere? Uite, îți dezvălui gândurile mele cele mai ascunse. Ți se oferă o leafă anuală de 10.000 de mărci, nu-i așa? Ei bine, nu mă pot opri să nu găsesc această cifră exagerată. Prietenul dumitale Bouvelet, cu școala normală și agregat universitar, nu avea decât 8.000 de la regele de Saxa.

Văzui foarte bine că bătrânul profesor avea unele motive foarte precise să-mi vorbească astfel, și că numai teamă de a se compromite îl împiedica să spună mai multe. De altmintrelea cred că ar fi fost și inutil. Curiozitatea mea era ațâțată la culme. Se trezise în mine nevoia de aventură. Și cu glasul cel mai hotărât i-am spus:

— Vă mulțumesc, scumpul meu profesor, că mi-ați atras atenția să mă păzesc, dar hotărârea mea e luată. Cu grija constantă de a mă ține deoparte, de a nu-mi depăși niciodată atribuțiile, cred că voi evita orice fel de pericol. Și trebuie să mărturisiți că nimic nu-i mai puțin sigur că mă așteaptă vreun pericol. Îmi îngăduiți o rugăminte?

— Spune!

— Dacă vreodată un lucru mi se va părea suspect, am să vă scriu și am să vă solicit sfatul, așa încât voi avea timp atuncea…

— Ferește-te de așa ceva, sărmane prietene, exclamă el. Să-ți intre bine în cap că acolo vei fi, fără doar și poate, înconjurat de spioni. Să nu scrii niciodată vreo scrisoare care să nu poată fi citită de marele duce; poți fi sigur că, dacă i-ar veni poftă s-o citească, nu are să-ți ceară îngăduința. O dată ce vei fi la Lautenburg, vei fi izolat în mod absolut de toată lumea. Cunosc palatul ducal. Cu tot luxul, seamănă mai curând a fortăreață decât a castel.

— Îl voi avea totdeauna alături de mine pe domnul de Marcais.

Domnul Thierry surâse; surâsul lui îmi aminti cuvintele lui Ribeyre: „Sunt alții mai isteți ca el“.

— În sfârșit, spuse el, te văd ferm decis. La urma urmei, temerile mele sunt poate exagerate. Și apoi, ești tânăr, ești singur. Ești ager, ai voință. Nu știu eu însumi dacă am dreptate, dezaprobându-ți nevoia de aventură. Din acest punct de vedere, sunt puțin prizonierul gusturilor mele de bătrân universitar: o viață calmă, biblioteca. Apropo, vei avea la Lautenburg, la dispoziția dumitale, una dintre cele mai frumoase biblioteci din lume, termină el. Colecția marelui duce este celebră. Are manuscrisele lui Erasmus și cea mai mare parte din ale lui Luther… Așadar, du-te, copilul meu drag. Totuși, mai treci pe la mine, după ce vei vorbi cu domnul de Marçais, adăugă el. Poate că am să-ți dau câteva sfaturi practice asupra celui mai bun mod de a înțelege rolul dumitale de preceptor.

La locuința mea de pe strada Cujas m-aștepta o scrisoare cu un sigiliu delicat de ceară violetă. Domnul de Marçais mă informă că ar fi încântat să mă vadă acasă la el, în aceeași zi, la ora trei.

Îndreptându-mă spre strada Alphonse-de-Neuville, unde locuia ministrul Franței la Lautenburg, nu făceam alteeva decât să-mi reamintesc amănuntele convorbirii mele cu domnul Thierry. „E1 știe desigur mult mai multe decât îndrăznește să spună, mă gândeam eu. Comit oare o nebunie? Ei! Vom vedea. Nu există o nebunie mai mare, când ai douăzeci și cinci de ani, decât aceea de a lăsa să-ți scape din mână un venit de 12.000 livre, ca să duci o viață mediocră, fără perspectivă…“

După cele ce mi s-au întâmplat, părerea mea rămâne aceeași în privința asta.

*

Contele Mathieu de Marçais avea aproape figura și prestanța cu care ni-1 putem închipui pe domnul de Marcellus și, pe deasupra acel aer rezervat, plin de subînțelesuri, al diplomaților. Cu o asemenea înfățișare, poți să-ți plătești luxul de a avea un creier perfect găunos. Nimeni nu poate găsi nimic de cârtit.

O simpatică femeie de vreo patruzeci de ani se ocupă, cu un mare lux de unelte, să-i facă unghiile ministrului plenipotențiar, când am fost introdus la dânsul.

— Domnule, îmi spuse el, cu niște gesturi de o mare delicateță, nu știu cum să mă scuz pentru impolitețea de a vă primi în halul acesta. Dar timpul, dragă domnule, timpul la Paris, știți dumneavoastră ce lucru prețios este pentru noi toți. Gândiți-vă cum trebuie să-1 drămuiesc eu, care nu stau în acest oraș iubit decât cincisprezece zile pe an.

Îmi înșiră astfel vreo jumătate de duzină de banalități, privindu-se în oglindă și observându-mă pe furiș. Ghicii, așa credeam, că primul meu examen în fața lui, atât de important pentru un om cu o asemenea inteligență, nu era în defavoarea mea. Dar ghicii, în același timp, că, în mod precis, nu-i voi schimba părerea aspră pe care putea s-o aibă despre felul în care se îmbracă universitarii.

Pe când una din mâinile sale, fiind terminată, se scălda molatic într-un castron cu apă călduță și trandafirie, el se hotărî să treacă la subiect.

— Nu mi-aș fi permis, scumpe domn, să vă convoc ca să suportați un fel de examen de probă, treabă de care sunt de altmintrelea cu totul incapabil. Știu că prezentați toate garanțiile științifice necesare. Garanțiile morale și intelectuale – înainte de a fi în măsură să le constat eu însumi – mi-au fost furnizate anterior prin recomandarea prietenului nostru Ribeyre.

M-am înclinat eu. S-a înclinat și el. Părea încântat că vorbise atât de bine.

— V-ar plăcea poate să aflați în ce constă viitoarea dumneavoastră sarcină la Lautenburg. A! nu-i mare lucru! Ducele Joachim are un preceptor pentru partea științifică. Maiorul de Kessel e însărcinat cu instrucția sa militară. Vă rămâne să-1 învățați franceza și istoria, istoria universală, bineînțeles. A, totuși mai e ceva, un lucru pe care marele duce mi l-a recomandat în mod special…

„Acu-i acu“, îmi spusei eu, gândindu-mă la bănuielile domnului Thierry.

— Citiți bine versuri?

Rămăsei puțin derutat de această întrebare, atât de inofensivă și de simplă, totuși.

— Dumnezeule, nu prea știu, mi-ar fi greu…

— Asta e esențialul: marele duce mi-a spus să veghez îndeaproape asupra acestei chestiuni. Și iată de ce. Marea ducesă Aurora este îndrăgostită de poezia franceză. S-ar putea ca din când în când să-i fiți atașat pentru un timp. E o surpriză pe care Alteța-Sa se gândește să i-o facă soției care se plânge neîncetat de puținele resurse pe care le oferă Lautenburgul în această privință. „Dragul meu conte, mi-a spus el, vă știu cunoscător în ale literaturii și un om de gust, mă bizui pe dumneavoastră“. Așadar, vă rog să mă scuzați, scumpe domn, dacă vă cer de astă dată să dați o adevărată probă. Poftim, adăugă el, arătându-mi cu mâna umedă o vitrină. Sunt acolo niște poeți excelenți. Alegeți și citiți orice, la întâmplare.

Nu erau, la drept vorbind, decât autori destul de perimați în vitrina ceea. Fui silit să mă mulțumesc cu un volum de Casimir Delavigne. De bine de rău citii admirabilul poem: Limbes.

Zboară, dar n-auz

Aripele lor bătând.

— Perfect, perfect, își dădu cu părerea domnul de Marcais, ca un cunoscător. Nu-i așa, doamnă Mazerat?

Manechiurista scoase un coteodăcit convins pentru a-și dovedi extazul în care o lăsase lectura. Am văzut în viața mea scene ridicole, dar mai ridicolă ca asta, niciodată.

— Așadar, totul merge strună, spuse contele, ridieându-se. Nu-i nevoie să vă spun că veți fi tratat acolo cu toată deferența. Marele duce este un om delicios. Marea ducesă… – ridică ochii spre cer – domnule, e rusoaică, asta spune tot în privința frumuseții ei. Prințul Joachrm e foarte docil, gândește, poate, prea încet. Dar nu li se poate cere nemților vivacitatea franceză. În fine, curtea e plină de bărbați fermecători și de femei răpitoare. Călăriți?

Făcui semn că nu.

— Veți învăța. Veți călări cu Kessel. Un călăreț excepțional… Veți lua dejunul la legație. Am acolo o mică „fantezie“, un desen de-al lui Poiret despre care o să-mi spuneți impresiile dumneavoastră. O veți vedea la întoarcerea mea. Peste zece zile. Căci veți pleca înaintea mea. Vă așteaptă să veniți cât mai repede posibil. Dacă plecați poimâine seara la ora zece, veți fi la Lautenburg duminică dimineața, cam pe la ora nouă.

— Ne-am înțeles, am zis eu.

— Ne-am înțeles. Salutați-1 respectuos pe marele duce din partea mea și binevoiți a depune omagiile mele la picioarele Alteței-Sale marea ducesă. A! Doamne, ce zăpăcit sunt!

Se ridică și scoase din portofelul său un plic sigilat.

— Marele intendent, domnul de Soldau, m-a însărcinat să vă predau asta, spuse el cu discreție. Cheltuieli de drum. Noroc și pe curând! Scuzați-mă, doamnă Mazerat. Acuma sunt numai al dumneavoastră.

*

Niciodată nu m-am urcat într-o trăsură la Paris, decât atunci când plecam în vacanță sau mă întorceam și eram silit s-o fac din cauza valizei. De astădată, cum am ieșit, am și luat o trăsură spre casă, atât de grăbit eram să văd conținutul plicului, pe care nu îndrăzneam să-1 deschid pe stradă.

Începeam să simt, cu adevărat, beneficiile pe care ți le procură societatea celor mari de pe acest pământ. Una dintre hârtiile cu en-tete-ul cancelariei ducale spunea: „Rugăm pe domnul preceptor să binevoiască a primi onorariul pe primul trimestru, plus 1000 de mărci cu titlu de indemnizație pentru cheltuielile de transport.“ La această grațioasă invitație se aflau anexate 3.500 de mărci.

O sumă mai mare de 4.000 de franci! Eram în posesia unei sume mai mari de 4.000 de franci, eu, care descinsesem ieri la Paris fără să știu dacă am din ce trăi opt zile!

Vizita promisă domnului Thierry începu să mă apese. Hotărâi să mă descotorosesc repede de el, spunându-i că plec a doua zi, dimineața.

Îl găsii în cabinetul său de lucru.

— După înfățișarea dumitale radioasă, îmi spuse el, văd că totul ți-a mers după pofta inimii. Cu atât mai bine; poate că n-am procedat cum trebuie, când te-am speriat. Când pleci?

— Mâine, i-am răspuns.

— Prin urmare, copilul meu drag, e o vizită de adio. Ce-aș putea să-ți spun? Sunt sigur că ai să te descurci nici că se poate mai bine cu misiunea dumitale pedagogică. Amintește-ți înaltul principiu stabilit de părintele lui Pascal: încearcă să-1 înalți totdeauna pe elevul dumitale deasupra sarcinii sale. E o regulă imposibil de aplicat de către un profesor de liceu care este silit să țină seama de capacitatea medie a clasei. Dar când ai norocul să fii profesorul unui singur elev, principiul devine posibil și obligator.

Omul acesta minunat îmi dădu apoi sfaturi privitoare la alegerea cărților pe care urma să le consult pentru pregătirea lecțiilor. Îmi dădu cartea sa: Istoria literaturii germane, care mi-a fost de atâtea ori de un real folos.

— Nu-mi mulțumi, îmi spuse el, pe când îi murmuram câteva cuvinte de recunoștință. Poate că eu îți voi rămâne obligat dumitale. Ți-am mai spus că vei găsi la Lautenburg o bibliotecă admirabilă. Conservatorul ei, profesorul Cyrus Beck – pe care am avut ocazia să-l cunosc la diferite congrese – o supraveghează cu

strășnicie. Dar e un om de știință. Nu mă îndoiesc că-ți va pune la dispoziție toate operele și manuscrisele care nu au o legătură directă cu marea lucrare pe care o pregătește cu privire la istoria teoriilor transmutației metalelor. Or, știi poate că și eu scriu o carte, și anume despre moravurile de la curtea din Hanovra la sfârșitul secolului al XVII-lea. Am putut vedea la Biblioteca Națională, în catalogul bibliotecii ducatului de Lautenburg, că sunt acolo documente de o importanță capitală. Azi-dimineață, după ce ne-am despărțit, am dat o fugă până acolo ca să notez principalele opere, pe care ți-aș fi recunoscător să le consulți pentru mine. Sunt sigur de altfel că treaba asta te va interesa și pe dumneata. Iată aici lista. Îți semnalez mai ales opera: Stattmutter der Koeniglichen Hoeuser Hannover und Preussen, de marea ducesă de Ahlde, editată la Leipzig în 1852. La Paris, n-avem decât o reimprimare incompletă; îți recomand de asemenea cărțile lui Cramer și Palmblad, ca și Octavia romană (die Roemische Octavia), a ducelui Ulrich von Wolfeributtel. Din nefericire, continuă el, în timp ce eu împătuream prețioasa hârtie, nu am putut nota decât tipăriturile. Manuscrisele din Lautenburg nu sunt inventariate. Dacă le-ai parcurge, mi-ai face cel mai mare serviciu. Fără îndoială că vei descoperi documente de neprețuit asupra societății feudale din secolul al XVII-lea, rafinată în aparență, dar în fond mai violentă și mai crudă decât și-a putut închipui vreodată cineva.

Îmi ținea ambele mâini într-ale sale; emoția lui mă făcea să înțeleg că mai avea să-mi spună ceva.

— N-aș vrea, pentru nimica în lume, să mai revenim asupra convorbirii noastre de azi dimineață, murmură el, în sfârșit. Dar, copilul meu, cunoști interesul pe care ți-l port. Îmi dau și mai bine seama acum când ne despărțim. Ei bine, te conjur să nu cedezi niciodată dorinței, chiar invitațiilor ce ți s-ar putea face, de a ieși din rolul dumitale de pedagog. Există la Lautenburg un material destul de bogat pentru acei care – așa cum suntem noi – au misiunea de a scrie istoria. S-o scriem, ferindu-ne de ispita de a participa la ea.

Eram de bună credință când i-am jurat că voi avea totdeauna prezente în memorie ultimele sale sfaturi.

— Ascultă, mai e ceva. În afară de prințul Joachim, de marele duce, marea ducesă și domnul de Marțais, nu cunosc pe nimeni la Lautenburg. Totuși, știu că a existat altădată acolo un oarecare baron de Boose. Dacă se mai află și acum, evită-l cât vei putea. Să te ferești de el! Să te ferești de el!

Am vrut să cunosc motivele acestei ultime recomandări. Dar el deveni din nou istoricul conștiincios, funcționarul timorat.

— Na, nu, îmi spuse. Sunt impresii cu totul personale. Orioe ar fi, -dacă omul acesta nu mai e la Lautenburg, să nu pui niciun fel de întrebare cu privire la dânsul. Așteaptă să se vorbească de el, să se facă. Aluzie la dânsul… Hai, dragă prietene, trebuie să ne despărțim.

Ne-am îmbrățișat. De atunci nu l-am mai văzut.

*

Mâhnirea pe care mi-o lăsase această vizită s-a risipit repede în fața ghișeului de la Dewtscke Bank, unde am schimbat în monedă franceză jumătate din suma primită; în restul serii, am alergat după haine, încălțăminte, lenjerie. Pentru întâia oară în viața mea, am cunoscut minunata și amară bucurie de a cheltui banii, fără nicio socoteală. Având o talie obișnuită, nu mi-a fost greu să găsesc la Old England un costum, un pardesiu, încălțăminte pe măsura mea. S-a făcut un pachet din bietele mele boarfe, care a fost trimis în strada Cujas.

Apoi, încrezător în mine, am riscat să mă duc la un mare croitor. Cu autoritatea pe care mi-o dădea portofelul, comandai un costum, o redingotă și tocă un sacou. Am plătit anticipat cele opt sute de franci, cât mi s-au cerut, în schimbul promisiunii că a treia zi, seara, voi primi tot ce-am comandat.

E ora șapte seara. Ce minunat e pe boulevard des Capucines în octombrie. Mă bucur că sunt bine îmbrăcat, că am bani în buzunar, că toată lumea, mă înțelegi, toată lumea e a mea. Zurgălăii albaștri ai Olimpiei produceau o ametitoare pălălaie de lumini. Trăsurile uruiau, taxiurile claxonau. Biserica Madeleine, abia întrezărită, ridica în ceață enormă să turlă.

Haide, hai! Abia poimâine părăsim noi toate astea. Să ne bucurăm de efemera noastră domnie.

Stranie senzație. Aveam bani. Dar nu le puteam pretinde să-mi creeze relații pe moment. Aveam bani, dar dacă nu aveam niciun prieten căruia să i-o dovedesc, era ca și cum n-aș fi avut.

Îmi veni deodată în minte o amintire neașteptată, și parcă mi s-ar fi deschis capul. Intrai la Weber. Nu aici aveau să se adune numaidecât Ribeyre și prietenii lui din ajun? Mă gândeam mereu la Clotilde, mă obseda. Avea ieri un mantou lung de catifea neagră care-i scotea în evidență tenul trandafiriu și șuvițele blonde, ciudat de netede și lucioase. Ce bucuros aș fi să mă vadă, acum, în noile împrejurări favorabile în care mă aflu!

Ribeyre era acolo.

— Ei, dragul meu, totul merge cât se poate de bine. L-am văzut adineaori pe Marçais, e încântat. Se pare că ai un glas fermecător. Drace! Nu ți-ai irosit timpul în zadar! exclamă el, observând transformarea mea.

Când doamna de Rénal îl silește pe Julien Sorel să-și lepede sacoul îngust dintr-o țesătură de lână creață, când Lucien Chardon, pentru a deveni Rubempré, vine la Paris împreună cu doamna de Villeneuve-Bargeton, născută Nègrepelisse d'Espard, tinerii aceștia găsesc îndată drumul Damasculuí. Nu întâmpină niciun fel de opreliște în calea lor spre dandysm. Mi se păru că surprind o nuanță ironică în mirarea lui Ribeyre. Mă gândeam la Baudelaire despre care Gautier spunea că-și freca hainele noi cu glaspapir ca să le dispară aspectul de nou-nouț, atât de prețuit de filistini și burghezi. Siguranța mea începu să se clatine, satisfacția mea risca în clipa aceea să se destrame. Apoi m-am gândit: „Ei, și! Nu sunt decât haine de confecție. Doar nu era să vin aici cu pantofii scâlciați și cu sacoul meu de-acum doi ani. Au să vadă ei peste două zile." Și certitudinea că m-am dus la unul dintre cei mai scumpi croitori îmi redădu toată încrederea.

Deodată intră Clotilde. Purta o haină de vulpe albă, care mi se părea în seara ceea a fi culmea luxului și a bunului gust. Când am cumpărat pentru ea de la un nenorocit toate violetele care i le întinsese spre vânzare, a binevoit să-mi dea atenție și să mă facă să înțeleg că-i eram acum mult mai agreabil.

— Clotilde, spuse Ribeyre, dacă mă iubești, ai să-l înșeli astă seară pe Surville cu prietenul meu Vignerte. E plin de bani și pleacă poimâine, două lucruri pe care, de obicei, femeile le apreciază.

Un sfert de oră mai devreme, gluma aceasta bărbătească mi s-ar fi părut îngrozitor de deplasată. Dar oribilul porto alb își făcea efectul; și-apoi Clotilde râdea, amuzată, fără să zică nu.

Sosi și Surville, împreună cu încă unul, un oarecare Mouton-Masse. Erau amândoi la cabinetul ministrului de Interne, unul atașat, celălalt șef adjunct.

— N-o să rămânem multă vreme în spelunca asta, zise Surville, un băiat înalt. De două ori, una după alta, e prea mult. Sunt încântat, domnule, luați cina cu noi!

— Prietenul meu Vignerte m-a însărcinat să vă rog să binevoiți a-i accepta invitația la cină, spuse Ribeyre. Pleacă peste două zile la curtea din Lautenburg și dorește să ne ofere o masă din cheltuielile sale de transport.

Mouton-Masse, cel scund, dădu a înțelege că era cu totul de acord cu dorința mea.

— Unde mergem?

Domnii aceștia discutară mai bine de zece minute, aruncându-și unul altuia, ca mingile, o sumedenie de nume care mi-erau cu totul necunoscute: Viei, Sergenții, La Turn, amestecate cu bizare denumiri de animale: Cucul, Melcul, Măgarul roșu.

Nu-i ascultam. Un al treilea porto îmi turnă în sânge o infinită beatitudine. Caldă atmosferă de cafenea mă ameți se. Mă gândeam cu dispreț la soarta mea de până ieri, la bursele de studiu, la examenele de admitere, la decanii celor patru facultăți, la prorector, în cabinetul său din strada des Ecoles. Femeile elegante, tinerii plini de morgă care se învârteau în jurul meu în bătaia luminilor îmi amintiră, prin contrast, de culoarul rece de la Sorbona și de frescă lui Henri Martin: aceea în care domnul Anatole France, îmbrăcat ca un explorator, într-un peisaj plin de confeti, expune în fața a vreo doisprezece tineri agregați prost îmbrăcați concepția sa personală asupra destinului uman.

„Adevărata concepție asupra vieții, iat-o!" mă gândeam cu voluptate, contemplând pe Clotilde care-și prindea buchetul mov și verde pe haina de blană albă.

Ribeyre și prietenii săi, punându-se, în sfârșit, de acord, ne urcarăm într-un taxi, care ne lăsă în piața

Gaillon, în fața unui restaurant, al cărui nume l-am uitat.

Draperiile grele din interior ascundeau trecătorilor vederea în sală. Surville, care cunoștea localul, ne duse într-o cameră rezervată, unde se puseră la iuțeală cinci tacâmuri.

Stăteam alături de Clotilde, sau cel puțin lângă femeia cu numele acesta. Asta era pentru mine esențialul. Ce s-a servit în timpul faimosului dineu, la drept vorbind, nu mai țin minte. Trebuia să fi fost niște mâncăruri foarte pipărate, deoarece am băut enorm de mult. „Semnezi în alb?“ mă întreba Ribeyre, arătându-mi, când pe Clotilde, când pe Surville cu o privire batjocoritoare. Un picolo negru primea mieros comenzile de vin. N-aș putea s-o spun cu toată gura, dar cred că Ribeyre se pricepea la vinuri. Fără șampanie, decretă el. Nu-mi amintesc exact. Parcă am început cu un Pouilly alb foarte sec, fiindcă mâncam stridii. Apoi Mouton-Masse, de prin partea locului, a cerut după aceea un Saint-Emilion 1892. După care, Clotilde, întâmplător originară din Beaune, insistă să i se dea din vinul ținutului ei natal. Nu pierdui ocazia să-i fac curte și îndrăznii să-l somez pe picolo să aducă din calitatea cea mai bună. Atunci, Ribeyre crezu de cuviință să comande, într-una din acele sticle cu gâtul lung și gura strimtă, un wolxheim. Trebuie să adaug că cel mai mare succes l-am avut eu care am solicitat la urmă un vin din regiunea nisipoasă Landes. Niciunul din comesenii mei nu gustase vreodată din această viță de temut, care absoarbe din sărăcăcioasele noastre dune aurul gălbui al soarelui marin; după ce-l bei, îți lasă capul limpede, inima ușoară, numai picioarele ți le taie fără cruțare.

Surville și Mouton-Masse mă tutuiau. Clotilde mă striga Raoul și mă puse să-i jur că am să-i scriu de acolo cărți poștale. Ribeyre, mai rezistent, purta o conversație continuă cu omulețul negru, și-mi făcea semne din ochi: „Nu te jena“.

Mă simțeam asemenea zeilor, având în plus conștiința rapidei mele ascensiuni. Revedeam biata trăsură hodorogită care acum două zile mă ducea la gara pierdută din Landes. Un singur felinar ardea în noaptea ceea; și era un vânt, ce vânt era! Venea dinspre mare. Dar în sufletul meu era o noapte și mai neagră.

Ca aurul lichid, vinul de Sauternes strălucea în pahare. Abajururile lămpilor electrice se reflectau în el ca niște mici lalele trandafirii. Dinții Clotildei străluceau pe cupa de cristal din care bea, cu mici sorbituri, râzând de-i tresălta pieptul alb, Mâna ei, pusă pe a mea, îmi transmitea fiecare tresărire a acestui animal blând, care nu știa ce-i răutatea. Ribeyre exulta. Mouton-Masse mânca uscățele și bea rachiu de cireșe. Surville bea și el.

Când veni rândul licherurilor, avu loc o scenă: Surville voia neapărat să fie servite în pahare de bordeaux, Mouton-Massa degeaba îi atrăsese atenția că ajungeau păhărelele mici pentru că sticlele tot rămâneau pe masă. S-a încăpățânat. Și i s-a dat un pahar mare.

Ober-chelnerii plecaseră. Fumul de țigare estompa lumină electrică. Florile mureau pe masă. Surville sforăia. Mouton-Masse își scosese carnețelul din buzunar și se sforța să facă nu știu ce socoteală, în care se încurca, și înjura, iar Ribeyre, care nu renunțase la ideea lui, își trecuse brațul drept sub brațul meu stâng, și brațul stâng sub brațul drept al Clotildei, care stătea răsturnată pe spate; el ne trăgea pe unul spre celălalt și vorbea La urechea tinerei femei care râdea, cu buzele umede, scuturată de mici frisoane.

*

În seara de vineri 24 octombrie 1913 totul era gata pentru plecarea mea. Hainele erau împachetate într-un geamantan mare, nou; într-o valiză mai mică erau cărțile. N-am vrut să arunc nimic din lucrușoarele vechi adunate în camera mea de hotel și care rezumau trei ani de viață activă, dar tristă. Totul fu așezat cu grijă într-un geamantan vechi care fusese cândva al mamei; pusesem acolo până și uniforma mea de ofițer în rezervă, jerpelită după două perioade de instrucție – oamenii săraci fac întotdeauna, în mod voluntar, instrucții suplimentare. Am cărat toate astea la gara d’Orsay, și le-am expediat pe adresă bătrânului preot care mă găzduise în timpul vacanțelor.

La ora cinci terminam o scrisoare prin care-i arătam noua mea situație; apoi am făcut niște socoteli. Îmi rămăsese ceva mai mult de două mii trei sute de franci, inclusiv zece ludovici, pe care fusesem fericit să-i împrumut lui Ribeyre. Mă hotărâi să trimit o sumă echivalentă bătrânului preot pentru nenorocita de biserică din mijlocul dunelor, din ce în ce mai dărăpănată.

După ce-am dus scrisoarea la poșta din strada Tournon, m-am întors prin grădina Luxemburgului, și am trecut prin fața palidei fântâni Medicis, unde de atâtea ori am așteptat vreo aleasă imaginară a inimii mele. Paznicul stătea în ghereta lui, invizibil. Grandioasa grădină regală nu fusese niciodată mai pustie ca în această seară de sfârșit de toamnă.

Printre copacii despuiați de frunze, sub corul gălbui, în agonie, reginele înfrigurate stăteau în cerc pe soclurile lor de marmoră, ciudat de albe în noaptea care se lăsa.

Orologiul de la Senat sună orele cinci și jumătate. În inima Parisului, moartea și pustiul erau stăpâni.

Marele bazin octogonal, al cărui havuz amuțise, își întindea oglinda, mai limpede – prin ce miracol? – decât cerul. Un bărbat, singurul – afară de mine – care se afla în celebrul parc, se oprise la marginea bazinului, făcând gesturi ciudate de semănător. Aruncă pâine păsărelelor. Erau acolo vreo trei duzini de vrăbii, porumbei sălbatici, cenușii și greoi, care se mișcau cu o mânie stângace.

Era un bătrân, purta un palton înverzit, cu gulerul de blană ros. Avea un sac lângă el.

M-am apropiat, păsărelele au zburat.

Bătrânul mă privi dojenitor, își aruncă sacul pe umăr și plecă.

Când am ieșit și eu din grădină, se făcuse noapte de-a binelea.

Patru ore mai târziu, luam la gara de Est expresul Paris-Berlin.

II

Pe cerul de oțel albastru, steaua rece care strălucise adineaori numai era.

Vignerte avu o tresărire:

— Cât e ceasul?

— Douăsprezece fără zece, răspunsei eu, luminându-mi ceasornicul cu lanterna.

Îi trezii pe cei doi oameni de legătură:

— Henriquez, du-te la secția a treia. Spune-i adjutantului să aibă grijă de schimbul plutonului doi. Să vină aici, la locotenentul Vignerte, să raporteze. Tu, Damestoy, du-te la secția a doua, spune comandantului de secție să facă același lucru pentru plutonul unu. A! Să nu uite patrulă, la ora două, i-o furnizează escuada unsprezecea, caporalul Toulet. Ai înțeles? Hai, treziți-vă o dată!

Cei doi soldați se ridicară și ieșiră din adăpost. Timp de două secunde nu văzurăm bucățica de cer albastru.

E stranie noaptea asta liniștită. Abia se aude ici-colo câte o împușcătură rătăcită; nicio lovitură de tun.

Vignerte povesti mai departe.

— Ai citit Baronul von Heidenstamm? Meyer-Forster a luat puțin de la Tolstoi – (tot capitolul cursei pentru cupa împăratului e furat din Ana Karenina) și mult, din păcate, de la Octave Feuillet al nostru. Cu toate astea, să citești paginile consacrate Hanovrei, vieții de garnizoană germană, parcului regal sub zăpadă. Sunt acolo impresii pe care le-am resimțit și eu când am venit la Lautenburg, duminică, 26 octombrie 1913, la ora 10 dimineața.

Timp de opt ore, văzusem dispărând puțin câte puțin culmile Harzului walpurgic, înecate la sud de nori arămii. Veniră apoi câmpii fertile, fără nicio frumusețe, fără ceva deosebit. La urmă, după ce trenul trecu peste Aller, peisajul deveni accidentat. Atunci, apăru săltând între malurile sale de bazalt, sinuosul râu Melna, care se varsă în Aller la vreo șaizeci de kilometri în aval de Lautenburg. Ne apropiam.

Cerul era trist și spălăcit. Orașul, agățat de coastele unei coline, înconjurată, de jur împrejur, de râul Melna, semăna puțin cu Pau, sau, mai curând, din cauza cărămizilor trandafirii ale caselor, cu Saint-Gaudens. Sus de tot, foarte departe, într-un pâlc de arbori, văzui un turn înalt. Ghicii că acolo era castelul.

Ca un cal care adulmecă grajdul, trenul își forța aburii. Treceam de-a lungul, apoi de-a curmezișul, pâraie care curgeau între două rânduri de sălcii; vedeam apa făcând spumă albă lângă colțurile de stâncă și clătinând ierburile acvatice, și ghiceam dulcea ei frământare, deși n-o auzeam. Un peisaj destul de clar și liniștit în

fond; aducea chiar puțin cu île-de-France. Dumnezeule, la urma urmei, se putea trăi fericit și aici!

Gara din Lautenburg, trebuie s-o spun, era de-a dreptul infectă. Parcă era faimoasă gară din Metz, ceva mai mică și mai periferică. Dealtfel nici n-avui timp s-o văd mai în amănunt.

— Domnul profesor Vignerte? mă întrebă, cu un respect exagerat, funcționarul cu chipiul pe cap, când i-am înmânat biletul.

Marçais telegrafiase că sosesc.

Omul cu chipiu făcu un semn. Doi zdrahoni de lachei, în livrea neagră cu fireturi de aur, se înființară în fața mea.

În timp ce unul îmi lua chitanța bagajelor, celălalt mă urcă într-o limuzină enormă, care pomi îndată.

În zece minute străbătusem Lautenburgul și pătrundeam cu toată viteza în curtea palatului. O santinelă, pentru orice eventualitate, îmi prezentă arma.

— Domnul profesor dorește să-și dea osteneala să coboare? mă pofti lacheul, deschizând portiera, în timp ce șoferul claxona.

Un majordon rubicond apăru pe peron. Se înclină de vreo trei-patru ori.

— Domnul profesor a călătorit bine? Dacă domnul profesor are bunăvoința să vină cu mine, îl voi conduce în apartamentul său.

Dacă aș fi dat toate concursurile posibile, n-aș fi fost întâmpinat de atâtea ori cu titlul de profesor nici în zece ani în Franța, de câte ori mi s-a spus în dimineața sosirii mele la Lautenburg.

Bagajele le-am găsit în cameră. Văzui cu oarecare plăcere că-mi pregătiseră pe măsuță o gustare cât se poate de îmbietoare, după aspect.

— Dacă domnul profesor are nevoie de cel mai mic lucru, n-are decât să sune. Ludwig, valetul de cameră al domnului profesor, e aici alături, la dispoziția domniei-sale.

Înainte de a ieși, grasul se înclină și mai adine, întinzându-mi un plic pecetluit din belșug cu ceară roșie.

— Dacă domnul profesor binevoiește, îl rog să ia cunoștință de scrisoarea pe care i-a lăsat-o domnul maior von Kessel.

Domnul maior von Kessel, preceptorul Alteții-Sale ducele moștenitor, îmi cerea scuze că nu mi-a putut ieși în întâmpinare când am sosit. Toată curtea din Lautenburg era la vânătoare și a trebuit să-l însoțească pe elevul său. În consecință, mă invita să folosesc ziua ca să mă obișnuiesc cu palatul. Va avea onoarea să m-aștepte a doua zi, luni, la ora zece fără un sfert, ca să mă prezinte, la ora zece, marelui duce Frederic August.

Dorind să-mi încep imediat exercițiul prerogativelor mele, am sunat. A apărut Ludwig.

„Ah! dacă domnul Thierry te-ar vedea s-ar simți liniștit“, mă gândeam eu.

Băiatul acesta, în vârstă cam de vreo treizeci de ani, avea cea mai inexpresivă figură din câte mi-a fost dat să văd înainte de a fi pășit pe solul Germaniei. De atunci m-am obișnuit cu capetele acelea rotunde ca o pâine cazonă, blonde și cu ochi albaștri. La fiecare zece prizonieri prinși de noi, nouă aveau astfel de capete.

Nu i-am putut smulge lui Ludwig decât o singură informație, și anume că voi lua masa la parter (apartamentul meu era la primul etaj), în sufrageria rezervată casei civile și militare a ducelui moștenitor, adică mie, maiorului von Kessel și profesorului Cyrus Beck, de la universitatea din Kiel, fiecare dintre noi având de altmintrelea latitudinea să fie servit și în cameră.

Vignerte, care de la început vorbise pe același ton uniform, amintindu-și, fără greutate, cele mai mici amănunte ale unor întâmplări, pe care le retrăia – se vedea bine – zi și noapte, Vignerte făcu aici o pauză:

— Dragul meu, văd că amintirile mele nu te plictisesc. Dar, începând din clipa de față, îmi dau seama de dificultățile sarcinii mele de narator. Până acum, ordinea cronologică era suficientă. Cred însă că acum risc să încurc totul și să-ți întunec ideile sub un nor de fapte mărunte; trebuie să renunț la ele. Să-mi dai voie, prin urmare, să-ți prezint Lautenburgul și pe locuitorii săi într-o formă analitică. După ce le voi pune la punct, ne vom întoarce la evenimentele petrecute. Ele se vor însărcina cu sinteză.

I Despre palat

N-ar trebui să vorbesc de palat, ci de palate, deoarece reşedinţa marilor duci de Lautenburg-Detmold este formată dintr-un castel Renaissance, clădit în flancul unui turn gotic, şi dintr-un palat Louis XIV, copiat fără jenă după cel din Versailles. Luate fiecare în parte, asemenea edificii nu sunt lipsite de stil. Dar amalgamul acesta trebuie să fi provocat adevărate suplicii arhitectului marelui duce Ulrich, bunicul actualului prinţ, care a fost însărcinat cu fuzionarea celor două edificii cu totul nepotrivite între ele. A ieşit din încurcătură, dând jos o aripă la stânga, un turnuleţ lateral la dreapta şi înălţând la mijloc un fel de hol, care aduce cu gara din Orsay şi cu capela de la Versailles. Mărturisesc că era o problemă dificilă, dar de ce se pun totdeauna în Germania asemenea cazuri nerezolvabile de conştiinţă arhitecturală?

Aşa cum este, această enormă construcţie serveşte de sală de consiliu şi sală festivă; trebuie să spun că, având o comunicaţie cu galeria palatului şi cu sala de onoare a castelului, îşi joacă rolul destul de bine.

Palatul e lipit de castel la mijlocul său, dând planului general al edificiului forma unui T. Totul e aşezat pe o înălţime care domină oraşul, abruptă în faţa castelului, uşor înclinată în spatele palatului. Melna, după ce străbate Lautenburgul, înconjoară castelul într-o albie destul de adânc zăgăzuită, pe o lungime de aproape o sută de picioare, apoi se îndepărtează şi închide grădina în stil francez, aflată îndărătul palatului.

În partea dinspre oraş, pe unde se urcă spre reşedinţa ducală, se găseşte o esplanadă imensă, tot în stil Versailles. Acolo e şi piaţa armelor. Aici se făcea şi trecerea în revistă a trupelor. Un grilaj aurit porneşte de la aripa stângă a palatului şi vine să se unească – formând o curte triunghiulară – cu aripa dreaptă a castelului, lăsând în afara ei turnul cel mare.

Turnul acesta, singurul care a supravieţuit locuinţelor gotice ale burgravilor din Lautenburg, poartă în vârf drapelul alb şi negru cu un leopard de aur şi deviza Lautenburgului: Summum decus, flectere. Turnul este, firesc, înzorzonat, ca şi restul castelului, cu un lux de motive ornamentale după moda Augsburgului. Dacă donjonul are crenelurile căptuşite cu tinichea, peronul de intrare, a cărui scară are totuşi nişte balustrade admirabile, poartă sus un fronton corintic.

Partea care dă spre Melna a suferit mai puţin. A ferit-o, cred, prăpastia, şi artiştii care lucrează în carton presat au lipit desigur cu multă prudenţă cartoanele lor decorative. În schimb se întinde iedera, şi se înalţă fagii enormi, de pe malul râului, care-şi leagănă frunzişul întunecat sub ferestrele mari, în formă de lance.

Nu-i nevoie să-ţi descriu palatul: un Versailles în mic, un Versailles cu douăzeci şi cinci de ferestre la faţadă în loc de optzeci şi nouă, dar un Versailles destul de bine imitat, pe scurt, o copie a maiestăţii, maiestuoasă şi ea.

Parcul francez, sub cerul acesta al Hanovrei, vorbeşte totuşi inimii. Seniorii de prin partea locului şi-au dat, după cum se vede, toată osteneala. Disciplina germană a făcut minuni. Totul este drept şi neted. Un covor verde, fără cusur, conduce la bazinul Persefonei, o lucrare destul de bună a lui Ernout, el însuşi destul de bun elev al lui Coysevox. Secretul acestei nobile înfăţişări generale ţi-l explici de altmintrelea îndată ce afli că planul grădinii se datorează lui La Quintinie, care a trimis să-1 execute pe cel mai bun colaborator al său.

Dacă marele duce Georg-Wilhelm, căruia regele Franţei îi asigurase un venit anual, a fost un mare admirator al lui Ludovic al XIV-lea, nepotul său Frederic rămâne unul din roadele cele mai frumoase ale despotismului luminat. L-a primit pe Voltaire, în trecere pe acolo, şi l-a cunoscut pe Rousseau la Grimm. Lui i se datorează grădinile de tip englez care înconjoară parcul francez, înfiinţat de bunicul său, şi coboară ca o reţea, nu lipsită de pitoresc, spre Melna. Râul limpede şi săltăreţ e tăiat de un pod de lemn care şi-a păstrat numele de puntea Meilleraie, destul de lat ca să permită trecerea cavalcadelor care se duc să vâneze în splendida pădure a castelului, Herrenwald, a cărui frunziş se vede, de pe terase, ondulându-se la nesfârşit.

2 *Despre apartamentul meu*

Două încăperi mari, având pereţii căptuşiţi cu lemn, la primul etaj, în partea nordică a castelului, adică, în partea opusă a pieţei.

Una din cele două camere, aceea în care lucrez, are ieşire pe terasă. Prin fereastra deschisă, zăresc marea

neagră a copacilor sub cerul galben. O liniște infinită.

Cealaltă, mai veselă, are două ferestre care dau spre albia în care curge Melna, dar mai încolo; se vede Koenigsplatz, cazarma regimentului 182 de infanterie, catedrala violent colorată. Un fulg alb mișcându-se între două paralele albastre: trenul din Hanovra cu care am venit.

Binecuvântată fie hotărârea de a mi se da locuință în acest corp al clădirii. Am un șemineu gigantic, împodobit cu ciudate lucrături în fier: toate acestea datează de pe vremea când gustul lautenburghez nu fusese încă iremediabil compromis.

Sunt tocmai la capătul castelului, exact deasupra așa-zisei săli a armurilor. Această sală, cea mai bizară din toate, a căpătat cu încetul altă întrebuințare. S-au scos de acolo frumoasele armuri ale marilor burgravi eponimi, aceea a lui Goetz von Vertheidigen-Lautenburg, care a fost brațul drept al lui Albert Ursul, aceea a lui Miltiade Bussmann, care l-a rănit pe Henric Leul, aceea a lui Cadwalla, – amintit și de Hugo – al cărui coif poartă încă semnul teribilei lovituri de măciucă pe care i-a tras-o, la Bouvines, colonelul Wilhelm von Barres.

3 *Despre Alteţele-lor*

Marele duce Frederic August își are apartamentele la primul etaj al palatului. Camera lui, ca și aceea a lui Ludovic al XIV-lea, se află în corpul principal al clădirii. Cabinetul de lucru este la dreapta, cu vederea spre parc.

Aici m-a adus Kessel, a doua zi după sosirea mea, la ora zece dimineața.

Marele duce lucra la un birou Louis XV foarte simplu.

S-a sculat în picioare și mi-a întins mâna.

— Domnule Vignerte, nu-i nevoie să vă spun câte lucruri bune despre dumneavoastră conține scrisoarea domnului de Marçais. Știu că ministrul Afacerilor Externe al Franței v-a desemnat în urma înțeleptei sale alegeri. Aș fi nedrept dacă nu m-aș declara complet satisfăcut de asemenea referințe. Aș dori numai să găsiți la Lautenburg puțin din plăcerea pe care ne-o faceți nouă, care vă primim aici.

Marele duce e de statură înaltă și numai cu un an mai tânăr decât fratele său mai mare, răposatul mare duce Rudolf. Născut în 1868, e prin urmare în vârstă de patruzeci și cinci de ani. Blond, puțin chel, complet ras, are ochi albaștri, ale căror priviri, după ce te cântăresc la început, devin apoi vagi. În afară de împrejurări deosebite, nu l-am văzut niciodată altfel îmbrăcat decât în uniforma obișnuită a generalilor de divizie, albastru închis, cu guler roșu, fără decorații.

Are mâini fine. Și le privește cu satisfacție.

— Domnul von Kessel, continuă el, v-a făcut cunoscut probabil care va fi sarcina dumneavoastră. E inutil să vă spun, domnule, că înțeleg să vă las cea mai deplină libertate asupra modului de a vă veţi achita de ea. Știți că fiul meu este înscris la Universitatea din Kiel; ține să-și ia toate examenele. Veți fi, prin urmare, obligat să aveți în vedere programele ei. Acestea fiind spuse, conformați-vă metodei care vă va plăcea. Sunteți însărcinat în special cu istoria și literatură. Nu vă cunosc opiniile politice, domnule, adăugă el zâmbind. Îmi închipui că aveți păreri puțin liberale. Să nu vă simțiți obligat să vi le schimbați. Liberalismul nu-i de temut decât pentru democrații. Un șef de stat circumspect știe să tragă întotdeauna excelente foloase de pe urma lui.

Sună.

— Anunță-l pe ducele Joachim că-l aștept în cabinet.

Elevul meu era un tânăr înalt, de un blond șters, cu o înfățișare puțin adormită. Am înțeles că niciodată nu voi fi silit să-i temperez vivacitatea spiritului.

— Joachim, spuse marele duce cu glasul mai puțin blajin decât acela cu care îmi vorbise mie, ți-l prezint pe domnul Vignerte, noul tău profesor de litere. Sper că progresele pe care le vei face cu dânsul vor fi mai rapide decât acelea pe care le-ai obținut cu domnul Ulricht. Kessel, ce notă a luat la ultima oră de tactică?

— 8 din 20, Alteță, răspunse Kessel.

— Nu-i destul. Vreau ca data viitoare să iei nota medie. Poți pleca.

Tânărul ieși cu o bucurie prost ascunsă.

— Vedeți, domnule, spuse marele duce, întorcându-se spre noi, că veți putea conta în mod absolut pe autoritatea mea. Să-l notați pe fiul meu cu strictețe, chiar cu severitate. Veți avea întotdeauna aprobarea mea.

Făcu un gest pentru a ne concedia.

— Apropo, spuse el reehemându-mă, Marcais v-a anunțat că veți avea poate prilejul de a vă folosi talentul de lector pe lângă marea ducesă? A! adăugă el, poate că-i un exces de precauție din parte-mi să vă previn. S-ar putea foarte bine ca soția mea să nu recurgă la dumneavoastră. Deocamdată a revenit la vechea ei pasiune pentru căi. Dar, în fine, trebuie să prevedem totul și, fiți sigur, termină el, cu un zâmbet pe care știa să și-l facă delicat, voi veghea să nu se atenteze peste măsură la libertatea dumneavoastră.

— Voi fi fericit să fiu cu totul la dispoziția marei ducese, când va dori.

— Mulțumesc, răspunse el, reluându-și lucrul.

Pe coridor, Kessel îmi spuse:

— Dacă marea ducesă ar avea fantezia să vă vadă, va trebui să vă pot încunoștința imediat. Voi lăsa vorbă valetului dumneavoastră. Să treceți în cursul zilei pe la apartamentul dumneavoastră.

Și astfel, începând de a doua zi a sosirii mele la castel, până în ziua sărbătorii husarilor din Lautenburg, când o văzui întâia oară, mă urcam zilnic de câte cinci, șase ori până la locuința mea, mai jignit decât voiam să-mi mărturisesc, fără să găsesc vreodată convocarea prin care marea ducesă Aurora-Anna-Eleonora să-și manifeste dorința de a mă vedea.

4 *Despre curte*

Oare Curte ar trebui să spunem când vorbim de anturajul ducilor din Lautenburg? Cuvântul este puțin cam prea pretențios. Dar nu găsesc un altul și se potrivește destul de bine cu eticheta rigidă care domnea la castel.

Ți-am mai vorbit de maiorul conte Albert von Kessel, din artileria a 11-a prusacă, cu garnizoana în Koenigsberg.

Șef de promoție al Academiei de Război din Berlin, Kessel e, fără îndoială, unul dintre cei mai buni ofițeri ai armatei germane; ofițer până în adâncul sufletului. Preocupat numai de meseria sa, nu afișa decât atât cât trebuia din insuportabila morgă a castei sale. M-a tratat totdeauna cu cea mai perfectă curtoazie și n-am avut decât să mă laud de pe urma sfaturilor sale și a influenței pe care a exercitat-o asupra ducelui moștenitor.

Zdravănul colonel von Wendel, de la cavaleria din Hanau, cumulează funcțiile de guvernator al palatului și de șef al casei militare a marelui duce. În baza titlului din urmă, are sub ordinele sale pe căpitanul Müller, de la vânătorii din Wurtenberg, pe locotenenții Bernhardt și de Choisly, ulani, ofițeri de stat-major ai marelui duce.

E un om de treabă, care țipă tot timpul cât nu e marele duce acolo, și când e acolo, tremură ca o frunză moartă. Îmi închipui că Kessel are un profund dispreț pentru el. Iar el îl respectă nespus de mult pe Kessel, care face parte din Marele Stat-Major. Nici nu i-ar trece prin cap că dubla sa funcțiune i-ar îngădui să-i dea vreun ordin acestui taciturn artilerist.

În schimb, îi stătea că sărea în ochi micul locotenent von Hagen, din regimentul de husari din Lautenburg, ofițer de ordonanță al marei ducese. De multe ori au izbucnit conflicte între colonel și locotenent. Dar cel din urmă e susținut de marea ducesă, care nu se poate lipsi de el. Marele duce nu vrea să audă nimic în această privință. Wendel a trebuit să cedeze. Din primele zile după sosirea mea, am simțit animozitatea dintre cei doi bărbați. Fără a merge până la confidențe, guvernatorul castelului a lăsat să-i scape vreo două, trei cuvinte amare asupra greutăților sarcinii sale. Simt că dacă l-aș încuraja… Dar mi-am jurat să-mi văd de treburi și să nu mă amestec în afacerile lor.

Totuși „mărunțelul' von Hagen, eu monoclul său, cu felul lui de a măsura oamenii, cu suficiența să de ins care se știe ferit de orice primejdie, grozav îmi displace. Marea ducesă l-a luat pe lângă ea de doi ani. Se pare că în clipa când l-a cerut husarilor din Lautenburg, acesta era gata să-și zboare creierii din cauza unor încurcături la jocul de cărți.

Ceilalți sunt în general amabili. De când au aflat că sunt ofițer de rezervă au devenit și mai amabili. Și în ziua ceea, colonelul Wendel m-a poftit la cină. Doamna von Wendel, o roșcovană duioasă de vreo patruzeci de ani, îmi spunea tot timpul „domnule locotenent". La desert, când sergentul-major venea „să-și facă comunicările", ea m-a întrebat, cu glasul muiat, dacă am citit Logodnica din Messina.

La urma urmei, îmi place mai mult să-mi petrec zilele aici decât la Sorbona la cursul domnului Seignobos. L-am amintit pe acesta, dar puteam tot așa de bine să vorbesc de oricare altul.

5 *Despre bibliotecă și bibliotecar*

Prima ține un loc atât de considerabil în povestirea aceasta că mi-e imposibil să nu-i consacru vreo câteva detalii.

Cât despre al doilea, profesorul Cyrus Beck, de la Universitatea din Kiel, ar fi nedrept să nu-i aduc un scurt omagiu omului căruia, involuntar, i-am cauzat moartea.

Biblioteca este instalată acum în castel, în fosta capelă, căreia i s-a schimbat destinația. S-a făcut o altă capelă în castel într-un stil ușor iezuit. Admirabilă sală ogivală, care taie în unghi drept sală de onoare și aceea a armurilor, a devenit liberă. Ușa din stânga dă în sala armurilor. Se pătrunde în bibliotecă prin ușa din fund a sălii de onoare.

De vreo trei sau patru ori mai mare, ea amintește de bibliotecă de la castelul lui Montesquieu de la Brede, cu singura diferență, dacă nu mă înșeală memoria, că la Brede bolta este romană. În afara acestui detaliu de construcție, orânduirea generală este aceeași. La mijloc, o vitrină imensă, cu cele mai curioase piese de numismatică. Se află și o medalie de aur din Conradin, care e o capodoperă.

Vreo cinci sau șase pupitre din stranâ au fost transformate în birouri rulante, foarte practice pentru lucru. Un mare număr de becuri electrice fac cercetările foarte comode. Sala este într-adevăr atât de întunecoasă, că nu s-ar putea citi sau scrie fără ajutorul lor.

Să nu te aștepți să-ți fac cea mai sumară expunere asupra bogățiilor îngrămădite aici de la Gutenberg încoace. Cred că nu s-ar putea scrie nicio lucrare asupra Germaniei fără a recurge la biblioteca din Lautenburg; registrul în care vizitatorii veniți să lucreze aici sunt solicitați să binevoiască a se iscăli poartă cele mai ilustre nume; am descifrat semnăturile lui Leibnitz și Humboldt, Ottfried Müller și Curtius, Schleiermacher și Renan.

Mai prețioase încă sunt tezaurele pe care le conține sacristia. În dulapuri căptușite cu lemn, rezervate odinioară patrafirelor și potirelor, se află acum teancuri de neprețuite manuscrise care provin fie de la arhivele publice și private ale ducilor de Lautenburg, fie din achiziții făcute de ducii care s-au interesat de asemenea lucruri; unele din cele mai importante piese se datorează fratelui marelui duce actual, marelui duce Rudolf. Domnul Cyrus Beck, bibliotecarul, însărcinat cu clasarea lor, le ține cu strășnicie sub cheie.

Domnul Cyrus Beck, profesor – în concediu – al Universității din Kiel a fost împrumutat acum zece ani de la rectorul Etlicher de către marele duce Rudolf pentru clasificarea manuscriselor sale.

Marele duce actual l-a menținut în funcție, cerându-i să binevoiască a-și rezerva patru ore pe săptămână pentru inițieiea ducelui Joachim în științele exacte.

Bătrânul profesor își petrece jumătate din timpul care-i mai rămâne în sacristie, în mijlocul manuscriselor, cealaltă jumătate în laborator, printre cuptoare și retorte. Laboratorul este situat în triunghiul format de sala armurilor, capelă și zidul castelului. Ca și camera mea, are vederea spre râul Moina, sau mai curând spre copacii care mai că împiedică orice priviri.

Prima oară când am pătruns în acest laborator, însoțit de Kessel care venise să mă prezinte colegului nostru, am fost primit aproape ca Gulliver, printre pânzele de păianjen ale academiei din Laputa.

Un glas țipător începu să ne someze în mod violent să închidem ușa, afirmând că din cauza curentului de aer au să se stângă cuptoarele.

Apoi își făcu apariția un omuleț furios din mijlocul unei fumărăi acre. Doctorul Cyrus Beck avea chelia lucioasă, ca și cum ar fi fost frecată cu acizii cei mai virulonți. Un halat lung, gălbui, plin de pete de chimicale, îl învăluia din cap până în picioare. În mijlocul aparatelor sale, avea într-adevăr aerul foarte hoffmannesc.

Când îl văzu pe Kessel, se liniști. Își ceru scuze spunându-ne că tocmai făcea o experiență hotărâtoare pentru lucrările sale cu privire la izolarea… (unui corp al cărui nume l-am uitat). Devenise aproape amabil când însoțitorul meu îl informă că și eu aveam de gând să fac unele cercetări în secția manuscriselor. Se înclină, când maiorul adăugă că marele duce îl ruga să-mi facă toate înlesnirile posibile în această privință; dar eu vedeam bine că nu mă va ajuta tocmai în această sarcină.

— Eh! mă gândeam cu nepăsare, zăpăcitul ăsta bătrân e plin de mânii, cu timpul voi descoperi mânia pe care trebuie să i-o flatez.

Nimic nu mă zorea. Îmi acordasem un răgaz de două săptămâni până să mă apuc de lucru pentru domnul Thierry, și, eventual, pentru mine.

6 *Despre statul Lautenburg-Detmold*

Marele ducat Lautenburg-Detmold, unul dintre cele douăzeci și șapte de state ale confederației germane, se întinde de la nord la sud pe o lungime de aproximativ o sută de kilometri. Lățimea sa, de la est la vest, variază între douăzeci și patruzeci de kilometri. Populația e de 280.000 locuitori.

Schwartzhügel, ultimul lanț secundar de munți din Harz, este singurul sistem orografic care rupe monotonia câmpiei hanovriene.

Din punct de vedere al apelor, marele ducat este mărginit de Weser, și străbătut de Aller. Melna este râul cel mai important, ca număr de kilometri, de pe teritoriul Lautenburgului.

O pădure de fagi și brazi, Herrenwald, care începe la nordul Lautenburgului, acoperă mai bine de o treime din teritoriu. Restul e constituit din terenuri nisipoase, destul de refractare agriculturii, dar cu totul proprii pentru exploatarea varului, principala resursă a țării.

Două orașe: Sandau, oraș exclusiv industrial, așezat pe câmpie, la nord, 22.000 locuitori; Lautenburg, capitala marelui ducat, 40.000 locuitori, sediul episcopatului, al Curții de Apel; o brigadă de cavalerie, formată din regimentul 11 dragoni și 7 husari; un regiment de infanterie, al 182-lea; o jumătate de regiment de artilerie; un detașament din regimentul 3 de geniu.

Constituția este monarhică; marii duci ai Lautenburgului-Detmold se succed în ordinea primogeniturii, femeile nefiind excluse de la succesiune. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, marea ducesă Carlota Augusta a exercitat singură puterea. Astăzi, marele duce Frederic August își datorează puterea căsătoriei sale cu marea ducesă moștenitoare.

Marele duce de Lautenburg este vasalul nemijlocit al regelui Wurtenbergului, el însuși vasal mijlocit al împăratului Germaniei.

Statul Lautenburg alege trei deputați pentru Reichstag. Doi dintre deputați sunt agrarieni; al treilea, cel din Sandau, e socialist. Toți trei fac parte de drept din dieta ducală, care se întrunește de două ori pe an la castelul din Lautenburg. Fac de asemenea parte de drept din dietă președintele consiliului municipal al Lautenburgului și doi consilieri desemnați de colegii lor. Ceilalți membri ai dietei sunt aleși, prin sufragiu restrâns, de populația marelui ducat. Marele duce este președintele ei. O delegație permanentă de șase membri, analoagă cu comisiunile noastre departamentale, asigură, în afara sesiunilor, rezolvarea afacerilor curente.

7 *Recapitulare: despre viața din Lautenburg*

De patru ori pe săptămână, dau lecții ducelui moștenitor: două lecții de istorie, una de filosofie, una de

literatură. În acest scop, mă duc la el, în apartamentul său situat în aripa dreaptă a palatului, partea centrală, după cum îți amintești, aparținând părintelui său, iar aripa stângă fiind rezervată exclusiv marei ducese Aurora.

Cabinetul de lucru al ducelui Joachim are pereții tapisați cu hărți germane, semnate Kiepert, care sunt cele mai bune. Mai sunt două portrete – al marelui duce și al primei sale soții, născută contesă de Tepwitz, o bavareză de treabă, care poartă crucea lui Luther; a murit acum trei ani. Ducele Joachim îi seamănă trăsătură cu trăsătură.

Nu există un elev mai ascultător decât acest tânăr duce german. Știe de pe acum o mulțime de lucruri. Din nefericire, toate sunt pe același plan. Dacă, după moartea marelui duce Frederic August, statul Lautenburg va deveni un teritoriu al Imperiului, nu mă voi mira peste măsură.

Oamenii cărora niciodată nu le-a lipsit nimic ar putea fi contrariați auzind că o viață confortabilă ajunge din plin pentru fericirea omului. Eram fericit. Nu trebuia să mă ocup decât de cursurile mele. Două sau trei manuale, necunoscute aici, și treaba mergea strună.

Eram fericit, îți spun. Într-una din zile urma să iau prânzul la marele duce. Între timp, cinasem de trei ori la colonelul von Wendel. Soția lui se împrietenise realmente cu mine. I-am împrumutat câteva din cărțile pe care le adusesem pentru marea ducesă. Era o femeie amabilă și apoi era preferabil să fiu în termeni buni cu colonelul.

Luam dejunul în mod obișnuit împreună cu Cyrus Beck, Kessel și statul-major. Mărunțelul von Hagen venea numai din când în când. Ceilalți râdeau pe înfundate când îl vedeau; spuneau că-i ziua lui de concediu de la marea ducesă. Seara, toată lumea se eclipsa: domnii aveau relații în oraș. Eu rămâneam singur, numai cu profesorul și uneori, nu totdeauna, cu taciturnul Kessel. Discuția noastră se învârtea în jurul recriminărilor lui Cyrus Beck. Elevul său nu făcea progrese. Și apoi, nu era asta meseria lui. Ah! răposatul mare duce Rudolf cât de bine îl înțelesese ei pe profesor. Era un erudit. Se pare că nu avea pereche ca geograf.

Kessel, după ce-și termină cafeaua, răspunde liniștit:

— Un geograf care nu știa cum se manipulează un tun de 77.

Cyrus întreabă înciudat:

— Atunci îl preferați pe marele duce actual?

— N-am cunoscut pe Alteța-Sa marele duce Rudolf, răspunde placid Kessel. Știu numai că rolul unui mare duce este să fie mare duce, să cunoască artileria, cea grea și cea ușoară, ca să dea astfel geografilor posibilitatea să lucreze în pace.

Lucru straniu, profesorul i se plânge lui Kessel, de care îi este în mod vădit teamă, și nu mic, care sunt francez. Îți spun că atașamentul acestor oameni față de regim este nemărginit.

Iar noi, noi nu ne simțim bine decât atunci când putem fi în opoziție.

În timpul zilei, cea mai vie plăcere a mea era să mă plimb prin Lautenburg. Frumoasele uniforme germane mă încântau, dar nemaipomenita disciplină care domnea acolo mă cam neliniștea. Muzica regimentului 182 cânta de două ori pe săptămână, în piața regală, în fața teatrului. Mă amuza stângăcia fermecătoare a grupurilor de fete cu care mă încrucișam. Îmi aduceam aminte de cuvintele spuse de bătrânul general de cavalerie von Dewitz ofițerului său de ordonanță și constatăm că sunt într-adevăr juste:

„Sunt fete de rasă, dragul meu, și simți într-adevăr o bucurie să le privești. Nu sunt femei pe jumătate artificiale, sunt femei mame! Și te încredințez că generații de generații se prezintă așa. Priviți-o numai pe blonda de colo, care trece acum! Uitați-vă la obrajii ci împurpurați, la mersul ei! Fiecare pas al ei are un metru și douăzeci de centimetri. Unui vechi soldat ca mine, îi face o bucurie nespusă; mă delectez când le văd!“

Și eu mă delectam, eram plin de voioșie, și în fața absenței totale a insubordonării, subordonarea fiind noțiunea perfectă a ceea ce constituie destinul lor, îmi aminteam de cuvintele ofițerilor francezi de la Sedan, acei care refuzând să semneze capitularea ajunseseră în captivitate: „Poftiți o nemțoaică să ia loc și ea se va culca“

Se lăsa seara în tonalități de mov și galben: berăriile se deschideau cu mare zarvă. Trecea o florăreasă. În scara aceea luăm cina la colonel. Ia stai, mă gândii eu, dacă i-aș duce doamnei von Wendel un buchețel de nu mă uita…

III

Într-o dimineața de decembrie, stăteam la căldura unui foc grozav de lemne și-mi pregăteam, lihnit, lecția de după-amiază. Afară era un frig aspru și uscat. Soarele galben de iarnă topea aburii ce se depuseseră în timpul nopții pe geamuri prefăcându-i în picături de opal.

Cineva bătu la ușă.

— Intră!

În prag stătea Otto, șeful serviciului interior, fost subofițer, deținând un loc de mijloc între funcționarii palatului și pleiada de valeți, lucrători, oameni de serviciu, pe care-i strunea milităreşte.

Plastronul său alb și obrazul mare și roșu se desprindeau violent din întunecimea culoarului. În spatele lui se vedeau doi inși, care duceau parcă niște lucruri bizare.

— Să mă scuze domnul profesor. Îl deranjez poate pe domnul profesor?

— Ba de loc, Otto, ce este?

Intră, urmat de cei doi oameni. Aceștia aveau brațele încărcate cu mănunchiuri de drapele.

— Domnule profesor, mâine e sărbătorirea regimentului 7 husari din Lautenburg. E o mare bucurie pentru orașul nostru. Tot palatul e pavoazat, și-am venit să împodobesc și cele trei ferestre ale dumneavoastră.

Aruncai o privire afară. Pe Koenigsplatz, în depărtare, oameni minusculi trebăluiau de zor la rânduirea unui întreg material festiv: stâlpi, steaguri, baniere.

— Fă-ți treaba, te rog.

Începură, pe-ndelete, să aranjeze obiectele aduse. Erau trei steaguri enorme, printre care stindardul german la mijloc, între drapelul alb-roșu al Wurtembergului și baniera alb-negru, cu leopard de aur, a Lautenburgului-Detmold. Totul fu legat de ferestrele vecine prin gigantice ghirlande de pânză verde cerată, imitând cununile școlarilor premianți.

În timp ce supraveghea operația, Otto îmi dădu câteva amănunte cu privire la ceremonia de a doua zi.

— E o mare sărbătoare, domnule profesor. Începând de astă-seară palatul va fi iluminat. Va avea loc o retragere cu torțe după sosirea M.S. Regele Wurtembergului și a excelenței-sale generalul Eichhorn, care îl reprezintă pe majestatea-sa împăratul.

— E obiceiul ca împăratul să fie reprezentat la sărbătorirea tuturor regimentelor?

— Nu la toate, domnule profesor. Dar 7 husari nu e un regiment ca toate celelalte. Stindardul său e decorat. Căpitanul regimentului este prințul Eitel. Și mai ales, fiindcă are drept colonel pe alteța-sa marea ducesă a noastră, verișoara împăratului. Așa încât vă dați seama…

— Îmi dau seama că are să fie foarte frumos, Otto, și că-ți dă, desigur, mult de furcă.

— Domnul profesor ar putea s-o mai spună o dată. Dar s-a terminat. Ei, voi de colo, haideți! Toate mulțumirile noastre domnului profesor pentru amabilitatea să.

Eram cu atât mai bucuros de știrea că voi vedea una din acele fastuoase parăzi germane, cu cât, cam pe la ora unsprezece, un lacheu îmi aduse un bilețel din partea maiorului von Kessel.

Preceptorul prințului mă prevenea că în după-amiaza ceea, elevul său trebuia, împreună cu marele duce, să treacă în revistă garnizoana care se pregătea pentru paradă, și mă ruga să binevoiesc, în consecință, a amâna lecția mea pentru a treia zi.

La dejun, doctorul Cyrus Beck, mai hoffmannesc ca întotdeauna, coborî cu întârziere, părând a fi foarte surescitat.

Am vrui să aflu motivele.

— Asia e de vină, îmi răspunse el mânios. Ai citit, domnule, pamfletul ăsta? Și îmi întinse Pielea de

sagri

— Un pamflet? l-am întrebat, destul de mirat.

— Da, un pamflet, o prostie. Trebuie să ai ușurimea de spirit a francezului ca să tratezi unele subiecte cu o asemenea dezinvoltură. Știința însăși este ridiculizată aici, domnule. Poftim: îți petreci toată viața studiind două sau trei probleme, spargi retorte, îți arzi fața la creuzete, riști de o mie de ori pe zi să sari în aer cu laborator cu tot, și vine apoi un porc de romancier, și, în câteva cuvinte de un dispreț pe care-l consideră nimicitor, îți spune ce gândește dumnealui despre tine și te ia în balon în fața întregii lumi.

— Nu știu precis ce pasaj din Pielea de sagri a stârnit minia dumneavoastră, îi răspunsei eu; și de altmintrelea nici nu am competența necesară pentru a-l apăra pe Balzac în chestiunea asta. Îngăduiți-mi, totuși, să vă spun că în general scriitorul nostru era destul de bine documentat. Partea istorică a operei sale este un prețios izvor de informare. Pe de altă parte, am auzit un excelent avocat spunând că falimentul lui César Birotteau, transferul titlurilor Roguin sunt, din punct de vedere juridic, niște capodopere. În sfârșit…

— Domnule, continuă ol din ce în ce mai furios, nici dreptul, nici istoria n-au pretins niciodată că sunt științe exacte. Un spirit fals că Balzac al dumneavoastră poate excela în ele. Dar știința, domnule…

— Dragă domnule Beck, i-am răspuns agasat, dacă Pielea de sagri vă face impresia asta, sunt curios să știu ce-o să spuneți când veți citi în căutarea absolutului? E acolo un anume Balthazar Claes, care urmărește și el piatra filosofală, cu același mare lux de experiențe ca și dumneavoastră; cine știe, poate că acolo veți găsi câteva indicații prețioase.

Nu știa prea bine dacă-mi bal joc de el sau vorbesc serios. Dar, prudent, își scrise pe manșetă titlul operei. Apoi buzele o porniră în căutarea lingurii care nu părăsea suprafața ciorbei, după obiceiul nemțesc.

— Vă duceți mâine la paradă? îl întrebai eu.

Mă așteptam la o nouă contestație. Mare mi-a fost surpriză când îmi răspunse că nici gând să lipsească de la această ceremonie.

— Avem locuri rezervate la tribună de onoare, lângă corpul diplomatic, îmi spuse el cu orgoliu.

Acest savant care nu ieșea din casă, dar se bucura ca un copil că are un loc oficial la o paradă militară mă copleși de bună dispoziție. „Câtă deosebire între omulețul acesta și antimilitaristul de Bergeret al nostru!“ mă gândeam eu, fără a ști, în definitiv, care dintre aceste două concepții este cea bună.

Tot palatul era într-o agitație extraordinară. Ofițerii, îmbrăcați în mare ținută, alergau zoriți de colo-colo. M-am încrucișai cu Kessel, foarte aferat: „Regele sosește la ora nouă, îmi spuse el, duceți-vă la gară. Va fi interesant pentru dumneavoastră. Până atunci, dacă doriți, puteți asista la trecerea în revistă care va avea loc în fața marelui duce, la ora trei, pe esplanadă.“

Îi mulțumii, dar nevrând ca spectacolul de a doua zi să piardă pentru mine din prospețime și văzând că sunt prea împins încolo și încoace și prea ridicul, singur, în mulțimea ceea de uniforme multicolore, mă dusei să mă închid în bibliotecă. Aici, începui să aștern pe hârtie câteva însemnări privitoare la viitoarea lecție pe care trebuia s-o dau tânărului duce asupra istoriei filosofiei alexandrine.

Când am ieșit, se înnoptase; mă hotărîi să fac o plimbare prin oraș. Orașul era iluminat. Când mă găsii în mijlocul pieței armelor, mă întorsei și tot castelul îmi apăru inundat de lumină. Plăcerea copilărească pe care o produc luminile colorate, geamurile împestrițate mă împiedică să observ că iluminația nu păcătuia poate printr-un exces de gust. Dar, ce importanță avea! Fără să știu de ce, mă simțeam fericit.

La mijloc, se ridica vulturul imperial, imens, făcut din lampioane galbene, și având cu siguranță zece metri înălțime. La stânga, apărea leul wurtemberghez, din lampioane roșii. La dreapta, se vedea leopardul lautenburghez, din lampioane verzi. Dificultatea de a diferenția prin lampioane electrice aceste animale a trebuit să-l pună la o grea încercare pe artistul iluminator. Dar, adevărul e că se distingeau destul de bine.

În jurul meu, din mijlocul unor grupuri învăluite în întuneric, se ridica o rumoare admirativă și confuză. În piața armelor, se înălța tribuna de onoare pentru parada de a doua zi.

Strada Hanovra, cea mai frumoasă din Lautenburg, era înțesată de lume. Mulțimea umbla încolo și încoace pe trotuare, într-o ordine remarcabilă. Deodată, din cartierele cărora li se ridicase consemnarea, se

revărsă un lux uluitor de uniforme. Dolmanele roșii ale husarilor din Lautenburg alternau cu dolmanele albastre ale dragonilor din Detmold și tunicile negre ale infanteriștilor. Studenții, veniți în mod special din Hanovra, își plimbau feluritele lor caschete și tăieturile de spadă de pe obraz cu o aroganță, care dispărea subit când se încrucișau cu vreun ofițer.

În apropierea Crăciunului, vitrinele magazinelor erau supraîncărcate în mod strident cu tot felul de surprize, de o naivitate că-ți venea să urli. Birturile erau pline de gâște măestrit împodobite cu culorile celor douăzeci și șapte de state germane. Gâsca cu dungi albastre din Rudolfstadt stătea alături de gâsca roșie din Wurtenberg. Mezelăriile etalau piramide de salamuri modelate după imaginea celor mai ilustre monumente ale imperiului: Reichstagul, gara Berlin, catedrala din Köln. Dar cel mai mare succes îl deținea arcul de triumf făcut din grăsime de porc, cu basoreliefuri de gelatină trandafirie și antablamenți de ficat.

Treceau fete în grupuri de trei sau patru, ținându-se de braț, și lăsând ochii în jos, supuse, sub privirile dominatoare ale ofițerilor.

Am cinat la tavernă lui Lohengrin, cea mai mare, cea mai aurită din Lautenburg. Îți amintești de caii de lemn din copilăria noastră? Colțul unde se adăposteau muzicanții și bătrânul cal puchinos era înzorzonat cu hârtie poleită, care arunca sclipiri de aur; ei, bine, nimic nu seamănă mai leit cu o luxoasă tavernă germană. Numai fumătorii, cred, se puteau așeza acolo la masă fără să fie incomodați. Norii de fum care rătăceau sub plafon te duceau cu gândul la o Walhalla pantagruelică.

Sunară oarele opt, când urlete frenetice de: hoch, hoch! care se auziră din stradă, îi atraseră la ușă pe toți oaspeții tavernei; în scânteieri de săbii trecea spre gară escadronul de dragoni, pentru a da onorurile regelui Wurtembergului și generalului von Eichhorn.

Era atâta mulțime în apropierea gării că am renunțat să-mi mai fac loc. La colțul cu Roonstrasse putui zări, ca într-o străfulgerare, în mijlocul dragonilor, automobilul în care marele duce Fredcric August și regele Wurtembergului stăteau față în față cu elevul meu și cu generalul von Eichhorn.

*

Pastorul Silbermann, în templul din Siegstrasse și monseniorul Kreppel la catedrală, oficiară la ora opt serviciul divin al cultului respectiv, la care fuseseră aduși, pe detașamente, soldații de confesiune catolică și reformată. Apoi, la ora zece, avu loc parada militară.

Timpul era prielnic regimentului 7 husari din Lautenburg. Soarele strălucea, luminos și rece. Din piață șezarea cum se desprind – bătute de vântulețul rece, care sufla din vest – frunzele negre de pe copacii din jurul; castelului și cum cădeau încetișor în Melna.

Ți-am mai spus că din camera mea nu sc vedea piața armelor – unde urma să se desfășoare parada. Dar trezit dis-de-dimincață, zării regimentul 182 de infanterie prusacă – regiment care trebuia să asigure, cu două companii, serviciul de ordine – trecând prin Koenigsplatz pentru a-și ocupa pozițiile. Marea îmbulzeală a populației îmi umplea inima de bucuria vanitoasă a acelora care știu că-și au locul lor rezervat.

La ora șapte eram gata, dar foarte hotărât să nu plec decât mult mai târziu, când va fi ocupată cel puțin jumătate din tribună. Am luat o carte la întâmplare, încercând să mă las prins, fără să-mi dau câtuși de puțin seama de pricină enervării pe care o simțeam crescând în mine.

La ora nouă, larmă de afară urca până la mine și-mi umplea toată camera, așa încât am socotit că pot porni, fără să mă fac ridicol.

Cât de mic m-am simțit când am trecut prin imensa piață, care părea încă mai goală din cauza enormei mulțimi înghesuită de jur împrejur, și ținută în loc de un cordon de infanterie, cu baionetă la armă.

Tribunele erau pe trei sferturi ocupate, când am ajuns acolo. Aș fi descoperit destul de greu locul care mi-era destinat, dacă n-aș fi văzut o mână ridicată fluturând o pălărie și făcându-mi semn: era domnul de Marcais.

— Sunt vecin cu dumneavoastră, îmi spuse amabilul diplomat. Cu atât mai bine. Vom sta de vorbă, între timp.

Mândru că mă putea epata, îmi dădu numele personajelor mai importante din jurul nostru. Ministrul Austro–Ungariei, contele Bela, dispărând sub un morman neverosimil de blănuri, purtând o căciulă de astrahan cu egretă de argint; domnul Nekludov, ministrul Rusiei, într-un frac foarte simplu; monseniorul Kreppel, cu greaua lui cruce de aur pe brâul violet; rectorul Ethuher, de la academia din Kicl.

Deodată, îl apucai de braț.

O femeie tânără splendidă se așezase drept în fața noastră, în primul rând al tribunei. Putea să aibă vreo douăzeci, douăzeci și cinci de ani. Brună, cu pielea foarte mată, cu o înfățișare plictisită, purta un taior albastru, lung, tivit cu sconcs. O mână nemișcată și lipită de corp era înfundată într-unul din acele gigantice manșoane plate, cum se purta pe atunci. O tocă de sconcs îi încadra șuvițele linse de păr negru și des.

Zărindu-1 pe Marcais, ea îl salută cu un gest galeș și obosit.

— Cine e? murmurai eu.

— Cum? mă întrebă el, încântat. N-o cunoașteți pe domnișoara de onoare, nedespărțita, confidenta marei ducese Aurora, domnișoara Melusina de Graffenfriod? Ei! atunci ce-ați făcut de când sunteți aici?

— Ce frumoasă e!

— Da, foarte frumoasă! Nu sunteți primul care o admirați. Dar să știți, domnule dragă, nu-i nimic de făcut, adăugă el, aruncându-mi o privire șiroată și cam ciudată. De altfel, nici n-o veți mai vedea când marea ducesă va fi aici. Până atunci, nu-i așa, nu costă nimic…

Și însoțind cuvintele de un gest, atinse cu delicatețe umărul frumoasei noastre vecine:

— Domnișoară de Graffenfried. Sunt multe lucruri care merg destul de prost la castel. Iată un locatar care nu v-a fost prezentat încă și care solicită această onoare. Compatriotul meu, domnul Raoul Vignerte, preceptorul alteței-sale ducele moștenitor.

Adorabila fată se întoarse, și, învăluindu-mă într-o privire angelică, privire care, nu știu de ce, mă umplu de cea mai bizară tulburare, spuse:

— Vă mulțumesc, dragă conte, că-mi dați posibilitatea să-1 cunosc pe domnul Vignerte, nu numai din auzite. Și dumneavoastră, domnule, lăsați-mă să sper că ne vom mai vedea fără să așteptăm ocazii atât de solemne. Dar se pare că lucrați foarte mult.

N-a fost prima oară când am constatat că niște distinși imbecili au mai multă prezență de spirit decât oamenii având reputația că sunt inteligenți. Domnul de Marțaia îmi dădu încă o dovadă, răspunzând în locul meu:

— Poate că, dragă prietenă, s-o spunem fără a vă jigni, e mai ușor să pătrundă cineva în bibliotecă din castel decât în intimitatea dumneavoastră.

Pleoapele Melusinei clipiră imperceptibil.

— Nu-i nimic jignitor în cuvintele dumneavoastră, din contră, răspunse ea zâmbind, și domnul Vignerte, care este un adevărat erudit, vă va spune că bibliotecile cele mai prețioase sunt acelea unde intri cel mai greu. Nu-i așa, domnule Beck? zise ea, adresându-se bătrânului savant, vecinul nostru, care sosise tocmai atunci și contemplă cu interes și uimire concentrarea de trupe la cele două extremități ale pieței.

I-am admirat marea artă de a devia o conversație, care amenința să devină anevoioasă.

— Aveți perfectă dreptate, domnișoară, se grăbi să răspundă bătrânul meu coleg cu acea absolută naivitate a savanților; domnul Vignerte știe de altmintrelea că întreaga bibliotecă, inclusiv manuscrisele, este la dispoziția sa.

— Ssst! făcu domnișoara de Graffenfried, întoreându-se, a sosit regele.

Un grup de călăreți își făcuseră apariția în dreptul nostru, în partea opusă a pieței, în curtea castelului.

Imediat sfârtecară aerul câteva comenzi scurte. Călăreții și infanteriștii înțepeniră în poziție de drepți. Cu un zgomot de parcă s-ar fi sfâșiat o pânză metalică, apărură deodată baionetele în vârful țevilor de pușcă. Se iviră instantaneu trei mii de săbii, trei mii de fulgere cenușii.

Trompetele și flautele atacară un marș lent, o arie destinată onorurilor militare, posacă și stridentă, în totală armonie cu aspra dimineață de decembrie.

Când muzica încetă, răsună enorma aclamație a mulțimii, surdă și răgușită, stăruitoare, asemenea unui val care se rostogolește mereu, fără să se spargă.

Micul grup de călăreți înainta la pas în imensa piață goală. Regele Wurtembcrgului, în uniformă de feldmareșal, venea în frunte, pe un cal negru. La dreapta sa, marele duce Frederic August, în uniformă de general, foarte simplă. La stângă regelui, generalul von Eichhorn își expunea tot luxul Marelui Stat-Major. Avea lângă el pe tânărul duce moștenitor, foarte frumos în tunica sa albastră de locotenent de dragoni din Detmold.

În spatele lor, sclipeau cele mai strălucitoare uniforme ale armatei germane: un uriaș ofițer de cavalerie alb, un ofițer de artilerie din gardă în negru și auriu, cu bordurile gulerului și manșetelor roșii, husari cenușii, un ulan verde.

— Și marea ducesă? îi șoptii lui Marțais.

— Cum? și sunteți ofițer în rezervă, domnule dragă! Unde este, mă rog, locul colonelului, la o paradă? în fruntea regimentului său. Poftim, priviți pe colonelul von Mudra din regimentul 182. El deschide parada. Iată-1 venind în întâmpinarea statului-major. Își va relua locul, după ce se va termina inspecția unității sale.

În galop de vânătoare, trecea plutonul regal printre companiile regimentului care se depărtaseră brusc una de alta. Stindardele albe împărțite în patru de o cruce neagră se înclinau la trecerea lui. Apoi un nou ordin. Regimentul se strânse iar. Venise rândul dragonilor din Detmold.

Subțire și țeapăn, având un aer foarte marțial în uniforma albastră, cu curele albe, purtându-și capul fin sub cască neagră cu vârf și vultur de argint, colonelul von Becker veni în fața regelui și-1 salută printr-un gest larg cu sabia, prezentându-i magnificul său regiment, semețindu-se pe enormi cai nemișcați.

Mulțimea asta încremenită dădea o asemenea impresie de putere, de forță, încât l-am strâns cu anxietate de mână pe Marcais.

— Hm, murmurai eu, călăreții și spahiii noștri vor avea de furcă, dacă ăștia ne vor călca vreodată.

Un ordin, repetat de maiori, căpitani, locotenenți de pluton, și pământul se cutremură sub tropotele regimentului 11 de dragoni din Detmold, care o porni la dreapta pentru a-și ocupa locul la defilare, îndărătul regimentului 182 de infanterie.

De astă dată îi venise rândul lui Marcais să mă strângă de braț.

— Priviți, îmi zise el.

— În fața noastră, în prima bancă, domnișoara Melusina de Graffenfried, cu cotul pe balustradă, surâdea.

În piață, doi călăreți înaintau spre rege.

Unul dintre ei era mărunțelul von Ilagen; afectat, puțintel palid, își conducea calul la vreo opt sau zece pași în urma colonelului husarilor din Lautenburg.

La drept vorbind, nu puteam distinge bine trăsăturile marei ducese Aurora. Nu-i vedeam decât silueta subțire. Mergea, la pas, pe un căluț superb înveșmântat. Marea ducesă purta, peste rochia de călărie, dolmanul husarilor din Lautenburg, roșu cu brandenburguri de un galben deschis. Calpacul negru, cu banderola gălbuie, îi înălța pe cap o egretă lungă de aur.

Îl salută și ea cu sabia pe regele Wurtembcrgului. Acesta își împinse puțin înainte calul și, înclinându-se în fața marei ducese, îi sărută mâna.

Aclamații nesfârșite porniră din mulțime: Hoch pentru marea ducesă. Hoch pentru rege. Hoch pentru Kaiser.

Marcais atinse discret cu degetul blana Melusinei.

— Marea ducesă mi se pare foarte calmă astăzi pe cal, îi spuse el.

— Închipuiți-vă, răspunse tânăra femeie, ridicând din umeri, fără a se întoarce, a poruncit să se toarne două sticle de extra-dry în fânul lui Taras Bulba. E ceva!

— Taras Bulba. E vorba de calul ei? întrebai eu.

— Da, e un căluț african dat dracului, îl vedeți, flocos ca un covoraș din acelea de la picioarele patului.

L-a adus de prin bălțile Volgăi. Unu, rău, încăpățânat. În tot cazul numai ea îl poate încăleca. E în stare să-i facă zob pe grăjdari. Ea însă face ce vrea cu el.

— Tăceți, spuse Melusina, uitați-vă!

Veneau husarii, în pas alergător, să se rânduiască îndărătul dragonilor, rânduiți ei înșiși îndărătul infanteriei.

Cu spatele spre noi, rezemați de estradă, regele Wurtenbergului și generalul von Eichhorn stăteau față în față cu marele duce Frédéric August și ducele Joachim care, în celălalt capăt al esplanadei, le prezentau trupele în defilare.

N-am niciun fel de prejudecată în favoarea pasului de paradă prusac. Dar vă jur că dacă poți să-ți bați joc de el în Franța, el este în perfectă armonic cu ambianța germană.

În coloane, pe companii, regimentul 182 defila. Se putea auzi musca bâzâind.

Urmară, în galop, cele șase baterii de artilerie de 77. Pe căștile negre, bilele de aramă scânteiau.

Apoi, într-o aliniere impecabilă, pe plutoane, înaintară dragonii din Detmold, urmați, la două sute de metri, de husarii din Lautenburg.

Marea ducesă călărea între cele două regimente. Mărunțelul von Hagen, mai țeapăn ca niciodată, părea într-al nouălea cer. O ură surdă creștea în inima mea împotriva acestui locotenent.

Defilarea se terminase? În timp ce marele duce Frédéric August și ducele Joachim se apropiau de regele Wurtembergului și generalul von Eichhorn care stăteau în fața tribunei, cele două regimente de cavalerie se masau, pe locurile părăsite de prinți, pentru șarja finală.

— Atențiune, îmi spuse Marcais, veți vedea acum moda căzăcească.

La dreapta, un regiment albastru, la stângă un regiment roșu, mai mic. În față, la douăzeci de pași, doi călăreți, aproape cot la cot.

Calul cel mare, murg, al colonelului von Becker sforăia de spaimă. Taras Bulba, încordat până la turbare, stătea nemișcat.

Sprijinită în cot, Molusina de Graffenfried avea privirea atentă și vagă în același timp.

Două săbii se ridicară și atunci, într-un imens vacarm, iureșul porni.

Un singur cal era acum în frunte: Taras Bulba. Cât timp o fi trecut? Nici zece secunde, poate, și deodată se opriră brusc în fața tribunei trei mii de cai, cu trei mii de călăreți. Urlete, tropăituri de copite! Părea că se scufundă pământul.

Niciodată n-am să uit spectacolul acela. La dreapta, von Becker în șea, pe crupa calului înțepenit pe cele patru potcoave, saluta prinții cu sabia.

La stânga, proțăpit pe picioarele dindărăt, Taras Bulba!

O vedeam pe marea ducesă pe calul cabrat, la vreo cinci metri, poate șase; obrazul ei palid nu datora acestei incredibile curse niciun pic de roșeață. Enormul calpac negru îi ascundea tot părul. Ochii ei verzi străluceau. Un fel de Murat androgin ținea sabia ridicată deasupra capului.

Ne zâmbea.

În același timp, un strigăt de admirație ieși din trei piepturi. Melusina de Graffenfried, Marçais și cu mine, avurăm gloria de a declanșa interminabile aclamații.

Atunci Taras Bulba recăzu pe picioarele dinainte. Cu o mână, Aurora de Lautenburg îl mângâie pe gâtul său zbârlit, în timp ce cealaltă o întindea regelui Albert, care i-o sărută din nou.

*

O carte de vizită pe care mi-o înmână Ludwig când mă întorsei acasă mă încunoștiința că eram invitat la ora opt, în galeria Oglinzilor, la dineul dat în onoarea M. S. Regele Wurtembergului și a E. S. Generalul von Eichhorn. Locul 23, masa a treia.

Îmi petrecui după-amiaza în camera mea, singur cu comoara mea de visuri vagi; deschideam câte o carte la întâmplare, dar mi-era imposibil să citesc ceva.

La ora șapte, coborâi în parc. Mai înainte cu două ore auzisem cornuri de vânătoare la început din depar-

tare, apoi apropiindu-se din ce în ce mai mult, până se stinseră în râpă râului Melna. Acolo luase sfârșit vânătoarea condusă de rege și de marea ducesă.

Palatul era strălucitor de lumini. Prin ferestrele largi, vedeam imensele mese, dispărând sub flori și cristaluri.

Erau poftiți cea mai mare parte a înalților funcționari și toți ofițerii din Lautenburg. Trei sute de tacâmuri erau repartizate la douăsprezece mese.

Stăteam între un comandant de dragoni și soția unui consilier de curte. Nu mi-au adresat un cuvânt tot timpul mesei.

Muzica regimentului 182 cânta, între feluri, în sala Dietei.

N-o vedeam nici pe marea ducesă, nici pe rege, nici pe duci, prima masă fiindu-mi complet ascunsă de flori.

În clinchetul cupelor de șampanie și în larma toasturilor, mă făcui nevăzut de la masă și intrai în sala Dietei, iar de acolo în sala de onoare de unde puteam vedea spectacolul intrării suveranilor.

Un glas melodios mă smulse din reflecțiile în care mă pierdusem.

— Bine, domnule Vignerte, de ce izolarea asta?

Eram singur în imensa sală cu ddmnișoara de Graffenfried.

— Dar dumneavoastră, domnișoară?

— A! eu: e cu totul alteeva, marea ducesă m-a rugat să dau o raită pe aici înainte de-a veni toată lumea. Valeții sunt atât de proști. Ține că florile ei să fie frumos aranjate.

Mă uitai în jurul nostru, în sala admirabil decorată cu flori. Irișii violcți și trandafiri galbeni. Dar ce mari și ce frumoși, așa cum nu știu dacă-mi va fi dat să mai văd vreodată.

— Sunt flori de la ea de-acasă, irișii de pe malul Volgăi și trandafiri din Daghestan. Sunt aduse cu trenul în fiecare lună. Ea spune că florile de aici nu sunt aspectuoase, îmi explică Melusina. Nu-i așa că astea sunt frumoase? mă întrebă ea mirosind un mănunchi de trandafiri.

— Și ea e frumoasă! murmurai eu, fără să știu ce spun. Interlocutoarea mea mă privi zâmbind.

Domnișoara Mclusina de Graffenfried era îmbrăcată într-o rochie de satin de culoarea rvoriului, iar deasupra purta o tunică de tul brodată cu perle irizate. Nicio bijuterie; numai la gât, un colier de perle trandafirii.

Zâmbea într-una, într-o stare de moleșeală, parcă, a întregii sale ființe parfumate, cuprinsă de o dulce lene.

— Nu-i așa? murmură ea, ca pentru sine.

Și cu o subită ironie:

— Și ați venit să vă gândiți la ca în mijlocul florilor sale? Am să-i spun cum o văd.

— Domnișoară, vă rog…

— Nu, nu! Vreau s-o cunoașteți, să veniți să ne vedeți. Știți, ne plictisim. Nu ne vizitează nimeni altul decât mărunțelul von Hagen. Și nu-i totdeauna distractiv.

— O iubește, nu-i așa? o întrebai, apropiindu-mă de ea.

Mclusina izbucni în râs:

— E prea plicticos pentru așa ceva.

— Și ea?

— Domnule Vignerte, răspunse Mclusina, râzând și mai tare, treceți de la o extremă la alta, v-ați ținut atât de departe și acum ați trecut la cea mai mare indiscreție. Și, în orice caz, știți că nu vă purtați prea galant cu mine, punându-mi astfel de întrebări?

Se aplecă. Îi simții aproape de tot pieptul frumos; părul său negru îmi atinse ușor obrazul.

— Nu-i așa, mă întrebă abia șoptit, că mă găseați mai drăguță azi-dimincață, înainte de a fi văzut-o pe ea?

Mă luă de braț și-mi spuse aproape poruncitor:

— Ei bine, priviți-o acuma!

În mijlocul zăngănitului săbiilor și a pintenilor, cortegiul intră în sala de onoare undo mii de becuri electrice se aprinseseră deodată.

*

Recepțiile de la curțile germane au incomparabila strălucire pe care le-o dau splendidele uniforme ale Imperiului; în fața ochilor mei uluiți se desfășura prodigioasa gamă de dolmane albastre, roșii, negre, tivite cu blană, sevnteind de aurării.

Șirul de husari din Lautenburg prezenta săbiile.

În față, la braț cu regele Wurtenbergului, înainta marea ducesă Aurora.

Drapată într-o catifea verde Metternich, care-i lăsa gol tot umărul stâng, avea un decolteu extraordinar de îndrăzneț. Vedeam șerpuind îndărătul ei lunga trenă brodată în fine arabescuri de argint. La mâna dreaptă avea un solitar fixat într-un inel de platină și la cea stângă un smarald prins între briliante.

Dimineața, nu-i văzusem părul. Acum îmi apărea în fața ochilor bogăția părului ei de un blond roșcat, rulat într-o torsadă în jurul capului ca un fel de calotă de aur, deasupra căreia o diademă de smarald, ciudată și barbară, se arcuia într-un semicerc.

O clipă privirile ni se încrucișară. Mi s-a părut că ceea cc-a citit în ochii moi nu i-a displăcut. Eram probabil singurul din această asistență, abrutizată din pricina etichetei, care îndrăznea, fără a-și da seama, să contemple această femeie.

Îți amintești, dragul meu prieten, de Zâna cu grifoni a lui Gustave Morcau? Îți amintești de ființa acea ambiguă, în peisajul albăstrui, mai puțin profund decât ochii verzi ai Aurorei de Lautenburg? Ea poate să-ți dea cea mai bună idee despre marea-ducosă. Melusina avea și ea acel ceva nedefinit și același mister tulburător al formelor, și totuși, cât era ea de rafinată, de răscolitoare, părea grosolană pe lângă această Titania.

Poate tabloul lui Moreau nu te va ajuta să înțelegi este acel amestec de gingășie copilărească și hotărâre din alura acestei prințese. Tip de creolă boreală, molatecă și bruscă în același timp, avea strălucirea orbitoare și frăgezimea zăpezii în lumina soarelui. Șoldurile, pe care le ghicești a fi puțin ascuțite, sunt destul de înalte. Simțeai că, dacă ar fi consimțit să-și strângă talia, ar fi fost extraordinar de subțire. Dar teaca de catifea îi păstra întreaga suplețe pe care i-o da contactul nemijlocit cu trupul. Te apucă o adevărată frenezie la gândul că, scos din învelișul acesta, corpul ei s-ar fi înălțat ca un crin rece și pur.

În mijlocul bărbaților pe al căror obraz vinurile au marcat cu țesătura de vinișoare începutul congestiilor, această statuie palidă, pe jumătate goală, rămânea în mod miraculos albă și curată.

Buzele-i erau fardate, ochii încondeiați și, la drept vorbind, unghiile îi erau destul de trandafirii. Dar ce bine se vedea că ea s-a amuzat doar întrebuințând asemenea procedee, prin care celelalte femei se chinuiesc să se facă frumoase. Frumusețea ei surâdea că a recurs la ele. Ea le folosea numai pentru a dovedi și mai bine că nu-i sunt indispensabile.

Surâsul… ce-i rătăcește pe palidă-i figură este cu totul convențional. Prizonieră a etichetei, și-a compus un obraz de circumstanță. Cine o privește cu atenție o intuiește, cu atât mai mult cu cât din când în când o expresie care moare îndată ce se naște tulbură această frumoasă armonie gravă și voită. În expresia aceasta se amestecau atâtea sentimente câte culori are prizma… Dacă o voi cunoaște cândva mai bine pe alteța-sa, voi reuși poate să le analizez“, mă gândeam. Până atunci, am distins în această licărire două tonalități indiscutabile, ironia și plictisul.

Femeia aceasta molatecă și obosită, este aceeași cu fantastica amazoană de azi-dimineață? O prefer așa cum era atunci. Nu-mi plăcea că umăru-i era atât de dezgolit. Aș fi vrut să-l acopăr cu greul ei mantou de hermină. Roiau o duzină de bărbați în jurul ci. A! știam bine că-i suverana lor și că ochii lor aveau aproape rigiditatea poziției de drepți în fața ei. Dar, dacă nu și-ar fi închipuit că sunt observați, ce repede ar fi părăsit această rezervă.

Și într-adevăr, ce altceva făcea micul husar roșu de colo, care ascunzându-și fața sub o jerbă de flori,

lăsa să alunece pe frumosul ei umăr o privire înspăimântător de lacomă?… „Pleacă, necioplitule! Du-te la greoaiele și supusele tale nemțoaice, cu brațele ca niște cartaboși și talia în formă de diabolo. Asta nu face parte din rasa ta. Nu-i de nasul tău, bădăranule!

Te disprețuiesc și te invidiez. Îți invidiez dolmanul roșu ca macul, panglicele gălbui ale decorațiilor, tot aurul care te face să strălucești, gradul tău de locotenent al regimentului 7 husari, care creează – în lipsa alteia – o legătură ierarhică între tine și tulburătorul tău colonel. Aș putea atunci să mă apropii de ea și să-i torn la complimente – așa cum fac ei acuma – în legătură cu șarja de azi dimineață.“

Cu aproape tot obrazul ascuns în buchetul de irișI pe care îi ducea mereu la nas, mulțumea cu îngăduință ofițerilor care o felicitau.

— Ei, nu. Exagerați. Tot meritul îl are Taras Bulba. Eu vă admir pe voi că l-ați putut urma pe caii voștri. Pe lângă el, caii de aici sunt niște cai de cotiugă.

Era oare o iluzie? Dar mi se părea că nu i-ar fi fost imposibil, dacă ar fi vrut, să vorbească germana eu un accent mai puțin străin.

La stânga, într-un boschet, muzica regimentului 182 atacă un vals. Începe balul.

— Uzurpăm locul dansatorilor, domnii mei. Duceți-vă la dansatoarele dumneavoastră, care trebuie să fie supărate pe mine. Domnule conte, condu-mă, te rog, spuse ea, luându-1 de braț pe generalul Eichhorn.

Și cu ce gravitate, cu ce aer de reculegere se învârteau toți nemții și nemțoaicele alea. Ce-și mai zornăiau pintenii. Frumoasele culori ale Imperiului, la lumina lustrelor, se amestecau într-un caleidoscop scânteietor.

— Domnule Vignerte, nu valsați?!

— Dansez destul de prost, domnișoară, și apoi, ce sărac și ridicol apare un costum civil între atâtea uniforme.

— Nu-i un motiv, ripostă Melusina. Uitați acolo pe blajina doamnă von Wendel, care s-ar mulțumi cu costumul dumneavoastră. Hai, duceți-vă și invitați-o.

— Dacă-i vorba să dansez pentru a dansa, v-aș prefera pe dumneavoastră.

— Eu n-am timp. Trebuie să fiu atentă, să le combin pe bietele fete, care nu și-au găsit parteneri, cu dansatorii timizi. Luați-mă de braț, mă veți însoți.

Această femeie drăguță pe care o simt aproape de mine îmi dă siguranța care-mi lipsea până acum.

— Domnișoară de Graffenfried! Domnule Vignerte. Glasul lui Marcais.

Într-o ținută de supremă eleganță, șade alături de marea ducesă. Dumnezeule! îmi face semn să mă apropii.

— Nu se poate ajunge niciodată la dumneavoastră? mă întrebă el, râzând. Poftiți aici, domnul meu.

Mă prezentă marei ducese.

— Doamnă, l-am adus pe domnul Vignerte mai mult pentru dumneavoastră. Dar se pare că nu sunteți grăbită să primiți cadourile care vi se oferă.

Ea răspunse cu nepăsare:

— Eu! dar nici n-aș dori alteeva decât să-l cunosc pe domnul Vignerte. Se pare că-i un om fermecător. Scuzați-mă, domnule, dacă spun: se pare; încă nu mi-am putut dă seama cu însămi. Lucrați mult, după cât mi s-a spus.

Aceeași frază pe care mi-a trântit-o și Melusina. Ce rușine! Am să te trag mereu după mine, robă a pedanților? Voi trece totdeauna drept omul care muncește mult, eu care-mi petrec nopțile visând niște lucruri a căror nemărginită voluptate nimeni n-o va bănui vreodată?

Am să-i răspund. Simt că nu voi putea să mă stăpânesc să nu-i răspund o dată pentru totdeauna acestei femei disprețuitoare. Dar ea se ridică în picioare.

— Scuzați-mă! Trebuie totuși să dansez cel puțin o dată!

— Domnule von Hagen, chemă ea.

Era acolo, micul husar roșu. Înainta, umil și încântat tot odată. Ah! știam că va sosi și ziua când îi voi

trage palme.

În sală, se făcu vid. Valsul marei ducese Aurora era ca un vârtej. Se vorbea că fiecare se temea să nu fie atras în orbita lui. De aceea dansatorii lăsau locul gol.

Ei doi valsau. La început dânsul a fost lent – un vals german, în trei timpi. Apoi, însă, se acceleră. A fost numai în doi timpi. Nu era nici vals nici boston, ci un vârtej ameţitor, însă armonios. Un murmur de admiraţie porni din mijlocul asistenţei. Marele duce Frederic August privea această învolburare şi zâmbea – şi zâmbetul lui aducea a orgoliu.

Nu mărunţelul Ilagen, atât de zvelt şi de agil totuşi, conducea această cursă circulară. Ci trupul înalt, în veşminte verzi şi albe. Cu nepăsarea ei de totdeauna, se învârtea, se învârtea, se învârtea.

Hagen lunecă în neştire. O nespusă bucurie îi colora obrazul de adolescent blond. Se lăsa în voia suveranei sale. Ba roşu, ba verde, ba roşu, ba verde, apoi totul se amestecă. Apăru o culoare nouă. Şi ei se învârteau, se învârteau, se învârteau… în Franţa, s-ar fi aplaudat.

Marea ducesă se întoarse la locul ei, cu înfăţişarea-i de crin obosit. Făcând o mişcare ca să-şi ridice puţin umărul drept al rochiei, frumosul buchet liliachiu de irişi, pe care nu-l părăsise o clipă, căzu jos. Mă repezii şi-l ridicai.

— Mulţumesc, domnule, îmi spuse fără a mă lua în seamă.

Apoi, lăsa să-i cadă iar florile – de astădată într-adins.

— Dumnezeule! Cum s-au mai ofilit!

Am intrat în camera mea. Am deschis fereastra şi sprijinit în coate, cu ochii la stelele reci, am plâns, aşa cred.

Am înţeles. Îmi era în mod iremediabil ostilă. Ce-o fi? Ce-i făcusem? Nu puteam înţelege.

Ştiam, nenorocitul de mine, că mi-a mai rămas de făcut să muncesc.

Mai ajungeau încă până la mine frânturi de muzică. Pe Koenigsplatz treceau maşini ale căror faruri aruncau puternice lumini. Cei dinăuntru erau fericiţi. Ei au mai văzut-o şi după ce n-am mai văzut-o eu.

Să muncesc…

IV

„Bine, Raoul Vignerte! Şi acum, ce pretenţii ai? Ce nebunie te-a apucat? N-au trecut decât câteva săptămâni de când te întrebai dimineaţa ce-ai să mănânci seara. Nu-ţi puteai închipui o fericire mai mare ca aceea de a şti că ziua de mâine ţi-e asigurată. Iată-te acum asigurat pentru o lună, ba chiar pentru totdeauna. Nu ai decât să munceşti. Munca e singurul lucru pe care nu-l regreţi niciodată. Şi totuşi, nu eşti fericit! Ce zic eu, fericit? Suferi! Mai mult decât atunci când soseai în gara d'Orsay, şi te scotoceai prin buzunare să vezi dacă ai destul mărunţiş pentru bacşişul hamalului care ţi-a cărat valiza, că nu cumva să schimbi hârtia şi s-o cheltuieşti prea repede. Suferi! Din ce cauză? Din cauza blestematei tale imaginaţii. Nu-ţi dai seama că de-acum înainte zadarnic ţi-ar oferi soarta femeile Parisului şi tezaurele Iranului, dacă nu-ţi va împlini visul făurit de norii care-ţi umblă prin cap? Ea, femeia visată, marea ducesă! Sărmane năuc! Te considerai clasic. Când vorbeai de teatrul romantic, râdeai batjocoritor şi acuma, de vreme ce-i vorba de tine, eşti înclinat să găseşti firească aventura lui Ruy-Blas, lacheul monseniorului marchiz de Finlas. Tu ai fost acela care ţi-ai făcut idoli din Le Play şi Auguste Comte? Poftim, mă amuzi! Regina visurilor tale, ea este mai puţin potrivită pentru tine decât pentru micul husar roşu, obişnuit cu lenea, cu gradul şi cu blazonul…

M-am pus pe lucru; şi, puţin câte puţin, praful bibliotecii s-a aşternut într-adevăr peste invidia mea, peste ura şi suferinţa mea.

N-am să mai pun niciodată piciorul în aripa stângă a palatului. Îmi face plăcere când mă gândesc că se plictiseşte împreună cu Melusina ei. Nu-i de mine aici.

Am să mai stau la Lautenburg cât timp am interes să stau, nu sunt grăbit.

Peste doi ani, când voi avea cinci sau şase mii de franci economisiţi, şi material pentru trei sau patru cărţi, mă voi întoarce la Paris; şi cu spiritul meu metodic, amintindu-mi mereu de greutăţile din trecut, am să

cuceresc Parisul. Și Parisul face mai mult decât sălbatica ceea care mă disprețuiește.

Domnul Thierry îmi furnizase un admirabil plan de lucru, îmi dădeam seama mai bine de asta pe măsură ce răscoleam biblioteca. Istoria dinastiilor germanice paralele cu domnia lui Ludovic al XIV-lea parafrazează de minune dinastia acestuia, făcând să iasă mai bine în evidență frumusețea ei neaoșă.

Să-1 copieze pe regele Franței, aceasta era singură grijă a prinților germani de la sfârșitul veacului al XVII-lea. Mijlocul de care s-au folosit de cele mai multe ori a fost atragerea artiștilor care au lucrat pentru el, sau a elevilor lor.

Dar pe când fiecare senior francez își făcea un punct de onoare din a avea un artist care să lucreze exclusiv pentru el, e foarte amuzant când îi vezi pe germani înființând un fel de societăți cu scopul de a folosi în comun și la un preț mai scăzut pe cutare sau cutare pictor, sculptor, sau grădinar. Ei amintesc de acele modeste familii pariziene care cumpără în asociație la hală un sac de cartofi sau un miel.

Am găsit în arhive cea mai mare parte a devizelor semnate de pictorii și arhitecții francezi care au lucrat nu numai pentru ducii din Lautenburg și Dctmold, dar și pentru cei din Lüneburg – Celle și pentru electorii din Hanovra. Ernout a sculptat cea mai mare parte din grupele de marmoră aflate în grădini. Gourvil, elevul lui La Quintinie, le-a desenat. Lesignc, elevul lui Lebrun, a fost însărcinat cu executarea panourilor. Un catalan, Giroud, și-a asumat lucrările în fier și lăcătușerie de artă. Zeyer, pictor în lac, profesorul prințesei Sofia-Dorothea a împodobit cu fermecătoare motive ușile de la Ilerrenhausen din Hanovra și din palatul Lautenburgului.

Socotelile erau discutate cu multă parcimonie de către intendenții prinților. Adesea aceștia din urmă nu s-au dat înapoi să-și pună autograful pe cererile de reducere. Am parcurs eu interes un amplu memoriu al lui Giroud, înaintat de artist în 1690 tribunalului din Hanovra, pentru a justifica cifra din factură la care se urca montarea unui număr de broaște secrete la Ilerrenhausen. Ducele Ernest August, viitorul elector, și-a văzut respinsă cererea sa de reducere. Erau judecători la Hanovra, cel puțin la data aceea.

Eram decis, în principiu, să-mi limitez cercetările la influența franceză asupra curților germane din veacul al XVII-lea. Aveam în fața mea o adevărată mână de documente cu care puteam mulțumi completamente pe domnul Tliicrry și să găsesc pentru mine însumi material suficient pentru o carte. Îi datorez lui Zeyer, pictor în lac, profesorul prințesei Sofia-Dorothea faptul că mi-am extins proiectul inițial. Am descoperit, printre hârtiile lui cu diferite socoteli, ciornele mărturiei sale depusă în fața comisiei de anchetă care a cercetat pe nefericita suverană din Hanovra. El poartă, astfel, răspunderea evenimentelor care vor urma.

Vignerte se opri, reflectă o clipă, și îmi puse această întrebare neașteptată:

— Cunoști povestea dramatică a contelui Filip-Crastof von Koenigsmark?

Ca răspuns, i-am recitat aceste două strofe:

Contele Koenigsmark, iubind o regină, îi deveni amant,
după cum lumea zvonea, în dormitoru-i unde ardea verbină,
Când ziua se năștea, când ziua-ncet murea.
Șăgalnicele gânduri prin cap ce-i trecea
Fără număr, cu drag, lui i le-a depănat.
Ea, ce mușcate, pansele își punea în
Părul ei de aur, bătând în roșcat.

— Autorul acestor versuri, spuse Vignerte, a citit cartea lui Blaze de Bury. E singură carte franceză mai reușită despre această dramă. Ți-o amintești?

— Mărturisesc că multe amănunte mi s-au șters din minte, îi răspunsei.

— Atunci trebuie să-ți reîmprospătez povestea. N-are să-ți lămurească aventura, pe care am avut-o eu. Ci are să ți-o facă și mai stranie încă.

— Îți amintești desigur care a fost situația stalului Hanovra în 1680. Avea în fruntea sa un om pe cât de destrăbălat pe atât de dibaci ca politician, Ernest August, care a fost rând pe rând episcop de Osnabrück,

duce, apoi elector de Hanovra.

Fratele său, Georg-Wilhelm, era duce de Brunswick-Lüneburg.

Ernest August avea un fiu, Georg; Georg-Wilhelm o fiică, Sofia-Dorothea.

Ambiția lui Emest August avea două obiective.

Mai întâi: intrarea în patrimoniul familiei a statelor aparținând fratelui său. Nu exista decât un singur mijloc: să-l căsătorească pe Georg cu Sofia-Dorothea. Căsătoria avu loc în anul 1682. Ducesa de Brunswick-Lüneburg nu avea decât șaisprezece ani.

Cealaltă ambiție a lui Ernest August țintea mai sus: anume coroana Engliterei. Soarta l-a favorizat: unul după altul, cei doisprezece copii ai reginei Anna au fost seceraţi de moarte. Ernest August nu a apucat să vadă triumful politicii sale – a murit în 1698 – în schimb fiul său Georg a cules roadele. În 1714, la moartea reginei Anna, s-a urcat pe tronul Marii-Britanii sub numele de Georg I. S-a urcat singur pe tron: cu 18 ani mai înainte,

În urma unor infame mașinațiuni, se despărțise de soția lui, și atunci când soțul își punea pe cap coroana Engliterei, nefericita Sofia-Dorothea își sfârșea zilele în castelul Ahlde, mai puțin palat și mai mult închisoare.

Iartă-mă că ți-am prezentat faptele într-un mod atât de sec: esențialul este să fim clari.

Istoria divorțului Sofiei-Dorothea este istoria asasinării contelui Filip-Cristof de Koenigsmark.

Aparținând uneia dintre cele mai nobile familii suedeze, prieten cu prințul elector de Saxa, tot atât de brun și frumos pe cât era Sofia-Dorothea de frumoasă și blondă, contele Filip și ducesa de Brunswick-Lüneburg s-au cunoscut în copilăria lor la Celle și s-au logodit cu inocență, împrejurările i-au despărțit. Filip a plecat să-și ducă viața lui aventuroasă de frumos condotier suedez la curtea lui Iacob al Il-lea, a lui Ludovic al XIV-lea, la Dresda, la Veneția…

Căsătoria Sofiei-Dorothea i-o fi reînviat vechea dragoste, i-o fi rănit vanitatea? Fapt este că într-o bună dimineață, Hanovra se trezi cu contele Filip von Koenigsmark în vizită.

Curtea Electoratului era un loc de desfrâu, de putreziciune, în care se ofilea încet, încet frumosul crin care era Sofia-Dorothea.

Înșelată de un soț pe care-1 disprețuise totdeauna, silită să-i arate o figură surâzătoare îngrozitoarei contese de Platen, abjecta favorită a lui Ernest August, își găsise cel mai bun refugiu în singurătate, preocupată numai de creșterea celor doi copii ai ei, un fiu care urma să devină regele Engliterei și o fată care avea să fie regina Prusiei.

Dar iată că sosește Koenigsmark la Hanovra, și începe drama.

Contele Filip a venit să se răzbune, să recucerească inima Sofiei-Dorothea. Dar nici nu apucase s-o vadă și contesa de Platen se și îndrăgosti de el. Koenigsmark consideră că nu-i diplomatic s-o jignească pe atotputernica favorită. Dar a trebuit să meargă foarte departe ca să n-o jignească pe femeia aceea care era Messalina și lady

Macbeth laolaltă. Contele Filip merse atât de departe cât i-a fost posibil: contesa de Platen compromisă, avea să fie în mâinile lui. Dar el a încăput pe mâinile contesei.

Atunci începu frumoasa idilă dintre Filip de Koenigsmark și Sofia-Dorothea. Sumbrul palat Herrenhausen fu martorul iubirii lor efemere. Sofia-Dorothea a crezut mai întâi că frumosul conte nu venise la Hanovra decât pentru a o vedea pe ea, nefericită și părăsită, după ce a fost constrânsă de voința paternă să se mărite cu un altul. Legătura aproape publică dintre Filip și contesa de Platen se adăugă la pătimirea ei. Dar, într-o dimineață, ducându-se cu doamna ei de companie într-un boschet al parcului de lângă Herrenhausen, unde avea obiceiul să se odihnească în fiecare zi, îl zări pe conte plecând pe furiș. Lăsase pe bancă o hârtie făcută sul, cu aceste versuri în maniera lui Benserade:

Ce păstor nestatornic odinioară eram!

Toată ziua prin tufișuri…

Căutam păstorițe în hățișuri.

Cu mare plăcere le schimbăm!

Dar când am văzut-o pe fermecătoarea Sylvie,

Și numai pe dânsa am iubit,

O schimbare nouă s-a ivit:

Am devenit statornic – și în veci voi fi!

Sofia-Dorothea a fost oare amanta lui Koenigsmark? Chiar după ce-am citit corespondența lor găsită în arhivele Gardiei, mai stau la îndoială. Recunosc însă că a fost imposibil să nu fie bănuiți de o curte atât de coruptă ca aceea din Hanovra, când se știa că soția ducelui moștenitor îl primea în fiecare noapte pe frumosul aventurier suedez în apartamentul ei.

Răzbunătoarea contesă de Platen a fost ultima care a aflat că era de râsul întregului castel. Dar ziua în care a aflat a fost și ziua în care s-a decis pierderea contelui și a ducesei.

În seara de sâmbătă 1 iulie 1694, când Koenigsmark veni acasă găsi pe masa lui un bilet care conținea aceste simple cuvinte scrise în grabă cu creionul:

Astăseară, după ora zece, prințesa Sofia-Dorothea îl va aștepta pe contele de Koenigsmark.

Biletul acesta fals, care imita scrisul Sofiei-Dorothea. Era opera contesei de Platen.

Nepăsător și curajos ca Bussy d'Amboise, Koenigsmark se duse la prințesă. Și la ora două noaptea plecă.

A doua zi dimineața, Sofia-Dorothea văzu din balconul său doi bărbați cu un aer neliniștit, rătăcind prin parc. Erau servitorii lui Filip, care-și căutau stăpânul. Nici ei, nici nimeni altul nu avea să-l mai vadă vreodată.

Asta-i tragedia, prietene. Iată și deznodământul: divorțul Sofiei-Dorothea. Această tânără femeie de 28 ani era înconjurată de o lume de dușmani. Ea voia să-și părăsească bărbatul, de care-i era groază. Se lovea de blestemul tatălui ei; bătrânul duce Georg-Wilhelm i-a impus fiicei sale o căsătorie din rațiuni de stat. O trecătoare dragoste nenorocită nu trebuia să strice frumoasele calcule care dureau poate la tronul Engliterei. Nefericită nu voia să audă nimic. Era o situație periculoasă de altmintrelea: contele suedez avea relații. În cele din urmă, la capătul unui proces dintre cele mai dezonorante, divorțul fu pronunțat în defavoarea ei. I se luară copiii. Soția regelui Engliterei, redevenită simplă ducesă, muri în 1726, prizonieră în castelul ei din Ahlde. Abia atunci se va îndupleca tatăl ei. Castelul în care s-a născut își va deschide cavoul în fața cadavrului ei. Există în donjonul din Celle, în colțul cel mai întunecat al criptei, un modest sicriu, fără nicio inscripție. Este sicriul care închide rămășițele pământești ale Sofiei-Dorothea, soția electorului Georg-Ludovic de Hanovra, rege al Engliterei, sub numele de Georg I.

Ți-am rezumat, pe cât de scurt mi-a fost posibil, povestea lui Filip de Koenigsmark și a Sofiei-Dorothea. E inutil să-ți spun că multe aspecte ale acestei drame rămân în umbră. Asasinarea contelui este desigur episodul ale cărui amănunte sunt cunoscute cel mai puțin. Concordă mărturiile asupra unui fapt: contesa Platen a fost aceea care i-a pregătit capcana, în care avea să moară. Zece zbiri l-au străpuns cu săbiile. Îngrozitoarea contesă i-a dat ultima lovitură. Dar ce s-a făcut cu corpul? Aici începe misterul. Părerile sunt împărțite. Contele o fi fost înmormântat, după cum pretind unii, într-o groapă săpată în parc? Sau, după o altă versiune, pe care am motive s-o cred cea bună, a fost acoperit de var și băgat sub dalele așa-zisei săli a cavalerilor? Sau, cum susține autorul Istoriei secrete a fost pur și simplu aruncat în haznalele ale căror conducte duceau la Lena, apa care curge pe lângă temelia castelului? Să fi fost al lui cadavrul descoperit cu douăzeci de ani mai târziu, sub planșeul unui cabinet de toaletă din Herrenhausen, așa cum susține Horace Walpole? Nu pun aceste întrebări decât pentru a-ți explica – deși mie mi se pare și acum inexplicabilă – nerăbdarea ce m-a cuprins să rezolv această enigmă. Trebuie să înțelegi că problema mă pasiona pe mine mai mult decât pe oricare altul, din cauza mediului în care mă aflam, atât de asemănător aceluia în care s-a întâmplat dramă, precum și din pricina neprețuitelor documente pe care biblioteca ducală mi le punea la dispoziție.

Izvorul cel mai prețios cunoscut până atunci era corespondența dintre Koenigsmark și Sofia-Dorothea, care se găsește actualmente în arhivele bibliotecii Gardia, din Loeberod, în Suedia. Corespondența a fost

descoperită de profesorul Palmblad, care a publicat câteva extrase în 1851 la Upsala.

Când s-a despărțit de mine, domnul Thierry, semnalându-mi lucrările lui Palmblad, spera că-mi va fi posibil să pun mâna la Lautenburg pe o parte din această corespondență care a rătăcit destul de mult prin Germania înainte de a se opri la Loeberod. Nu am găsit nimic în această privință, dar nereușita mi-a fost compensată printr-o descoperire deosebit de prețioasă.

Fiica Sofiei-Dorothea, ți-am amintit adineaori de ea, se măritase cu prințul regal al Prusiei, regele-sergent de mai târziu Frédéric I: „Un bărbat foarte aspru și tiranic, ne spune Blaze de Bury; primul lucru pe care l-a făcut, când s-a urcat pe tron, a fost să interzică în mod formal soției sale orice fel de legături cu prizoniera din palatul Ahlde. Numai după ce Sofia-Dorothea a moștenit de la mamă-sa un venit de douăzeci și opt de mii de scuzi, suma destul de frumoasă pe vremuri, avarul suveran i-a arătat oarecare prietenie, prietenie foarte interesată de altfel, deoarece se baza exclusiv pe drepturile pe care le-ar fi putut obține soția sa ca moștenitoare, drepturi îndelung stabilite prin consultațiile celebrului jurisconsult Thomasius

Regina Prusiei era o soție docilă, dar îmboldită pe ascuns de confesorul ei, își reproșase dintotdeauna că n-a avut curajul să ia în mod deschis partea mamei sale adoptive, a cărei nevinovăție o presimțea. Ea a profitat de mai bună dispoziție a temutului ci soț și a început să adune piesele necesare unui proces de reabilitare. Din păcate, în 1726 Sofia-Dorothea a murit. Regala sa fiică n-a încetat să ducă mai departe pioasa ei acțiune. Prin grija ei și cu ajutorul luminat al aceluiași jurisconsult Thomasius, s-a constituit un enorm dosar cuprinzând aproape o mie două sute de documente. Din dosar reieșea în mod limpede nevinovăția Sofiei-Dorothea și mârșăvia contesei de Platen.

Acest monument de pietate filială nu avea să servească la nimic. O notiță anonimă, introdusă la începutul dosarului, arăta că în urma observațiilor lui George al II-lea, regele Angliei, transmise cumnatului său, Frederic I al Prusiei, prin ministrul Marei-Britanii, nu s-a dat curs procesului de reabilitare a Sofiei-Dorothea. Regele Angliei atrăgea atenția surorii sale, nu fără dreptate, că tot ce se va stabili întru descărcarea prințesei, mama lor, va cădea în sarcina regelui, tatăl lor.

În fața rațiunii de stat, slaba regină a Prusiei se înclină. Dosarul, de aci înainte inutil, după multe peripeții, menționate în această însemnare, sfârși prin a încăpea, în anul 1783, în mâinile marei ducese Carlota Augusta de Lautenberg, nepoata Suveranei.

Acest dosar am avut fericirea să-l descopăr, spre finele lui ianuarie 1914, printre manuscrisele neinventariate încă ale bibliotecii ducale.

De la reproducerea autentică a interogatoriului domnișoarei de Knesebeck, confidenta Sofiei-Dorothea, până la minuta confesiunii contesei de Platen, se afla în acest dosar un material cu care se putea reface în întregime istoria dramei misterioase din Herrenhausen. Cu dezinvoltură obișnuită a erudiților față de piesele neinventariate, am transportat în camera mea cele șase mape în folio care relatau în amănunțime tenebroasele întâmplări.

Câtă dragoste și cât cavalerism, câte crime și câtă curtoazie, ce lux, ce frenezie de viață și de moarte în aceste file îngălbenite, în aceste minute scrise cu litere mari în felurite limbi. Noaptea, după ce tot castelul dormea, îmi trăgeam masa în fața ademenitorului foc de butuci din cămin, și lucram cu un fel de înfrigurare, de ardoare. Veneam în contact direct cu istoria, istoria vie, nu aceea de a doua sau a treia mână, care mi se oferea, distilată, după un anumit program, de către biblioteca de la Sorbona. La drept vorbind, la seaca erudiție din creierul meu se adăugau acum fumurile unui straniu romantism, în fața ochilor mei juca curtea de Hanovra, fantasmagorică și crudă: Ernest August, silen politic; Georg Ludovic, desfrânat și mărginit; contesa de Platen, redutabilă Messalină, care, cu toate acestea, fusese, fără îndoială frumoasă și atrăgătoare; Koenigsmark, aventurierul brunet cu tunica sa scurtă, roz-aurie, pătată de sânge, și mai ales Sofia-Dorothea, blondă, zveltă și pură, în brocartele de argint pe care le purta în ziua nunții sale.

De argint, așa o fi? Asta-i istorie, descripție livrească. Eu, însă, mi-o închipuiam mult mai frumoasă, și mai reală, într-o altă rochie, o rochie pe care am mai văzut-o. O rochie de catifea verde!

Era pe la sfârșitul iernii, o iarnă care începuse să dea în primăvară. Prin fereastra întredeschisă – ca

șemirieul să tragă mai bine – intrau pale de aer, aproape niște efluvii. Simțeam crengile descărnate ale copacilor, negre în beznă, cum se înmlădiau așteptând mugurii de mâine.

Atunci, prietene, dragul meu prieten – când moartea pândește din toate părțile, îți pot mărturisi aceste nebunii care constituie prețul și onoarea vieții unor oameni ca noi – fascinat de amintirea frumosului aventurier asasinat și a frumoasei regine moarte, mânat de un instinct a cărui siguranță am înțeles-o mai târziu, am deschis, cu inima palpitândă, ușa camerei mele. Coridorul era scufundat în beznă. Scara veche scrâșnea sub pașii mei. Am văzut adesea, în sala de onoare, pâlpâind lanterna paznicului. Ce-aș fi putut răspunde, te întreb, dacă cineva s-ar fi răstit la mine?

Ușa deschisă spre parc era un mare dreptunghi de un albastru crud, în care tremura, la mijloc, misterioasa Casiopeea. Strecurându-mă pe lângă peluzele bătute de lună, ascunzându-mă în romburile de umbră ale tiselor, mergeam. O fereastră strălucea în partea centrală a palatului; ce târziu lucra marele duce Frederic August!

Totul era întunecat în aripa stingă. Dar ajungând la extremitatea clădirii, și lipindu-mă de zid, știam bine că nici acolo nu doarme toată lumea.

Încă nu venise primăvara. Dar simțeai, realmente, că privighetoarea se pregătește să cânte. Trandafirie și longitudinală, o dâră luminoasă se întindea, subțire, pe prundișul greblat, dând și aici în vileag o fereastră luminată, împovărată de draperii, voalată de perdele.

Privighetoarea nu cânta încă în parcul francez, construit în această Germanic, unde mă minase destinul. Dar, din partea cealaltă a ferestrei, venea un vaiet, vibrant, răscolitor, întrerupt prin intervale de tăcere nejustificate, care îmi torturau nervii cu cele mai ciudate presupuneri, un vaiet lent și molatic răzbea din interiorul palatului până în inima mea… cânta la vioară domnișoara Melusina de Graffenfried; îi cânta stăpânei sale acele cântece de leagăn ale lui Schumann, de care niciodată nu te poți tămădui.

V

Cea mai grozavă compilație geografică din lume și, trebuie s-o mărturisesc, cea mai prețioasă este Petermans Mittheilungen. Analele de geografie ale noastre nu sunt decât o palidă reproducere a lor. Rușii au un admirabil geograf: pe Voikov. Noi îl avem pe Vidai de La Blache, a cărui prefață la Istoria Franței a lui Lavisse este o capodoperă. Dar ei sunt unilaterali. N-au îmbrățișat tot. Petermanns Mittheilungen te deconcertează prin documentația lor universală. Profesorii mei de la Sorbona – nu voi cita numele lor, cred că s-ar simți jenați astăzi – mi-au afirmat de zeci de ori că nu se poate face niciun progres serios în geografie fără ajutorul acestui solid aparat științific.

Nu vreau să exagerez valoarea învățăturii pe care i-am dat-o elevului meu, sau largul ei caracter, făcându-te să crezi că pregăteam fiecare lecție, servindu-mă de Mittheilungen. Dar ori de câteori aveam motive să insist asupra cutărui sau cutărui punct, nu uităm să recurg la prețioasa colecție.

Astfel am apelat la ajutorul ei când trebuia să-i vorbesc ducelui moștenitor despre o problemă cu deosebire la ordinea zilei, aceea a Camerunului și a recentelor cuceriri germane în Congo. Trecuseră aproape trei ani de când celebrul tratat încheiat în urma tratativelor Cambon-Kiderlen-Waechter adusese imperiului faimosul cioc de rață și regiunea Togoland. Mi se părea foarte firesc să acord o importanță mai mare regiunii pentru care Kaiserul bătuse cu atâta strășnicie cu pumnul în masa diplomatică.

Niciodată n-am să uit ziua ceea. Era luni 2 martie. Se vor împlini în curând opt luni.

După ce-am consultat tabla de materii a acelor Mittheilungen, am reținut titlurile și cotele a șase articole cu privire la Camerun și Congo. Al doilea, pe care l-am notat, semnat de profesorul Heidschutz, de la Universitatea din Berlin, era consacrat căilor de pătrundere (naturale și artificiale).

Punând pe biroul din bibliotecă volumul care conținea articolul, mă pregăteam să iau notițe.

Pe când deschideam cartea la pagina cu articolul în chestiune, o hârtie scăpă dintre file și căzu jos.

Era o foaie îngălbenită, împăturită în patru, acoperită cu un scris ascuțit, des și voluntar, în limba germană, și cu caractere latine. Nicio semnătură. Nici n-aveam nevoie de semnătură, ghicisem imediat despre ce era vorba și al cui scris era.

Cuprindea un adevărat plan de călătorie într-una din regiunile cele mai pustii ale Congoului, de-a lungul preacelebrului râu Sangha. Itinerariile erau stabilite cu grijă, mulțumită informațiilor scoase din articolul profesorului Heidschutz, care, nu mă înșelasem, dădea asupra acestei regiuni cele mai recente precizări: drumuri practicabile, vaduri, mijloacele pentru o călătorie de explorare a țării, și asta de la debarcarea la Libreville până la reîmbarcare. Fiecare (haltă fusese reperată: Ouesso, două zile, post francez, apă, hamali; Manna, o zi, hamali; Glegle pe N'Sagha, piroge, etc…

Mă apucă o surdă bucurie. Întâmplarea îmi pusese în mână planul întocmit de însuși marele duce Rudolf cu privire la călătoria sa de studii, în cursul căreia avea să-1 doboare boala. Nu era, o simțeam eu, bucuria istoricului care descopere un document ciudat, o dovadă incontestabilă – având în vedere calitatea exploratorului – a premeditării loviturii de la Agadir. Ah! preocupările mele istorice, ce departe erau de mine în clipele acelea! Nu mă înhămasem la toate lucrările pe care le făcusem de la faimoasa serbare, când marea ducesă m-a făcut să sufăr un afront, observat de toată lumea – după cum mi s-a părut – decât din necaz, știam eu bine!

Pentru a înțelege cum trebuie natura sentimentelor care mă asaltau în timp ce descifram în amănunțime prețioasa hârtie. E necesar să-ți vorbesc mai întâi despre fanteziile pe care imaginația mea nu încetase să le scornească din acea clipă. În zadar voiam s-o urăsc pe marea ducesă: nu eram în stare. Efortul acesta nu servea decât să-mi ațâțe și mai mult dorința de a mă apropia de ea, de a mă remarca în ochii ei, de a o convinge că nu doream alteeva decât să-i dovedesc devotamentul meu. Să mă devotez ei! Te întreb și pe dumneata, ce mă îmboldea să cred că această femeie minunată și orgolioasă avea nevoie de obscurul meu devotament?… Imaginația mea o luase razna, la drept vorbind, nu se învârtea chiar în gol. Îți închipui, desigur, că în lungile mele nopți singuratice, aveam tot timpul să mă gândesc la sfaturile unui bărbat atât de ponderat ca domnul Thierry. Și ce amploare le-am dat! Mă simțeam înconjurat de mistere. Știam, așa cum te știu pe dumneata, acum, alături, în umbră, că neliniștea care mă cuprindea adeseori era cauzată de presimțirea unei drame. Cercetările mele, nopțile mele consacrate întunecatei istorii a familiei Koenigsmark n-au făcut decât să mă tulbure și mai mult. Ai să-mi spui că asta-i romantism, că sunt fantasmele unei minți exaltate de o muncă solitară și, poate, de un sentiment prea copleșitor. Ai avea dreptate să gândești astfel, dacă evenimentele n-ar fi venit să justifice exaltarea mea.

Oricum, dragul meu. Înainte de a fi descoperit planul marelui duce Rudolf, ajunsesem să-mi făuresc un roman potrivit sensibilității mele. Pe marele duce Frederic August, atât de corect și atât de binevoitor cu mine, mi-1 închipuiam că un călău al soției sale, adorabila mare ducesă: frumusețea ei mă făcea profund nedrept. Mă silea să atribui omului căruia îi datoram situația mea de atunci, care avea, desigur, avantajele ei, niște crime imaginare, în timp ce-i ridicam în inima mea un piedestal femeii care și-a arătat în public disprețul față de mine și care, de atunci, de câte ori aș fi avut ocazia să-i vorbesc, nu-mi dădea nicio importanță. „Ce aer de martiră are – îmi ziceam eu, în clipele mele de rece luciditate— această femeie indiferentă, care-și petrece nopțile făcând muzică împreună cu Melusina ei, iar în timpul zilei călărește, vânează împreună cu mărunțelul ei husar roșu, cu Hagen ăla… Poftim, nu sare în ochi că cine e de plâns și merită a fi iubit este marele duce! Ah! eu n-aș avea răbdarea: Off!"

Zadarnic încercam să-mi păstrez calmul, să uit… O clipă după aceea, întorcându-mă la scumpele mele himere, mi-o închipuiam pe Aurora de Lautenburg așteptând de la reacțiile sălbatice ale calului, de la vânătoare, de la muzică, de la orice, alinarea durerii pricinuite de dispariția primului ei soț, un bărbat frumos, viteaz, care o iubea, pe care ea îl adoră, desigur… și gelozia pe care o zămisleau visările acestea mi-o făcea și mai dragă.

Degeaba rezulta din unele convorbiri fragilitatea visurilor mele; doamna von Wendel, cu ura ei ascunsă împotriva marii ducese, mi-a vorbit, suspinând, de bietul mare duce Rudolf, care a fost atât de nefericit; eram

hotărât să nu iau în seamă nimic care putea zdruncina eșafodajul făurit de închipuirea mea.

Poți să mă iei drept nebun! Să zicem că am fost nebun, oricum aș fi fost, înțelege, te rog, înfrigurarea cu care m-am urcat în camera mea, după ce am pus la loc volumul din Mittheilungen și am vârât în portmoneu prețioasa hârtie.

Sesam, deschide-te! Eram prin urmare în posesia cheii misterioase, care-mi va permite să mă introduc la marea ducesă, să-i înving resentimentele. „Văzând rândurile scrise de mâna soțului ei preaiubit, va înțelege că acel care le-a descoperit și i le aduce nu merită indiferența arătată până atunci. Poate că-și va cere iertare… Și în cazul acesta, voi opri cu energie cuvintele de scuză de pe buzele ei. Și va fi și mai mirată că s-a putut purta eu mine așa cum s-a purtat.“

De două ori am rupt și-am aruncat în foc scrisoarea începută, care trebuia să însoțească documentul. Prima nu mi se părea destul de respectuoasă, cealaltă prea pătrunsă de importanța descoperirii. În cele din urmă, m-am oprit la un text cât se poate de simplu:

Doamnă, întâmplarea m-a făcut să descopăr un document care nu s-ar putea să nu intereseze pe altețavoastră. Permiteți-mi să vi-l remit în plicul acesta, ca o dovadă a respectului și a devotamentului pe care vi le poartă umilul servitor al alteței-voastre.

Mă gândeam să încredințez plicul, împreună cu vreo două cuvinte explicative, domnișoarei de Graffenfried, care s-a purtat totdeauna față de mine cu cea mai măgulitoare amabilitate. S-a întâmplat un lucru neplăcut: Melusina tocmai era plecată; a trebuit să las documentul în mâinile unei bătrâne cameriste ruse, pe jumătate idioată. Bătrâna l-a primit cu suspiciune și a dispărut, bolborosind cuvinte neinteligibile.

M-am întors apoi acasă. Înfrigurarea s-a risipit. Ajunsesem chiar să-mi fac oarecare încriminări cu privire la demersul meu. Ce noimă avea? De ce mă amestecam eu? Nu eram departe, cred, de dorința ca bătrâna rusoaică să fie și mai idioată de cât îmi păruse și să-mi rătăcească scrisoarea.

Răsunară pași pe coridor. Cineva bătu la ușă. Intră Ludwig.

— Să mă scuze domnul profesor. Întreabă cineva de domnul profesor.

Se dădu la o parte și lăsă să intre un lacheu. Credeam că am să cad jos, când am recunoscut livreaua în albastru și aur a marii-ducese.

— Dacă domnul profesor binevoiește să mă însoțească, mă invită el.

Zăpăcit de efectul atât de rapid al demersului meu, îl urmai fără să-mi iau măcar pălăria.

Trecurăm parcul de-a curmezișul. Unde mă ducea? Ajunserăm la grădina engleză pe unde coborârăm. Mergeam de-a lungul râului Melna, purpuriu între sălcii, acum, la apusul soarelui.

Dintr-un tufiș de castani, se auzi o împușcătură. Mi se păru că aud fremătând crengile, parcă s-ar fi prăbușit o păsărică.,

— Dacă domnul profesor binevoiește să intre.

Mă găsii într-un fel de cameră, construită din verdeață. Cu pușca încă fumegândă în mână, marea ducesă stătea în picioare.

— Iertați-mă, domnule, mă distram trăgând în sturzi, mi se adresă ea.

Și, cu un gest, îl concedia pe lacheu.

*

Eram singur cu regina visurilor mele. Știusem că va veni și această întâlnire, dar niciodată n-aș fi prevăzut că va avea loc sub această boltă de verdeață pe lângă care trecusem de atâtea ori, când mă plimbam, fără a bănui măcar existența ei.

Preț de câteva secunde ea mă privi stăruitor, în tăcere. Emoția mea era mai presus de orice ți-aș putea spune. Abia mai târziu, mult mai târziu am înțeles cât de mult mi-a folosit. Un interlocutor care tremură în halul acesta nu poate fi un adversar.

Cu glasul blând, atât de blând că n-o recunoșteam, îmi spuse, zâmbind, în cele din urmă.

— Vă mulțumesc, domnule Vignerte, pentru comunicarea dumneavoastră. Ați avut dreptate când v-ați

gândit că nicio amintire de la răposatul mare duce Rudolf n-ar putea să-mi fie indiferentă. Și adăugă: Ați putea să-mi spuneți cum a ajuns această hârtie în mâinile dumneavoastră?

Îi povestii în amănunțime cum am descoperit-o. Trebuia să fi fost atâta emoție și candoare în povestirea mea, că o văzui impresionată.

— Domnule, îmi răspunse ea – și cuvintele ei erau de o blândețe fără margini – dacă, așa cum sper, suntem sortiți să ne cunoaștem mai bine, sunt sigură că până la urmă n-o să-mi mai purtați pică pentru comportarea mea cam dură față de dumneavoastră; nu, să nu protestați! Voit m-am purtat astfel. Indiferența femeilor e totdeauna simulată. Să știți că, pentru a mă înțelege, trebuie să cunoașteți unele lucruri, care vă sunt absolut necunoscute.

Unde erau frumoasele proteste cu care-mi făgăduisem să răspund la aceste cuvinte, pe care, totuși, le prevăzusem?

— Tot mai lucrați atât de mult, domnule Vignerte? mă întrebă Aurora cu un zâmbet care nu era lipsit de o dulce ironie.

— Doamnă… bolborosii eu, profund răscolit.

— N-am pretenția să vă smulg serenisimului dumneavoastră elev. Dar îmi amintesc totuși că marele duce, aducându-vă aici, avusese amabila intenție să vă împrumute din când în când mie. Nu pot decât să-mi reproșez că nu am profitat încă până azi de această atenție.

Îndoiala în care mă aflam, neștiind dacă vorbea serios, mă ținu tuia locului; îmi pierise glasul.

Ea mă întrebă:

— Știți să jucați bridge?

— Dumnezeule,. Știu puțin, mă bâlbiii eu, blagoslovindu-i pe Kessel și pe bătrânul colonel Wendel cărora le datorăm recenta mea inițiere în bridge…

— Ei bine, dragă domnule, jucăm bridge în fiecare seară, domnișoara de Graffenfried, locotenentul von Hagen și cu mine. Veți fi al patrulea. Îmi aduceți un serviciu mult mai mare decât vă închipuiți, zise ea zâmbind. E inutil să mai adaug că veți putea veni oricând doriți. Continuă: Mi s-a spus că aveți câteva cărți franțuzești din cele mai interesante. Citesc destul de mult; mi-ar face plăcere să le cunosc, dacă, totuși, n-aș priva-o prea mult pe bună doamnă von Wendel.

Am simțit că-mi ard obrajii.

— Prin urmare ne-am înțeles, spuse ea, fără să-mi fi observat roșe ața. Veniți când doriți, domnule Vignerte, dar dacă, adresându-vă o nouă rugăminte, v-aș dovedi prin asta încă o dată recunoștința mea, permiteți-mi să vă spun că aș fi fericită să poftiți astă seară pe la ora nouă jumătate.

Mă înclinai și eram gata să mă retrag, când ea îmi făcu semn să mă apropii:

— Domnule, îmi spuse ea, încet, cu voce gravă, e de la sine înțeles că tot ceea ce privește asta rămâne între noi.

Și îmi arătă scrisoarea mea, pe care o scosese dintr-un buzunar al jachetei sale negre, cu pulpane mari.

Mă mai înclinai o dată.

— Atunci, pe diseară, domnule Vignerte, și dacă vreți să atingeți culmea amabilității, încercați să faceți cât mai puțin zgomot la plecare ca să nu speriați sturzii…

M-am întors la palat, făcând un ocol de-a lungul Melnei. Un pescăruș venea și se întorcea în zbor razant pe apa violetă. Avea culoarea smaraldului pe care-1 zărisem la degetul palid al Aurorei de Lautenburg-Detmold, în timp ce-mi vorbea.

*

Masa de bridge a marii ducese era instalată la primul etaj, într-un ciudat salonaș Louis XV. Două tablouri de Boucher, unul de Largilliere și un admirabil Watteau erau obiectele cele mai valoroase. Și pretutindeni flori, mormane de flori.

La gândul că va veni și Hagen, îmi făcusem un punct de onoare de a nu sosi eu cel dintâi. De fapt, era ora zece fără un sfert când am bătut la ușa care dă la apartamentele Aurorei de Lautenburg.

Melusina îmi deschise ușa.

— Ce fericită sunt! murmură amabila fată dându-mi mâna.

Marea ducesă mă primi cu un surâs, invitându-mă să iau loc la masa unde stătea ea și Hagen.

Husarul roșu îmi părea într-o foarte proastă dispoziție. Constatarea aceasta mă făcu să mă simt cât se poate de bine și, tot timpul cât a ținut partida, am avut față de el cele mai delicate atenții.

Aurora de Lautenburg avea un fel de tunică din mătase neagră, tivită, la guler și la mâneci, cu blană de șinșila, larg decoltată, toată garnisită cu găitane de aur. O rețea filigranată de aur îi strângea enormul păr roșcat.

Nepăsătoare și îndrăzneață la joc, câștiga aproape totdeauna, și nu pierdea niciodată un contra. Și Melusina juca bine. Eu făceam niște greșeli colosale, tăind cărțile cele mai bune, dar terminând, cu toată placiditatea mea, prin a câștiga.

Încercam o bucurie fără margini când mă gândeam că, dacă marca ducesă n-ar fi fost de față, Hagen mi-ar fi aruncat de câteva ori cărțile în obraz.

Sună ora unsprezece și prima mea partidă luă sfârșit. Marea ducesă se ridică.

— Drăguțule, spuse ea pe un ton familiar lui Hagen, cărțile au să te nenorocească. Eu n-am uitat că mâine-dimineața ai inspecția generalului Hildenstein și că trebuie să fii în picioare la ora șase dimineața. Adăugă: Să nu-ți mai fie teamă că ai să ne lași singure, pe Melusina și pe mine. Domnul Vignerte va fi atât de amabil să ne țină companie. Hai, du-te la culcare.

Și cu un aer matern îi oferi sabia. El și-o încinse, aruncându-mi o privire plină de ură pe care mă făcui că n-o observ.

Melusina de Graffenfried zâmbea, cu veșnicul său zâmbet pierdut pe buze.

— Să trecem la mine, vreți? întrebă Aurora. Domnule Vignerte, luați și cărțile pe oare mi le-ați adus.

*

Conform preceptelor stabilite de Edgar Poe în a sa Psihologia mobilării, camera marii ducese avea o formă rotundă. Un glob mare violet, fixat în plafon, răspândea o lumină difuză, fără umbre.

Pe pereți câteva gravuri de Bume-Jones, Constable și Gustave Moreau.

Camera era plină de flori, blănuri și pietre prețioase, trei lucruri cărora le acordăm o deosebită preferință.

Florile se revărsau din toate părțile și mi-a trebuit mai bine de cinci minute ca să mă obișnuiesc cu parfumurile lor violente. Apoi, mă cuprinse o dulce toropeală, și abia putui să le disting.

Erau, firește, trandafiri și crini. Dar pe această canava sublimă, flora de la Ciornaia și a Caucazului brodase variațiile cele mai neașteptate.

Coada-mielului din Mongolia lăsa să-i atârne de-a lungul pereților ciorchinii lungi de aproape un metru. Dineul trandafiriu umplea mesele cu jerbele lui mirosind a mosc. Pasiflora albăstrie care uimește primăvara țărmurile dezolate ale mării Arai, tuberoza din Erevan, sipica cărămizie, enorma garoafă multicoloră, inărița, balsemina și cernușca, ciuboțica cucului din Kazbec, margareta roșie din cheile Darialului, imortela din Coliiida, în care se pitulește mititica pasăre verde asfir, toate aceste flori cunoscute și necunoscute la noi, aduceau în camera jilavă o primăvară eternă.

Privirile mele se opriră mai ales la irișii de un violet aproape negru și un parfum excesiv.

Marea ducesă mă observă și surâse:

— Sunt florile mele preferate. Sunt surorile acelora pe care le culegeam, când eram mică, pe malurile Volgăi.

Așezându-se pe patul ei, larg și jos, acoperit de două piei de urs alb „părul ei enorm, blond, scăpând din strânsoarca rețelei, pe care și-o scosese, se revărsă pe blană albă.

La picioarele ei, stătea Melusina, pe o blană de tigru, cu cotul pe uriașul craniu al sălbăticiunii și acordă un fel de guzla, scoțând niște acorduri plângărețe și surde.

Marea ducesă își scoase, una câte una, bijuteriile, punându-le pe măsuțele din jurul ei, la întâmplare. Pe

un scrin cu placă de onyx verde, pictat ca o cutie persană, recunoscui diadema barbară pe oare o purtase în ziua sărbătoririi regimentului 7 husari. Alături, se afla o altă diademă, mai grea încă, împodobită cu safire.

Pe blănurile așternute pe jos era un furnicar, ca niște cărăbuși. Și buburuzi, de mici bijuterii trandafirii și verzi, de origine armeană. Un colier mare de chihlimbar și turcoaze, în formă de mătănii, atârna la capul patului și, deasupra lui, într-o nișă mică și întunecată, era o icoană albastră și aurie în fața căreia strălucea o candelă.

Două cupe mari de argint, dumnezeiește cizelate, stăteau aproape de marea ducesă. Într-una erau niște petale ofilite, în cealaltă o infinitate de pietricele prețioase brute. Ea își cufundă mâna în cupă și lăsa să curgă apoi, ca un pumn de nisip adunat pe malul mării, ploaia surdă și seânteietoare de perle și corindoni, de agate albicioase, de acvamarine, de cristalî de sardonix și peridot…

O, margrafă de Lautenburg, în ochii mei ai devenit iar prințesa tătară, zâna orientală, zeiță ieșită din valurile misterioase ale Volgăi.

*

Ea mă rugă să-i povestesc în ce împrejurări am ajuns la Lautenburg. Cunoștea oarecare amănunte de la Marcais, dar văzând zâmbetul care-i însoțea întrebarea, am înțeles ce caz făcea de perspicacitatea acestui diplomat.

Îmi cerea să-i spun povestea vieții mele. Îi satisfăcui porunca și-i vorbii cu cea mai mare simplitate posibilă. Simțind că o interesează și că-i dispusă să mă asculte, nu mă putui opri să nu-i mărturisesc, la urmă, cu emoție, chinurile pe care mi le pricinuise la prima noastră întâlnire; tocmai mie, care, de cum o zărisem, nu mai aveam altă dorință în inima mea de, cât aceea de a-i fi ei pe plac..

Cu ochii închiși, suflând spre plafon volutele fumului de țigară, Melusina de Graffenfriud dădea aprobator din cap.

— Să uităm, vă rog, toate astea, domnule Vignerte, și dați-mi mâna, spuse marca ducesă.

Adresându-se apoi Melusinei în limba rusă – neștiind că și eu cunoșteam puțin limba ei maternă, îi zise:

— Nici el n-o să mă bage la Kirchltauș.

Domnișoara de Graffenfried dădu din cap, parcă i-ar fi răspuns: Nu v-am spus eu?

— Melusina, porunci marea ducesă, aprinde samovarul.

În timp ce tânăra fată așeza cestile în jurul masivului turn de aramă roșie, în care bolborosea apa, Aurora se ridică și deschise un scrin mic. Îmi făcu semn să mă apropii.

— Cunoașteți scrisul acesta? mă întrebă ea, întinzându-mi o scrisoare.

Cercetai hârtia. Nu văzusem niciodată scrisul arătat.

— E al răposatului mare duce Rudolf, îmi spuse ea scurt:

Mirarea mea atinse stupefacția. Ea nu se putu opri să nu zâmbească.

— În cazul acesta, doamnă, iertați-mă, nu mai înțeleg nimic. A cui este hârtia pe care v-am remis-o, căreia îi datorez…

— Liniștiți-vă. Liniștiți-vă, domnule Vignerte. Hârtia căreia îi datorați stima mea și, chiar de pe acum, prietenia mea, hârtia aceasta n-a fost scrisă de răposatul mare duce, soțul meu. Dar mi-i lipsită de valoare pentru mine. Cine știe, poate că, așa, are o valoare și mai mare.

În timp ce vorbea, desfăcu documentul.

— Văd aici un nume: Sangha, spuse ea. Știți ce înseamnă?

— Da. De azi-dimineață: e un neînsemnat târgușor din Camerun, ultimul post german; la zece leghe de fortul Flatters, primul post francez.

— Așa e, spuse, și ceea ce se pare că n-ați. Aflat încă, în târgușorul acela oropsit a murit de însolație, la 10 mai 1911, marele duce Rudolf. Unde a și fost înmormântat. Așa încât, înțelegeți emoția mea când am citit pe lista etapelor, pe care urma să le parcurgă în călătoria sa, numele acelei etape unde s-a oprit pentru totdeauna.

— Dar a cui e lista'? Cine a făcut-o?

— Un prieten! răspunse marea ducesă. Tovarășul credincios de drum al marelui duce. Acela care i-a salvat viața, de două ori, în Congo. Acela care, neputându-l salva de boală, a stat de veghe lângă el până la sfârșit și i-a dat ultimele onoruri.

— Și se numește? întrebai eu.

— Baronul Ulrich von Boose.

Scosei un țipăt. Boose, el a fost!

Marea ducesă se ridică, țeapănă, puțin palidă. La picioarele ei, Melusina încetă să mai ciupească ghitara, care zăcea pe covor.

— Domnule, ce vreți să spuneți? întrebă Aurora de Lautenburg. Explicați-vă, vă rog.

Dar eu, recăpătându-mi puțin sângele rece, avui conștiința vagă că am comis o greșeală. Încercai să schimb vorba.

Marea ducesă nu se lăsă înșelată:

— L-ați cunoscut pe domnul von Boose?

— Doamnă, mă bâlbâii eu, scuzați-mă. Într-adevăr, nu știu dacă trebuie, dacă pot…

— Ce nu trebuie, ce nu puteți?

Blestemai exclamația stângace și prematură care risca să compromită într-o secundă două luni de muncă răbdătoare pentru apropierea noastră. Înnebunit, căutând un sprijin, ochii mei se opriră pe Melusina.

Marea ducesă păru că se înșală asupra sensului privirilor mele.

— Domnule, îmi spuse ea, domnișoara de Graffenfried este prietena mea și aflați că eu n-am niciun secret pentru acei cărora le-am acordat o dată titlul acesta. Puteți vorbi în fața ei, și chiar vă rog.

Era indiscutabil că mă soma să vorbesc. Bâlbâindu-mă ca acei care nu au de spus decât lucruri vagi, i-am redat, când mai bine, când mai rău, convorbirea mea cu domnul Thierry, în cursul căreia am auzit pentru prima oară vorbindu-se de baronul von Boose.

O cută brăzdă fruntea Aurorei de Lautenburg.

— Înțeleg, murmură ea în sfârșit, sau, mai degrabă, cred că înțeleg, cu toate reticențele din povestirea dumneavoastră.

Ea reflectă o clipă, apoi îmi spuse, după ce-și recâștigase tot calmul:

— Asta e o dovadă, dragă domnule, că trebuie să vă feriți de presupuneri pripite. Nu știu unde a găsit domnul Thierry poveștile astea cu care v-a împuiat urechile. Dacă e un istorie conștiincios, după cum afirmați, ar fi fost mult mai circumspect, gândesc eu, dacă ar fi avut în mână asta și asta.

Și îmi întinse scrisoarea de adineauri, la care mai adăugase și o alta,

— Sunt două dintre ultimele scrisori, care mi-au fost trimise din Congo de către marele duce Rudolf, îmi explică ea. În prima îmi spune cum a fost salvat de către Ulrich von Boose de un bivol care-i spintecase burta calului, și în cea de-a doua, cum același Boose l-a smuls din mâinile a cinci sau șase indigeni, ferindu-l de o cumplită primejdie la care era expus.

Mă privea cu un zâmbet pe buze, în timp ce eu citeam pasagiile pe care le subliniase ea.

Puțin cam plouat, mă înclinai.

Băurăm ceștile cu ceai foarte tare, turnat de Melusina, în care înotau coji de chitră. Apoi sărutai mâna marii ducese și strânsei mâna Melusinei.

— La revedere, prietene, pe mâine, îmi spuse Aurora. M-am înapoiat acasă prin parc, după ce zărisem, când am ieșit, o umbră, care mi se păru a fi a lui Hagen.

O împușcătură și apoi încă una răsunară în tăcerea nopții luminoase. Ciulirăm urechile. Alta nu se mai auzi. Vignerte ridică din umeri.

— Vreo santinelă înnebunită de spaimă.

— Îmi împrumuți lantern, mă întrebă el. După ce-o aprinse, îmi întinse două hârtii.

— Ce-i asta? îl întrebai.

— Prima, îmi răspunse, este o scrisoare adresată Aurorei de Lautenburg de către marele duce Rudolf. Și cealaltă e documentul redactat de domnul von Boose, care mi-a dat posibilitatea, după cum ți-am povestit adineaori, să mă bucur de considerația marii ducese. Ar fi bine, adăugă el, să nu te lași în voia închipuirii, să nu crezi că visezi, ascultându-mă. Nu pierde contactul cu realitatea.

Mă uitai avid la cele două hârțâi: una acoperită cu scrisul energic și apăsat al lui Boose, cealaltă plină de acele caractere alungite, feminine care denotă o natură înclinată mai puțin spre acțiune și mai mult spre visare. Scrisoarea marelui duce german, care se odihnea în clipa aceea dincolo de mări și țări, în huma calcaroasă a Congoului, între liniile roșii ale tropicelor, scrisoarea aceasta mă emoționă nespus de mult. Ținând-o în mână, îmi evocă pe aceea căreia îi fusese adresată cu o precizie de necrezut. Aurora de Lautenburg era lângă noi. Mi se părea că o cunosc de mult.

Vignerte stinse lanterna și dreptunghiul de cer nocturn reapăru, îi dădui înapoi hârtiile. El continuă:

— Vorbind de Scrisorile lui Dupuis și Cotonet din Brunei. Iero a spus că ele denotă mai puțin spirit și mai mult dorința de a-1 avea. Lucrul e aproape tot atât de adevărat și despre celelalte lucrări ale lui Musset. Nimic nu te poate face să înțelegi mai bine, prin contrast, ce farmec avea conversația marii ducese. Această femeie orgolioasă era totdeauna ea însăși. Și cum era o ființă excepțională, ceea ce spunea era totdeauna excepțional. Era îndrăzneață în aprecieri, niciodată pretențioasă, niciodată livrescă; în vorbele ei nu răsuna niciodată ecoul „unor cărți trântite jos".

Simțea aversiune față de orice banalitate întocmai ca pisica pentru fiertura de ierburi.

Necunoscându-i gusturile și cunoștințele, îi adusesem în ajun trei cărți: Călătoria condotierului, extaze și evocări.

A doua zi mi le dădu înapoi.

— Le-am citit pe toate, îmi spuse ea. Dar nu le-ați ales rău. Văd că vă place poezia.

Pe o sofa erau aruncate niște cărți. Luă una și mi-o întinse.

— E Revista Caucazului, apare la Tiflis. Există mai multă frumusețe în paginile acestea stângace, în aceste naive povestiri de călătorie pe tărâmuri nemuritoare, decât în cea mai mare parte a poeților voștri de astăzi. E marele izvor la care vor veni să se adape poeții de mâine. Și continuă: Shakespeare c mort de trei secole; bărăganul, invadat odinioară de bălării, unde l-a văzut pe Macbeth, a fost curățat de ierburi și acum e plin de uzine. Comis-voiajorii de pe aici i-au luat locul lui Don Quijote în Spania. În Italia, Carducci se manifestă ca un Hugo imbecil. Peisajele voastre emoționante, ca și cele din Elveția, au devenit puncte de atracție pentru turiști. Dar la poalele tuturor piscurilor de munte de la voi se aude zbârnâitul rulotei.

Suarès, a cărui carte mi-ați împrumutat-o, o simte, și când vorbește de Dostoievski al nostru, se întrece pe sine. L-aș pofti puțin la cheile Dărialului. Sunt foarte sigură că le-ar prefera cheilor Ebrului sau ale Duroului, ale căror imagini se văd în cromolitografiile din toate gările.

Doamna de Noailles este fără îndoială cea mai mare poetă a voastră. Dar de ce vă încăpățânați să spuneți că-i grecoaică?! Ea nu-i mai grecoaică decât Ariana Bachusului indian sau Medeca din Circasia. Ea datorează ce are mai bun Armoniei și Persiei, care sunt țări ale noastre. Grecoaică! mă faceți să râd! N-ați văzut-o niciodată? Am dejunat o dată cu ea la Evian. Pot să vă spun că mi-a plăcut, pentru că-i o femeie frumoasă și rea. De un lucru sunt sigură: că nu seamănă a grecoaică. Există la noi o pasăre, căreia i se zice stăncuță. E sălbatică, zboară sus de tot, și mușcă. Are pene negre, albăstrui. E slabă și nervoasă. Doamna de Noailles e o stăncuță din țara tătarilor și nu o porumbiță durdulie și greoaie din Egina.

— Dar asta? o întrebai eu, întinzându-i cartea lui Renée Vivien.

— Despre asta, îmi răspunse ea, sărutând cartea, n-am să-ți pot vorbi cum trebuie, pentru că o ador.

Eram nebun de bucurie, ascultând-o pe femeia admirată cu fervoare, cu patimă, discutând într-un cadru care corespundea idealului meu de lux, despre lucrurile care-mi sunt cele mai scumpe pe lume. I-am spus-o. În cuvinte simple, așa cum ar trebui să procedăm întotdeauna.

Cred că vorbele mele au emoționat-o. Punându-mi mâna pe umăr, a murmurat, nu-mi mai amintesc în ce limbă:

— Ești drăguț și te iubesc mult, frățioare.

Și întorcându-sc spre Melusina îi repetă cuvintele rusești din ajun:

— Nici el n-o să mă bage în Kirchhaus.

Apoi, cu vioiciunea ei obișnuită:

— Cred că te-am tutuit, prietene. Nu trebuie să-i dai vreo importanță. Amestec puțin dialectele și, la noi, se cam tutuiește toată lumea, de la bietele animale credincioase până la țar.

Se statornici apoi o lungă tăcere, întreruptă doar la intervale de cadența unei arii stranii care răsuna pe guzla Melusinci.

Într-o cupă fumega o tabletă de tămâie.

Ca să nu mă las prea impresionat, începui să întorc foile unei cărți deschise de pe o măsuță de lângă mine.

— Îți place? mă întrebă Aurora.

Era Reisebilder.

Și când îi mărturisii cultul meu pentru Heine, îmi spuse:

— Ceea ce prețuiesc eu înainte de toate, la un poet este o anumită calitate sufletească. De aceea i-am îndrăgit pe Shelley și Lamartine, și de aceea Heine m-a dezgustat întotdeauna. A! știu că acuma o să-mi vorbești de Nordsee și altele. Știu mai bine decât oricine cât îi datorez. Dar seamănă cu acel Deutz, care a vândut-o pe ducesa dumneavoastră de Berry, și-mi vine să iau un cleștișor ca să-i ofer, de la distanță, admirația mea.

Luându-mi cartea din mâini, o răsfoi.

Cam ce oră era, nu știam. Deodată, prin fereastra deschisă în dosul perdelelor, se strecură puțin din acel aer rece care precede zorii. Fumul de tămâie se aplecă într-o parte, ca o coloană gata să se răstoarne.

Cufundată acum în Reisebilder, marea ducesă nu mai știa de nimic. Melusina își duse zâmbind un deget la buze și mă conduse fără ca stăpâna ei să-și fi dat seama că am ieșit.

Afară era frig. Azurul limpede al nopții se tulbura la răsărit și devenea pe încetul violet, apoi verde, și la urmă galben. Mă așezai pe o bancă, lângă ușă, sub fereastra marii ducese, savurând un fel de voioșie tristă, în acel loc, unde venisem atâtea nopți numai pentru a fi ceva mai aproape de ea.

Atunci se auzi cântând un glas obosit, monoton, dar curat ca apa rece o torentului.

Era glasul mării ducese, intonând o melodie în ritmul în care Melusina făcea să-i vibreze guzla. Nicio disonanță în această ființă. Vocea ei era aidoma aceleia pe care o visasem.

Cânta romanța Lisei, cea mai frumoasă din Reisebilder. Și, fiindcă vorbisem adineauri de ea, mi se părea că mă mai aflu parcă în camera ei.

Eu sunt prințesa Lisa și locuiesc pe stânca Ilsenstein.
Vino cu mine în castel șl vom fi fericiți.
Vreau să-ți limpezesc mintea cu străveziile mele văluri,
Îți vei uita durerile, sărmane tânăr, bolnav de griji!
Aș vrea să te îmbrățișez,
Să te strâng la piept, cum l-am strâns și l-am îmbrățișat
Pe iubitul împărat Henric, care e mort acum.
Morții sunt morți. Și numai cei vii trăiesc.
Sunt frumoasă și înfloritoare, inima mea râde și palpită.
Inima mea râde și palpită… Vino la mine, în palatul meu de cleștar:
Domnișoarele și cavalerii mei dansează,
Ceata scutierilor se dedă veseliei.
Lungi rochii de mătase foșnesc, pinteni de aur sună
Piticii fac să răsune țimbale, cântă la vioară și suflă în corn.

Dur ve tine, brațul meu te va înldnțul, așa cum l-a înlănțuit pe Henric:

Cu mâinile mele albe, îi astupam urechile, când afară suna goarna.

Se lăsă o liniște adâncă. Apoi se iviră zorii zilei.

*

Pe când îi predam elevului meu o lecție de istorie anticii, intră deodată marele duce.

Ne făcu semn să ne așezăm, și mie să continui.

Îi vorbisem, în acea dimineață, ducelui Joachim, despre urmașii lui Alexandru, începând de la luptele de stradă din Babilon, care se dăduseră între epigoni, până la bătălia dată la Curupedion, când, după înfrângerea lui Lisimah, fu așezată dinastia lagizilor și a seleucizilor. Încercasem a învia în fața tânărului meu prinț german marile și tragicele figuri ale lui Eumenes, șeful argyraspizilor, Polyperchon, Antipater, Antigonos Gonatas, Demetrios Polio-Kertes. El mă ascultă, luând notițe de zor, cu o docilitate pe care aș fi dorit-o mai puțin asiduă…

Marele duce se așezase și asculta. Sedus de figura sa gravă și inteligentă, nu mai vorbeam pentru mărginitul Joachim, ci pentru Frederic August. Lui i-am adresat încheierea, în care încercam să explic cum ruinele imperiilor epigonilor aveau să ușureze victoria Romei centralizatoare.

Deoarece, la un moment dat, cuvintele mi se împleticeau în gură, Frederic August îmi zise zâmbind:

— Dacă aveți intenția să faceți o paralelă între Roma și Prusia, să nu fiți stingherit de prezența mea.

Mă simțeam probabil vizibil încurcat să insist, el fiind acolo, asupra vasalității suveranilor germani confederați față de regele Prusiei.

O făcui totuși și el mă aprobă, spunând:

— Fie ca această vasalitate, întocmai ca supunerea țărilor aliate Romei, să aducă măreție Germaniei și pacea în lume.

Am terminat prin a-i indica elevului meu bibliografia lecției ce i-o predasem, și i-am citat lucrarea principală: Istoria Elenismului de Droysen.

— Iertați-mă, domnule, interveni marele duce, nu-i nicio lucrare franceză care ar putea fi folosită în locul aceleia a lui Droysen?

Nu încercasem niciodată la Sorbona rușinea pe care am resimțit-o aici când i-am răspuns că nu.

Sună ora unsprezece.

— Joachim, spuse marele duce, poți să te retragi. Rămâneți, domnule Vignerte.

Când furăm numai noi doi, mi se adresă cu glasul său frumos și grav, puțin trist:

— Domnule, ați putut crede până acum că mă zgârcesc să vă fac complimentele pe care simțiți desigur că le meritați. Dar am prostul obicei de a aștepta destulă vreme până mă pronunț. Și această clipă a sosit, domnule. Fără să știți, elexul dumneavoastră a dat ieri examen în fața unui profesor de la Universitatea din Kiel. Profesorul, care nu poate fi suspectat de parțialitate pentru metodele franceze, nu s-a putut decât înclina în fața rezultatelor pe care le-ați obținut.

A adăugat pe un ton, care nu era lipsit de amărăciune:

— Știu că secerătorul are cu atât mai multe merite cu cât recolta a crescut pe un teren mai refractar. Permiteți-mi să vă adresez azi mulțumirile mele, și să-mi exprim dorința ca ospitalitatea Lautenburgului să fie pe placul dumneavoastră și să vă îngăduie să duceți până la capăt sarcina al cărei început a fost atât de reușit.

— Monseniore, i-am răspuns într-adevăr mișcat, mă simt tulburat de bunăvoința arătată de alteța-voastră.

— Ba eu, protestă el energic, ba eu vă sunt îndatorat. Am aflat de curând, domnule Vignerte, că puținele momente libere pe care vi le lasă educația fiului meu le consumați unei sarcini care-mi stă poate mai mult la inimă. Tot ce vorbim rămâne între noi, și pentru totdeauna. Știu de câte greutăți v-ați lovit până ați obținut de la marea ducesă încrederea care, îmi închipui, v-a fost acordată. Nu vă cunoteam îndeajuns, domnule, pentru a vă manifesta, de la început, mai explicit decât am făcut-o, dorința mea, a marea ducesă să fie distrată, să fie smulsă gândurilor sale negre, acelui dezechilibru moral, care e inamic sănătății sale fizice. Văd că m-

ați înțeles și ați reușit chiar mai bine decât m-aș fi așteptat. Așadar e limpede că eu vă rămân îndatorat.

Era în glasul lui atâta tristețe și maiestate că mă cuprinse o emoție extraordinară.

— Monseniore, murmurai eu, vă promit…

Îmi întinse mâna.

— Nu am nevoie de promisiuni, domnule. Vă cunosc acum, și simt că tot ce veți putea face pentru binele marii ducese, veți face. Va fi cel mai bun mijloc de a justifica încrederea ce vă port. Sarcina dumneavoastră nu va fi poate totdeauna ușoară. O femeie, mai ales atunci când a fost încercată de moartea unei ființe iubite, nu e tot timpul de o dispoziție egală, lucru cu care noi, bărbații, ne mândrim. Faceți cum credeți dumneavoastră că-i mai bine, dragă domnule.

Tăcurăm o clipă. Apoi el adăugă:

— V-aș mai aduce și alte mulțumiri, dacă n-ar fi de prisos orice dovadă a stimei mele, după aceea care v-am arătat-o, vorbindu-vă așa cum v-am vorbit. Îmi veți permite totuși să țin seama de surplusul de devotament pe care vi-l cer. Am dat ordin ca remunerația dumneavoastră să fie mărită la cincisprezece mii de mărci.

Și când eu scosei o exclamație de protest, el mă opri cu acel zâmbet pe care știa să-l facă atât de fermecător:

— Ei, haide, doar nu jucați acum în fiecare seară bridge, la cinci pfenigi punctul?

*

Ajunsei puțin mai târziu la dejun și-l găsii pe profesorul Cyrus Beck într-o discuție aprinsă cu Kessel.

Acesta din urmă se distra în mod vizibil tachinându-l pe bătrânul savant care, neînțelegând de glumă, se făcuse stacojiu de indignare.

Prea multe subiecte de meditație mi se învârteau prin cap ca să mai aplec urechea la ceea ce-și spuneau ei. Îl auzeam că prin vis pe profesor, afirmând că, într-un viitor război, chimia va juca un rol mai mare decât toate celelalte arme și că el, Cyrus Beck, era pe cale să facă o descoperire care va permite, cu ajutorul unui modest laborator și a câtorva retorte, să se facă praf un întreg corp de armată.

Se enervă groaznic pe Kessel care-i râdea în nas.

În cele din urmă, mă luă ca martor împotriva maiorului, cerându-mi să citez pasajul în care Renan își exprimă dorința că destinele omenirii să fie încredințate unei comisii de savanți depozitari ai unor explozivi atât de puternici încât să arunce Pământul în cele patru colțuri ale lumii, dacă locuitorii lui s-ar încumeta să crâcnească.

Mărturisesc că nu ascultasem decât pe jumătate raționamentele lui.

— Așa este, îi spusei. Permiteți-mi. Vă rog, domnule Beck, să vă cer acum o mică informație.

— La dispoziția dumneavoastră.

— Puteți să-mi spuneți ce însemnează Kirchhaus?

Bătrânul sări ca ars în picioare. Și-mi aruncă, spre marea mea stupefacție, niște priviri fulgerând de mânie; înainte de a-mi fi putut reveni din surprindere, o zbughi afară și trânti ușa.

Mă uitai la Kessel. Omul acesta, atât de rece și de stăpânit, se tăvălea literalmente de râs.

— Ce este? îl întrebai eu.

— Vă pricepeți la pozne, putu, în sfârșit, să-mi spună. Bietul om! Ați văzut ce înfățișare furioasă avea? El care credea că găsește în dumneavoastră un sprijinitor.

— Dar de ce s-a supărat? îl întrebai eu, și mirarea mea era atât de firească încât a fost rândul lui Kessel să rămână uluit.

— Cum, mă întrebă el, n-ați făcut-o într-adins?

— Ce?

— Nu într-adins l-ați întrebat ce înseamnă Kirchhaus?

— L-am întrebat, pentru că nu știam, și ca să aflu de la el, i-am răspuns puțin enervat.

Se uită la mine și se porni mai abitir să râdă.

— Cum așa? întâmplător? Atunci n-am văzut. În viața mea ceva mai reușit. Dragă prietene, nu știți ce înseamnă Kirchhaus la Lautenburg?

— Ce anume?

— Ce anume! Ei, drăcie! Balamucul, asta-i Kirchhaus.

*

Marea ducesă vina în orice anotimp.

Din când în când, ca să facă plăcere ofițerilor din regimentul 7 husari, consimțea să urmărească împreună cu ei o vulpe sau un cerb. Dar ceea ce-i plăcea mai mult deeât orice era vânătoarea solitară, pe vânt și pe ploaie, fără argați, fără valeți, nici hăitași; cu un singur câinc doar, și cu neprevăzutul.

De câte ori n-am văzut-o seara, în micul salon, pregătindu-și singură cartușele. Frumoasele cilindre albastre, violete, verzui, galben-dcschis sau tricolore erau aliniate în fața ei, pe o masă, unde era înșurubat aparatul de sertizare. După ce fixa meticulos încărcătoarele de aramă, punea în fiecare doză lui de praf de pușcă, de fultuială, doza de plumb și cartonașul lui alb. Apoi, după încărcare, însemna pe fiecare cilindru numărul glontelui.

Hagen lua parte la toate partidele de vânătoarc și ar fi fost într-adevăr greu să-1 îndepărteze, deoarece și asta intra în atribuțiile lui. Melusina de Graffenfried, molatecă și leneșă la mers, prefera să rămână la palat, să stea lungită pe blănuri, și să fumeze veșnicele ei țigări gălbui. În schimb, aproape întotdeauna, domnul de Marcais venea cu noi. Era o ocazie pentru el să facă paradă cu senzaționalele sale costume de sport, pentru care Aurora nu uita niciodată să-1 complimenteze. Era, de altmintrelea, un însoțitor serviabil, plin de elan, fermecător.

Porneam din castel, călare, aproape de ora două după amiază. Trebuia să trecem mai întâi prin Herrenwald. Veveritele săreau prin brazi, fazanii se ridicau alene pe alei. În fundul unei trecători invadate de mărăcini se auzea zborul invizibil și tumultuos al unei becațe.

Marcais ar fi vrut să rămânem acolo. Îi plăcea mai mult să vâneze în pădure, să împuște fazani într-o poiană, având lângă el un lacheu care să-i reîncarce pușca și să-i vestească trecerea vânatului: un fazan la stânga, domnule conte, o femeiușcă de fazan la dreapta.

Dar marii ducese Aurora nu-i plăcea să audă de așa ceva, fiindu-i groază de tot ce amintea vânătoarea oficială; ea își afirmă de altfel gustul ei pronunțat pentru vânatul de apă.

În curând copacii închirciți se răreau. Apărea o nesfârșită întindere mlăștinoasă, cenușie și de un verde palid. Pe cer, soarele care coborâse la orizont era un glob mare și purpuriu!

Doi valeți ne așteptau într-un mic chioșc rustic și ne preluau caii. Marțais era cu câinele său Dick, un brac mare, vinețiu, din Auvergne, un câine rău, care aleargă cam departe, dar se înțepenește într-un „aret“ ferm. Ogarul marii ducese, negru și focos, destul de urât, părea frate geamăn cu Taras Bulba.

Ce fericită era când arunca hățurile și sărea jos. Îi văd încă gestul cu care, desfăcându-și pușca, strecura înăuntru cele două cartușe violete. Aud zgomotul sec cu care se lovea alamă de țeava de oțel a puștii…

… Când aveam vreo cincisprezece ani, înarmat cu o pușcă veche, gustam deja această extraordinară plăcere, vânătoarea într-o mlaștină imensă. Mai târziu, la regiment, când trăgeam la tir asupra unor siluete în mișcare, mi se părea un joc de copil pe lângă frumoasele duble îovituri asupra becațelor în zbor împrăștiat, pe care le făceam atunci.

Există, la nord de Dax, o nesfârșită mlaștină, încercuită de mizerabilele sătulețe Herm și Gurbera. Se pătrude acolo printr-o vale strâmtă denumită Ținta, pentru că vânătorii împăratului trăgeau acolo la tir.

Aceeași nemărginire învăluită în ceață! Ah! vaietul înfundat al nisipurilor moi, al pământului mustind de apă, ierburile înalte și galbene, ascuțite ca niște săbii, care îți taie mâna când vrei să le apuci.

Cunoștea feluritele înfățișări pe care le lua noroiul aici, întinderile înșelătoare de mușchi verde, gropile înconjurate de trestii, tot peisajul, uniform în aparență, ca și bogată faună care mișună pe meleagurile astea.

Întocmai ca frumoasa femeie-vânător de pe mlaștinile Volgăi, cunoșteam toate păsărelele acestor palide

ținuturi: cristeiul negru, sau cristeiul de baltă, care sare prin arbuștii desfrunziți; cristeiul de câmpie sau cristeiul roșu, care aleargă de-și pierde răsuflarea prin ierburile înalte, face pe cei mai buni câini să-i piardă urma, scoate sufletul vânătorului făcându-l să creadă că urmărește un iepure, toate astea până se decide să se ridice în zbor; atunci devine o biată păsărică lipsită de dibăcie, o pradă sigură.

Erau apoi nenumărate specii de rațe, cu penele lucioase, pe care alunecau gloanțele și care săgetau vertiginos aerul pe o traiectorie oblică și rigidă. Erau rațe fluierătoare, rățoi sălbatici, rățoi mari, cu frumoase capete roșii, lișițe slabe, care înotau perechi, perechi, și purtau pe piepturile lor roșietice trei pene în formă de treflă neagră…

Erau nagâți, negri și albi, ca niște coțofene, care se urcau în văzduh croncănind, și deodată o luau în zbor săgetat, cu capul în jos, spre pământ, ferindu-se astfel de gloanțe…

Erau sitari, atât de frumoși, primăvara, în anteriile lor aurii…

Erau, în sfârșit, reginele smârcurilor – prada cea mai frumoasă, dar și cea mai greu de vânat – becațele: cele mici erau mai mărunte chiar decât ciocârliile – la noi se numesc surde, și au pene albastre și verzi; becațele co mune, de mărimea unei prepelițe, sini neastâmpărate, numai nervi, iar cele mari sunt de talia potârnichilor și se găsesc mai rar.

Țipând trist și răgușit, ele zboară cu o viteză uimitoare și își schimbă mereu direcția astfel că te dezorientează. Ai țintit la dreapta și, după ce vântul a risipit fumul, zărești în stânga, la mare depărtare, o păsărică cenușie topindu-se în văzduh.

În mijlocul mlaștinilor hanovriene, asemănătoare până la confundare cu cele din Landes, Aurora de Lautenburg era mai frumoasă decât la palat, în toaleta ei festivă. Cu o tocă din pene de cufundac pe cap, cu niște cizmulițe foarte înalte și fine în picioare, umbla sărind cu o ușurință de păstoriță peste mușuroaie gata-gata să se prăbușească. Ceața galbenă din atmosfera suprasaturată de apă arunca o lumină violetă pe obrazul ei. Marțais trăgea cu sânge rece, corect. Mărunțelul von Hagen se enerva și dădea drumul gloanțelor prea devreme. Eram cu mult mai îndemânatic decât ei, dar ce figură ștearsă făceam pe lângă marca ducesă.

Lăsându-ne nouă rațele și cristeii, ea nu urmărea decât becațele. Puțin câte puțin, se lăsa noaptea pe întinderea apelor. Orizontul în partea lui de jos devenea arămiu sub ultimele licăriri ale soarelui încins. Băltoacele străluceau într-o lumină verzuie, care se stingea cu încetul, se înnegrea. La fiecare detunătură, puștile scoteau câte o flacără palidă, care, pe măsură ce se lăsa întunericul, se făcea din ce în ce mai roșie.

Era ora când marea ducesă se simțea în apele sale. Ogarul ei îndrăcit era parcă în mai multe locuri deodată. Auzeai, la repetatele lui arel-uri, zborul becațelor. Nici Marcais, nici Hagen, nici eu nu le zăream. Dar Aurora le vedea; la fiecare împușcătură a ei, cădea câte o păsărică cenușie.

O clipă de așteptare, apoi auzeam din întuneric un zvon de ierburi îndepărtate. Cu ochii fosforescenți, ud, lucios și negru, câinele apărea, aducând stăpânei sale becața care căzuse.

Se lăsa noaptea. Sub cerul jos, cu strigăte depărtate și răgușite, treceau nevăzute șiruri de cocori. Marea ducesă îi lua câinelui păsărică din bot. Ne apropiam. O vedeam pipăind trupușorul subțire, cald încă. Nicio rană vizibilă. Nimic care să destăinuie grăuntele de plumb. Imperceptibila găurică neagră prin care această micuță viață își luase zborul.

Atunci, cu inconsecvența proprie multor vânători, Aurora de Lautenburg își lipea buzele de căpușorul inert și-l săruta.

VI

În seara de 16 mai 1914 – era într-o sâmbătă – marea ducesă de Lautenburg îmi făcu onoarea să-mi istorisească viața ei. Permite-mi să ți-o spun și dumitale, nu pentru utilitatea incontestabilă a unor anumite detalii care te vor ajuta să înțelegi drama ce avea să se precipite, ci pentru bucuria ce-o resimt cu de a deschide această casetă cu bijuterii, de a umbla cu adorabilele și sălbaticele pietre prețioase de carc-i plină și care, întotdeauna, îmi vor lumină noaptea mea, oricât de întunecată ar fi.

Hagen, obligat să participe la un dineu ce-l dădea regimentul 7 husari, nu venise. Am fost fericit, văzând că, în ciuda dezinvolturii cu care-şi trata îndrăgostitul taciturn şi încăpăţânat, îmi vorbea mie mai deschis decât lui.

În seara ceea purta o tunică foarte largă, extrem de uşoară, dintr-o mătase turcească, galbenă, cu broderii violete şi argintii. Stătea întinsă, mai spre margine, pe pielea de urs alb care acoperea şezlongul. Lua din când în când câte un trandafir mare din vază de pe măsuţa joasă de lângă ea, şi-l strivea între degete; se auzea atunci căderea moale a petalelor pe covorul albastru.

Melusina, tolănită pe covor, cu părul pe jumătate desfăcut, languroasă, se odihnea cu capul pe picioarele goale ale stăpânei sale, pe care câteodată le îmbrăţişa.

Din fotoliul în care stăm, vedeam, prin întredeschizătura baticului ei de Valenciennes, cum sălta voluptuos pieptul fin şi mat al tinerei fete. Îndărătul draperiilor trase, fereastră era deschisă şi briza nocturnă, dându-le uneori la o parte, adăuga la mireazma stăruitoare a ambrei, a trandafirilor şi a tutunului, adierile îmbălsămate ale Herremvaldului.

Cu acea indiferenţă totală faţă de efectele de stil, vorbindu-mi în trei limbi deodată, trecând de la franţuzescul „vous“ la a treia persoană plural din germană şi apoi la intuirea din limba rusă, Aurora îmi povesti:

„Ştii că nu m-am prea înălţat în rang, prin măritişul meu. Din prinţesă am ajuns mare ducesă. Deşi am intrat în familia Hohenzollern, familia bărbaţilor mei este la mare distanţă ca vechime faţă de a mea.

Sunt o prinţesă Tumen. Ştiu prea bine că în istoriile voastre occidentale nu se pomeneşte aproape de loc despre noi. Dar dacă te-ai duce la Samarkand, la Kara-Korum, sau, chiar la Tiflis, şi ai citi în vechile cronici mongole despre vechimea originii noastre, ai rămâne pe gânduri. Şi ai înţelege atunci că Broglie şi Cumberland ai voştri nu sunt decât nişte parveniţi pe lângă noi.

Un prinţ Tumen a fost decapitat de către Iaroslav cel Mare pentru că i-a opus rezistenţă; n-am să mă duc prea mult înapoi ca să nu te plictisesc cu nişte nume de s-adormi de-a-n picioarele. Ceva mai târziu, mult mai târziu, un alt prinţ din familia noastră i-a dat atâta de furcă lui Ivan cel Groaznic încât acesta s-a gândit că-i mai bine să intre în tratative cu el, şi i-a trimis nişte daruri minunate, printre care şi o pendulă mare cu zodiac, toată bătută în safire. Dar asta nu l-a împiedicat pe fiul acestui Tumen să-i aducă patruzeci de mii de călăreţi Hanului Crimeei, atunci când s-a pornit să asedieze Moscova, în 1571, cred.

Şi nu-ţi închipui cumva că eram nişte sălbatici, fiindcă la început am luptat împotriva ţarului. I-am fost de mare folos lui Boris Godunov în luptele împotriva tătarilor, a cerchezilor şi a ceremizilor. E drept că noi preferăm să ne războim cu europenii. Alexis Tumen, finul lui Petru cel Mare, a condus marea şarjă de la Poltava. Drept recompensă, ţarul l-a lăsat în pace, cu toate reformele sale. Există la noi un tablou, în stilul lui Mignard al vostru, care-l înfăţişază cu o căciulă din pene de cufundac în cap, cu o tunică brodată în aur ca un patrafir, şi cu mustăţi mari, pe care ţarul îi îngăduise numai lui să… le poarte, căci pe toţi ceilalţi îi pusese să şi le radă.

Primul silit să se radă a fost tot Vladimir, străbunicul meu. E vorba de acel Vladimir care era să fie împuşcat de Barclay de Tolly, nu-mi aduc aminte de ce. El comandă corpul cazacilor din Astrahan, care îşi instalaseră tabăra în Champs Elysées şi care şi-au făcut de cap, după cât se pare. Străbunicul meu jefuise ca în codru, dar vânduse totul, şi banii se grăbi să-i piardă la Palais-Royal. Închipuieşte-ţi: dubla mereu miza pe roşu, şi negrul a ieşit de paisprezece ori.

Tatăl lui Vladimir a fost mai întâi în relaţii foarte bune cu Ecaterina a II-a. După ce se sătură de el, îl sili să se căsătorească cu o domnişoară d'Anhalt. Pentru prima oară familia mea a intrat în alianţă cu oameni de prin părţile astea. Sper că am închis lista. Melusina, nu-ţi spun asta ca să te supăr, dar nemţoaica ceea era proastă şi zgârcită. De pildă, nici măcar unul din cei şapte copii pe care i-a dat soţului ei nu l-a putut face să semene cu ea. Toţi erau nişte mici cazaci.

Bunica mea era din Erevan. Se spune că-i seamăn, dar ea era mai frumoasă decât mine. S-a convertit ca să se mărite cu bunicul meu, după care era nebună. Înainte, ea adoră focul, care este, desigur, cea mai frumoasă religie din lume.

Tata, despre care voi mai avea ocazia să-ți vorbesc, este al doilea din familie care s-a aliat cu germanii și încă cu Hohenzollernii. Dar trebuie să-ți spun cum s-a întâmplat. Tata, ca și bunicul Vladimir, era un jucător cumplit. Jurase să recâștige în Franța ceea ce pierduse celălalt. În realitate, s-ar fi ruinat, dacă se poate ruina cineva când are o moșie mare cât șase departamente de-ale voastre, cazaci fără număr, și cirezi care se dublau în fiecare an.

Fapt este că în fiecare an își petrecea zece luni din viață la Paris – făcea parte din Jockey Club – la Aix, la Nisa, pretutindeni unde se puteau întâlni indivizi ca el. La Aix a cunoscut-o pe mama. Era în vara lui 1882. Fusese într-o scară la Vila Florilor împreună cu regele George al Greciei și marele duce Vasili. Băuseră mult și erau cu chef. Tata a început să spună o mulțime de grozăvenii despre femei, afirmând că erau toate la fel, și că el, prinț Tumen, silit să se însoare din cauza numelui, era ferm decis să ia pe oricare, la întâmplare.

— Atunci, spuse marele duce... însoară-te cu prima care va intra aici.

— Foarte bine, dar, firește, să nu fie una măritată, adăugă tata, care era credincios.

— Pariez că n-o faci.

— Pe cât?

— O sută de mii de ruble.

— S-a făcut.

Niciodată, pare-se, regele George nu s-a distrat atâta. Bietul om, am fost îndurerată, acum vreo șase luni, când a fost asasinat. Dar, în sfârșit, imaginați-vă. Vă rog, tu și Melusina, scenă: trei bărbați așteaptă să se deschidă ușa în fața aceleia care urma să devină prințesa Tumen; ei știau cât de încăpățânat era tata și că mai curând s-ar fi căsătorit cu regina Pomare sau cu doamna Diculafoy decât să piardă pariul.

Și intră mama mea, adică ducesa Eleonora de Hesse-Darmstadt, pe atunci în vârstă de șaisprezece ani, urmată de guvernanţă sa, o englezoaică. Mă cutremur încă și acuma. Dacă englezoaica ar fi intrat ea cea dinții, tata s-ar fi căsătorit desigur cu ea, și aș fi fost mai puțin drăguță.

Mama era frumoasă ca lumina zilei! O Melusina blondă. Poate, totuși, nu atât de frumoasă ca tine, draga mea Melusina. Am cunoscut-o foarte puțin, deoarece n-aveam decât cinci ani când a murit. Niciodată nu s-a putut obișnui în țara tătărească. Îmi amintesc că, în primele seri de toamnă, tremura când auzea țipătul fluierarului-gulerat din mlaștinile Volgăi. Tata a înșelat-o deseori. Ea nu știa decât să plângă, ceea ce, se pare, plictisește pe bărbați mai mult decât orice.

Mă întreb și azi cum se poate să nu fi fost cuiva pe plac palatul nostru. Să nu-ți închipui, te rog, că era o văgăună de sălbatici. Cam prin 1850 a venit o franțuzoaică la noi. Poți să citești cartea pe care a scris-o: Călătorie în stepele Caspicei. A apărut la Paris. Doamna se numea Hommaire de Hell. Soțul ei era inginer, însărcinat cu o misiune geodesică. Poți să verifici în hârțoagele tale. A fost primită de bunicul meu. Ea a lăsat o descriere destul de exactă a palatului.

Palatul era clădit pe o insulă din mijlocul Volgăi. Străbunii mei se așezaseră acolo din pricina nomazilor. Cauza a dispărut, dar pitorescul a rămas.

Cea mai îndepărtată amintire a mea o constituie fluieratul în zori a sirenei vaporului care, de trei ori pe săptămână, șosea de la Astrahan. Era o mare bucurie, pentru că veneau musafiri, guvernatorul, ministrul Franței, un bărbat amabil ca Marcais, care-mi aducea păpuși și mai târziu cărți. Ca adevărații seniori, tata era totdeauna bine dispus când primea lume.

Fereastra camerei mele dădea spre fluviu. Vedeam, pe apa gălbuie, cârdurile de rațe sălbatice plutind la vale, în sensul curentului, grave, ca niște jucării mecanice lucioase; și asta, închipuie-ți, în timp ce domnișoara Jaufre, guvernanta mea, îmi repeta regula participiilor: când complementul e pus înainte, se acordă; când e după… Eu mă sculam încetișor, îmi luam pușca cea lungă pentru rațe sălbatice, numărul 4, – și pac, pac, într-un cârd. Servitorii plecau cu barcă să-mi aducă rațele. Tata se supăra numai dacă nu reușeam să nimeresc cel puțin o jumătate de duzină. De aceea să nu te miri dacă fac uneori greșeli de acord.

Pentru pian, aveam un profesor italian. Un republican. Voia să ne convingă, zâmbind cu subînțelesuri,

că eră fiul natural al lui Garibaldi. Nu-mi amintesc decât prenumele lui, Teobăldo. Într-e zi, aveam vreo cincisprezece ani, în timp ce stă în spatele meu și întorcea partiturile pe care le descifram, mă sărută pe gât. Trebuie să-ți mărturisesc că l-am cam aţâţat, ca să văd, mă înțelegi… M-a apucat un râs cu convulsii. El crezu că sunt fiori și mă sărută mai tare. Râdeam, râdeam.. A intrat tata, m-aşteptam să mă dojenească. Dar în cameră era cam întuneric. După ce şi-a luat aparatul de sertizare, pe care-l lăsase pe masă, a ieşit pentru vânatul mic, tata îşi făcea singur cartuşele.

A doua zi, mă plimbam cu domnişoara Jaufre într-o pădurice de brazi, foarte stufoasă, din marginea insulei. Cât pe aci să ne lovim cu capul de o mogâldeață spânzurată de un cedru, care se balansa. Era bietul Teobaldo. Domnişoara Jaufreo luă la goană, scoţând un strigăt ascuţit. Eu, prinzându-l de picioare, l-am întors, ca să-1 văd la faţă. Dar repede, o luai şi eu la fugă. Limba-i neagră şi umflată îl ajunsese până la lavalieră. Ochii albi erau înconjuraţi de muşte mari, care stăteau parcă pe un măr putred şi, ceea ce era mai oribil, aveau aceeaşi expresie ca atunci când m-a sărutat. Atunci m-am dezgustat pentru totdeauna de bărbaţi.

Devenii visătoare – citisem Demonul lui Lermontov, un poet mult mai mare ca Vigny al vostru, şi chiar decât Byron. Mă făcusem palidă. Două pete roşii îmi colorară obrajii. Fu adus un medic din Astrahan. Când ne găsirăm între patru ochi, găsii un mijloc să-1 mituiesc. Şi-mi prescrise apele din Piatigorsk. Era tocmai ce voiam, deoarece acolo, ştii doar, a fost ucis Lermontov în duel.

Apele din Piatigorsk sunt nişte cascade care ţâşnesc din pereţi de granit negru şi mică sclipitoare. Lasă o impresie de ceva foarte măreţ. După opt zile, m-am plictisit atât de tare că-mi recăpătasem sănătatea.

Cred că n-aş fi putut atinge termenul de cincisprezece zile hotărâte de tata, dacă n-aş fi dat peste un francez bătrân, pitoresc la culme, ghidul pentru străinii de la Piatigorsk, care veneau să se plimbe pe munte. Era un condamnat poliţie. Cred că a fost prieten cu Vailant. Pe scurt, a fost expulzat de tata pe vremea lui Carnot şi, aşa cum fac toţi, se refugiase în Rusia.

Bătrânul era un om instruit dar avea ideile lui. Am legat prietenie cu el, mai ales pentru că domnişoara Jaufre ridica braţele la cer, exclamând: „Ce vă spune alteţa-sa. Atunci când el îmi vorbea de o mulţime de oameni de care nu auzisem până atunci: Saint-Simon, Enfantin, Bazard… Karl Marx şi Lassalle… apoi de Legea de aramă… şi mai ştiu eu ce!

Nu citisem niciodată pe Tolstoï. Bătrânul îmi împrumută învierea. Nici nu bănuisem că există o astfel de lume. Ca s-o scot din sărite pe domnişoara Jaufre, îi ceream să-mi explice ideile sociale ale lui Tolstoi. Bătrânul jubila: „Ah! domnişoara! Dacă aţi voi ce operă frumoasă aţi realiza.“

Rezultatul a fost că, părăsind Piatigorskul, l-am luat cu mine pe moş Barbessoul. Ăsta era numele lui. Tata se cam miră când mă văzu întorcându-mă împreună cu un patriarh. Dar cum arătam bine, n-a zis nimic. Şi apoi, se obişnuise cu fanteziile mele.

A făcut chiar mai mult. Există pe Volga alături de insulă pe care se afla castelul, o altă insuliţă de o jumătate verstă pătrată. Tata mi-o dărui împreună cu cincizeci de mujici, bărbaţi, femei şi copii, pentru a instala acolo, după ideea bătrânului un falanster jumătate Saint Simon, jumătate Tolstoi: suprimarea proprietăţii individuale, repartizarea uneltelor de lucru după nevoi şi capacitate etc.

La început, totul a mers strună, îmi petreceam patru ore pe zi în falanster. Moş Barbesaouil nu mai putea de bucurie. El deţinea în organizaţie un rol cam între popă şi contramaistru. Tata mă credea nebună.

N-ai să te miri când am să-ţi spun că m-am săturat repede. De altmintrelea, lucrurile au luat o întorsătură proastă: oamenii din falanster se duceau noaptea cu barca la gospodăriile de pe malurile Volgăi şi furau găini, ştiindu-se protejaţi datorită influenţei mele. Tata avusese bunătatea să le suprime impozitele şi zilele de lucru: e înfiorător cum se mai îmbătau cu cvas. Numai moş Barbessoul nu-şi dădea seama ce tare miroseau toţi a alcool, până şi femeile. Închipuie-ţi că după două luni, unul din ei reuşise să pună mâna pe toate uneltele agricole; toţi ceilalţi i le dăduseră amanet ca să poată cumpăra cvas. Şi atunci, nemaiavând cu ce munci, trândăveau toată ziua, iar noaptea se duceau să fure de la mujicii din câmpie. Într-o noapte, se iscă o bătaie. Doi mujici fură omorâţi. Tata se supără de-a binelea, îmi strigă că sunt o proastă şi voi să-1 spânzure pe moş Barbessoul. La stăruinţele mele nu-i făcu nimic, dar falansterul fu dizolvat. E sigur că, dacă n-ar fi fost cazacii

tatei acolo, toți oamenii aceia s-ar fi strâns de gât unul pe altul.

Într-o zi din luna februarie 1909 – tocmai împlinisem douăzeci de ani – mă aflam în barcă pe un braț al Volgăi și trăgeam în niște rațe negre, când îl zării pe cazacul preferat al tatei făcându-mi semne de pe mal. Își înfipsese în vârful săbiei căciula și o agita, o agita mereu.

Strigă, dar eu n-auzeam ce. Înțelegeam că s-a întâmplat ceva în casă. Dar voiam să par indiferentă, cu toate că eram curioasă. Am tras la mal abia după o oră; bietul om era mort de oboseală, atâta dăduse din mâini și-și scuipase plămânii strigând. Mă anunță că prințul m-așteaptă în cabinet. Și am pornit-o, mergând cât mai încet cu putință, prevăzând de altfel că mă va certa cu asprime.

Nu a fost nimic din ce m-așteptam. Tata părea încântat. Mă sărută, apoi arătându-mi un plic mare, cu un sigiliu roșu, de pe biroul său, îmi explică despre ce era vorba.

Primise o scrisoare de la țar. Îi vestea sosirea împăratului Wilhelm în cursul lunii mai la Petersburg și că vor fi mari serbări care se vor termina cu o paradă la Țarskoe Selo, că era doritor să vadă cu acest prilej pe cazacii din Astrahan și Altai și că-1 ruga pe prințul Tumen să aducă și el o brigadă. Țarina, adăuga el, va fi fericită să se folosească de această ocazie spre a face cunoștință cu nepoțica ei. Uitasem să vă spun că devenisem nepoata ei prin căsătoria tatei cu o mare ducesă de Hesse-Darmstadt…

Niciodată, pot să afirm, n-am găsit că zilele petrecute în palatul nostru de pe Volga sunt prea lungi. Cu toate acestea, am simțit o nespusă bucurie auzind vorbele tatei; din clipa aceea mă frământa un singur gând: cum să-i epatez pe țar, pe țarină, pe împăratul Germaniei, pe toată lumea. Mă priveam în oglindă cât era ziulica de mare și, drept să spun, nu eram chiar prea nemulțumită de imaginea pe care o vedeam.

Până atunci, îmi făcusem toaletele la Astrahan, la surorile Menjuzan, foarte bune croitorese franceze, cave se duceau în fiecare an la Paris să vadă modele noi și câștigau bani grei de la înaltele doamne circaziene. Tata îmi deschise un credit nelimitat, și, două zile mai târziu, plecai împreună cu domnișoara Jaufre. Dar trebuie să adaug că-mi făcusem un plan, un plan al meu.

M-am întors de la Astrahan, afirmând că nu am găsit absolut nimic. Plângeam în fața tatei, spunându-i că nu voiam să apar la Curte împopoțonată ca o sălbatică. Gândiți-vă că nu era să scap ocazia care mi se oferea de a vedea Parisul. Tata s-a cam lăsat rugat. Dar înțelesesem imediat că nu s-ar supăra să mai schimbe și el o vorbă, două, cu cunoștințele lui de odinioară.

În primele zile ale lui martie, am plecat. Sosind la Paris – atâta mi se împuiase capul cu Parisul – nu aveam decât o singură teamă, să nu par uluită. De aici aerele extravagante pe care mi le luăm.

Tata descoperi îndată că trebuie să facă neapărat o sumedenie de vizite și curse. La Ritz, nu-l vedeam decât la ora prânzului, și nu în fiecare zi.

Voia să mă duc la Redfern. Din spirit de contradicție, eu m-am dus la Doucet. Niciodată nu văzusem o figură mai ridicolă decât aceea a domnișoarei Jaufre – cu pincenez-ul și cu rochia ei de satin negru, împopoțonată cu strasuri negre – în mijlocul acestor fete frumoase care umblau de colo-colo, și mă ajutau să-mi aleg ceva potrivit pentru mine.

Am fost întrebată: Ce vrea să vadă altețа-sa?

— Toate colecțiile, am răspuns eu cu răceală.

În câteva clipe, comandasem șase rochii de seară, o duzină de taioare, două costume de amazoană și tot așa din celelalte.

Niciodată nu găseam că sunt destul de decoltată. Domnișoara Jaufre se făcuse verde. Șefa magazinului se crezu datoare să-mi atragă atenția că pentru o fată tânără era poate puțin cam îndrăzneț. Am trimis-o la probele ei. De altmintrelea tata, care venise odată acolo, încuviințase alegerea făcută de mine, privindu-mă într-un fel de care eram mândră, căci îl știam priceput.

În seara aceea, recunoscându-se puțin vinovat că mă lăsa singură mai tot timpul, îmi promise că vom cina împreună, și dădu poruncă domnișoarei Jaufre să mă conducă, la ora opt precis, pe bulevardul Gabriel, în față la Laurent. E inutil să-ți mai spun că la ora opt, nici pomeneală de tata. Așteptam pe o bancă. Ca să

treacă vremea, mi-am scrijelat numele pe bancă cu un mic pumnal încrustat, pe care-l purtam la cingătoare. Trebuie să mai existe și acum.

La ora opt și zece, văzând un domn bătrân care ne dădea târcoale, și având poftă să-mi destind puțin nervii, i-am poruncit domnișoarei Jaufre să se ducă să-mi cumpere o cutie de Mercedes la tutungeria de pe bulevardul Matignon. Ea se împotrivi puțin, dar totuși plecă. Atunci bătrânul se apropie. Purta pantaloni în carouri și un melon gri. Îmi spuse o sumedenie de lucruri hazlii, vorbindu-mi și de un mie apartament al lui de pe strada Offemont, care are un ascensor căptușit cu pânză de Jouy. Ca să nu mă vadă cum mă stricam de râs, am întors capul, dar atât de tare încât la un moment dat fui uluită auzind o palmă formidabilă. Când mă uitai, îl văzui pe tata. Bătrânul plecă demn, bolborosind că nu mai e chip să glumească omul… La lumina lunii, îi văzui melonul pleoștit de-a binelea.

Domnișoara Jaufre se întoarse cu țigările. Tata îi vorbi cu răceală poftind-o să se ducă înapoi la Ritz, să cineze și să se culce.

La Leurent se ia cina afară, sub niște copaci frumoși, la măsuțe cu abajururi. Era o lume nebună. Tata se simțea mai acasă acolo decât în palatul nostru de pe Volga. M-a prezentat la o mulțime de domni celebri: Bunau-Varilla, Charles Derennes, domnul de Bonnefon, prințesa Lucien Murat, Maurice Rostand. Acesta din urmă, cu înfățișarea lui de ministrant, care cântă în strană la liturghie, îmi plăcu mult. De atunci ne scriem mereu, și are să vină chiar la Lautenburg să ne vedem.

La ora unsprezece, tata mă conduse înapoi la Ritz și-mi spuse că trebuia să se ducă până în strada Grenoble, la Ambasadă. Dar îți închipui că n-aveam poftă să mă culc. Domnișoara Jaufre sforăia ca o sfârlează de Nüremberg și credeam că n-am s-o mai pot trezi niciodată. Să fi văzut mutra ei aiurită când i-am spus că tata ne-a dat întâlnire la miezul nopții și că trebuia să se scoale.

Pe stradă de la Paix, luarăm un taxi… la Grelot, îi strigai șoferului. Numele ăsta îl auzisem la Laurent.

Grelot se află în piața Blanche. Mă îndoiesc, drăguțul meu prieten, silitor și serios cum te știu, că ai fost vreodată pe acolo. Când am intrat, am fost puțin geloasă de succesul obținut de domnișoara Jaufre cu strasurile ei negre. Un chefliu mititel, beat turtă, țipă că-i doamna Fallières. Atunci toată lumea începu să intoneze în cor un cântec celebru, al cărui refren era:

Mătușa Julie, Mătușa Oetavie, Mătușa Sophie, Vărul Léon, Unchiul Théodule, Unchiul Thrasybule, Verii Tibulle și Timoléon.

Eu râdeam, râdeam, și veselia mea cuceri spontan toată lumea care, în clipa când intraserăm, părea să se plictisească foarte tare.

Băurăm șampanie, enorm de multă șampanie. Apoi urmă dansul. Le-am arătat francezilor ce știe o prințesă rusă. Nu se găsi printre ei decât unul singur, și acela țigan, care reuși să valsese mulțumitor cu mine. Furăm îndelung aclamați.

Un muzicant negru o invită pe domnișoara Jaufre. Poți să mă crezi sau nu, dar îți spun că a primit. După ce băuse șampanie, nu mai era aceeași femeie. Două dansatoare se așezară lângă mine, una brunetă, Zita, într-o rochie albastră-argintie, și cealaltă, Crevette, îmbrăcată toată în roz, care-mi spunea mereu „prințesa mea“, fără să știe că sunt într-adevăr prințesă. Îmi mâncară pișcoturile, și-mi băură șampania. Eu eram fericită, fericită, și puțin cam cherchelită, repetam: „Ce frumos, ce frumos e Parisul“.

Deodată observai că cca mai mare parte a bietelor fete purta ciorapi de mătase cârpiți. Atunci strigai să se facă liniște și zvârlii în sus un pumn de ludovici. Ele se aruncară asupra monezilor și le ridicară aproape pe toate, în afară de vreo cinci sau șase pe care niște domni foarte eleganți puseseră piciorul.

Cred că aș fi petrecut toată noaptea acolo, dacă n-aș fi auzit la un moment dat, în sala de alături, țipându-se în gura mare;

— Lili! Lili! Uite-l pe Lili! Trăiască Lili!

Când mă uitai, îl văzui pe tata. Lui i se spunea Lili, de la prenumele său Vasili.

Și el, nemaipomenit de vesel, era la braț cu două feţe atât de frumoase, că-mi stârniră gelozia.

Era prea ocupat ca să mă vadă. Crezui că-i de datoria mea s-o șterg de îndată. Dar nu mi-a fost ușor s-o

iau cu mine pe domnișoara Jaufre. Nu voia să se mai despartă de negrul ei. În taxi, cânta de-mi spărgea urechile:

Caroline, Caroline Pune-ți pantofiari de lac.

Apoi, pe neașteptate, cum stătea sprijinită de fereastră, începu să plângă în hohote și să se vaite că n-am respectat-o.

Tata primi de la Doucet o notă de plată de treizeci și opt de mii șase sute de franci. N-a protestat, și mie mi s-a părut că pretențiile fiicei sale au fost mult mai mici decât ale altor persoane, din care cauză mi-a fost puțin necaz.

*

La întoarcerea noastră în Rusia, ne aștepta la palat o altă scrisoare a țarului, prin care îl vestea pe tata că sosirea Kaiserului la Petersburg a fost fixată pentru data de 15 mai, și că, în consecință, urma să se pregătească.

Nu pot să-ți descriu cu ce lux și-a echipat brigada. Cazacii din Astrahan poartă căciuli negre de forma căpățânilor de zahăr, așa cum poartă armenii, mantăi roșii tivite cu blană, și cartușiere galbene. Cazacii din Arai au mantăi albastre de culoarea cerului, cu cartușiere albe și căciuli calmuce rotunde, cu un diametru de 75 centimetri, din care pricină au fost porecliți „Capete Mari". Sunt înarmați cu săbii încovoiate, pe care cei din Arai, mahomedani fiind, gravează versete din Coran, bice cu măciulii de plumb, și lăncii lungi.

Tata a pus să se înlocuiască toate vipuștele de lână cu fireturi de aur și argint. Într-una din ultimele zile ale lui aprilie, când șofranul înverzit scoate capul din pământ, își trecu în revistă escadroanele. Soarele galben lumina slab dar îndeajuns ca să dea acestor magnifici călăreți o asemenea strălucire că-ți puteai imagina cum vor arăta ei sub soarele de mai la Țarskoe-Selo.

În ziua plecării lor la Petersburg era să fie mare tărăboi. Închipuiește-ți că bieții soldați, care nu se tem nici de crivăț, nici de oameni, nici de duhul mlaștinelor și al apelor, se sperie de drumul de fier. Și caii sunt aidoma. Jumătate din ei se tulburară când văzură locomotiva pântecoasă, scuipând și fluierând în mijlocul stepei. Dacă nu era popă, care să sfințească dihania ceea, nimeni n-ar fi vrut să se urce.

În sfârșit plecară în douăsprezece trenuri succesive, cărora le-a trebuit douăsprezece zile ca să parcurgă marea Rusie. Noi, care luăm expresul, nu părăsirăm palatul decât opt zile mai târziu. Țarul pusese la dispoziția noastră un vagon-salon. I-am invitat acolo și pe cei doi colonei și cei șase maiori. Popa era împreună cu domnișoara Jaufre și cu Kunin, cazacul favorit al tatei; lor le încredințasem rochiile mele.

Petersburgul este un oraș mare, cu cazărmi și biserici și imense grădini. Se vede că omul care a făcut planul orașului a fost un cap limpede. Am fost găzduiți minunat la Palatul de iarnă și, încă în prima seară, am fost primiți de țar în audiență particulară. „A! uite-o pe – «nepoțica» ", zise el când mă zări, și am văzut bine că mă găsea frumoasă. Țarina mă sărută și chemă pe verișoarele mele, marile ducese, să ne facă cunoștință. Olgăi și Tatianei le-am dat câte un colier de rubine din Caucaz, cu câte o lacrimă de diamant la mijloc, și celor mici un colier de perle trandafirii. Tata îi adusese țarcviciului o pafta de egretă pentru colpac, cu un diamant mare, și o săbiuță căzăcească cu mânerul bătut în safire și briliante.

A treia zi sunară toate clopotele mari, anunțând apropierea Kaiserului de hotare. Țarul, țareviciul și marii duci se duseseră în întâmpinarea lui la Kronstadt.

De atunci am mai văzut de atâtea ori intrarea unor suverani într-un oraș, încât amintirile mele despre intrarea Kaiserului s-au risipit puțin câte puțin. Dar ce-are a face, a fost foarte frumos.

Am asistat din balcon la intrarea lor în palat. Călărețiii în uniforme albe, împreună cu marii duci, galopau pe lângă portiere. Onorurile au fost date de regimentul Preobrajenski. În timpul acesta, cazacii tatei fură băgați în două cazărmi, interzicându-li-se să iasă. La început am fost vexată, dar înțelesei repede că țarul îi ascunsese din gelozie, deoarece erau cei mai frumoși oșteni de pe tot întinsul meleagurilor rusești, și-i rezerva ca ultimul și cel mai impresionant punct de atracție.

Sub cerul blând, acoperit, al Botniei, armurile și săbiile apăreau albastre și galbene, Kaiserul se afla,

împreună cu țarul, țareviciul și Kronprinzul, în prima caleașcă. Purta o uniformă de colonel de cavalerie rusească și pe cap avea un coif de argint cu marele vultur de aur cu aripile întinse. Salută mereu, cu expresia unui om fericit. Frederic-Wilhelm purta uniforma husarilor negri.

Împărăteasa și țarina veneau în urma lor, înconjurate de o mulțime de prinți germani și generali.

Prezentările nu se mai terminau. Avui și eu succesul meu., „A! dar asta-i nepoțica“ zise Kaiserul, și luându-mă de mână, mă duse în fața împărătesei. Împărăteasa, pierdută în mijlocul dantelăriilor ei scumpe și a penelor de struț, mă îmbrățișă, spunându-mi că a iubit-o mult pe biata mea mamă. În timpul acesta, Frederic-Wilhelm și Adalbert mă măsurau cu coada ochiului – n-aș vrea să spun mai mult.

Mi-am pierdut toată ddupă-amiaza, pregătindu-mă pentru gala de seară. Mi-era teamă că nu voi avea succes. Eram nervoasă; pentru orice fleac o certam pe domnișoara Jaufre. S-ar fi zis că presimțeam toate necazurile, care aveau să se abată asupra capului meu după seara ceea blestemată.

E greu să-și imagineze cineva frumusețea unei recepții la Peterhof. Kaiserul își pusese o altă uniformă, mai strălucitoare decât prima. Dar dacă ai ști ce ochi a făcut când a văzut-o pe a tatei. În privința podoabelor vestimentare, nimeni nu se putea pune cu prințul Tumen. Alături de pietrele prețioase ale lanțului care-i prindea pe umărul stâng mantaua roșie, diamantele împărătesei păreau niște pietricele de strânsură ale unei biete mic-burgheze din Moabit.

Când am apărut eu, l-am văzut pe țar stăpânindu-și un gest abia perceptibil de uimire. Mi-a fost teamă o clipă că eram prea decoltată. Apoi când m-am lămurit ce efect făcusem mi-a dispărut frica. Gândește-te, îmi alesesem la Doucet tot ce am găsit mai frumos: o rochie de catifea de un albastru-safir, foarte simplă, dar s-o fi văzut ce mulată era pe corp! Și ca bijuterii nimic alteeva decât safire. Ca un copil, mă și gândeam la succesul de a doua zi. «Ce mutră vor face toți, îmi spuneam cu, când vor vedea cea de-a doua rochie a mea, cea roșie, împodobită numai și numai cu rubine.»

S-a dansat. Eram fericită văzându-i pe nemții ăștia, obișnuiți cu valsurile lor lente, pierzând ritmul valsului nostru rus, atât de nervos, și șontocăind pe un picior până să-l prindă iar, sau stând în așteptare ca niște bâtlani.

Am dansat cu Kronprinzul. Mă complimentă pentru toaleta mea și-mi spuse că împăratul german nu era chiar un suveran absolut, deoarece niciodată nu a putut obține din partea doamnelor de la curte să-și pună mai puțin de șase culori pe ele. Sperând să-l contrariez un pic, îi răspunsei că nu-i de mirare, rochiile mele erau doar de la Paris. Dar el îmi zise că am perfectă dreptate, că nu mai există nimic pe lumea asta ca Parisul; apoi îmi povesti o mulțime de istorii atât de amuzante asupra acestui oraș încât, atunci când mă conduse la locul meu, o auzii pe împărăteasă șoptindu-i pe când treceam prin fața ei: «Fritz, ținuta.»

În același timp, îmi făcu semn să vin lângă ea.

Observasem, încă de dimineață, printre ofițerii Kaisorului, un husar înalt, îmbrăcat într-o uniformă de un roșu aprins, cu brandenburguri gălbui. Era roșcovan, în ochii săi miopi și albaștri se citea încăpățânarea, și, de sub ochelarii săi, nu mă slăbea o clipă din priviri. Eu, firește, tot timpul mă făceam că nu-l remarc. Aș fi rămas uluită, dacă în clipa aceea mi-ar fi spus cineva că uniforma aceea roșie-gălbuie o voi purta și eu într-o zi.

— Aurora, mă strigă împărăteasa, uite-l pe vărul meu Rudolf, mare duce de Lautonburg-Detmold, care-ți solicită favoarea să danseze cu tine.

Dansa groaznic, husarul ăsta roșcovan, deși se căznea din răsputeri. Își închipuia că trebuie să se scuze. Abia i-am răspuns și nici nu i-am mulțumit când s-a terminat valsul. El s-a întors la locul său din spatele împărătesei; își ștergea din când în când ochelarii cu o figură atât de nenorocită că ar fi mișcat și o piatră.

În ziua următoare, aflai, bucuroasă, că peste două zile va fi o vânătoare de vulpi. Și mă felicitam că l-am luat cu mine pe Taras Bulba, răutăciosul meu căluț african! Mă dusei să-l văd la cazarmă cazacilor noștri. Fusese atât de insuportabil, încât a fost băgat singur într-un grajd: și el tot năpustindu-se asupra ușii, o distrusese pe jumătate.

Când mă zări, necheză de plăcere și înghiți repede zahărul pe care i-l adusesem.

— Băiatule, i-am zis trecându-mi mâna prin lunga lui coamă încâlcită, trebuie să fii la înălțime. Îi lăsăm pe toți în urmă, nu-i așa?

Mi-a făcut un somn amical că m-a înțeles, iar cu am ieșit ca să-mi încerc rochia de călărie.

Întorcându-mă, îl găsii pe tata acasă; avea o înfățișare gravă și încântată. Dintotdeauna mi-a fost groază de surprize. De regulă, sunt neplăcute.

Vedeam că tata nu știa cum să înceapă, ceea ce până la urmă, mă făcu să intru la bănuieli.

— Grăbește-te, te rog, i-am spus, trebuie să mă îmbrac.

— Fata mea, avem ceva serios de vorbit, îmi răspunse el.

— Nu-i niciun motiv să nu te grăbești.

— Fata mea, nu ți-ar face plăcere să te vezi regină?

— Regina cui?

— A Wurtembergului.

Oricât aș fi fost crescută printre sălbatici, știam pe de rost almanahul Gotha. Așa încât îl întrebai pe tata dacă avea intenția să mă mărite cu regele Wurtembergului, un om de șaizeci și doi de ani, cât avea atunci.

— Nu majestatea-sa regele Wurtembergului mi-a făcut onoarea să-ți ceară mâna, ci alteța-sa marele duce de Lautenburg-Detmold.

Tata, deși o și el prinț, îi tot dădea la fiecare două vorbe cu majestatea-sa, alteța-sa, încât mă exasperă.

— Cum? Mutra ceea de homar cu șofran? țipai eu. Niciodată.

— Să fim serioși, spuse tata.

— Niciodată, i-am repetat, bătând din picior. De altfel, nu văd ce legătură este între roșcovanul ăsta miop și coroana Wurtembergului.

— Este, îmi răspunse tata pe un ton doctoral: regele Albert al Wurtumbergului n-are copii, are șaizeci și doi de ani, după cum foarte bine ai zis, și-i diabetic, iar marele duce de Lautenburg e moștenitorul lui.

— Puțin îmi pasă, îi replicai cu. Prefer să mă mărit cu Kunin, și apoi… nici nu vreau să mă mărit.

Tata începu să se supere. Îmi povesti o întreagă istorie. Rudolf de Lautenburg era îndrăgostit nebun de mine. A vorbit cu împărăteasa, nașă-sa, care a vorbit cu Kaiserul, care a vorbit cu țarul, care i-a vorbit lui, tatei. O asemenea propunere, în afară de faptul că-i măgulitoare, este aproape un ordin, și…

— Și ai spus da, înainte de a mă întreba? izbucnii eu.

— Nu chiar, răspunse el încurcat, dar, în fine, n-am putut să nu-i mulțumesc, să accept…

— Să accepți, ce?

— Să accept – e un lucru care nu angajează cu nimic – ca marele duce să fie cavalerul tău la vânătoarea de vulpi de poimâine.

— Dacă nu-i decât atât, i-am spus, te poți bizui pe mine că am să-l dezgust pe neamțul ăsta să-și mai caute o moștenitoare în Rusia.

— Promite-mi că ai să te porți cum trebuie, mă rugă tata, alarmat. Mă faci să regret libertatea pe care ți-am lăsat-o dintotdeauna. Gândește-te că-i vorba, nici mai mult, nici mai puțin, de o coroană regală.

O coroană regală! Să-și vadă fiica regină! Numai asta îi umbla prin cap bătrânului calmuc.

Seara, când ne-am urcat în trăsură pentru a merge la reprezentația de gală, am înțeles că tata s-a angajat mult mai mult decât îndrăznise să-mi mărturisească.

— Iată și pe micuța noastră logodnică, a exclamat Kaiserul, luându-mă de mână.

Împărăteasa, mai cloșcă ca întotdeauna, mă sărută pe frunte. Se pare că era un tic al familiei.

Până și țarul se crezu obligat să adaoge, adresându-se cu surâsul său palid lui Wilhelm al II-lea:

— Nu ți-a fost de ajuns că m-ai invadat cu supușii tăi? Acuma vii să-mi răpești supusele!

Eu zâmbeam cu un aer candid, dar mă uitam pe furiș la husarul meu roșcovan, care nu știa unde să se ascundă, și-i spuneam în gând: – «Așteaptă, drăguțule! Ai să-mi plătești tu toate astea poimâine!»

*

Sosi și a treia zi. Nu aveam decât o teamă, aceea că vânătoarea va avea loc pe un teren prea aranjat, prea spilcuit. Dar m-am liniștit îndată. Erau și alei largi în pădure, desigur pentru doamne, dar alături erau și niște hățișuri, pârâiașe și ici colo câteva mlaștini grozave.

Taras Bulba, căruia îi dădusem înainte de plecare o jumătate livră de zahăr udat cu whisky, era bine dispus, dar se ținea foarte demn.

Aș minți dacă ți-aș ascunde că apariția lui a stârnit exclamații. Kronprinzul m-a întrebat de ce nu l-am tuns.

— Lasă-i să vorbească, bătrâne camarad, îi murmurai eu căluțului.

El înțelese, și dădu din cap zeflemitor.

Marele duce Rudolf veni alături de mine. Am fost atât de drăguță cu el că bietul băiat, prinzând curaj, mă întrebă pe șoptite:

— Nu vă displace, domnișoară, că sunt cavalerul dumneavoastră?

— Cum ați putut crede așa ceva, domnule? i-am răspuns. Curtea asta e prea plictisitoare. Niciodată nu te simți în apele tale. Aici poți respira, ai spațiu. Vom putea discuta.

— Vă place natura! murmură el, transportat. Ce fericit sunt!

Și eu, la rându-mi, eram foarte mulțumită. Simțeam că nu se va depărta cu un pas de mine.

Fu gonită prima vulpe. N-a avut loc niciun incident demn de notat, în afară de faptul că Taras Bulba s-a înveselit la sunetul cornului de vânătoare, a schițat un pas de polcă și și-a pus picioarele dinainte pe crupa iepei lui Adalbert, care fu cât pe aci să cadă de pe cal. Din clipa ceea, toți se fereau ca de ciumă de micuțul meu african.

Marele duce de Lautenburg călărea pe unul din acei cai foarte prețuiți de germani, un murg oacheș, mare, cu rotula groasă ca o șunculiță de porc și lat în spate ca o masă de biliard. Mai mult, constatai îndată că animalul acesta afurisit era furios și galopa cu capul între picioare.

«Sărmanul meu prieten, mă gândeam, ai să râzi tu acuși când ai să sari peste primul șanț!»

A doua, apoi a treia vulpe fură doborâte fără greutate. Deodată o zbughi și a patra între mine și marele duce. Am văzut-o, era jigărită și aproape că n-avea coadă. Asta era de noi.

— Ne-a venit rândul, i-am strigat lui Rudolf.

El dădu pinteni mârțoagei sale dolofane care o porni în galop de șarjă.

Vulpea era la vreo sută de metri înainte.

Ce animal de treabă! Ne ducea drept în hățișuri.

Din când în când. Marele duce se întorcea:

— Nu merg prea repede? Vă puteți ține după mine? mă întreba mereu gâfâind.

— Mergeți, mergeți înainte, răspundeam eu.

Și Taras Bulba fornăia parcă ar fi zis:

— Du-te, du-te!

De astă dată eram în plină pădure. Atunci l-am mângâiat ușor pe gât și am slăbit hățurile africanului meu. Într-un minut marele duce rămăsese în urma noastră.

L-am văzut în fuga calului pe roșcovanul meu gâfâind… Și-l lăsai la un sfert de verstă în spatele meu.

Taras Bulba, la porunca mea, încetini.

— Mi-a fost teamă, spuse bietul băiat, când mă ajunse din urmă, am crezut că ați scăpat calul din frâu.

— Atenție! îi strigai eu.

La picioarele mele apăru un râu. Îl trecu cum putu și el. În fața noastră, într-o poeniță eu iarbă cosită și în pantă, cu trei câini pe urmele sale, vulpea fugea.

Iar un hățiș. M-am aplecat pe gâtul calului și nu m-a izbit în obraz niciuna din crengile prin mijlocul cărora Taras Bulba se strecura, croindu-și cu capul drum printre copacii, alo căror ramuri, date în lături o clipă, își reveneau apoi, îndată, la loc. Dar bietul meu însoțitor avea tot obrazul însângerat. Un stejar îi smulsese ochelarii. Vedeam că-i descumpănit. Calul lui gras sufla ca un cimpoi.

— Curaj! strigai eu, vulpea-i obosită! și-l atinsei pe Taras Bulba cu pintenul.

Căluțul meu nu știe de glumă. Făcu o săritură enormă, în spate, celălalt se căznea să se țină după el, în zgomotul asurzitor de ramuri ce trozneau, rupându-se.

«Ei, îmi ziceam eu, pari rupt de oboseală! Și n-ai să reușești nici la încercarea următoare.»

Încercarea următoare se arătă în curând sub forma unei râpi mocirloase, largă de zece picioare și tot atât de adâncă, cu malurile prost delimitate, al dracului de înșelătoare. O clipă m-am întrebat chiar dacă Taras Bulba, după cursă făcută adineaori, îi va veni de hac. Mai e vorbă! Viteazul meu căluț își luă zborul ca o rândunică și într-o clipă fu dincolo de obstacol.

Atunci m-am întors, sigură de ce avea să se întâmple.

Și s-a întâmplat ceea ce prevăzusem. Cu un zgomot năpraznic, calul și călărețul se prăbușiră. Calul, alunecând pe mal, trântise la pământ cu picioarele dinapoi, fără cruțare, pe călărețul său.

Am sărit jos și m-am apropiat de marele duce, temându-mă oarecum că am împins gluma prea departe.

— Nu v-ați lovit? îi strigai eu.

— Nu cred, murmură el slab. Mi-a fost tare frică pentru dumneavoastră, când v-am văzut cum v-ați luat zborul deasupra blestematului de șanț.

Săracul! îmi venea să-i cer iertare.

— Să vă dau o mână de ajutor să vă ridicați? l-am întrebat, puțin încurcată.

— Sigur că da.

Dar zadarnic încercai să-1 ridic în picioare.

Abia atunci zării cât era de palid.

— V-ați rupt piciorul drept, țipai eu.

— A! nu cred, răspunse el, cu o blândețe dezarmantă în glas, cel mult o entorsă!

— Vă spun că v-ați rupt piciorul, mă pricep eu.

În același timp, cu pumnalul meu de vânătoare îi despicai cizma. Piciorul apăru bălăbănindu-se.

«Halal să ne fie! mă gândeam eu, suntem cel puțin la șase verste de ceilalți vânători.»

El nu mai spunea nimic, uitându-se la mine cu ochii săi blânzi și plini de o nețărmurită bunătate. S-ar fi zis că-i fericit. Murmură chiar:

— Mulțumesc.

— Pentru ce? izbucnii eu. V-am rupt piciorul și-mi mulțumiți! Așteptați cel puțin să vă scot din greu.

Răspunse, foarte mâhnit:

— Puteți să vă înapoiați, și-mi trimiteți argații.

— Asta e spusei eu furioasă. Să ajung acolo fără vulpe și când au să mă întrebe unde-i marele duce Rudolf, să răspund: L-am lăsat într-un fund de groapă cu piciorul zobit. Nu, domnule!

— Cum doriți, răspunse el încetișor. Dar nu știu cum veți face.

— Veți vedea.

Gloaba cea grasă era la câțiva pași de noi și păștea ca o nesimțită, sub privirea batjocoritoare a lui Taras Bulba.

— Vino-ncoace, dobitoc afurisit!

După ce s-a apropiat mi-am dat seama că, în ruptul capului, nu-1 voi putea urca pe marele duce.

— Ce idee să-ți iei un asemenea cal înalt cât o schelă, exclamai eu, fierbând de mânie.

Rănitul mă privea parcă-mi cerea mereu scuze, ceea ce începu să mă exaspereze.

— Taras Bulba! chemai eu.

Micuțul african se apropie, dar se cam strâmba. S-ar fi zis că bănuiește despre ce-i vorba.

Rudolf de Lautenburg nu-și putut opri un gest de teamă.

— Vreți să mă încălecați pe animalul ăsta? murmură el. Mai bine rămân aici.

— În ruptul capului! am ripostat eu, bătând din picior. Și apoi Taras Bulba e blând ca un mielușel. Țineți-

vă bine!

Era greu, neamțul! Dar îl ridicai totuși și-1 legai solid de șea cu hățurile.

Iar eu mă urcai pe mârțoaga cea grasă.

Pe drumul de întoarcere, mă gândeam: Ce proastă sunt! N-am reușit să fac din acela pe care vroiam să-1 urăsc decât un om care stârnește mila.» Apoi, mai era și privirea ceea uimită a lui TarasBulba, care sfârși prin a mă scoate din fire.

«Ce ți-am făcut, avea aerul să mă întrebe el, ca să mă pui să-ți car în spate pe neamțul ăsta și să preferi în locul meu afurisita aia de mârțoagă, care n-are nici coamă și poartă niște copite mai late decât o tigaie?»

*

Nu-i bine să rupi picioarele bărbaților cu care nu vrei să te măriți. E nevoie să-ți mai povestesc ce s-a întâmplat? O făptură ca mine se simte obligată să suporte urmările faptelor sale. Salvându-1 pe marele duce, am făcut un lucru pe care niciun Kaiser din lume nu l-ar fi putut face.

Ce senzație a produs întoarcerea mea, călare pe murg și urmată de Taras Bulba, care-1 ducea pe marele duce în bandulieră. Vânătoarea fu oprită. Toată lumea se strânse în jurul nostru. A trebuit să istorisesc toată pățania, și am făcut-o în modul cel mai scurt posibil, ca atunci când vorbești de lucruri cu care nu prea te mândrești. Dar rănitul a adăugat o mulțime de amănunte. Febra l-a făcut elocvent, m-a transformat în eroină. Am fost silită să suport felicitările întregii curți.

Kaiserul, care vede lucrurile în mare dar pe dos, proclamă:

— E adorabilă copila asta care a știut, din prima zi, să salveze viața logodnicului ei.

Împărăteasa mă îmbrățișa. E un tic al familiei. Tata era în al nouălea cor.

— Toate felicitările mele majestății-voastre, îmi șopti la ureche.

Eram furioasă, dar surâzătoare. În turbarea mea m-am năpustit asupra lui Taras Bulba – în timp ce ne întorceam la palat – și a înghițit, săracul, mai multe lovituri de cravașa decât în toată viața lui.

Am o calitate. Îmi plac situațiile limpezi. Conștientă că, în mare parte, din greșeala mea, eram acum angajată în așa fel că nu mă mai puteam libera – fără a provoca unul din acele scandaluri care-i repugnă oricărei prințese demne de acest nume, chiar mai mult decât certitudinea că se nenorocește – m-am hotărît să-i pun în aceeași seară condiții «logodnicului» meu. Așa cum îi zicea toată curtea.

Îl rugai să mă primească – și el mă primi îndată ce-i dădu drumul aceluia care-i pusese piciorul în ațele.

Când am rămas singuri, iată cam ce i-am spus:

— Domnule, demersul meu vă va mira poate. Dar am obiceiul, și mi-1 voi păstra întotdeauna, de a face ceea ce cred util, fără să-mi pese de convenințe. Or, consider că-i de cea mai mare utilitate să vă spun următoarele:

Am venit la Petersburg să-1 însoțesc pe tata, să văd frumoasele festivități, într-un cuvânt, să mă amuz, nu să-mi caut un bărbat. Am refuzat destui bărbați până acum – îmi veți face cinstea să mă credeți – cam atâția câte provincii are Rusia, iar ultimul a fost un prinț persan, stăpânul unei întinse regiuni muntoase unde se găsesc la smaralde ca ciupercile la Perigord, numai că sunt ceva mai mari.

Or, cum am sosit aici, nu știu ce i-a apucat pe toți. Pe scurt, trebuie să mă mărit. Vă spun toate astea nu pentru ca să vă supăr. Dar, în fine, până acum trei zile, nici nu ne-am văzut vreodată.

Oricum ar fi, mă simt aproape obligată să mă mărit cu dumneavoastră. Împrejurările ne depășesc, și pe dumneavoastră ca bărbat, și pe mine, ca fată. În povestea asta sunt interesați patru împărați și împărătese, mai multe coroane și, fără îndoială, trebuie echilibrate și niște bugete; simt că tata se îmbolnăvește dacă n-am să fiu regină, după ce a întrezărit că există această posibilitate. În afară de toate astea, v-am rupt și piciorul.

Făcu un gest ca pentru dânsul: să nu mai vorbim de asta!

— Dimpotrivă, să vorbim, v-o spun fără înconjur, accidentul pe care vi l-am pricinuit m-a determinat să accept atât de repede o situație despre care, nu mai departe decât ieri, nici n-am vrut să aud. Mulțumită accidentului, am impresia că nu fac chiar o căsătorie de convenință, ceea ce, pentru o fată ca mine, este destul de agreabil.

— Mai curând aș vrea să-mi rup și celălalt picior și ambele brațe, spuse el cu o blândă tristețe, decât să vă aud pronunțând groaznicele cuvinte: căsătorie de conveniență.

— Închei, spusei eu fără pic de emoție. Accept să fiu soția dumneavoastră. Dar veți fi de acord să vă pun una sau două mici condițiuni.

— Spuneți, spuneți, mă îndemnă el cu energic. Să știți că ați obținut dinainte tot ce-mi veți cere.

— Vai! Vai! spusei eu, zâmbind, s-ar putea să vă căiți că v-ați cam grăbit. Ei bine, dragul meu prieten (și am apăsat asupra cuvânlului), încă din copilărie m-am bucurat de cea mai mare libertate și am pretenția să nu mi-o pierd, măritându-mă. Vreau să fim bine înțeleși că nu se va schimba nimic, absolut nimic, mă auziți?

— Dar cum puteți crede…!

— Să nu vă lăsați înșelat de sensul cuvintelor. Să presupuneți că nu aveți în fața dumneavoastră o tânără fată, nicio femeie, și vă rog să înțelegeți condiția mea: unirea noastră să fie – și voința mea este neclintită – un pact de amiciție care exclude orice alteeva.

Nu știu dacă aș fi reușit s-o scot la capăt cu micul meu discurs nerușinat, dacă grosolănia lui masculină nu m-ar fi ajutat.

— Iubiți pe cineva! exclamă el cu glasul răgușit.

— Să păstrăm bunacuviință și mai ales să nu spunem prostii, replicai eu cu blândețe. Consimt să vă declar că nu iubesc pe nimeni, în afară de – cuvântul având atâtea înțelesuri – țara mea natală, vânătoarea, pe tata, florile, să fiu lăsată-n pace, și încă două sau trei lucruri care realmente nu pot provoca gelozia regretabil de constatat la un bărbat inteligent. Sunteți mulțumit?

Surâse palid.

— Aceasta este, reluai eu discuția, micul nostru contract «sub semnătură privată». Cancelariile se vor ocupa de actele publice, de tot ce mai trebuie. Nu mă sinchisesc de ele și sper că nici dumneavoastră. Nu-i nevoie să mai adaug că veți avea în mine o tovarășă totdeauna demnă de dumneavoastră, la înălțimea situației, oricare ar fi ea, și capabilă dacă așa va voi Dumnezeu, să poarte cum trebuie faimoasa coroană a Wurtenbergului. Și acum, poftim mâna mea.

El mi-o luă și o sărută cu fervoare. În ochii lui, bucuria înlocuise febra. Nu-mi venea să cred că s-a lăsat atât de ușor prins în laț. Apoi, subit, am înțeles raționamentul său: «Voi fi atât de bun cu ea, atât de prevenitor, atât. De drăgăstos, că, după; un timp pe care nici nu vreau să-l prevăd, va trebui să sfârșească prin a se îmbuna»…

Era atâta naivitate în capul bietului om, că nu-mi putui stăpâni oarecare emoție. Ne despărțirăm cei mai buni prieteni din lume.

Reîntorcându-mă în apartamentele mele „auzii un vacarm drăcesc în curtea de onoare. Taras Bulba, plictisindu-se în celula lui, spărsese ușa, doborâse un rândaș și două santinele, și mă chema jos, nechezând îngrozitor. Mi-a fost mult mai greu să-l conving pe Taras Bulba să stea liniștit decât îmi fusese să-1 împac pe marele duce Rudolf.

*

Primul lucru de care m-am ocupat începând din toamnă anului 1909, când am devenit mare ducesă de Lautenburg-Detmold, a fost să aduc îmbunătățirile necesare pentru a avea o locuință aproape confortabilă. Grădinile fuseseră lăsate ta voia întfmplării, iar în ce privește palatul1, era plin de o colecție de orori cu care niciun rege negru nu s-ar fi împăcat.

Am pus repede ordine peste tot.

Melusina, care a venit la noi în vara lui 1910, poate.să-ți confirme că duceam aproape aceeași viață ca și astăzi, în afară de faptul că la epoca aceea, când mă apuca spleenul, puteam să mă reped în Rusia ca să-mi dezmorțesc meningele.

Marele duce Rudolf însă s-a schimbat. Nu că ar fi slăbit câtuși de puțin față de mine atențiile sale cele

mai emoționante, bietul om! Dar după un an de zile, când și-a dat seama că nevinovatul său calcul nu se adevereşte şi că nici nu se va adeveri vreodată, că voi fi totdeauna pentru el ceea ce îi spusesem la început, şi nimic mai mult, a devenit întunecat şi nu mai ieşea din casă. La Lautenburg nu i se mai spunea altfel decât Rudolf Taciturnul.

Mai rău decât atât, şi-a stricat relaţiile cu Kaiserul. Wilhelm al II-lea se crede un fel de Ludovic al XlV-lea. Poartă pică prinţilor germani care nu vin să-şi dea ifose la Berlin şi-i acuză de separatism. Or, Rudolf nu mai punea piciorul la curte.

La Lautenburg nu mai voia să se vadă cu nimeni. Regimentul 7 husari era lipsit de colonelul său. Jumătate din zile şi nopţi şi le petrecea în bibliotecă, ceroetând lucrări de mineralogie, ştiinţa lui preferată. După ce sosi domnul de Boose, marele duce îşi petrecu tot timpul în bibliotecă.

Melusina l-a cunoscut pe acest Boose, la al cărui nume le cutremuri. Spune-i, Melusina, că n-a existat un jucător de bridge mai execrabil decât dânsul. Nu cunoştea nici măcar plafonul şi nu voia nici măcar să schimbe locurile. Ca să ofere el mai mult, nici vorbă. Îl rugasem pe marele duce să ni-1 împrumute, ca să fie al patrulea, dar era atât de stângaci şi atât de incorect că l-am trimis repede înapoi la studiile sale dragi.

Era foarte învăţat, să fim drepţi. Închipuieşte-ţi numai că la treizeci şi doi de ani, simplu locotenent de geniu, ajunsese profesor de topografie la Kriegs-Academie . Cartea lui, Arhitectonica câmpiei din Hanovra, este apreciată în toată Europa. Într-o zi, a pălmuit la Berlin un maior care pretindea că în Harz există terenuri de origină cuaternară. Rudolf, care era un admirator al lucrărilor sale, s-a prezentat ca martorul lui în faţa Consiliului de Război. Numai mulţumită intervenţiei sale, n-a făcut decât şaizeci de zile arest, într-o fortăreaţă. La expirarea pedepsei, soţul meu a obţinut numirea lui la batalionul 3 de geniu din Lautenburg.

În primăvara lui 1911, am plecat în Rusia, să petrec cu tata sărbătorile de Paşti. Acolo am primit de la marele duce Rudolf scrisoarea pe care trebuia să ţi-o fi arătat. Mă înştiinţa că l-a chemat Kaiserul şi l-a întrebat dacă n-ar consimţi să pună în serviciul imperiului cunoştinţele sale ştiinţifice. În urma unor cercetări făcute în Camerun se descoperise existenţa unor imense bogăţii miniere. Era necesar să se facă investigaţii mai aprofundate şi de asemenea să se verifice, cu toată discreţia posibilă, resursele mineralogice ale teritoriilor limitrofe, pentru a se şti dacă Germania era într-adevăr interesată să şi le anexeze. Aceste teritorii, dragul meu, regret că trebuie să ţi-o spun, constituie porţiunea din Congo pe care Franţa a cedat-o Germaniei prin tratatul din 1911.

Rudolf plecă, prin urmare, acolo, împreună cu Boose. Se scuză, cu o răceală rău ascunsă, că părăseşte Europa, fără să-şi ia rămas bun, dat fiind urgenţa prevăzută în instrucţiunile imperiale, şi că-şi permite să adauge că – spunea el – călătoria lui nu va avea nicio influenţă asupra mersului normal al vieţii mele. Aici se înşela, sărmanul meu prieten.

Mi-a scris de la Paris, de la Bordeaux, de la SaintLouis, din Senegal. Apoi de vreo două trei ori din Congo, scrisorile pe care ţi le-am arătat. A trecut apoi o bună bucată de vreme, după care într-o zi, cumnatul meu Frecloric August veni la Lautenburg, cu trista veste. Marele duce, lovit de insolaţie, murise la Sangha, aproape de finele călătoriei sale. Ultimul său cuvânt a fost numele meu.

Melusina poate să-ţi spună, l-am plâns pe Rudolf – e drept, nu cât l-aş plânge pe Taras Bulba, dacă ar muri mâine, niciodată nu mi-am defavorizat calul. Faţă de Rudolf am fost întotdeauna sinceră şi loială, şi totuşi aveam impresia că am oarecare amestec în moartea lui.

Neputând fi de faţă la funeralii, am poruncit să se facă un magnific serviciu divin pentru acela care se odihneşte în huma crăpată de razele imensului soare alb. Au luat parte Kaiserul, împărăteasa, toţi principii germani. Husarii roşii din Lautenburg, cu crep negru la săbii, dădeau onorurile, şi uniforma lor, în timpul oficiului religios, m-a făcut să mă gândesc la bietul husar roşcovan din Peterhof, care dansa atât de prost dar era atât de bun.

Prietene, fiecare frază din istorisirea mea ţi-a arătat încrederea pe care o am în tine. Acum ai să găseşti dovada încrederii mele în fiecare cuvânt ce urmează.

Îl cunoșli pe Hagen, ofițerașul meu de ordonanță: știu că nu-l prea iubești. N-aș putea spune ce prevalează în el: devotamentul sau dragostea. Devotamentul ne îngăduie să ne bizuim în toate pe un singur om, dar dragostea îi dă, chiar în ce ne privește pe noi, o luciditate, care nouă ne lipsește.

Nici eu nici Mclusina nu bănuiam, șase luni după moartea lui Rudolf ce mi se va întâmpla. Constrânsă la îndatoririle mele de suverană, le îndeplineam cu o punctualitate care mă surprindea. Prezidam dieta și adunările generale, semnam decrete, judecam procese, numeam funcționari, spre satisfacția tuturor, cel puțin așa credeam. Niciodată orașul Lautenburg n-a fost mai bine întreținut decât în timpul domniei mele.

Hagen era suspicios. Îl vedeam în fiece zi mai întunecat. Până la urmă, neputând suferi în jurul meu mutrele astea de un cot, l-am somat să se explice sau să plece în concediu de boală. Mi-a căzut la picioare.

— Cum să nu fiu așa cum sânt, izbucni el în plâns, dacă veți aparține altuia?

Nu putea să-și revină când i-am afirmat că nu înțelegeam despre ce vorbea.

— E posibil? murmură el. Dar la Berlin, și chiar aici, nu se vorbește decât despre apropiata dumneavoastră căsătorie cu ducele Frederic August.

De astă dată era prea din cale afară. O persoană, așa cum pretind că sunt eu, poți s-o măriți o dată, prin surprindere, dar de două ori!

Când Hagen, care se ducea de câteva ori pe lună la Berlin, îmi relată tot ce știa, înțelesei că era totuși ceva serios. Înțelesei și mai bine a doua zi, când primii o scrisoare de la tata. Era vădit că-l manevraseră, exploatând slăbiciunea lui de a-și vedea fiica înălțată la rangul de regină.

Ca să te fac să sesizezi tot ce urmează, trebuie să te introduc în unele detalii dinastice. Ce plictiseală! Aș vrea să trec peste ele cât mai repede cu putință. De ce devenisem mare ducesă de Lautenburg? Pentru a fi apoi, după dorința tatei, regină a Wurtenbergului, la moartea regelui Albert. Succesiunea la tronul Lautenburgului nu este stabilită de legea salică, adică la moartea lui Rudolf, eu am rămas mai departe mare ducesă. Dar urcarea pe tronul Wurtembergului este reglementată de această, lege. Pe scurt: numai un mare duce de Lautenburg putea fi regele Wurtembergului. Adică, pentru a fi regină a Wurtembergului, trebuia mai întâi să-l iau de soț pe ducele Frederic August, pentru ca el, în felul acesta, să devină mare duce de Lautenburg-Detmold.

Scrisoarea tatei n-avea alt scop decât să mă pregătească pentru această căsătorie.

Cred că, în răspunsul pe care i l-am dat fără a sta pe gânduri, am uitat puțin de respectul pe care totuși o fiică îl datorează părintelui său.

Dar trebuie să înțelegi că eram exasperată. Mă întrebam dacă nu cumva mă voi vedea silită să mă mărit în felul acesta cu toată Germania. Ce soartă pentru o fată care n-a vrut să se mărite măcar o dată!

Nu trecu nicio săptămână și mă trezii cu o scrisoare de la împărăteasă. Cum era firesc, a început cu „dragă copilă“, m-a copleșit cu cele mai măgulitoare amabilități, dar până la urmă invitația mea la Berlin, conținutul principal al scrisorii, era de fapt un ordin sadea…

Îți închipui, cred, că dacă m-am supus, n-am făcut-o din docilitate, ci din dorința de a afla precis ce se urzea la curte împotriva mea.

I-am luat cu mine pe Melusina și pe Hagen. Împărăteasa părea cam încurcată, când mă primi – ceea ce prevăzusem – și ceea ce am simțit de altmintrelea și în explicațiile ei. E nevoie să ți le raportez?

Nu dragostea decide de soarta unei prințese: gloria supunerii doar poate să-i se ofere.

Dragostea! Supunerea! La ce mi-ar fi folosit dacă i-aș fi obiectat că raționamentul său e fals, că n-am iubit niciodată pe nimeni și că, în orice caz, nu ca să mă supun m-am măritat întâia oară? Sărmanul Rudolf nu mai era ca să divulge înțelegerea noastră, «sub semnătură privată», care mă scutea tocmai de aceste două lucruri. Și apoi ce era să mai discut cu o femeie de treabă care-și recita lecția?

O ascultai cu dinții strânși, fără a scoate o vorbă. Când termină, după ce se împleticise bine, o întrebai:

— Pot să-i cer majestății-voastre să-mi comunice data la care a fost fixată căsătoria mea cu ducele Frederic August?

Ea protestă, afirmând că niciodată n-a fost în intenția Kaiserului să bruscheze lucrurile, că nu se fixase nicio dată.

— Numai în principiu s-a stabilit, îi spusei eu.

Ea nu răspunse nimic.

M-am întors acasă, foarte liniștită.

— Plec astă seară la Astrahan, i-am spus Melusinei și lui Hagen, care mă așteptau neliniștiți. Puneți să-mi pregătească bagajele. Cine mă iubește să mă urmeze.

Hagen îmi întinse poșta sosită din Lautenburg. Printre cele cinci sau șase scrisori, era una cu timbre rusești. Recunoscui scrisul tatei.

Ah! profitaseră din plin de nesocotința mea! Am aflat mai târziu că scrisoarea pe care i-o expediasem cu cincisprezece zile înainte a fost precedată de un trimis special al Kaiserului. N-a fost necesară prea multă diplomație ca să-l convingă pe tata. Faimoasa coroană a Wurtembergului și-a jucat din nou rolul. În termeni foarte măsurați, dar în flexibili, tata îmi impunea voința sa: să mă mărit cu Broderie August, dacă nu…

N-am putut citi mai departe, am rupt scrisoarea în mii de bucățele; pe nerăsuflate, am redactat o telegramă de vreo treizeci de cuvinte plângărețe, amenințătoare, nebunești, la adresa prințului Tunien.

Ți-aduci aminte, Melusina, mi-a fost teamă de cenzură secretă de la Berlin. Ai luat trenul și te-ai dus să dai depeșa la Koepeniek.

După ce-ai plecat, n-am mai putut, și am izbucnit în lacrimi. Lacrimi de zbucium, lacrimi de furie. Mă mai văd și acum în acea îngrozitoare cameră berlineză. Hagen, la picioarele mele, plângea în hohote. Mă prinsese de mâini, ba chiar de brațe, pe cuvântul meu, și le acoperea de lacrimi și sărutări: «Unde vreți și când vreți, murmură el, plec împreună cu dumneavoastră.» La urma urmei, sunt destul de mândră când mă gândesc că n-a depins decât de mine ca să determin un ofițer prusac să-și renege armata și țara.

Dar, când i-am simțit mustața pe brațul meu, mi-am revenit repede la realitate. Mă gândeam la Louise de Saxe, la mârșavii țigani care scot bani din celebritatea pe care le-a conferit-o îmbrățișarea unei regine. L-am respins pe nevinovatul Hagen și mi-am recăpătat stăpânirea de sine.

Două zile cât am așteptat telegrama, n-am ieșit. În sfârșit a sosit hârtioara albastră. Te uitai țintă la mine, Melusina, așa că am desfăcut-o zâmbind. Conținea aceste simple cuvinte:

N-am s-o revăd pe fiica mea decât după ce-și va fi îndeplinit îndatorirea.

Vai! era crud bătrânul calmuc!

Am citit și am căzut jos, țeapănă, pe covorul din cameră.

*

Știu, prietene, că acum trebuie să mă opresc pentru a-ți explica unele lucruri, fără de care riști să nu mai pricepi nimic. Fără îndoială că te întrebi cum de s-au putut aranja toate în așa fel încât o voință ca aceea a Aurorei să fie încovoiată? Cum a procedat acest Frederic August, invizibil și puternic, ca să-i aibă în buzunar pe împărăteasă, nașa lui Rudolf, și pe Kaiser?

Îmi închipui că ai citit ziarele de prin 1909, și-ți mai amintești poate că la acea epocă a izbucnit afacerea Eulenburg, și procesul Moltke-Harden, care au pus curtea germană într-o încurcătură destul de mare. Personal, maniera acestor oameni de a se distra între ei nu mă importa. Ceea ce găseam însă că-i excesiv era faptul că toate poveștile astea au avut repercusiuni asupra vieții mele.

Frederic August, când trăia fratele său, venea rar la Lautenburg. Nu l-am văzut decât de vreo trei sau patru ori, între care o dată la căsătoria mea și a doua oară, șase luni mai târziu, la înmormântarea soției sale, o femeie proastă, cu mâini de bucătăreasă, dar de treabă. Serenisimul tău elev nu-i cu nimic mai inteligent decât ea.

Aproape toi timpul stătea la Berlin. Omul acesta pe care l-ai văzut atât de rece, atât de corect ducea acolo o viață destrăbălată. Prietene, să nu-i crezi niciodată pe oamenii care spun că desfrâul este vătămător. Soarta lui Frederic August este proba contrarie.

Ceea ce actualul duce Frederic August posedă în cel mai înalt grad este arta de a compromite pe alții,

fără să se compromită pe sine. Și s-a servit bine de arta lui la Berlin, în 1909. Intim al familiei Bülow, în relații familiare cu Eitel și Joachim, numai el poate povesti despre toate câte văzuse și la câte asistase. Dar nu are să-ți spună nimic, prietene, după cum nu mi-a spus nici mie, deoarece nici cu nici tu nu vom fi niciodată atât de bogați ca să-i putem plăti confidențele. Nimic alteeva decât tăcerea lui i-a adus coroana marelui ducat, și-i va da poate mâine coroana Wurtembergului. Când, cu tremolo în glas, împărăteasa îmi predică să mă supun destinului, această femeie cumsecade nu făcea alteeva decât să apere onoarea celor doi fii ai săi.

Febră cerebrală pe care mi-a pricinuit-o telegrama tatălui meu dură o lună, în care timp am fost între viață și moarte. Melusina și Hagen, cu un devotament pe care nu-1 voi uita niciodată, au stat cu schimbul, zi și noapte, lângă mine.

În fine, am intrat în convalescență. Mi se tunsese părul. Eram slăbită, dar drăguță încă. Într-o zi pe când îmi priveam în oglindă aspectul ciudat pe care mi-1 dădeau micile mele bucle blonde, din dreptul cefii, Hagen care era de gardă, veni să-mi anunțe pe ducele Frederic August.

Eram încă destul de bolnavă ca să nu-l primesc, dar ardeam de nerăbdare să mă măsor cu el. Mărturisesc, spre rușinea mea, că, în ziua aceea, nu eu am ieșit învingătoare.

Intră și mă salută ceremonios. Ochii săi albaștri, în obrazul ras și foarte palid, erau când șterși, când strălucitori.

— Sunt fericit, spuse el, scumpa mea soră, că vă găsesc, în sfârșit, pe picioare și cu o mină într-adevăr excelentă.

O asemenea dezinvoltură mă îngheță. El continuă:

— N-am niciun motiv să nu vă spun deîndată care e scopul plăcut al vizitei mele. Mâine se împlinesc nouă luni de când a murit marele duce Rudolf, regretatul meu frate. Termenul de viduitate fixat de lege expirând la această dală, majestățile-lor împăratul și împărăteasa ar fi fericite dacă ați binevoi să fixați ziua care v-ar conveni cel mai mult pentru celebrarea căsătoriei noastre, deoarece și-au manifestat în mod expres dorința de a participa.

— Veți spune majestăților-lor, dragul meu frate, i-am răspuns eu, că voi fixa ziua care le va fi lor pe plac, și veți binevoi a adăuga că va fi, sper, ultima oară când îi voi supune la asemenea osteneală.

El se înclină cu gravitate.

— Este și dorința mea cea mai scumpă, vă rog să mă credeți, draga mea soră, mi-a spus el.

Și ieși.

Ne-am căsătorit într-o zi mohorâtă din lună martie 1912. Împăratul și împărăteasa, potrivit făgăduinței lor, asistară la slujba religioasă, apoi seara se întoarseră la Berlin. Pe la ora cinci, funcționarii și magistrații depuseră jurământul în fața noului mare duce, întâi la primărie și apoi la castel. După aceea, la ora opt, s-au adunat la un dineu intim – ținând seama că eram în doliu – ofițerii superiori și demnitarii marelui ducat, vreo treizeci de persoane, în Galeria Oglinzilor, la parter.

Abia începuse servirea celui de al doilea fel, că se auzi răsunând la etajul superior, chiar deasupra capetelor noastre, niște zgomote, ba tari, ba surde.

La început nu li se acordă atenție. Dar zgomotele continuau, trosc-plosc, trosc-plosc, cu o regularitate că te apuca disperarea.

Marele Duce încruntă ușor sprinceana și făcu semn lacheului din spatele lui:

— Ce-i cu zgomotele astea? întrebă el cu glasul scăzut. Du-te și oprește-le!

Trecu un sfert de oră și omul nu se întoarse, iar zgomotele continuau.

— Kessel! dar pentru Dumnezeu, strigă marele duce, jumătate nervos, jumătate zâmbind, încercați să aflați ce se tot meșterește deasupra capetelor noastre. Scuzați-mă, domnilor, se adresă el comesenilor.

Kessel plecă. După cinci minute, reapăru, aprins la față. Zgomotele se liniștiseră.

— Ei, ce-a fost? întrebă marele duce.

Kessel tăcea chitic.

— Hai! domnule maior, îl îndemna Frederic August, începând să-şi piardă răbdarea. Presupun că n-aţi descoperit un atentat. Vă poftesc să-i liniştiţi pe oaspeţii noştri. Ce-a fost?

— Nişte zidari, Alteţă, murmură Kessel.

— Nişte zidari! La ora asta! Şi într-o zi ca asta! E prea de tot! Şi ce făceau acolo zidarii? Dar bine, domnule Kessel, vă rog, vorbiţi!

— Lucrează la zidirea coridorului galben, murmură ofiţerul, după o sforţare.

Urmă o tăcere glacială. Coridorul galben unea apartamentele marelui duce cu cel al marii ducese de Lautenburg.

Frederic August e un om tare, prietene. Mi-am dat seama atunci, în seara ceea, şi l-am admirat când s-a lovit deodată peste frunte cu un gest semnificativ:

— E adevărat, uitasem. Apoi dădu ordin majordomului: Veţi avea grijă să supravegheaţi ca oamenii aceştia sârguincioşi, care trebuie să lucreze toată noaptea, să nu ducă lipsă de nimic.

Mi-era totuna, mă simţeam fericită, deoarece ştiam bine că intră şi o doză de admiraţie în privirea şireată pe care mi-o aruncă pentru a-mi spune parcă:

— Şi acum, care pe care!“

Aurora tăcuse. Se scurseră câteva minute de linişte. Apoi Melusina se duse la fereastră şi dădu brusc în lături draperiile. Observarăm atunci că se făcuse ziuă.

O priveam pe marea ducesă care visa, cu cotul pe genunchi şi bărbia în mână. Nici urmă de răvăşire a trăsăturilor, nici urmă de ofilire pe obraz după o noapte întreagă de veghe.

Zorii reci ai zilei o găseau pe Aurora mai frumoasă decât o lăsase caldă înserare.

VII

Se întâmpla uneori, seara, o dată sau de două ori pe săptămână, că marea ducesă prefera să rămână singură, îmi foloseam, spre regretul meu, serile acelea ca să lucrez.

Studiile mele cu privire la Koenigsmark fuseseră mult neglijate. De când soarta mă invitase să asist la un alt roman, ai cărui protagonişti trăiau în jurul meu şi-mi vorbeau în fiece zi, îmi pierise poftă să mai stârnesc praful de pe hârţoage.

Într-o seară de iulie, pe care, din capriciul Aurorei, mi-o petreceam de unul singur, se iscă o vijelie straşnică. Prin fereastra deschisă asupra cerului negru, ascultam în noapte freamătul copacilor, din care picura ploaia. Lucram cu o extremă moleşeală, având mintea preocupată mai mult de tărâmurile prin care mă plimbase prinţesa Tumen decât de drama din Herrcnhausen, şi numai mulţumită unui noroc cu totul întâmplător, îmi căzu sub ochi documentul capital de care voi vorbi acum.

Ţi-am descris, adineaori, dându-ţi amănunte care ţi s-au putut părea atunci plicticoase, dosarul strâns de regină Prusiei în vederea reabilitării mamei sale, Sofia-Dorothea. În scara ceea, după ce analizasem două sau trei documente de importanţă secundară, am dat de manuscrisul purtând cota: S.2 – nr. 87.

Cuprindea două pagini, acoperite cu litere gotice, foarte îndesate. De la primele rânduri, îmi dispăruse nonşalanţa. Atenţia mi se fixă. Îmi dădeam seama că am pus mâna pe un document decisiv.

Documentul relata confesiunea unui oarecare Bauer, care a murit ca păzitor de vânat pe domeniul marelui duce de Rudolfstadt şi care, cu douăzeci de ani în urmă, fusese slujitor la Herrenhausen. În ultimele sale clipe, omul acesta de credinţă catolică, a cerut să i se aducă un preot spre a se spovedi. Clericul, care auzise de anchetă întreprinsă de regină Prusiei, condiţiona absolvirea sa de întocmirea unui proces-verbal şi menţionarea evenimentelor în care fusese amestecat Bauer. Această confesiune, purtând semnăturile muribundului, a confesorului şi a doi martori, eram pe cale s-o descifrez.

Se înţelege că, dat fiind caracterul ei autentic, i-am acordat îndată toată atenţia de care eram capabil.

Bauer fusese unul din cei zece oameni care o ajutaseră pe contesa de Platen, în tragica noapte de 1 iulie 1694, să-l asasineze pe contele de Koenigsmark.

Din confesiunea lui rezulta că, în timp ce contele urma să iasă din apartamentul prinţesei, contesa de

Platen prepara punch pentru oamenii ei.

El susține că n-a fost printre cei care s-au năpustit asupra lui, izbindu-1 cu lovituri de pumnal și de sabie, dar recunoaște că l-a ținut lipit de pământ, în timp ce doamna de Platen stând cu un picior pe fruntea lui, încerca să-i smulgă mărturisirea că a fost amantul Sofiei-Dorothca.

Cunoșteam în cea mai mare parte aceste amănunte. Ele figurează și în cartea lui Blaze de Bury. Dar cele ce urmează lămuresc definitiv controversa celebră cu privire la ceea ce s-a întâmplat cu trupul contelui.

«După ce domnul de Koenigsmark a murit, spune Bauer, doamna de Platen ne porunci să-1 depunem în fața șemineului din sala unde se află o placă de bronz de șase picioare. Doamna de Platen mișcă un resort. Placa se dădu la o parte, lăsând să apară o mică celulă. Văzui, dar cam nedeslușit, căci eram tulburat, o grămăjoară albicioasă, care mi se părea, a fi var. Acolo am lăsat cadavrul.

Doamna de Platen ne dădu drumul după ce sfătuise pe acei care aveau pete de sânge pe haine să le spele. Ea rămase în sala Cavalerilor, împreună cu valetul său, un anume Festmann…»

Vezi că am avut motivele mele când ți-am spus, printre altele, că rămășițele lui Koenigsmark au fost ascunse în sala Cavalerilor din Ilerrenhausen, sub placa șemineului. Documentul Bauer avea în ochii mei mai mult decât meritul de a fixa locul acesta în mod indiscutabil. Vedeam în el și o dovadă a complicității fie a lui Ernest August, fie a fiului său. Reține bine faptul că doamna de Platen a descuiat broasca secretă. Or, prinții germani din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea țineau foarte mult la secretul broaștelor lor. Dacă secretul acesta i-a fost încredințat doamnei de Platen, lucrul a fost făcut numai pentru o treabă de mare importanță.

Îmi pregătisem, când m-am apucat de lucru, niște cafea, din care am băut trei cești mari, una după alta. Băutura începuse să-și facă efectul, adică, după ce fusesem surescitat de descoperirea făcută, mintea îmi devenise de o luciditate perfectă. Munca aceasta, are părțile ei interesante, te rog s-o notezi.

Nu-i totul să descoperi ceva, ci să stabilești exactitatea celor descoperite. Dar cum aș fi putut să mă duc la Hanovra, să cer autorizația de a face o vizită la Herrenhausen, să rămân singur un timp mai îndelungat în sala Cavalerilor? Îți dai seama, desigur, că puteam să-1 pun astfel pe vreun oarecare conservator al palatului pe pista găsită de mine, și n-aveam nicio poftă.

Și atunci mi-a venit o idee. Ca să vezi ce rezultate bune dă cafeaua în materie de deducții! Îți amintești că, atunci când am studiat istoria artiștilor francezi, folosiți de prinții germani din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, am aflat că executarea lăcătușeriei fusese încredințată de electorul de Hanovra, Ernest August, unui meșter catalan cu numele de Giroud, care lucrase de asemenea și pentru marele duce de Lautenburg. Acest Giroud a avut cu Ernest August unele neînțelegeri la încheierea socotelilor. Nu aruncasem atunci decât o privire fugitivă asupra dosarului care-1 privea. Trebuia consultat acum în amănunțime. Se putea să descopăr ceva în legătură cu sistemul lacătelor instalate de el în Herrenhausen. Mă hotărâi pe loc să nu rămân cu conștiința neîmpăcată.

Trecuse puțin de miezul nopții. Îmi băgai în buzunar o lanternă, ieșii ușurel din cameră. Mi se păru că aud un zgomot ușor pe coridorul pustiu. «Poftim, mă gândcsc eu, dacă mă las surescitat în halul ăsta de niște hârtii vechi!…»

Intrând în bibliotecă, avui neplăcuta surpriză de a găsi lumină. Domnul profesor Cyrus Beck lucra, și nu mai contenea să acopere tablă neagră cu formule, oprindu-se doar ca să consulte vreunul din cele cinci sau șase tratate pe care le ținea deschise în fața lui.

Prezența mea era cât sc poate de firească; de multe ori mi se întâmpla să cobor noaptea târziu în bibliotecă ca să pun la punct vreun pasaj din lecția mea de a doua zi. Totuși el m-a privit cu aerul suspicios al savantului, totdeauna temător să nu i se fure ceva.

Vreo două trei cuvinte amabile mi-1 liniștiră repede. Și-a îngăduit să-mi încredințeze secretul că a ajuns la un punct decisiv al experiențelor sale și că, fără îndoială, mâine, sau poate chiar în seara aceea… Prin ușa întredeschisă venea zgomotul cuptoarelor sale care huruiau ca focul în horn.

Gândeam că-i inutil să-i spun că și eu, într-o problemă diferită, ajunsesem în același stadiu ca și dânsul.

De altmintrelea, după câteva clipe, și-a închis tratatele, și-a strâns notele, a șters formulele și a ieșit, urându-mi noapte bună.

Așteptasem nerăbdător să plece, pentru că găsisem ceea ce căutam.

Cu o siguranță de investigație care mă uimi, pusesem de la început mâna pe documentul esențial, o scrisoare-factură a lui Giroud, datată 1682, adresată lui Ernest August.

Într-o lungă enumerare, am dat imediat peste acest punct: pentru șemineul din sala Cavalerilor, șase broaște, cu numele meu, a o șuta cincizeci ele livre broasca – adică… 900 livre.

Nu trebuia să fi avut nu știu ce mare experiență cu broaștele secrete, ca să fi înțeles de îndată despre ce era vorba. E același sistem care se folosește și la safeurile Fichet sau altele. Exista în sala Cavalerilor, la Herrenhausen, pe placa șemineului, șase broaște, cu litere. Resortul se putea pune în mișcare, dacă se alcătuia numele lui Giroud alegând câte o literă de pe fiecare broască în ordinea din numele inventatorului.

Dacă îți amintești că tot Giroud a fost și lăcătușul marelui duce de Lautenburg, vei pricepe ușor de ce primul meu gând a fost să verific pe placa șemineului din sala de Armuri a castelului din Lautenburg justețea raționamentelor la care ajunsesem cu privire la sala Cavalerilor din castelul Hanovrei, și vei înțelege nerăbdarea cu care pândeam plecarea lui Cyrus Beck.

După ce a ieșit, în sfârșit, am așteptat să treacă un sfert de oră. Atunci am stins lumina, am deschis ușa din dreapta a bibliotecii, trântind-o tare, ca și cum m-aș fi întors în apartamentul meu. Apoi, evitând cel mai mic zgomot, dibuind de-a lungul pupitrelor și a vitrinelor de numismatică, m-am întors din drum și am deschis încet ușa din stânga, care dădea în sala Armurilor.

Lumina lunii se revărsa prin înaltele ferestre în formă de lance, descuind pe sol conturul lor. M-am îndreptat direct spre șemineu și am atins, emoționat, greaua placă de fontă. Numai atunci când degetele mele întâlniră la stânga, sus de tot, un fel de rozetă de fier, am pus în funcție lanterna.

Nu mi-a fost de loc greu să dibuie. Se rostul rozetei, care se mișca pe o balama, lăsând să apară un fel de cadran. Era un mecanism aproape aidoma actualelor contoare de gaz.

Mi-a scăpat un gest de ciudă. Mă așteptam să văd litere. Când colo cadranul era cifrat. Avea douăzeci și cinci de diviziuni

Am stins lanterna și m-am așezat pe un taburet butucănos de stejar ee se afla acolo.

N-am stat prea mult pe gânduri. 25 la număr! Dar prost mai sunt!

Scosei din buzunar un creion și o bucată de hârtie, și, în genunchi, în fața taburetului, după ce apăsasenn pe butonul lanternei, am înșirat repede cele douăzeci și cinci de litere ale alfabetului, punând sub fiecare literă, cifra corespunzătoare. Scriind apoi numele lui Giroud, obținui următoarea combinație: 7.9.18.15.21.4.

791815214. Multe zile vor trece până să mi se șteargă din minte cifra asta.

Am plimbat slaba fasciculă de lumină electrică pe dreptunghiul de fontă. Am avut o decepție fără margini, în loc de șase rozele câte trebuiau să fie, n-am descoperit decât două.

Când, într-un raționament ca acela pe care-1 făcusem, un singur element nu concordă, înseamnă că tot raționamentul e fals. De altfel ar fi fost prea simplu…

Numai din dorința de a nu avea ce să-mi reproșez, am învârtit prima rozetă pe balamaua ci, și, mișcând acul care pornea din centrul cadranului, îl pusei pe cifra 7: g.

Apoi, la dreapta, repetai aceeași operație cu a doua rozetă, oprind acul pe cifra 9: i.

Inima începu să-mi zvâcnească. În mijlocul plăcii, apăru o dungă. Dunga se mărea, se mărea. Cele două jumătăți alunecând la dreapta și la stânga, lăsară între ele o deschizătură de optzeci de centimetri.

Eram pe cale să dezvălui, în sfârșit, secretul de la Herrenhausen.

Redeveniscm calm, extraordinar de calm. Mi-aduc aminte că-mi repetam: «Ce admirabil mod de a studia istoria! Ce-ar spune domnul Seignobos?»

Luând cu mine taburetul care-mi servise de masă, m-am introdus prin deschizătură. Placa de fontă care se despărțise în două era prevăzută la fiecare jumătate, deoparte și de alta a deschizăturii, cu câte un mâner.

Încet, încet, fără niciun efori, le-am închis iar, apropiindu-le dinăuntru una de alta, dar fără să se lipească, de teamă să nu se producă vreun declic fatal.

Ți-amintești, prietene, când în ziua de 24 august am. Pătruns amândoi într-o pivniță, în satul Beaumont, din Belgia, unde se ascunseseră cinci ulani, după cum ne relataseră sătenii? Erai în urma mea și mă acuzai de imprudență. Eu surâdeam în sine-mi și mă gândeam că pivnița cu fugarii era un fleac pe lângă bezna în care mă băgasem în noaptea ceea.

După ce apropiasem una de alta cele două jumătăți ale plăcii, m-am trezit într-un fel de încăpere mică, lată de șase picioare și înaltă tot de șase. La dreapta și la stânga, zid, iar în fund o a doua placă de bronz, având la dreapta și la stânga alte două rozete: era de prevăzut.

Pusei acul de pe primul cadran la cifra 18.

Când acul de pe al doilea cadran ajunse la cifra 15, un zgomot de lemn ce se sfarmă, înfiorător în tăcerea încremenită, îmi îngheță sângele în vine. Toată jumătatea inferioară a enormei plăci, deschizându-se la un metru deasupra solului și lăsându-se jos, prefăcuse în țăndări taburetul greu pe care-l așezasem lângă placă, după ce intrasem.

Dacă nu m-aș fi dat brusc înapoi mi-ar fi zdrobit picioarele.

— Prea bine, am murmurat. Secretele lor au și curse. Și aplecându-mă, am pătruns într-o a doua cameră, care avea exact aceleași dimensiuni ca și prima.

Îți închipui că de astă dată, ca să pun acul celui de al cincilea cadran pe cifra 21 și cel de pe al șaselea cadran pe cifra 4, am procedat cu precauție, așezându-mă cu grijă la stânga, apoi la dreapta. Osteneală zadarnică. Placa s-a desfăcut vertical în două jumătăți, ca și prima, și jumătățile s-au învârtit încet în jurul unor invizibile balamale.

Atunci am intrat în cea de-a treia și ultima cameră.

Avea aceeași înălțime, dar era aproape dublă ca lățime și lungime.

Fascicula îngustă a lanternei mele lumina bine, dar pe o rază mică.

Nu vedeam alteeva pe sol decât niște stropituri albe.

Și deodată, prietene, mi-a înghețat inima. Mi-era o frică! În colțul din stângă mi-a sărit în ochi o grămăjoară de o formă stranie, de culoare albă.

Nu mă puteam ține să nu mă apropii, dar cu cât mă apropiam, cu atât pofta de a fugi devenea mai irezistibilă; murmuram, clănțănind din dinți: «E o halucinație, visez, știu prea bine că visez. Nu sunt la Hanovra ci la Lautenburg în palat. Alături se află doctorul Cyrus Beck, care lucrează. Mai este și un gardian de noapte. Mai este și Ludwig, valetul meu. Mai este și maiorul Kessel, atât de bun, atât de curajos…»

La picioarele mele se afla acum un strat de var alb. Am îngenuncheat, mai bine zis, am căzut în genunchi în fața lui.

Niște ciudate rămășițe, informe, albite, înfricoșătoare îi dădeau stratului niște contururi zgrunțuroase. În starea groaznică în care eram, mă întreb cum de-am mai avut puterea să apuc una, s-o pipăi, s-o privesc…

Totuși, am făcut-o. Am luat în mână un os, tibia de la piciorul drept, m-am uitat la el, l-am palpat…

Și atunci, simțind pe os, la mijloc, o umflătură circulară, urma unei vechi fracturi, am scos un țipăt de groază.

*

Cum de-am putut în dimineața ceea să mai predau ducelui Joachim lecția de istorie, mă mai întreb și astăzi. Ocoleam oglinzile de teamă de a le vedea resfrângându-mi obrazul prea răvășit.

La ora unsprezece, mă aflam în budoarul marei ducese.

Melusina, pe care bătrâna cameristă rusă se dusese s-o anunțe, sosi destul de repede; am simțit, după surpriza și hazul care i se citeau pe față, cât de neobișnuită i se părea vizita mea la acea oră.

— Vrei s-o vezi pe marea ducesă, dragul meu! Ești foarte sigur de dumneata. Mă rog, dacă vrei… Pe de altă parte însă mă gândesc că dacă stărui atâta trebuie să fie…

În timp ce vorbea, trase deoparte perdelele. O rază de soare mă izbi drept în obraz. Ea mă zări atunci așa cum arătam și abia putu să-și stăpânească o exclamație.

— Mă duc s-o caut, spuse ea cu simplitate.

Venisem acolo ea un somnambul, împins de forța evenimentelor din timpul nopții. Când rămăsei singur, vizita mea mi se păru o nebunie. Oare nu voi apărea chiar ca un dement, așa cum cu câteva secunde mai înainte, mă întrebasem dacă nu cumva am înnebunit de-a binelea? Și ce părere are să-și facă Aurora după ce-i voi povesti ciudata mea aventură? «… să fie smulsă gândurilor sale negre, acelui dezechilibru moral, care este fatal sănătății sale fizice.» Fraza aceasta îmi revenise în minte. Asta îmi ceruse marele duce Frederic August să încerc în ce-o privește! Într-adevăr, este un mod ciudat de a mă achita de această misiune. Aveam poftă s-o iau la fugă.

Dar marea ducesă tocmai intra.

Era în dimineața aceea de o veselie pe care nu m-aș fi gândit că voi avea tăria să i-o tulbur.

— Ei, prietene? mă întrebă că. Cărei întâmplări îi datorez plăcerea de a te vedea? Ți-ai schimbat orariul? Sau te-ai decis de azi înainte să-mi consacri diminețile dumitale?

Obrazul meu răvășit făcu asupra ei aceeași impresie care a avut-o și asupra Melusinci.

Mă luă de braț și mă așeză pe un divan alături de ea.

— Era să cazi când te-ai așezat, spuse ea cu gravitate. Melusina, dă-mi cutiuța albastră.

Era o cutiuță minusculă îmbrăcată în peruzea. Ce revulziv barbar o fi conținând? Când Aurora mi-a dat-o să miros am tresărit ca la contactul cu un acumulator.

— Ei, ți-e mai bine acum? mă întrebă ea.

Și adăugă:

— Când o să poți ai să vorbești! Noi o să te ascultăm.

Tot ce-ai aflat adineaori de la mine, i-am povestit atunci, de la primele mele investigații cu privire la pățania lui Koenigsmark până la lovitura finală de teatru, la coborârea mea în cavoul din sala Armurilor și la lugubra descoperire pe care am făcut-o acolo.

Ea mă ascultă eu un admirabil sânge rece, până la capăt, fără să scoată un cuvânt, schimbând numai câteodată o privire eu Melusina, o privire mai mult de surpriză decât de emoție.

După ce am terminat, a stat o clipă fără să scoată un cuvânt, apoi mi-a spus calmă:

— E foarte pasionantă povestirea dumitale. Dar să nu te miri când am să-ți spun că nu m-a emoționat în mod deosebit. Un singur lucru, trebuie s-o mărturisesc, e puțin deconcertant și anume că ai găsit la Lautenburg un schelet exact în același loc unde se găsește unul în palatul din Hanovra. Dar ce dovedește asta, admițând că nu-i vorba de o moarte naturală, alteeva decât că bătrânii duci din Lautenburg nu aveau pentru viața omenească mai mult respect decât vecinii lor din Hanovra? Bănuiam eu, și nu sunt din cale afară de tulburată.

— Și pe mine, doamnă, nu prezența scheletului m-a tulburat atât de tare, i-am răspuns.

— Atunci ce? mă întrebă ea cu o figură disprețuitoare pe care și-o lua îndată ce își închipuia că cineva voia să-și arate superioritatea față de dânsa.

— E că, i-am răspuns, fără menajamente, dar cântărindu-mi vorbele, am avut în mâinile mele tibia dreaptă a scheletului ascuns acolo și tibia această poartă pe fațeta externă, la mijloc, sutura unei vechi fracturi.

Aurora se ridică în picioare. Își apăsă cu mâinile fruntea acoperită deodată de o paloare mortală. Ochii ei ficși se făcură imenși. Țipă:

— Ești nebun! Ești nebun! Melusina, spune-i și tu că-i nebun.

Domnișoara de Graffenfried se repezi la marea ducesă care căzuse țeapănă, leșinată pe divan. Pleoapele i se întredeschiseseră. O spaimă de nedescris se citea în ochii ei.

— Nebun, nebun! strigă din nou. E la Sangha, am scrisorile, e la Sangha.

Și țipa cu glas înspăimântător:

— La Sangha! La Sangha!

Am făcut ceea ce credeam că trebuia să fac, i-am șoptit Melusinei, în timp ce-o ajutam să caute cutiuța albastră, ca s-o dea stăpânii sale.

Îmi aruncă o privire pătrunzătoare, spunându-mi parcă (admirabilă fată!):

— Nu-i nevoie să vă scuzați, sunt convinsă. Să nu vă fie teamă, adăugă cu jumătate glas. Febră cerebrală i-a lăsat o extraordinară impresionabilitate. De astă dată a avut și motive. Dar uitați-vă, își revine.

Aurora deschise din nou niște ochi mirați. Ne văzu pe amândoi aplecați asupra ei și își aminti despre ce-i vorba. Trebuia să fi fost în privirea mea o anxietate incredibilă, îmi zâmbi și-mi întinse mâna pe care i-o acoperii de sărutări.

— Scuzați-mă, copiii mei, că v-am speriat, murmură ca. Buna mea Melusina e totdeauna la post când e nevoie de ea, și dumitale, prietene, îți mulțumesc.

— Să nu fiți supărată pe mine, vă rog!

Ea dădu din cap, zâmbind, și-mi răspunse printr-o frază în limba rusă:

— Ciorile se pot supăra pe soare care face să lucească țeava puștii?

Și adăugă:

— Melusina, anunță că ia dejunul cu noi.

Era o favoare deosebită de a sta la masă cu Aurora. Până atunci numai Melusina fusese socotită demnă. Nu avea să treacă mult până să aflu, în detrimentul meu, cât de imensă era această onoare. Până atunci, îmi închipuisem că-i o nouă dovadă a importanței revelației mele.

Ai putea crede că atmosfera din cursul dejunului s-a resimțit cumva din pricina evenimentelor care se petrecuseră. De loc; datorită veseliei Aurorei, deși cam nefirească, a fost o masă însuflețită până la capăt. Mi-a vorbit mereu de alte și alte lucruri. Îi admiram stăpânirca de sine, cu atât mai mult cu cât eram în posesia unui secret destul de important care o putea determina să și-o piardă. La ora aceea, când m-așteptam la precipitarea unor evenimente dintre cele mai grave, mă lăsam în voia considerațiilor, îmi plăcea să mă gândesc cât de indispensabil devenisem trufașei prințese, care, cu cinci luni în urmă, avea aerul că nu știe nici măcar că exist.

Când s-a servit cafeaua, Melusina s-a ridicat.

— Unde te duci? întrebă marea ducesă.

— Să anunț că nu veți mai face vizitele dumneavoastră de azi după-amiază, răspunse ea.

— Te înșeli, spuse Aurora, zâmbind. Sunt mai tare decât toate astea. Dimpotrivă anunță că mașina trebuie să fie gata la ora patru și nu la cinci.

— La ora patru?

— Da, deoarece vreau să am câteva ore de liniște, înainte de miezul nopții, când mă voi întâlni cu dumnealui, răspunse ea.

Melusina și cu mine ne uitarăm la ea.

— Te miră, continuă Aurora. Consideri că cele spuse de dumneata sunt interesante sau nu? Eu mă gândesc că un om poate avea o halucinație. Dar doi oameni, e mai puțin probabil. La miezul nopții voi bate la ușa dumitale. Va fi momentul să-ți arăți știința cu privire la broaștele secrete. Ne-am înțeles, nu-i așa? Și acum, du-te, Melusina, să comanzi mașina pentru ora patru, pentru că până acum am amânat de două ori vizita anunțată bunei doamne primărese a Lautenburgului. N-am să-mi mai calc cuvântul și a treia oară.

Era atâta autoritate în acea poruncă încât Melusina ieși, nu fără a-mi fi aruncat înainte o lungă privire rugătoare.

— Sărmana mea prietenă, spuse marea ducesă, cu această privire m-a încredințat mâinilor tale. Orice ar fi, nu-i așa, ne vedem la miezul nopții?

— Doamnă, îi răspunsei eu cu hotărâre, voi face ce va voi alteța-voastră. Nu numai că vă înțeleg, dar vă și aprob. Îngăduiți-mi totuși să vă atrag atenția asupra a două lucruri: în primul rând că ar fi mai rațional să vin eu să vă iau în loc să riscați să vă întâlnească cineva pe culoarele castelului; în al doilea rând, că la miezul

nopții trece garda, care s-ar putea să vină puțin înainte și că e preferabil să evitați orice ar putea să ne tulbure în acțiunea noastră atât de delicată.

— Fie, răspunse că, și atunci?

— Atunci, cu încuviințarea dumneavoastră, voi fi aici la ora zece și jumătate. O oră o prea deajuns. Și domnișoara de Graffenfried care va rămâne în apartamentele dumneavoastră va fi însărcinată să-i întâmpine cum se cuvine pe eventualii inoportuni.

Ea zâmbi:

— Dacă faci aluzie la Hagen, om rău și răzbunător ce ești, te previn că e invitat astă seară de membrii cercului său, la un chef, pentru care orice bun german ar sacrifica-o până și pe Lorelei.

— Hagen sau alteineva, replicai eu jignit, e mai bine să prevedem totul.

— Ai dreptate, frățioare, spuse ea cu seriozitate. Prin urmare la ora zece și jumătate te voi aștepta.

*

După ce m-am întors de la masă în camera mea. Mi s-a părut că niciodată nu va mai veni momentul când va trebui să mă duc la marea ducesă.

Sună. În sfârșit, ora zece, apoi sfertul. Am coborât încetișor și am întredeschis ușa bibliotecii. Mare noroc! Nu era lumină. Dacă lui Cyrus Beck i-ar fi venit în noaptea ceea nefericita idee de a lucra acolo, ar fi trebuit să luăm totul de la început.

Sună și jumătatea, n-aveam nevoie nici de două minute ca să străbat grădina. Nu eram în întârziere.

Deschisei ușa dinspre parc. O adiere rece mă învioră. Când o închisei, tresării: cineva îmi puse mâna pe umăr, în același timp, auzii un glas:

— Domnule profesor Vignerte, e o adevărată fericire că vă întâlnese!

Era locotenentul von Hagen.

Noaptea era neagră și nu ne puteam vedea. Mi se părea că mâna pe care o pusese pe umărul meu tremura puțin. Deodată îmi recăpătai siguranța.

— Vă credeam la popotă, îi spusei.

— Trebuia să mă duc, îmi răspunse el. Dar îți mai schimbi câteodată planurile. Sunt sigur că și dumneavoastră ați avut intenția să vă petreceți toată noaptea lucrând în cameră. Și totuși sunteți aici.

— E o atmosferă atât de apăsătoare azi noapte. Aș fi vrut să iau puțin aer în grădină.

— În aceste condiții, cred că n-ați avea nimic împotrivă să vă însoțesc și eu.

De astă dată descoperii în tonul său o ironie și o insolență care mă siliră să joc cu cărțile pe masă.

— Vă sunt recunoscător pentru amabila dumneavoastră atenție, domnule locotenent, dar nu vă voi ascunde că prefer să fiu singur.

El rânji:

— Chiar singur de tot?

Când sună trei sferturi îmi veniră furiile. Imbecilul ăsta are să dea totul peste cap?

— Ce vreți să spuneți? îl întrebai enervat.

Înțelegeam că scopul lui era să mă scoată din sărite.

— Domnule profesor, îmi răspunse el, în Germania există un lucru sfânt. Cuvântul nostru de onoare. Îmi place să cred că în Franța e la fel. Vă las în pace. Dar înainte de a ne despărți puteți să-mi dați cuvântul de onoare că nu vă întâlniți azi noapte cu marea ducesă Aurora?

Mă trecură fiori. Până la ce punct omul acesta era la curent cu tot ce se întâmpla în castel? Totuși, și de astădată, m-am stăpânit.

— Domnule von Hagen, unul din romancierii voștri, un anume Beyerlein, a scris Retragerea, un roman destul de prost. Ei bine, suntem pe cale, noi doi, să jucăm scena cea mai ridicolă din acel roman, cu singura deosebire că nu-i vorba de fața unui sergent de cavalerie, ei de suverana voastră, marea ducesă de Lauten-burg-Detmold. Și mă mir…

— Știu, îmi răspunse cu o voce răgușită. Și de aceea vreau…

— Ce vreți? Spuneți! Să terminăm o dată!

— Să vă ucid, domnule profesor.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că o iubiți și pentru că…

Bietul husar roșu scoase un suspin. Mâna eu care mă ținea de braț avea un tremur spasmodic.

— Pentru că?

— Pentru că vă iubește.

Acum, mai că mi se făcuse milă de el. Dar marea ducesă mă aștepta,

— Sunt la dispoziția dumneavoastră, începând de mâine, oricând veți voi.

— Mâine, spuse el cu amărăciune. Vă gândiți, prin urmare, că vă las să mergeți la ea? Vă așteaptă: adineaori nu mi-ați răspuns imediat la întrebare. Nu, domnule, nu. Ci acum, imediat.

Asta le întrecea pe toate. Cu o violență neobișnuită, mi-am tras brațul și l-am împins cât colo pe locotenent… Era să dea cu capul de zid.

A tras sabia din teacă.

Mă simțeam destul de puternic că să-i smulg sabia și s-o întorc împotriva lui, ca să mă țină minte. Dar s-ar fi putut să mă rănească. Oricum, s-ar fi iscat gălăgie, scandal. Și nu trebuia.

— Domnule von Hagen, i-am spus: cu glasul scăzut. Ascultați-mă. Felul cum îmi vorbiți și faptul că-mi căutați ceartă sunt semne că o iubiți, o știu, pe marea ducesă.

— Domnule, răspunse el mânios, vă interzic…

— Ascultați-mă atunci, i-am spus pe un ton nerăbdător și autoritar care îl impresiona. O iubiți, vă repet. Ei bine, fac apel atât la dragostea dumneavoastră cât și la loialitatea de soldat: marea ducesă Aurora, această adorabilă femeie, trece în noaptea asta printr-un mare pericol. Fiecare minut, fiecare secundă pe care mă faceți s-o pierd aici mărește pericolul, mă înțelegeți, pot să vă dau cuvântul meu de onoare că așa este.

Văzui că am nimerit la țintă.

— Ce vreți să spuneți, domnule? murmură el înfricoșat. Un mare pericol?

— Da, domnule von Hagen. Întoarceți-vă imediat acasă, nu vă culcați. Poate că Aurora de Lautenburg va avea nevoie în noaptea asta de serviciile dumneavoastră.

El șovăi, apoi hotărându-se:

— Bine, domnule, ne-am înțeles, mă duc acasă. Dar nu uitați că dacă m-ați înșelat…

— Cât despre asta, nicio teamă, răspunsei cu. Dar vă rog ca întâlnirea pe care ați propus-o adineaori, s-o amânăm, dacă vreți, pe mâine dimineață. Dorința mea de a ne întâlni e tot atât de vie ca și a dumneavoastră.

— Așadar, pe mâine, spuse el înclinându-se. La ce oră?

— La ora șase. Lângă podul Meilleraie. E un loc liniștit, și Melna e aproape.

— Și ce armă?

— Gândiți-vă dumneavoastră. Las totul la voia dumneavoastră.

Spuserăm amândoi în același timp:

— Și bineînțeles nimeni în afară de noi…

Luă o poziție țeapănă, mă salută milităreşte și se pierdu în noapte.

— În sfârșit. Murmurai cu cu un suspin de ușurare.

În clipa când am intrat la marea ducesă, suna unsprezece.

*

Ea m-aștepta singură în buduarul ei, în picioare, și era puțin palidă.

Când m-a văzut, a citit desigur pe obrazul meu că se întâmplaso ceva neobișnuit, căci nu m-a întrebat de ce am întârziat. M-a întrebat numai:

— Nimic grav?

— Nu, doamnă, nimic. Dar să plecăm repede, e tocmai timpul…

Când ajunserăm la ușa scării, se deschise cea de la camera Melusinei și domnișoara de Graffenfried apăru în prag.

— Chiar așa de repede?

— A, da! exclamă Aurora. Nu le-am anunțat că s-a fixat cu o oră mai de vreme. Nu-ți fie teamă, scumpa mea. Rămâi aici și vezi să nu intre nimeni. Ne vom întoarce înainte de miezul nopții.

Și o sărută pe frunte.

Plină de spaimă, eu lacrimi în frumoșii ei ochi negri, domnișoara de Giaffenfried îmi apucă mâinile.

— Jurați-mi că nu i se va întâmpla nimic, mă rugă ea. V-o încredințez dumneavoastră.

— Haide, haide, spuse Aurora, să ne grăbim, stinge lumina pe scară.

Coborârăm în Întuneric.

Ajunși la palierul de mijloc, simții mâna marii ducese strângându-mă de braț. Nu tremura, nu, v-o jur.

— Ești înarmat? mă întrebă.

— Nu.

— Ești un copil, murmură ca, și în același timp simții mâna ei în buzunarul hainei mele, lăsând să cadă ceva greu.

— E un browning și încă unul bun. La prima ocazie, nu șovăi, servește-te de el împotriva oricui. Am să-ți dau eu însămi exemplu.

Sosirăm la piciorul scării. Ea mergea înainte, și tot ea deschise ușa.

— Ce s-a întâmplat? întrebai eu.

Rămăsese locului, astupând intrarea. Îi scăpă o surdă exclamație.

— Ei! ți-am spus eu! E tare, tare de tot!

— Ce este? o întrebai speriat.

O imensă lumină roșie cuprinsese orizontul, în partea din dreapta. Jumătate din castel ardea.

Pe fundalul de flăcări, tisele din parc se detașau ea niște conuri de umbră. Apa din bazinul Persefonei avea un luciu negru și purpuriu.

— Dar cine a putut să-i spună că vom veni aici în noaptea asta? repeta marea ducesă. Nu eram docât trei care știam: eu, tu și… ea.

Contemplarăm o secundă tragicul spectacol. Începuse larma în palatul surprins la primul lui somn.

— Hai, spuse Aurora. Trebuie să vedem.

Apropiindu-ne, dădurăm peste Hagen. Venea ca un nebun, prăvălindu-se pe scară din aripa dreaptă a palatului.

— Dumneavoastră, dumneavoastră! strigă de bucurie, recunoscând-o pe marea ducesă. Ah! ce frică mi-a fost! Cât sunt de fericit!

Și-i sărută mâinile nebunește.

— Iertare, iertare, bolborosi el, adresându-mi-se mie.

— Rămâneți cu ea, îi strigai eu. Și pornind repede, intrai în sala de festivități.

— Unde se duce? strigă Aurora. Opriți-l!

Dar ajunsesem departe. Străbătând sala de festivități, pătrunsei în partea dreaptă a castelului. Stânga era în flăcări, biblioteca și, firește, sala Armurilor.

Ce trebuia să fac? Nici eu nu știam prea bine. Mă împingea una din acele forțe care nu te lasă să rațonezi. Mai târziu, am încercat să-mi analizez gestul. Aveam în cameră bani, hârtii, câteva scrisori de la mama, tot ce era legat de viața mea, desigur, și totuși, nicio secundă, n-am avut impresia că pentru astea am înfruntat pericolul.

Prin coridorul primului etaj, la capătul căruia se afla ușa de intrare în apartamentul meu, se învolburase un enorm vârtej de fum, în care zburătăceau seanței roșii.

M-am încrucișat eu Kessel, care cobora.

Îl auzeam strigându-mi:

— Unde vă duceți? se aprinde scara. Arde coridorul! Dar eram departe.

Îmi scosei surtucul și mi-1 înfășurai în jurul capului. Cum de-am ajuns la ușa camerei mele nu știu. Îmi amintesc numai că atingerea broaștei mi-a ars degetele.

Zadarnic încercam s-o deschid. Cheia se învârtea normal în gaura broaștei. Ușa rezista însă.

Atunci am zărit o bară groasă de fier vârâtă cu un capăt în ușă și cu celălalt în zid.

— Ah! și fereastra mea care e tocmai deasupra Melnei…

Nu tremuram. Înțelegeam acum. Știam ce voisem să știu..

— Ah! Monseniore, credeați că mai sunt în camera mea, nu-i așa?

Pentru întoarcere nu mi-a trebuit decât un minut. Când am pus piciorul pe ultima treaptă a scării, un formidabil trosnet răsună. Partea superioară a scării și tot coridorul se prăbușiseră.

Când, înspăimântat, cu ochii înroșiți, ajunsei aproape de marea ducesă, se formaseră deja numeroase grupuri în parc. Lângă ea și Hagen, stătea un bărbat înalt. Era marele duce.

— Domnule Vignerte, exclamă el bucuros, zărindu-mă, ce greutate mi-ați luat de pe inimă! Veniți de departe?

— De foarte departe, într-adevăr, îi răspunsei clătinându-mă.

— Sprijiniți-1, îi strigă Aurora lui Hagen.

Și micul husar roșu o ascultă.

— Atenție! strigă deodată marele duce. De asta mă temeam eu!

Trăgându-și soția după el, se dădu înapoi vreo zece metri. Toată lumea, uluită, îl imită.

O flacără imensă, violetă și aurie, se ridica spre cerul înroșit, urmată de o înspăimântătoare explozie. Se văzură zidurile castelului aplecându-se, oscilând, apoi căzând grămadă cu un zgomot năpraznic.

În jurul nostru ploua cu dărâmături de tot felul, moloz, bucăți de jăratec, țigle, bârne aprinse.

Lângă noi, căpitanul Müller, care se apropiase puțin de foc, fu lovit de o bârnă arzândă. Îl văzurăm prăbușindu-se cu capul însângerat.

Sărise în aer laboratorul profesorului Cyrus Beck.

Pompierii, sosiți aproape instantaneu, făcură eforturi să localizeze incendiul. Îndărătul nostru, în curtea de onoare, se auzea o larmă surdă, produsă de bocănitul trupelor din garnizoană care soseau în pas gimnastic.

La ora unu, focul fusese stăvilit. La ora unu și jumătate, începu dezgroparea primelor cadavre.

Pe la ora două, cerul se acoperi de o lumină galbenă, încetișor, începură a se ivi zorii.

În clipa ceea, trecură pe lângă grupul nostru, patru soldați, ducând o targă în care am putut recunoaște trupul îngrozitor desfigurat al profesorului.

Marele duce se aplecă, îl privi, apoi aruncând înapoi cearșaful pe rămășițele hidoase, murmură:

— Cu nebunul ăsta bătrân era sigur că așa se va întâmpla într-o zi!

Acesta a fost discursul funebru ținut la moartea profesorului Cyrus Beck, de la Universitatea din Kiel.

*

Marca ducesă, Melusina și cu mine ne îndreptarăm spre aripa stângă a palatului. Era cam pe la ora șase. Ziua se anunța a fi foarte călduroasă. Un soare purpuriu venea să lumineze urmele dezastrului.

Melusina ni se alăturase de cum a început incendiul. Până la ora ceea o ajutase pe marea ducesă să îngrijească pe pompierii și soldații răniți, care fuseseră aduși în sala de festivități.

Aurora înainta, fără să scoată un cuvânt, iar noi înșine împovărați de prea multe gânduri, îi respectăm tăcerea.

Deodată, ridică ochii, și, zâmbind, marea ducesă îmi arătă ceva pe cerul limpede, deja albit de lumina zilei.

O păsărică, venind dinspre răsărit, trecea deasupra capetelor noastre. Zbura împiedicat, se înălța, recădea, ca unele păsărele, cu aripi scurte, cum sunt prepelițele și potârnichile.

Dispăru înspre stânga, în fundul grădinii engleze, de pe malul Melnei.

Încă una și apoi încă una trecură și dispărură în același loc. Apoi veniră succesiv vreo douăzeci.

— Primii sturzi, spuse Aurora. Zboară spre scorușii de pe malul Melnei.

Ajunseserăm în fața apartamentelor ei.

— Sărmana mea Melusina, spuse ea cu o expresie cam ciudată, așa-i că nu mai poți? Du-te și te odihnește puțin. Eu mă retrag în vizuina mea verde, voi încerca să mă distrez cu păsărelele alea.

— Aș putea veni și cu, răspunse Mclusina.

— Nu, nu, ripostă marea ducesă. Mă însoțește Vignerte. Avem ceva de vorbit. Iar ție îți poruncesc să te odihnești. Numai să-mi trimiți jos pușca și cartușele. Împrumut-o pe-a ta lui Vignerte; pușca lui e îngropată sub ruinele castelului.

Și deoarece tânăra fată mai stăruia încă să ne întovărășească, Aurora îi spuse cu brutalitate:

— Pleacă!

Melusina ne părăsi. Părea într-adevăr sfârșită de oboseală. Și emoție.

O luarăm pe un drum ocolit pentru a nu speria sturzii, și ajunserăm la pavilionul verde unde avusesem prima întrevedere cu marea ducesă de Lautenburg. Deasupra gardurilor de scorușI, se vedea uneori înălțându-se un sturz, și apoi, liniștit, lăsându-se jos, ca și cum ar fi stat de pândă.

Când intrarăm în încăperea verde, mă gândeam că ar fi trebuit să facem un fel de găuri, ca de metereze, pentru că pădurea era aici extraordinar de deasă și frunzișul ne înconjura cu un zid răcoros aproape opac.

Marea ducesă nu părea preocupată de așa ceva.

Tot timpul drumului păstrase o tăcere deplină. I se citea pe față o hotărâre nestrămutată. Nici eu nu vorbeam. Ce-aș fi putut spune? Și apoi, nu aveam aceleași gânduri în acele clipe tragice? La ce bun să ni le împărtășim unul altuia?

Deodată expresia împietrită care-i contractase trăsăturile își pierdu puțin din duritate. Începu să vorbească, pe șoptite. Eram într-adevăr uluit de această ciudată convorbire, de ideea nu mai puțin ciudată de a veni aici, într-un asemenea moment, să vânăm păsărelele, de ale căror obiceiuri îmi povestea acum.

Stătea cu pușca încărcată pe genunchi și-mi vorbea, cu un zâmbet straniu pe buze; mi-era teamă în clipele acelea că evenimentele din noaptea trecută au avut o influență fatală asupra minții sale.

— Sturzii-de-vâsc! Știi, desigur, că sturzii de vii sunt mari. Ei trec mai devreme. Sunt păsările greu de vânat; contrar aparențelor, sunt foarte viclene. Le simți că-s pe aproape, ca în clipa de față, dar nu le vezi, mai mult le ghicești. Trebuie să tragi în direcția în care presupui că sunt. M-am obișnuit cu ele. Așa încât dacă-ți spun: trage, arătându-ți direcția, tragi, fără să te gândești la țintă. Apoi, când te duci acolo, găsești jos un sturz.

Vorbea cu glasul scăzut. Și glasul îi deveni șuierător. Cu brațul întins îmi arătă un punct, în frunzișul des al carpenilor, de unde venea un zvon imperceptibil.

— Trage, porunci ea. Trage odată!

— Dar nu văd bine, spusei cu deconcertat.

— Stângaciule, murmură ea. Am să trag eu.

Puse pușca la umăr și trase.

O detunătură, și apoi un strigăt înfricoșător, cumplit! Tremuram așa cum tremurau crengile atinse în trecerea lor de alice.

Sprijinindu-se de țeava fumegândă, marea ducesă îmi spuse cu un zâmbet șters:

— Du-te de vezi…

Mă clătinam; dar m-am supus și am trecut prin desișul de carpeni.

Îndărătul carpenilor, într-un lac de sânge pe care-1 sorbea pământul, cu obrazul literalmente sfârtecat de ploaia alicelor, pe care le primise de la mică distanță, Melusina de Graffenfried se zvârcolea în spasmele agoniei.

— Ce nenorocire îngrozitoare! exclamai eu cu glasul stins.

Marea ducesă se apropiase.

Melusina avea un ochi crăpat, iar celălalt o privea fix pe Aurora cu o expresie de spaimă nebună și suferință.

Aurora se uită la ea, rece, și șopti cuvintele prințului Hamlet, după uciderea lui Polonius:

— «Aș fi vrut să fi fost cineva mult mai puternic.»

Într-un horcăit înfiorător, Melusina își dădu sufletul. O clipă, marea ducesă rămase nemișcată. Trăsăturile feței erau de o duritate implacabilă, care mă înfricoșa. Se uita fără un fior în ochiul sticlos ai moartei îndreptat spre ea.

— Să ne întoarcem, spuse, în sfârșit. Trebuie să anunțăm la palat această nouă nenorocire.

Îmi luă din mâinile tremurătoare pușca mică, fin încrustată, a domnișoarei de Graffenfried și o puse alături de cadavru.

Apoi plecă, pășind agale, după ce-mi făcuse semn să rămân.

Singur lângă moartă, nici nu îndrăzneam s-o privesc. Unde-i, Dumnezeule, frumosul ten mat, ovalul obrazului, ochii languroși? N-a rămas decât un amestec oribil de sânge, țărână și păr.

Respingătoare insecte verzi roiau deja în jurul jalnicelor rămășițe. Am tăiat o ramură de nuc, toată înfrunzită, și m-am apucat să le alung așa cum plăcintăresele din bâlciurile noastre alungă cu o măturică de hârtie muștele din galantar.

Marea ducesă se înapoie îndată. Era însoțită de doamna von Wendel, de două sau trei doamne de la curte, și de camerista Melusinei, care plângeau. Aurora, menținându-și stăpânirea de sine, dădea ordine. Trupul Melusinei, întins pe o targă, fu dus la palat.

Pc când ne îndreptam spre palat, îl văzurăm pe marele duce venind în întâmpinarea tristului cortegiu. Îi vizitase pe răniții din cursul nopții, când fusese încunoștiințat de noua nenorocire care lovise curtea din Lautenburg.

Venea repede, vădit emoționat.

— Vai, doamnă, spuse el strângând mâna marei ducese, ce accident regretabil!

— Întâmplarea, domnule, aduce asemenea nenorociri inevitabile, răspunse ea eu o gravitate demnă de admirat.

— Dar cum de a putut surveni așa ceva?

— Știu eu, domnule? răspunse Aurora. La drept vorbind nu știu mai mult decât știți dumneavoastră despre cauzele incendiului de azi noapte.

Lovitura era directă: marele duce nu lăsă capul în jos.

— Aveți dreptate, ce importă cum, când tristul rezultat nu-i decât prea real. Îngăduiți-mi să fiu alături de dumneavoastră pentru a deplânge nemărginita pierdere pe care ați suferit-o prin moartea domnișoarei de Graffenfried.

— Nemărginită, într-adevăr, domnule, răspunse Aurora, și mă grăbesc să vă mulțumesc, deoarece, grație dumneavoastră, pierderea nu-i cu totul ireparabilă. Ați avut cumva o tristă presimțire a celor întâmplate, în ziua când v-ați decis să-mi puneți la dispoziție un al doilea confident în persoana domnului Vignerte?

Frederic August își mușcă buzele. Dar răspunsul său a fost teribil.

— Știu, doamnă, că dați o înaltă apreciere serviciilor aduse de domnul Vignerte, și vedeți cât sunt de încântat. Dacă sfârșitul îngrozitor al domnișoarei de Graffenfried mă afectează totuși atât de mult, în ceea ce vii privește, este pentru că știu că sunt unele cazuri în care o femeie o de neînlocuit.

Războiul cu înveninatele amabilități dintre aceste două ființe îmi stârnea o înfricoșătoare impresie. Kessel, domnul von Wendel, toți ceilalți care erau de față, nu-și puteau imagina întreaga tragedie. Eu mă simțeam în același timp mândru și îngrozit că le cunoșteam tainele. Amintirea domnului Thierry îmi fulgeră prin minte. Îi promisesem că niciodată nu voi lăsa să fiu amestecat în treburile intime ale suveranilor Lautenburgului!…

Nu știam ce să admir mai mult, teribila curtoazie a marelui duce sau trufia rece a marei ducese. După

săgeata otrăvită cu care o primise, mă temeam o clipă că am s-o văd clătinându-se, că-şi va pierde calmul. Dar nu, riposta ei a fost superioară atacului.

— De neînlocuit, ați spus, domnule. Nu la gândul că o va putea înlocui pe Melusina, v-am cerut să-l lăsați pe domnul Vignerte la dispoziția mea. Dimpotrivă, mă bizui pe devotamentul său pentru a mă ajuta să păstrez cât mai vie amintirea scumpei noastre moarte, și a evenimentelor din această tragică zi.

Și adăugă:

— Domnul Vignerte nu mai are locuință, în urma incendiului. Cred că veți socoti că-i bine să-i acord de azi înainte ospitalitatea mea.

Marele duce sc înclină.

— Să fie după voia dumneavoastră, doamnă. De s-ar putea numai că această tovărăşie să vă aducă puțină alinare atât de necesară sănătății voastre morale, după grelele încercări la care voința Atotputernicului a binevoit să ne supună.

Apoi s-a despărțit de noi.

În budoarul marei ducese, transformat în capelă, între lumânări și pocale, în care fumega tămâie, racla Melusinci dispărea sub o avalanșă de trandafiri și stânjenoi circazieni.

Aurora ar fi vrut să rămână singură cu mine ca să-și priveghoze prietena moartă. Trebuia să fi văzut cum îi primea pe cei care veneau timid să-și ia bun-rămas de la defunctă.

Învești mântată într-o tunică armenească neagră, recita cu glasul scăzut frumoasele rugăciuni ortodoxe.

Nu închisesem ochii de două zile. Cam pe la miezul nopții, extenuat, frânt, am ațipit în fotoliu.

Când am deschis ochii, marea ducesă stătea lângă mine în picioare. În lumina înaltelor făclii umbre estompate jucau lin pe obrazul ei.

Cu mâna pe fruntea mea și zâmbind trist, murmură:

— Ești frânt de oboseală. Du-te și te culcă, prietene, bietul meu prieten, de care m-am putut îndoi cândva.

Slăbiciune a puterilor omenești! Somnul mi-a răpit această noapte, pe care aș fi putut s-o petrec lângă ea, în mireasma ațâțătoare a florilor funebre, în această atmosferă din jurul sicriului, de la care te poți aștepta la orice.

M-am culcat în camera domnișoarei de Graffenfried. Bătrâna servitoare idioată schimbă cearșafurile moartei, bombănind.

*

Marți, în 28, avură loc funeraliile Melusinei. Marele duce, marea ducesă și ducele moștenitor urmară, pe jos, carul funebru, ale cărui flori înmiresmate de Daghestan ascundeau linţoliul alb.

Mă pierdeam prin mulțimea de ofițeri și funcționari ai palatului, de notabilități ale Lautenburgului. Un escadron al regimentului 7 husari, sub comanda marei ducese, dădea onorurile. Clopotul catedralei – care suna din porunca marelui duce – ritma, cu dangăte surde și rare, pașii în care înainta cortegiul.

Un bătrân înalt, cu obrazul ascetic ca al lui Moltke, într-o redingotă de modă veche, cu falduri lucioase, mergea în față, însoțit de un locotenent, cu o figură mohorâtă și gravă, în uniforma albastră a husarilor din Brunswick; erau domnii Richard și Albrecht von Graffenfried, tatăl și fratele defunctei.

Când sicriul pătrunse în templul din Siegstrasse, mă trecu un fior prin șira spinării. Mi-era groază să mă gândesc că Melusina, cu trupul ei voluptuos căreia i s-ar fi potrivit atât de bine molateca pompă catolică, aparținea religiei reformate.

Nu intrasem niciodată într-un templu. E un locaș înfiorător. Nici lacrimile nu îndrăznesc să se arate de teamă să nu înghețe de îndată.

În niște vestminte ciudate de venerabil al unei loji masonice, atârnând pe trupul său costeliv, își făcu apariția într-un fel de amvon rulant pastorul Silbermann. Predică... Nu știu de ce alesese ca temă din Sfânta Scriptură episodul fiicei lui Jefte. Nimic nu era mai puțin potrivit pentru memoria nonșalantei domnișoare ce fusese moartă decât evocarea sacrificiului mohorâtei și asprei evreice.

Pastorul vorbi o jumătate de oră, cu strădania unui profesor de matematici, care demonstrează cele trei

cazuri de egalitate a triunghiurilor.

Când comentă celebra frază: Lovește sânul acesta care se descoperă pentru tine, ochii mei se opriră asupra marei ducese. O văzui că plânge.

De la templu plecarăm în automobile la gară. Coșciugul fu urcat într-un vagon, cu bietele flori care se și ofiliseră.

Când m-am întors la palat, am dat peste locotenentul von Hagen în galeria Oglinzilor, tot atât de pustie la ora cinci seara ca și la miezul nopții. Era palid și părea să-mi fi pândit întoarcerea.

— Domnule, îmi spuse în șoaptă, v-am așteptat alaltăieri două ore la podul Meilleraie.

I-am mărturisit că uitasem complet de mica noastră întâlnire. Eram sincer.

— Aș putea spera că în viitor n-o să mai aveți atât de regretabile uitări? murmură el cu aceeași blândețe.

Și îmi atinse ușor obrazul cu mănușa pe care o ținea în mâna dreaptă.

Mi-a fost greu să nu-i răspund cu o palmă zdravănă. Liniștea lui prefăcută m-a salvat.

— Domnule, mâine dimineața la ora șase voi fi la dispoziția dumneavoastră.

— Să stabilim, vă rog, de îndată, condițiile, îmi spuse el. Niciun fel de martori, nimeni, bineînțeles. Fiindcă dumneavoastră sunteți cel ofensat, ce armă alegeți?

Dacă aș fi fost mai puțin surescitat, întrebarea asta m-ar fi pus în mare încurcătură. Dar așa, n-am șovăit:

— Asta, i-am răspuns, scoțând din buzunar browningul marii ducese.

Își stăpâni un gest de surpriză.

— Poate că nu-i cu totul reglementar. Dar ce importă? Ne-am înțeles. Se trage de șapte ori, în voie, din clipa semnalului. Și în ce privește distanța?

— Zece pași, răspunsei eu, cu o totală nesocotință a celor spuse.

Zâmbi palid:

— Atunci, mergem la moarte! Fie, domnule, cum doriți.

Și mă părăsi.

Am găsit-o pe marea ducesă în camera ei. Nu mă mai întorsesem acolo de când sc întâmplase drama. Ea îmi făcu somn să șed, după care nu-mi adresă un cuvânt. Puțin câte puțin, ne învălui întunericul. Candelă din fața icoanei deveni purpurie. Guzla Melusinei zăcea încă pe covor. Aceleași gânduri ne cuprinseseră. Ele se îndreptau spre celălalt frumos instrument al voluptății care era acum pradă misterioaselor transformări din sânul pământului, și care de asemenea nu va mai vibra niciodată.

*

Când obișnuia să doarmă Aurora? Numai Melusina știa. Auzirăm păsărelele trezindu-se în zori. Piuitul brusc al cintezelor și al vrăbiilor urmă tristei cântări a privighetorii. Păsărele, vă voi auzi și mâine trezindu-vă?

Înțelesei că era timpul să plec. Rupând cu eticheta, i-am spus Aurorei:

— Îngăduiți-mi să vă părăsesc. Sunt obosit.

Mă privi dojenitor. Aveam impresia că se gândea: „Melusina nu era niciodată obosită.“

„Ah! dacă ar ști“, îmi spuneam eu. Și mă simții o clipă ispitit să-i povestesc totul.

Intrai în camera mea, pentru a ieși după câteva secunde și trecui, din precauție, prin curtea de onoare că să nu mă poată vedea de la fereastra ei.

Abia se făcuse ora cinci, când am ajuns la podul Meillcraic. Ora de răgaz care o aveam mi se părea o eternitate de fericire. Niciodată natura nu mi s-a părut atât de frumoasă, niciodată n-am iubit viața mai mult decât în clipele acelea, când mă gândeam că există riscul s-o sfârșesc.

Știam că Hagen era unul dintre cei mai buni mânuitori de sabie din garnizoană. Era o forță de mâna întâi și la pistol, iar în ce mă privește, pregătirea mea se mărginea la aceea că, în perioadele de instrucție ca ofițer în rezervă, trăsesem cu revolverul vreo două-trei duzini de cartușe.

Sprijinindu-mă cu cotul pe balustradă priveam la apele Melnei săltând printre stânci. Mici păstrăvi de

argint săreau din valurile înspumate. Îmi amintii de păstrăvii pescuiți cu zece ani în urmă, în vijeliosul râu Osso, între Laruns și Pont-de-Beon.

Încotro curgea râul acesta? Spre Ailor, care se varsă în Wesser, care la rândul său se varsă în Marea Nordului, care comunică cu Canalul Mânecii, braț al Atlanticului, care primește apele Adurului unde se varsă, aproape de albastrul târg Peyrehorade, râul Pad, îmbogățit cu apele torentului Osso. Păstrăviori germani, păstrăviori francezi! Gânduri puerile care te ajută, în clipele din fața morții, să te întorci înapoi pe firul vieții, să legi între ele epocile care se dislocă.

— Vă cer iertare, domnule profesor, că v-am făcut să așteptați. Dar încă nu-i ora șase.

Hagen! Nu-l văzusem venind. Aproape că nici nu mă mai gândeam la el.

Ne salutarăm.

— Am la mine tot ce ne trebuie ca să ne batem fără martori.

Scoase din buzunar un stilou și o hârtie.

— Browningul fiind arma aleasă, l-am adus și eu pe al meu. Putem trage armele la sorți, dacă doriți. Dar cred că-i inutil, modelul este același. Până atunci, vreți să-mi faceți onoarea să vă puneți semnătura aici?

Avusese grijă să întocmească un act, în numele meu și al lui, în care cei doi adversari recunoșteau dinainte că totul s-a petrecut în mod loial.

— În cazul în care s-ar întâmpla o nenorocire, asta îl cruță pe supraviețuitor de orice fel de neplăceri, crezu da cuviință să-mi explice.

Nimeni nu ar fi putut fi mai protocolar.

Eram curios să știu totuși cum va fi comandat focul. Nu m-am putut opri să nu-i mărturisesc nedumerirea mea.

El zâmbi plin de sine.

— Am prevăzut și asta, îmi răspunse.

Și scoase dintr-un pachet un ceas deșteptător.

— L-am pus să sune la ora șase și zece, mă preveni el. Puteți verifica. Când sună, tragem, având facultatea de a schimba locul. De altmintrelea e menționat în procesul-verbal.

Mă întrebam ce predomină realmente în procedeul acesta: tragicul sau ridicolul?

Hagen număra pașii.

— Opt, nouă, zece, domnule profesor, sunteți puțin mai înalt decât mine. Măsurați și dumneavoastră, dacă voiți, și facem media.

— E inutil, îmi convine distanța.

Se înclină și-și scoase browningul din buzunar.

— Ora șase și șapte minute, spuse el. Putem să ne ocupăm locurile.

Pusei piciorul pe prima linie trasă de el. Stăteam acum față în față.

Ceasul deșteptător era așezat pe balustradă podului, cadranul fiind vizibil pentru amândoi. Tic-tac-ul strident răzbătea prin mugetul surd al apei.

Mă uitam la adversarul meu. Stătea cu ochii aplecați ca o tânără fată și privea fix la picioarele mele.

Ora șase și nouă minute.

„El așteaptă soneria și cu mă uit la minutar, mă gândeam eu. Dacă va suna mai devreme?“

Deodată îl văzui pe Hagen ridicând capul; liniștea lui superbă îl părăsi. O expresie de groază i se așternuse pe obraz.

Mă întorsei, fără să mă gândesc că gestul acesta putea să mă coste viața. În aceeași clipă, deșteptătorul dădu drumul la niște sunete ascuțite care nu mai conteneau.

În spatele meu, se afla marea ducesă Aurora.

Atunci am înțeles de ce nu trăsese locotenentul.

Aurora era acum între noi doi.

— Domnilor, ar putea să-mi explice vreunul dintre voi ce rost are această ciudată punere în scenă?

întrebă ea cu răceală.

Nu primi niciun răspuns.

Procesul-verbal întocmit de Hagen era sub ceas.

Ea îl luă.

— Am înțeles, spuse după ce-1 citi. Revolvere browning. Domnule Vignerte, dați o întrebuințare foarte proastă lucrurilor pe care vi le încredințez. Și dumneavoastră, domnule locotenent von Hagen, felicitările mele. Sunteți de o uimitoare ingeniozitate.

Glasul ei, ironic până acum, deveni aspru:

— Dacă acesta este modul de a-mi dovedi devotamentul vostru cu care mi-ați împuiat urechile, să știți, domnilor, că nu e pe gustul meu. Domnule Vignerte, sunteți străin, și, prin urmare, scuzabil că nu cunoașteți legislația duelului de aici. Dar, dumneavoastră, domnule locotenent, o cunoașteți.

Hagen lăsă capul în jos.

— Știți, mai ales, că un ofițer din regimentul 7 husari nu are voie să se bată în duel înainte de a fi obținut agrementul colonelului. Pentru o asemenea încălcare a regulamentului, locotenentul Techner a fost pedepsit – nu-i niciun an de-atunci – cu treizeci de zile arest de fortăreață. Ați uitat?

Hagen nu răspunse.

— Domnule von Hagen, vă duceți acasă, îmbrăcați uniforma, și vă prezentați maiorului von Haugwitz, la a cărui dispoziție vă puneți, până vi se va notifica, pe cale de raport, pedeapsa ce vi se cuvine: cincisprezece zile de arest; e o pedeapsă redusă, ținând seama de serviciile pe care mi le-ați adus. Sunteți liber, domnule. Nu uitați ceasul.

Locotenentul von Hagen, după ce-1 salută pe colonelul său, făcu stânga-mprejur.

VIII

Prin deschizătura cenușie a adăpostului nostru, în care pătrundea acum aerul rece al dimineții, se arătă o mogâldeață neagră.

— Domnule locotenent, domnule locotenent, e ora cinci.

Era soldatul din escuada de gardă pe care-l însărcinasem, pentru orice eventualitate, să mă trezească.

— Peste o jumătate de oră începe atacul, spuse Vignerte. Să ieșim, am să continui afară povestea. De altmintrelea e pe terminate.

Toate stelele se stinseseră. Una singură mai pâlpâia încă, foarte jos, spre răsărit, pe locul de unde, peste o oră, o vor alunga zorii.

Ne așezarăm pe o ieșitură de pe marginea unui șanț; de acolo cuprindeam întreaga linie de apărare a companiei. Aveam o poziție splendidă, de unde puteam urmări lovitură care avea să se încerce.

Lângă noi, se afla un umil mormânt de soldat – un dreptunghi cu lături neprecise, din crengi moarte. Pe crucea mică de lemn cojit am putut citi aceste cuvinte deja spălate de ploaie:

„Mohamed Beggi ben Sma'il, soldat din regimentul 2 de trăgători, mort pentru Franța la 23 septembrie 1914. Rugați-vă pentru el."

Rareori am văzut ceva mai sfâșietor ca această cruce care cerea cu naivitate o rugăciune creștină pentru un biet soldat musulman.

Vignerte, privind drept în fața noastră, pândea momentul în care întunericul va începe să pălească și îi va permite să cerceteze peisajul. Dar nu se putea încă. Abia dacă se distingea, la orizont, linia neagră a colinelor ocupate de inamic.

Gândul meu zboară adesea, îmi spuse el, peste Hurtebise și Craonne, peste Laop, Saint-Richaumont și Guise, pește La Chapelle și pădurea ceea din Nouvion unde ne-au atacat cavaleriștii albi, spre câmpiile nisipoase ale Hanovrei, spre Lautenburg, unde am lăsat-o pe Aurora. Ce-o fi făcând în camera ei, printre blănuri și pietrele ei prețioase? Ce s-o fi întâmplat oare cu ea, Dumnezeule?

După scena de la podul Meilleraie, când ne-am întors la palat, ea nu mi-a spus un cuvânt. Am dejunat împreună. Apoi a început să aşeze în glastre câţiva stânjenei negri şi grei şi nişte negruşte albe.

Pe la ora zece, a chemat o cameristă.

— A venit domnişoara Martha? o întrebă ea.

La răspunsul afirmativ, porunci:

— Să intre.

Domnişoara Martha venea în fiecare an, la vremea asta, să-i prezinte marii ducese fermecătoarele bibelouri ale sezonului parizian. Un strop din parfumul bulevardului Madeleine intră o dată cu fata aceea fină şi drăguţă.

— Ai călătorit bine, copila mea? o întrebă Aurora.

— Am sosit aseară, doamnă, răspunse fata. Scuzaţi-mă că am venit să deranjez atât de devreme pe alteţa-sa, dar sunt silită să mă întorc astă seară.

— Ce lucruri frumoase îmi aduci anul acesta?

Domnişoara Martha scoase din cutiile ei micile bijuterii ale industriei pariziene, evantaie din tul, poşete de catifea şi de moar, minuscule cutiuţe pentru timbre, pentru pudră, pentru alunişe artificiale, toate acele mărunţişuri de lux, pe lângă care alte asemenea lucrişoare au o înfăţişare de parvenite.

— Lasă-mi-le, spuse Aurora. Să-i spui lui Duvelleroy să se pregătească. Îmi trebuie pentru lună noiembrie un evantai de Watteau sau, la rigoare, de Lancret, îl vreau când voi sosi la Paris.

— Alteţa-voastră îl va avea, răspunse cu siguranţă faţă.

— Perfect. Iei expresul de la ora cinci? Atunci rămâi aici la dejun. Ai să-mi povesteşti câte ceva despre pregătirile care se fac pentru iarnă pe rue de la Paix.

Am admirat, în tot timpul mesei, uşurinţa şi simplitatea cu care răspundea micuţa pariziană la întrebările marii ducese. Eram mândru de drăguţa mea compatriotă, văzând-o pe Aurora, care se purta cu atâta morgă faţă de femeile din Lautenburg, vorbindu-i parcă ar fi fost de acelaşi rang cu ea. Dar cu ce fervoare contemplam stăpânirea de sine a acestei prinţese care, după trei zile şi trei nopţi în stare să doboare un bărbat vânjos, putea sta de vorbă, liniştită, despre miile de amănunte ale modei pariziene.

— Prin urmare, mi-1 recomanzi tot pe Carlier.

— Da, doamnă. El are pălăriile cele mai frumoase.

— Laurence nu mai stă pe rue des Pyramides. Şi-a deschis un bazar mare pe strada Auber. Am să dau poate o raită pe acolo.

— Alteţa-voastră să se ducă negreşit. Laurence e în special o casă de export. Cea mai mare parte din afaceri le încheie cu comisionarii străini.

Eram bucuros de pălăvrăgeala asta, de nota frivolă şi senină intercalată în mijlocul evenimentelor tragice, care mă făcea aproape să le uit.

Pe la ora trei, marea ducesă i-a înmânat Marthei un plic.

— Poftim pentru călătorie, drăguţa mea. N-aş vrea să pierzi trenul din cauza mea. Te duci cu maşina la hotel şi de acolo la gară. Am fost foarte mulţumită. Gândeşte-te la evantaiul meu. Şi acum, la revedere. În noiembrie vă fac o vizită.

Când mică rază de soare dispăru, marea ducesă rămase o clipă pe gânduri, şi mângâind bibelourile împrăştiate prin cameră, îmi zise:

— Domnule Vignerte, am să-ţi comunic o ştire importantă.

Răspunsei printr-o avidă privire interogativă.

— Aşadar am onoarea să te informez că am primit acum o scrisoare, o scrisoare de la domnul de Boose.

Şi cum mă văzu mirat, adăugă:

— Credeai că drăguţa de Martha a făcut o călătorie de la Paris până aici numai ca să-mi aducă nişte fleacuri – de altmintrelea delicioase – de la domnul Duvelleroy?

*

Vineri. Ora opt seara.

Tocmai terminasem cina. Un fecior de casă intră cu poșta de seară – vreo duzină de scrisori – pe care le înmână marei ducese.

— Îmi dai voie, amice? mă întrebă ea.

Lua plicurile unul câte unul, și se uita la peceți. Apoi deschise un plic.

— Asta e, îmi spuse după ce citi.

Îmi întinse scrisoarea.

Era o cerere de subvenție a unei societăți filantropice din Hamburg. I se anunța marei ducese că va avea loc o kermeză în beneficiul creșelor muncitorești – lunea următoare.

— Vom merge. E semnalul convenit cu Boose, numai atât spuse Aurora.

De două zile, aflasem totul. Îmi spusese cum îndată după ce i-am remis documentul descoperit în Petermanns Mittheilungen i-a scris baronului de Boose, în Congo. Ce argumente a putut folosi față de omul acesta, n-am aflat niciodată. Fapt este că scrisoarea adusă de Martha o înștiința pe marea ducesă că el a părăsit Africa. Acum era la Hamburg. Nicio îndoială că avea de făcut revelații importante.

— Am plătit prețul cuvenit, murmură Aurora cu un surâs palid. Și apoi continuă: Ne ducem mâine.

Se uită la mine, reflectă o clipă, și îmi zise:

— Prietene, poate că-i prea târziu, dar am început să-mi fac scrupule, abuzez de devotamentul tău. Știi că ai intrat într-o afacere înfricoșătoare?

— Dar dumneavoastră? o întrebai eu.

— Cu mine e alteeva. Eu lupt pentru libertatea mea, care e mai presus de viața mea. Și apoi, sunt totuși marea ducesă de Lautenburg, și, mai ales, prințesa Tumen. În spatele meu e țarul, toată marea Rusie. Trebuie să cugeți îndelung înainte de a făptui ceva. Dar tu, prietene, gândește-te la Cyrus Beck, gândește-te la Melusina. De ce, pentru ce te-ai sacrifica tu?

Era atâta dojană în privirea pe care i-am aruncat-o încât ea, trufașa, disprețuitoarea alteță lăsă capul în jos.

— Iartă-mă, murmură ea.

Apoi spuse:

— Ei bine, ne-am înțeles. Plecăm mâine. Sună. Vreau să dau poruncă să se pregătească cele trebuitoare.

Apăsai pe o sonerie electrică. Răsunară pași. Cineva bătu la ușă.

— Intră, spuse Aurora.

Ușa se deschise.

— Ah! murmură doar marea ducesă.

În prag apăruse locotenentul von Hagen.

Era puțin palid, înțepenit în poziția de drepți, cu mâna dreaptă la colpac, a cărei curea arămie era petrecută pe sub bărbia-i crispată.

— Locotenentul von Hagen, chiar el! spuse Aurora după ce-și reveni, de când ofițerii arestați nu mai stau în fortăreață?

Hagen, nemișcat și rece, tăcea.

— Vreți să-mi faceți favoarea să-mi explicați, domnule… Arestul dumnevoastră nu a încetat, după câte știu?

— A încetat, alteță, murmură Hagen.

— A încetat? strigă marea ducesă. Ai înnebunit, domnule von Hagen?

— Nu, alteță, răspunse micul locotenent, cu glasul scăzut și plin de încăpățânare. Arestul meu a încetat astă seară.

— Încetat! țipă Aurora, ieșindu-și din fire. Știți, domnule locotenent, la ce vă expuneți continuând să glumiți în felul acesta? Știți că numai o singură împrejurare, una singură, poate întrerupe arestul ordonat de

mine?

— Știu, alteță răspunse Hagen.

— Și că împrejurarea aceasta este…

— Este războiul, termină locotenentul.

Ar putea să ți se pară neveridic: dar în mijlocul dramelor succesive al căror teatru fusese curtea din Lautenburg, marile evenimente din ultima săptămână a lunii iulie trecuseră aproape neobservate. Ne atrăsese oarecum atenția nota sârbilor dar, după noaptea din sala Armurilor, nimic nu mai existase pentru noi în afară de întâmplările despre care ți-am vorbit, absolut nimic, nici ultimatumul austriac, nici Kriegszustand-ul german, nimic, îți spun. Și acum, pe neașteptate, cuvântul acesta atât de simplu: războiul.

Mă uitam năucit la Hagen. Își schimbase dohnanul roșu cu unul de campanie, de o culoare cenușiu-verzuie, Biruindu-și mirarea pentru a-și recăpăta tot sângele rece, Aurora îl întrebă:

— Suntem în război, domnule von Hagen, e adevărat? Și cu cine?

— Astă seară, alteță, cu Rusia probabil și, mâine, fără îndoială cu Franța, răspunse locotenentul. Marele duce, sosit acum o oră de la Berlin, a adus cu el ordinul de mobilizare a corpului de armată.

Aurora se duse la fereastră și o deschise larg. Era o căldură apăsătoare.

— Și marele duce v-a însărcinat, fără îndoială, domnule locotenent, să-mi aduceți această importantă știre… în cazul acesta, nu văd de ce a fost necesar să veniți însoțit de ceilalți husari pe care îi zăresc jos, la ușă.

Hagen se aprinse la față, apoi păli.

— Alteță, murmură el.

— Ce e? întrebă semeață manea ducesă.

— Sunt însărcinat cu o altă misiune. Mă veți scuza…

— Haide, hai, domnule locotenent, nu tremurați în halul ăsta. Dacă nu sunteți capabil să spuneți măcar despre ce e vorba, n-o să aveți nici curajul să faceți ceea ce trebuie. Spuneți odată, sunt prizonieră în oastel, nu-i așa?

— Ah! alteță, cum v-ați putut grndi… Să accept eu…

— Despre ce-i vorba atunci?

Locotenentul, fără a scoate un cuvânt, își îndreptă ochii spre mine.

— Doamnă, i-am spus, înaintând spre ea, nu vă frământați atâta. Dar bine, domnule von Hagen, e atât de simplu să spuneți că aveți sarcina să mă arestați.

Urmă o tăcere.

— E adevărat, domnule? întrebă marea ducesă.

Hagen lăsă capul în jos.

— Ați putea să-mi arătați motivele arestării?

— Doamnă, răspunse Hagen, care recăpătase puțin curaj, nu sunt decât un ostaș, execut ordinele care mi se dau, fără să le discut. Dar e ușor de înțeles: domnul Vignerte este francez, și în plus ofițer. Franța mobilizează împotriva noastră. Avioane franceze, după cât se pare, au și început să bombardeze…

— Sunteți ostaș, domnule, și ascultați de ordinele care vi se dau, îl întrerupse marea ducesă. Foarte bine, dar m-ați putea asigura că ordinul acesta nu l-ați cerut chiar dumneavoastră?

Hagen nu răspunse, dar privirea încărcată de ură, pe care mi-o aruncă, era suficient de grăitoare.

Marea ducesă îmi spuse pe neașteptate:

— Îmbrăcați-vă.

Ea însăși își puse un mantou larg, de culoare închisă. Apoi se apropie de scrin, o văzui scotocind prin sertare, și luându-și felurite lucruri pe care le strecură în imensele buzunare ale vestmântului său.

— Domnule von Hagen, îl întrebă ea, întorcându-se, unde trebuie să-l conduceți pe domnul Vignerte, La fortăreață? Și la ce oră?

— Trebuie să fie acolo la ora zece, alteță.

Atunci, cu un zâmbet de un dispreț nemărginit, îi puse mâna pe umăr:

— Și ți-ai putut închipui o secundă măcar că am să te las eu să-1 vâri la închisoare?

I se citea o maiestate zdrobitoare în ochi, în statură, în cuvinte; îl văzui pe locotenent lăsându-și capul în jos! tremura din tot corpul.

— Ludwig von Hagen! urmă ea. Într-o zi, sânt patru ani de atunci, am aflat că un ofițer din regimentul 7 husari a jucat și a trișat. Asta însemna pentru el dezonoarea și moartea. A doua zi, datoriile ofițerului fură plătite, scandalul stins, iar el însuși, luat de mine ca ofițer de ordonanță, stârni uimirea garnizoanei prin norocul care dăduse atât de neașteptat și de repede peste el. S-au făcut diverse comentarii, pe care nu le-am luat în seamă. Tu știi că în gestul meu n-a fost alteeva decât dorința de a smulge din infamie un tânăr curajos, oare purta un nume mare și pe care-1 credeam loial.

În schimb omul acesta, spuse ea arătând spre mine, nu numai că nu-mi datorează nimic, ci, din cauza unor bănuieli nejustificate, l-am copleșit la început cu indiferența și disprețul meu. Nu s-a descurajat. A lucrat în umbră pentru mine. Nici dânsul nu cunoaște poate întreaga importanță a celor ce-a făcut. Știa în orice caz că-și riscă viața. Și acum, omul care-mi datorează totul vine să-1 aresteze pe acela căruia eu îi datorez totul.

Pe obrazul micului husar curgeau șiroaie de lacrimi.

— Ce vreți să fac? murmură el cu glasul tremurând și răgușit.

— Să-mi plătești datoria contractată față de mine, îi replică Aurora. A sosit ziua și nici nu te pot plânge măcar, deoarece singur te-ai pus în situația asta.

— Ordonați, spuse el, voi executa.

— Coboară și începe prin a da drumul soldaților. Găsește un pretext, care să nu-ți aducă mai târziu neplăceri.

— Acum, îi spuse după înapoierea lui, du-te în garaj. Șoferii mai sunt acolo. Scoate mașina Benz, aceea mare, cenușie; vezi să aibă rezervorul plin de benzină, și farurile stinse, și condu-o tu singur până jos. E ora nouă fără douăzeci; să fii acolo la fără zece.

Desfăcând pe masă o hartă rutieră, Aurora se uita: „Drumul e evident mai scurt prin Aix-la-Chapelle și prin Belgia, murmură ea, dar cunosc mai bine drumul prin Wiesbaden și Thionviile.“

— Ești gata? mă întrebă ea.

— Ce vreți să faceți?

— Să te conduc în Franța, asta vreau.

Și adăugă:

— Am pus în buzunarul pardesiului tău bani și un revolver: cu ajutorul lor mergi unde vrei.

Prietene, dacă ai fi văzut-o pe Aurora ce frumoasă era în clipele acelea, mi-ai ierta emoția care-mi frânge glasul.

Se auzi un uruit surd sub fereastră. Sosise Benzul.

— Vino, îmi spuse Aurora.

În clipa aceea intră Hagen.

Ce departe era acum de morgă și încăpățânarea de adineaori. Căzu în genunchi în fața marei ducese.

— Plecați, plecați cu dânsul, pentru totdeauna, bolborosea el, plângând cu hohote.

Ea îl privi cu mai multă blândețe.

— Cu astfel de gânduri, meritul dumneavoastră de a mă fi ascultat, este și mai mare, domnule von Hagen. Să știți însă că eu nu plec. Sunt legată de aceste locuri, pe care le detest, prin misiunea care-mi rămâne de îndeplinit. Dar deocamdată, datoria mea este de a-1 salva pe acela care a sacrificat totul pentru mine.

— Ah! vă mulțumesc, vă mulțumesc, repetă tânărul.

— Nu-mi mulțumiți încă, spuse ea. Domnule von Hagen, sper că aveți la dumneavoastră buletinul de identitate și ordinul de mobilizare?

El se ridică, clătinându-se.

— Ordinul meu de mobilizare? repetă el foarte palid.

— Da, răspunse ea, calmă, faceți-mi plăcerea de a-1 da domnului Vignerte. Până la frontieră s-ar putea să ne oprească cineva. Știu prea bine că va fi deajuns să spun cine sunt pentru că până la urmă lucrurile să se lămurească. Dar ne-am putea izbi de niște consemne stupide. Nu trebuie să ne pierdem timpul. Locotenentul von Hagen va putea trece peste tot. Hai, iute.

Ofițerul era de o paloare cadaverică. O luptă acerbă se dădea în sufletul lui.

— Îmi luați onoarea, doamnă, spuse el, în cele din urmă.

— Nu fac alteeva decât să iau înapoi ce v-am dat, domnule von Hagen, răspunse Aurora necruțătoare. Dar nu trebuie să exagerăm. Nu vă veți compromite decât dacă veți voi cu tot dinadinsul. Vă cer numai două lucruri, să dați alarma abia după ora zece că am plecat, și să faceți în așa fel ca toată lumea să creadă că am luat-o pe drumul spre Aix-la-Chapelle. Dacă marele duce va avea nerușinarea să pună în mișcare telefonul și telegraful, să n-o facă în direcția pe care o luăm noi. Hai, la revedere. Mâine, la aceeași oră, voi fi înapoi.

Marea ducesă îi întinse mâna, pe care el i-o scăldă în lacrimi.

— Pot să mă bizui pe tine, prietene?

Sugrumat de emoție, făcu semn că da.

Eu însumi, profund mișcat, m-am apropiat și-am întins mâna aceluia care risca la ora ceea totul pentru mine. Dar el se dădu înapoi și-mi răspunse cu o privire de nespusă ură:

— Domnule, îl rog pe Dumnezeu să ne regăsim în curând în altă parte.

Aurora înălță din umeri; o auzii murmurând ceva cu privire la stupiditatea bărbaților. Dar era deja pe scară. O urmai, după ce îmbrățișai cu o ultimă privire camera cu blănurile, pietrele prețioase și frumoasele ei flori palide…

— Urcă, îmi spuse ea încet.

Am luat loc în formidabilul automobil. Și-am pornit. Când am trecut peste podul Meilleraie, suna ora nouă la clopotnițele din Lautenburg și la vechiul turn al castelului.

*

Interminabila panglică albă a drumului avea o lucire lină sub razele lunii. Automobilul înainta cu o viteză vertiginoasă. La viraje, simțeam uimitoarea siguranță a mâinii aceleia care conducea.

Totul se întâmplase atât de repede încât atunci când mi-am venit în fire, făcuserăm deja o sută de kilometri. Mi se treziră în minte cuvintele Aurorei: „Mâine la aceeași oră, voi fi înapoi“, și mă gândeam că, peste câteva ore, mă voi despărți de marea ducesă.

Nu mă revoltam. Viteză nebună cu care zburam îmi provocase o irezistibilă amețeală în care aflăm un fel de tihnă plăcută. Șiruri de copaci negri, poduri arcuite peste râurile de argint cenușiu fugeau, fugeau îndărăt. Ne încrucișarăm cu o căruță încărcată de fân: dacă am fi nimerit cu cincizeci de centimetri mai la stânga, eram morți. Moartea, repetam cuvântul în gând, mă uitam la Aurora, închisă în sine; pe volanul roșu mâinile sale înmănușate păreau două bare albe și fine.

Apoi, deodată, m-am gândit la război. Era adevărat oare? Cum îmi voi găsi țara? Dar, spre rușinea mea, mărturisesc că ideea nu-mi putu reține prea mult atenția, în asemenea măsură beția vitezii mă amețea, mă smulgea din mine însumi. La ora aceea, eram stăpânit de cea mai senină nepăsare față de orice mi s-ar mai fi putut întâmpla.

Un abajur pătrat îndrepta lumina unui bec electric pe harta rutieră, dar Aurora aproape nici n-o consulta. Cunoștea de minune drumul; îl făcuse de nenumărate ori, ducându-se la băi, îmi amintii ce-mi spusese odată.

Știa să ocolească din timp orașele, a căror lumină roșie se mărea treptat, venind ba din dreapta, ba din stânga, și apoi după ce le depășeam, dispărea. De vreo trei sau patru ori, mi-a șoptit: Cassel, Giessen, Wetzler…

Cassel, Giessen, Wetzler, ce mă interesau toate astea pe mine?

Dedesubtul hărții luminate, aproape de kilometraj strălucea un ceas. Dar nu vedeam ora. Nu mă gândeam…

Fără să încetinească, străbăturăm un oraș așezat pe o colină, cu casele pierdute între pâlcuri dese de arbori de un verde închis.

— Wiesbaden! murmură Aurora, uite vila mea, spuse trecând prin fața unei case. Nu-i încă unu noaptea. Am mers bine.

O luă la dreapta, la o răspântie. În depărtare, la stânga, un oraș mare lumina cerul de deasupra lui.

— Acolo este Maienţa, uite Rinul!

Trecurăm fluviul sacru cu toată viteza, pe un pod suspendat. Apele se rostogoleau la vale mugind. Se vedea pe alocuri, prin interstițiul dintre nori, spuma lui verde.

La capătul podului, auzirăm vag un ordin, un werda răgușit, apoi, zgomotul sec al unei împușcături.

— Au tras, spuse Aurora, ne apropiem de frontieră. Va trebui să fim cu oarecare băgare de seamă.

Mă uitai la busolă. Mergeam glonț spre vest. Kilometrajul marca 105. Pentru prima oară îmi scăpă un gest de stupoare.

Aurora observă și zâmbi:

— Între Wetzler și Wiesbaden, am mers cu 145, spuse ea simplu.

Curând o nouă lumină roșie apăru la vest.

— Thionville, anunță Aurora, aici trebuie să fie înțesat de trupe.

Spre marea mea surprindere, văzui că nu manevra așa cum făcuse până acum, ca să ocolească orașul. Cu farurile aprinse, mergeam direct spre orașul fortificat, ale cărui ziduri se vedeau urcând puțin câte puțin spre cer.

Automobilul încetinea. Case, mahalale. Apoi un werda poruncitor: stoparăm.

Ne înconjură o duzină de soldați. Toți purtau uniformă cenușie-verde, și casca capișonată.

— Actele dumneavoastră! se auzi glasul aspru al unui subofițer.

— Am să le arăt locotenentului dumneavoastră, vă rog să-l căutați, răspunse Aurora.

Locotenentul tocmai venea. Un colos blond, furios că i s-a tulburat somnul. Când văzu că suntem civili, ne luă la întrebări fără niciun menajament.

— Domnule, îi spune marea ducesă pe un ton aspru, mai întâi vă rog să-i opriți pe soldații dumneavoastră să mai lovească în caroseria mașinii cu patul puștilor. După aceea vă rog să vă uitați la asta.

În același timp, manevra lampa ei electrică în așa fel ca să lumineze armele Lautenburgului pictate pe portieră.

Ofițerul tresări.

— Cu alteța-sa, marea ducesă de Lautenburg-Detmold am onoarea…? murmură el, înțepenit în poziția de drepți.

— Chiar cu ea, domnule locotenent, răspunse Aurora.

— Rog pe alteța-voastră să mă scuze, zise celălalt năucit. Ei, dați-vă înapoi, strigă în același timp soldaților, împingându-i cu brutalitate pe cei care se aflau mai aproape. Cu ce pot să fiu de folos alteței-voastre?

— Numai cu atât, spuse marea ducesă: să-mi spuneți dacă tot generalul von Offenburg comandă la Thionville. Mă îndoiesc că într-o noapte ca asta excelența-sa să se odihnească. Aș vrea să fiu condusă până la el. Dați-mi un om de-al dumneavoastră, să urce în mașină și să-mi arate drumul.

Ofițerul făcu imediat ce i s-a cerut, înclinându-se foarte adânc și regretând că serviciul îl împiedica să ne conducă el însuși.

Generalul comandant al garnizoanei nu era la cartierul său. Îl găsirăm până la urmă la gară împreună cu statul său major. Peroanele erau negre de trupe, a căror mișcare o supraveghea. În piață, nenumărate piese de artilerie își înălțau în noapte siluetele lor antedeluviene. Emana de acolo o impresie de forță și putere de distrugere care te făcea să te cutremuri.

Când un ofițer de ordonanță îi anunță prezența marii ducese, generalul von Offenburg se grăbi să-i iasă în întâmpinare. Foarte frumos în dolmanul său lung și cenușiu, cu gulerul de un roșu aprins, se înclină în fața

Aurorei, amintindu-i că a avut onoarea să danseze cu ea la Berlin. Dar oricât ar fi vrut, nu-şi putea ascunde uimirea pricinuită de prezenţa noastră la acea oră şi în maşina ceea.

— Să nu vă surprindă prea mult, domnule general, îi spuse Aurora, zâmbind. Când am fost înştiinţată de marile evenimente care se pregăteau pe aici, n-am mai putut sta locului în Lautenburg. Voiam să admir trupele noastre de pe frontieră, şi iată-mă pornită împreună cu ofiţerul meu de ordonanţă: locotenentul von Hagen din regimentul 7 husari, spuse ea prezentându-mă.

Am salutat pe cât de ţeapăn cu putinţă mi-a fost.

— Alteţă, de ce-aţi venit atunci tocmai aici, exclamă von Offenburg. Nu-i nimic prea interesant, corpul 16 de armată e ca o stâncă, stă nemişcat. De ce nu v-aţi dus lângă Aachen?

— Într-adevăr, aşa mi s-a spus, răspunse ea. Lângă Aix-la-Chapelle…?

— Ştiţi că toată armata se află concentrată acolo, şopti generalul.

— E adevărat, spuse Aurora. Dar frontiera belgiană nu mă interesează, în schimb nu mi-aş fi iertat niciodată să nu fi văzut, în dimineaţa războiului, frontiera franceză.

— Salut în persoana dumneavoastră pe cutezătorul colonel al bravului regiment 7 husari, spuse cu graţie von Offenburg, sărutându-i mâna. Aş putea să vă fiu de folos?

— Firește, spuse Aurora. Ştiţi că santinelele dumneavoastră m-au arestat adineaori, fără niciun menajament? V-aş fi cerut o escortă, dar Benzul meu s-ar vedea silit să se obosească prea mult ea să meargă la pas cu dragonii dumneavoastră. Să fiu condusă numai până la ultimul post şi daţi-mi un bilet de liberă trecere ca să fiu scutită la întoarcere de asemenea neplăceri. Să ne grăbim, apar zorii şi aş vrea să văd soarele răsărind, când vom fi la stâlpul de frontieră.

Generalul ceru să i se aducă un formular de liberă trecere.

— Poftim, spuse el parafându-1. Aveţi tot timpul. Villerupt, care-i situat în Franţa la doi kilometri dincolo de graniţă, se află la vreo douăzeci de kilometri de aici… Puteţi fi acolo în mai puţin de o jumătate de oră. Dar nu speraţi să vedeţi vreun soldat francez. Guvernul lor a dat ordin să se retragă la două leghe de frontieră pentru a evita orice incident în stare să provoace război, termină el, cu un râs şiret.

Încadraţi de o jumătate de pluton de dragoni, ieşirăm falnic din Thionville. După ce parcurserăm vreo doi kilometri pe drumul Audun-le-Roman, marea ducesă îmi şopti la ureche.

— Sunt foarte drăguţi, dar cu timpul, o să ne stingherească.

Şi porni maşina cu toată viteza.

Îndărătul nostru, în zorii zilei care începură să se ivească, dragonii, de care literalmente ne descotorosisem, dispăruseră, într-o clipă, pe drumul negru.

Vântul rece al dimineţii îmi izbea tâmplele. Eram stăpânit acum de o emoţie fără margini şi, realmente, nu mă mai gândeam la această femeie, căreia i-aş fi sacrificat totul, şi pe care trebuia s-o părăsesc pentru totdeauna. Priveam înaintea mea cum se ivesc colinele, una după alta, în lumina zilei. Extraordinara originalitate a întoarcerii mele în ţară îmi scăpa, făcând loc unui sentiment copleşitor şi viguros.

El atinse culmea, când maşina se opri brusc – atât de brusc că era să cad peste parbriz – şi marea ducesă îmi arătă, fără un cuvânt, la zece paşi de noi, în dreapta, stâlpul de frontieră.

Înalt de doi metri, vopsit în partea dreaptă cu negru şi alb, şi în stânga cu albastru, alb şi roşu, era în clipa ceea nespus de tulburător.

Mă uitam la marea ducesă şi resimţii o nemărginită fericire, recunoscând pe obrazul ei ermetic semnele emoţiei.

Nu se făcuse încă ziuă de-a binelea. Automobilul îşi încetini foarte mult mersul. Se părea că Aurora voia să mă lase să contemplu în trecere floricelele nopţii pe care vântul le făcea să freamăte pe povârnişurile drumului.

Deodată, o apucai de braţ pe însoţitoarea mea. Maşina se opri. În vârful unei costişe, care domina împrejurimile, la o distanţă de vreo două sute de metri, apăru, profilându-se pa cerul sumbru, un călăreţ nemişcat.

Era un dragon francez. I se vedea panglica galbenă a căştii, steguleţul roşu şi alb de pe lande. Apoi fură

doi, apoi zece, apoi douăzeci, care veneau în galop ușor în întâmpinarea noastră.

— De astă dată, spuse zâmbind Aurora, ai să vorbești tu cu ei.

Un ofițer era în fața noastră. Era un tânăr înalt, brunet și palid. Cureaua coifului îi bara mustața neagră cu o dungă aurie. După ce ne salutase cu sabia, ne ceru permisul de circulație.

— Domnule, prefer să vă mărturisesc că nu posed așa eeva, căci mă îndoiesc că vă veți mulțumi eu hârtia asta, care mi-a fost eliberată de generalul german din Thionville, spuse ea, prezentând liberă trecere semnată de von Offenburg.

Tânărul locotenent făcu un gest, care putea însemna că împrejurările nu se pretau la glume.

— Domnule, continuă Aurora – după ce se încredințase, aruncându-mi a privire, că nu eram în stare, în clipa ceea, să dau niciun fel delămurire – sunt lucruri prea greu de explicat, în mijlocul drumului, din automobil unui călăreț. Iată faptele: sunt marea ducesă de LautenburgDetmold. Domnul Vignerte, însoțitorul meu, este ofițer francez, locotenent ca și dumneavoastră. Nu știu dacă în Franța s-a și luat măsura de precauție că să fie arestați germanii. În orice caz în Germania, așa se procedează de ieri față de francezi. Domnul era să fie arestat; vi l-am adus. Asta-i totul.

Și, părând că i s-a făcut milă, de surpriza extraordinară ce se zugrăvea pe fața dragonului, adăugă:

— Ar trebui să vă mai spun, poate, că sunt de origină rusă, așa că nu trebuie să vă fie teamă nici de mine, nici de darul pe care vi l-am adus.

Ofițerul coborî de pe cal. Se înclină respectuos în fața Aurorei, care ieșise împreună cu mine din mașină.

— Locotenentul de Coigny, din regimentul 11 de dragon!, din Longwy, spuse el.

Mă prezentai și eu. Ne strânserăm mâinile.

— Veniți de departe, dragă camarade. Ce-o să facem cu dumneavoastră?

— Aveți, desigur, un cal să-i împrumutați, spuse marea ducesă. Și acum, dacă pot să vă dau un sfat, conduceți-1 imediat în fața autorităților civile sau militare. Sosește din Germania, știe unele lucruri care ar putea fi utile țării acesteia, în care aveți flori atât de frumoase, dar în care nu prea vă pricepeți să vă apărați.

Spunând aceste cuvinte, se uita la boschetele de trandafiri sălbatici care se întindeau de-a lungul povârnișului. Domnul de Coigny, trăgând spre el câteva ramuri din cele mai înflorite, alcătui un buchet roz pe care-1 întinse marei ducese.

— Mulțumesc, domnule, spuse ea, cu un zâmbet fermecător, tânărului pe care incredibila ei frumusețe îl fascinase. Vreți să fiți atât de amabil să dați caii puțin mai la o parte? Drumul e strâmt și trebuie să întorc mașina.

Atunci, am izbucnit în plâns.

Toată indiferența mea din timpul nopții, toată emoția subită pe care o resimțisem pășind pe pământul Franței, totul dispăruse, fără urmă. Nu mă mai gândeam decât la un singur lucru: într-un sfert de oră Aurora va fi pierdută în veci pentru mine.

Domnul de Coigny îi îndepărtase pe oamenii săi. O auzii pe marea ducesă spunându-i, cu blândețe în glas:

— Scuzați-1, domnule, a avut de trecut prin asemenea zguduiri nervoase cum nici în toiul războiului nu va cunoaște.

Îi simțeam mâna pe frunte.

— Curaj, prietene, îmi spuse cu glas domol, dar cu energie. Te-ai întors în țara ta frumoasă, pe care o iubesc și eu. Vin vremuri grele, mai grele decât poți să-ți închipui, și țara va avea nevoie de tine. Dar vei vedea și lucruri frumoase, caii în galop sub soarele de august, bețiile sublime, când încetezi să mai raționezi, adică tot ceea ce face o femeie ca mine să regrete că nu s-a născut bărbat.

Va fi greu, greu de tot. Dar mai încolo, peste frontiere, alți călăreți se pregătesc, călăreți cu căciuli de astrahan, porecliți „capete mari“, care au săbii încovoiate, bice de plumb, și atacă cu strigăte atât de înfricoșătoare: hua, hua, hua, înecât cei mai curajoși dușmani se năucesc și aruncă armele ca să poată fugi mai repede

de cazacii lui Tumen.

Gândește-te că nu ești de plâns. Și dacă vrei să fii sigur de asta, gândește-te la soarta aceleia care se întoarce la Lautenburg, fără tine.

— Vai! bolborosii eu printre lacrimi, rămâneți aici, nu vă întoarceți. Gândiți-vă la ce vă poate aștepta!

Glasul îi deveni șuierător:

— Dragule, dragule, credeam că alături de mine ți-ai făcut în sfârșit o idee ce înseamnă ura. Boose s-a întors. Ai uitat șemineul din sala Armurilor și scrisorile din Congo și toată acea misterioasă contradicție, și crezi tu că în clipa când sunt pe cale să pătrund secretul crimei, îl voi lăsa în voia lui pe criminal?

Plângeam și mai tare; deodată parcă o nemărginită alinare îmi îndulci disperarea, în timp ce simții pe fruntea-mi o sărutare de o clipă…

Cu o mișcare bruscă, tresării și scosei un țipăt sfâșietor; începui să alerg ca un nebun pe drum până în momentul în care, împiedicându-mă, căzui cât eram de lung în șanț.

Când m-am sculat, năuc, zdrobit, automobilul se mai putea zări, ca un imperceptibil punct cenușiu, înaintând înspre est.

*

La Audun-le-Roman, unde am ajuns la ora șapte, mulțumită unuia dintre dragonii domnului de Coigny, care îmi pusese la dispoziție un cal, a fost rechiziționat imediat un automobil, care m-a dus până la Nancy.

Mă așteptam să se fi decretat deja mobilizarea în Franța. Dar nu se făcuse nimic. Atunci amintirea formidabilelor pregătiri, pe care le întrevăzusem în noaptea ceea, și care nu mai lăsau nicio îndoială, deveni pentru mine cel mai obsedant gând.

Fui condus imediat la prefectură și introdus la prefect. I-am povestit cât se poate de amănunțit tot ce-am putut vedea și auzi. Mă ascultă cu cea mai vie atenție, luând și notițe. Pe când plecăm, se pregătea să telefoneze la Paris informațiile pe care i le putusem furniza.

Rătăceam pe străzile din Nancy. Trenul meu pleca abia la ora prânzului.

Fiind prea enervat ca să mă pot odihni, intrai într-o cafenea din piața Stanislas. Scotocindu-mă prin buzunare ca să plătesc, trăsei portofelul pe care mi-l vârâse acolo Aurora. Niciodată nu mă văzusem atât de bogat ca în clipa aceea când banii, după care tânjisem atâta înainte, nu mai aveau niciun preț pentru mine.

Trecui stradă mare și mă oprii, fără să fi avut intenția, drept în fața unui magazin. Intrai și-mi cumpărai uniforma în care mă vezi, fără să fi observat, atât de zăpăcit eram, că, pentru ținuta de campanie, tunica albastră înlocuise dolmanul negru cu guler roșu.

La prânz, trenul mă ducea spre Paris. Pentru prima oară, am văzut acele peisaje devenite de neuitat în timpul retragerii: Dormans, cu podul peste care am trecut în ziua de 2 septembrie, cuprinși de o tristețe pe care data înfrângerii de la Sedan ne-o făcuse și mai înfricoșătoare; șoseaua lină din Jaulgonne pe care l-am fugărit pe inamic; Chateau-Thierry pe Marna, cu înaltul său castel ruinat, unde, pentru ultima oară, am mai putut dormi într-un pat.

La ora cinci și douăzeci de minute trenul se opri în gara Chateau-Thierry. Aici am aflat vestea mobilizării generale, între mine și prea iubita mea suverană a Lautenburgului se ridica acum un zid de fier și de foc.

Domnea o atmosferă apăsătoare, ca în preajma unei furtuni, față de care marele Paris, când am coborât în gara de Est, părea totuși calm. Odinioară m-am temut atât de mult pentru tine, orașule, gândindu-mă la clipa aceasta îngrozitoare, la emotivitatea și la pasiunea ta, la zăpăceala pe care poate s-o aducă entuziasmul. Clipa aceasta a sunat, și iată că nici măcar asasinatul[1] n-a reușit să-ți tulbure calmul, asasinatul comis împotriva aceluia care pretindea că poate, după placul lui, să oprească revoluția sau s-o declanșeze.

Ordinul meu de mobilizare dispăruse în incendiul de la castelul Lautenburg, dar nu-mi păsa, fiindcă îi știam pe dinafară conținutul, și eram decis să plec chiar a doua zi la Pau, să mă prezint la regimentul 18

[1] e vorba de asasinarea lui jean jaurès, unul dintre șefii partidului socialist francez, partizan al păcii, ucis cu un glonte de revolver de un exaltat, r. villain, în momentul declarării primului război mondial

infanterie.

Într-o cameră de hotel îmi îmbrăcai uniforma, apoi, coborând în strada Lafayette, mă îndreptai spre centrul capitalei.

Oamenii păreau mai mult agitați decât gălăgioși. Erau mulți soldați, ofițeri care se grăbiseră ca mine, dar fiecare din ei mergea la braț fie cu mama, fie cu soția, care li se uitau în ochi cu mândrie și emoție. Eu eram singur, singur în această seară tragică, singur în tot orașul, mai singur decât în seara când l-am părăsit.

Încotro mă duceau pașii, nu știam. Am înțeles abia când am ajuns în strada Royale, cu terasele sale luminate și înțesate de lume. Trecând prin fața cafenelei lui Weber, mă gândeam la Clotilde. Eram în luna august, nu mai purta vulpea albă. Acum purta, desigur, o bluză de mătase de culoare deschisă… Apoi, amintirea acestei desfrânate mă scârbi.

Copacii verzi de pe Champs-Elysées începură să se întunece sub cerul liliachiu. O luai la dreapta, pe micile alei, cu arbori înalți și cazinouri, care te duc cu gândul la o stațiune balneară. Automobilele se opreau huruind în fața restaurantelor luminate. Portari în livrea deschideau portierele mașinilor.

Ajunsesem pe bulevardul Gabriel, întunecat ca un tunel prin frunziș. Cu pas domol, mergeam de-a lungul lui. O neliniște amestecată cu teamă mă făcea să tremur din tot corpul. Curând zării niște geamuri strălucitoare.

Deasupra intrării unui restaurant citii cuvântul: Laurent.

Mă așezai în fața localului, pe banca de a cărei existență știam dinainte. Dibuiam cu degetele pe speteaza de lemn zgrunțuroasă, și ele se poticneau ici și colo de capetele mari, rotunde și plate ale cuielor.

Deodată se opriră. Găsiseră ce căutau. Mă aplecai și nu-mi fu greu să descifrez, deși se înnoptase de-a binelea, cele trei semne, cele trei litere A.A.E., pe care mica prințesă Tumen le scrijelase odinioară aici.

EPILOG

Povestea mea s-a sfârșit, spuse Vignerte.

Tăcu, iar eu îi respectai tăcerea. Apoi, puțin câte puțin, gândurile noastre se desprinseră de dramă pe care o evocase și se îndreptară spre aceea care avea să se desfășoare de aci înainte, în fața ochilor noștri.

Era ora șase fără un sfert. Nu se luminase încă de ziuă dar se ghicea că nu mai e mult până în zori. Îndărătul nostru, cei patru oameni de legătură – câte unul de fiecare secție – ne ajunseră, în tăcere, din urmă.

E ora șase!… Ora prevăzută pentru atac…

Se scurse un minut care nu se mai termina. Apoi o imperceptibilă fluierătură ajunse până la urechile noastre. Compania 22 părăsea tranșeele.

Erau vreo trei sute de metri între acele tranșee și cornul dumbrăvii pe care prietenii noștri aveau misiunea să-l curețe. Trei sute de metri de străbătut pe-ascuns din care cea mai mare parte de-a bușilea, târâș pe burtă, cere un sfert de oră și mai bine.

Noaptea era rece, dar, pe cerul fumuriu, nourași subțiri, poleiți cu aramă în partea dinspre răsărit, te făceau să prevezi o zi frumoasă.

Ce tragice sunt clipele acestea care trec una câte una într-o asemena încordare. Și totuși, nimănui dintre cei care au supraviețuit acestor grozăvenii nu i-a părut rău că le-a trăit.

Deodată, în fundul văii, o împușcătură, una scurtă. Apoi două, trei… Un post german dădea alarma, dar prea târziu, judecând după timpul ce-a trecut; ai noștri trebuia să-i fi atacat.

Apoi se auzi, în dreapta, o dezlănțuire de împușcături, de-ai fi zis că se sfâșie în bucăți o pânză metalică. Era compania 23 care, executând ordinele primite, trăgea la discreție pentru a-i imobiliza pe nemții din față și a-i împiedica să sară în ajutorul camarazilor atacați.

După care întreaga linie germană răspunse cu o nervozitate de bun augur. Gloanțele lor prost țintite zburau cu mult peste capetele noastre. Numai din când în când, câte o crenguță retezată din tei cădea pe lângă noi ca o frunză parașutată. Cei care au luptat în pădure cunosc aceste impresii.

Vacarmul sterp dura de vreo cinci minute, când, în dreapta noastră, izbucniră spre cer niște flăcări imense, împroșcând toate înălțimile din față, după care se stinse sub o ploaie de dărâmături. În aceeași clipă răsună o detunătură enormă, surdă.

— A reușit lovitura, îi șoptii lui Vignerte. A fost o mină. Au izbutit s-o arunce în aer.

Pe frontul nostru, împușcăturile se întețiră. Apoi, brusc, totul se liniști. Din rândurile noastre se ridică o rachetă.

Racheta semnaliza artileriei că a 22-a companie își reocupase, fără nicio piedică, tranșeele și că era rândul ei să atace. Imediat se declanșă un tir de baraj.

Din spatele nostru se auzeau acum monștrii invizibili care descriau deasupra capetelor noastre ucigașele lor parabole. Zbârnâiala se mărea, se mărea și părea că înainta atât de încet, încât nu-ți puteai explica cum de nu reușeai să zărești măcar una dintre păsările acestea atât de gălăgioase.

Și sosirea lor deasupra tranșeelor dușmane se adeverea printr-o flacără albastră-roșie, prin pulberea și dărâmăturile care se ridicau ca o coloană galbenă, apoi prin înspăimântătorul bubuit al exploziei.

Vignerte și cu mine urmăream efectele tirului cu binoclul.

Deodată mă auzii strigat.

Era omul nostru care ținea legătura cu șeful batalionului. Venea gâfâind din cauza alergăturii.

— Domnule locotenent! Domnule locotenent!

— Ce e?

— Șeful batalionului vă roagă să veniți imediat la postul de comandă.

— Mă duc, îi spusei lui Vignerte. Ce s-a întâmplat acolo? îl întrebai pe omul meu. Știi cumva dacă a reușit lovitura companiei a 22-a?

— De minune, domnule locotenent, n-au pierdut decât doi oameni. Au aruncat în aer mina, au dezorga-

nizat tranșeea, și au luat aproape patruzeci de prizonieri. Au lucrat strașnic. Dar duceți-vă repede, maiorul e grăbit.

O luai la picior; un drumeag destul de ușor conducea la postul comandamentului, situat la vreo sută de metri îndărăt. Numai un singur loc de trecere, un fel de povârniș, nu era camuflat. Dar mergeam fără să iuțesc pasul, căci în momentul acela linia germană, amuțită de bombardamentul nostru, nu prezenta niciun fel de pericol.

Maiorul m-aștepta în pragul colibei.

— A… ați venit. Iertați-mă că v-am făcut să alergați. Succesul companiei a 22-a e de vină.

— Cu ce pot să vă fiu de folos, domnule maior?

— Iată. Sunteți licențiat în limba germană, pe când eu, de la Saint-Cyr încoace, n-am mai vorbit de loc în limba asta păcătoasă. Avem aici un prizonier de seamă. Zadarnic am încercat eu să-i iau interogatoriul. Cu niciun chip n-am putut să-i smulg un cuvânt. Totuși, ar putea să ne dea niște informații prețioase. E maior al unui regiment de geniu. El a pus la cale minarea noastră. Dar i-am dat planurile peste cap! Coste, care l-a luat prizonier, va fi înaintat căpitan, cu siguranță.

— Un ofițer superior care nu vorbește franțuzește! Ciudat! știți că mulți se fac că nu cunosc limba.

— Știu, și de aceea v-am chemat. N-are să pretindă că nu înțelege excelenta germană în care-l veți interoga. Iată-l pe individ.

Intrai în coliba șefului de batalion, în care maiorul german stătea, păzit de doi soldați din compania 22-a, aceiași care l-au escortat de la tranșeele inamice până aici. Mândria lor era atât de mare încât nu s-au putut reține să nu-mi povestească și mie această pagină de istorie.

— L-a culcat cu un glonte de revolver pe bietul Labourdette. Dar am tăbărât pe el, domnul locotenent Coste împreună cu noi.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu ochi albaștri și reci, cu o expresie aspră și inteligentă. Abia mi-a răspuns la salutul pe care i l-am adresat când am intrat.

I-am pus câteva întrebări, dar fără niciun succes.

— Domnule, sfârși prin a-mi spune în cea mai corectă limbă franceză— prevăzusem că vorbește perfect limba noastră – ce noimă are interogatoriul ăsta? Nu pot să vă declar decât lucruri fără importanță, precum ar fi numele meu, dar nu vă interesează. În privința informațiilor militare, gândiți-vă că sunt ofițer că și dumneavoastră. Dacă ați fi în locul meu, n-ați declara nici dumneavoastră nimic, nu-i așa? îngăduiți-mi să fac și eu la fel.

Și se închise din nou în cel mai disprețuitor mutism.

— Nu scoatem nimic de la el, spusei maiorului. N-avea niciun fel de acte asupra lui când a fost prins?

— Absolut nimic, răspunse, vrednic de milă, șeful meu.

— N-ați găsit nimic? îi întrebai pe soldați.

— Nimic, domnule locotenent, în afară de asta, răspunse unul din ei, scoțând din manta o hârtie mototolită. Un petecuț mai mult rupt…

— Dă-mi-l, totuși, îi spusei.

Scris cu creionul, pe jumătate șters, petecul de hârtie pe care mi-l întinse era un concept de scrisoare. Cum îmi aruncai ochii pe hârtie, simții un adevărat șoc electric.

Prizonierul mă fixa în ochi cu o privire răutăcioasă. Mă repezii la el, mânios.

— Știu acum numele dumitale, domnule.

— Mă miră foarte mult, răspunse el cu insolență, pentru că hârtia din mâna dumneavoastră nu-i semnată și nici ghicitor nu sunteți.

— Mizerabile, izbucnii eu, te numești Ulrich von Boose, și ești asasinul marelui duce Rudolf de Lautenburg-Detmold.

O paloare de moarte i se așternu pe obraz. Mâinile îi înțepeniră. Avu totuși puterea să-i spună comandan-

tului cu glasul tremurat:

— Domnule maior, protestez împotriva tratamentului la care sunt supus. Vă rog să-l opriți pe locotenentul dumneavoastră să insulte un inamic prizonier. E de-a dreptul nedemn!

— Ia lasă-mă-n pace! urlă șeful meu. Ei, drace, dar ce-i cu toată povestea asta, domnule locotenent? Ce scrie în hârtia ceea?

Îmi veneam cu greu în fire.

— Scuzați-mă, domnule maior, murmurai eu. Nu mă simt în stare să vă explic… Dar vreți să fiți atât de amabil să trimiteți imediat pe cineva să-l cheme pe locotenentul Vignerte? El știe cine-i omul acesta, el ne va spune tot.

— Da, vreau, bombăni șeful de batalion. Ce poveste!

Și dădu ordinul solicitat.

La numele lui Vignerte, neamțul păli și mai tare. Îmi aruncă priviri furioase. Dacă cei doi soldați nu l-ar fi ținut vârtos, s-ar fi aruncat asupra mea să-mi smulgă hârtia, pe care o reciteam acum cu mai mult calm:

„Pentru ultima oară vă repet: cunosc prea bine modul cum ați procedat cu alții pentru a nu ghici ceea ce vreți să-mi faceți mie. Am acceptat să mă duc la război. Dar prea se prelungește; în fiecare zi crește riscul să nu mă mai întorc. Asta-i, cu siguranță, și dorința dumneavoastră: după marele duce, după marea ducesă, vin eu la rând, nu-i așa? Și de aci înainte veți fi liniștit… Nu sunt atât de prost. Dacă de azi în cincisprezece zile nu sunt rechemat și repartizat la un stat-major cu avansarea la care am dreptul pentru serviciile ce vi le-am adus, vă anunț următoarele: o relatare detaliată cu privire la chestiunea ceea va fi publicată prin grija unor prieteni ai mei, în atâtea ziare neutre sau adversare câte vor trebui, și care vor fi trimise tuturor persoanelor de care vă temeți să nu afle despre ce-i vorba. Pot să vă asigur că se va da crezare acestor documente cu atât mai mult cu cât vor conține și o mostră dintr-un scris, prea bine cunoscut de dumneavoastră.“

Ultima frază era scrisă într-un mod absolut diferit de restul scrisorii. Prima avea un scris fin și subțire, cealaltă un scris energic și apăsat. Le-am putut examina pe amândouă în noaptea ceea. Una era aceea a scrisorilor trimise din Camerun de marele duce Rudolf, cealaltă aceea a planului de călătorie găsit în Mittheilungen.

Totul era limpede acum, îngrozitor de limpede.

„Vignerte va afla în fine totul“, mă gândeam eu într-un elan de bucurie.

Și deodată o sudoare rece îmi îngheță tâmplele: cu ce preț va plăti el ceea ce va afla? Marea ducesă! Nefericitul de mine, nu mă gândisem că și ea…

— Nu trebuie, nu trebuie, bolborosii eu…

Prea târziu.

— Iată-l pe locotenent, spuse maiorul nostru, care cerceta din prag orizontul.

Nu mai era nimic de făcut. Ireparabilul urma să se împlinească.

Se iveau zorii zilei și o lumină trandafirie-albastră învălui satul. Pe un arbust devastat cânta o cinteză.

Îl zării și eu, la rândul meu, pe Vignerte, jos în vale. Urca fără grabă povârnișul. Îi vedeam trupul înalt și mlădios, apoi, puțin câte puțin începu să se distingă și capul lui brunet și fin.

— Dumnezeule! strigai eu.

— Ce e, domnule, ați înnebunit de-a binelea, îmi spuse maiorul.

Vignerte nu mai era acum decât la vreo sută de metri de noi. Îl văzui iuțind pasul pentru a trece panta necamuflată care-l mai despărțea încă de adăpostul maiorului.

Atunci, din adâncul sidefiu al văzduhului porni un zgomot îngrozitor, care se mărea șuierând. În cerul alburiu se apropia o masă invizibilă, cu trepidația unui tren care intră în gară. Se mărea, se mărea și înțeleserăm că asupra noastră se va abate drăcească parabolă.

Ici, colo, se vedeau soldații sărind, ca niște broscuțe, în adăposturile lor.

Surprins tocmai pe panta descoperită, Vignerte se oprise. Să meargă înainte, să se întoarcă: i-am simțit fatala lui nehotărâre.

Se auzea acum de sus un zgomot ca de tunet.

— Vignerte! strigai eu ea un nebun. Culcă-te, pentru Dumnezeu! Culcă-te!

Îl mai zării o secundă. Stătea nemișcat drept în fața uraganului, cu un fin surâs de acceptare, și contemplă extaziat aurora.

Atunci se produse dezastrul.

O grindină de pietre și oțel se abătu asupra acoperișului adăpostului, în care mă trase cu el, cu un gest brusc, șeful meu de batalion. După ce-a încetat sinistra ploaie, cu ochii măriți de spaimă, ne-am pironit privirile în vale.

La marginea povârnișului, era acum o groapă enormă și neagră, iar pe bordura stingă, niște biete rămășițe roșii și albastre.

Astfel muri, la 31 octombrie 1914, locotenentul Vignerte, pentru că a iubit-o pe marea ducesă Aurora de Lautenburg-Detmold.

Atlantida

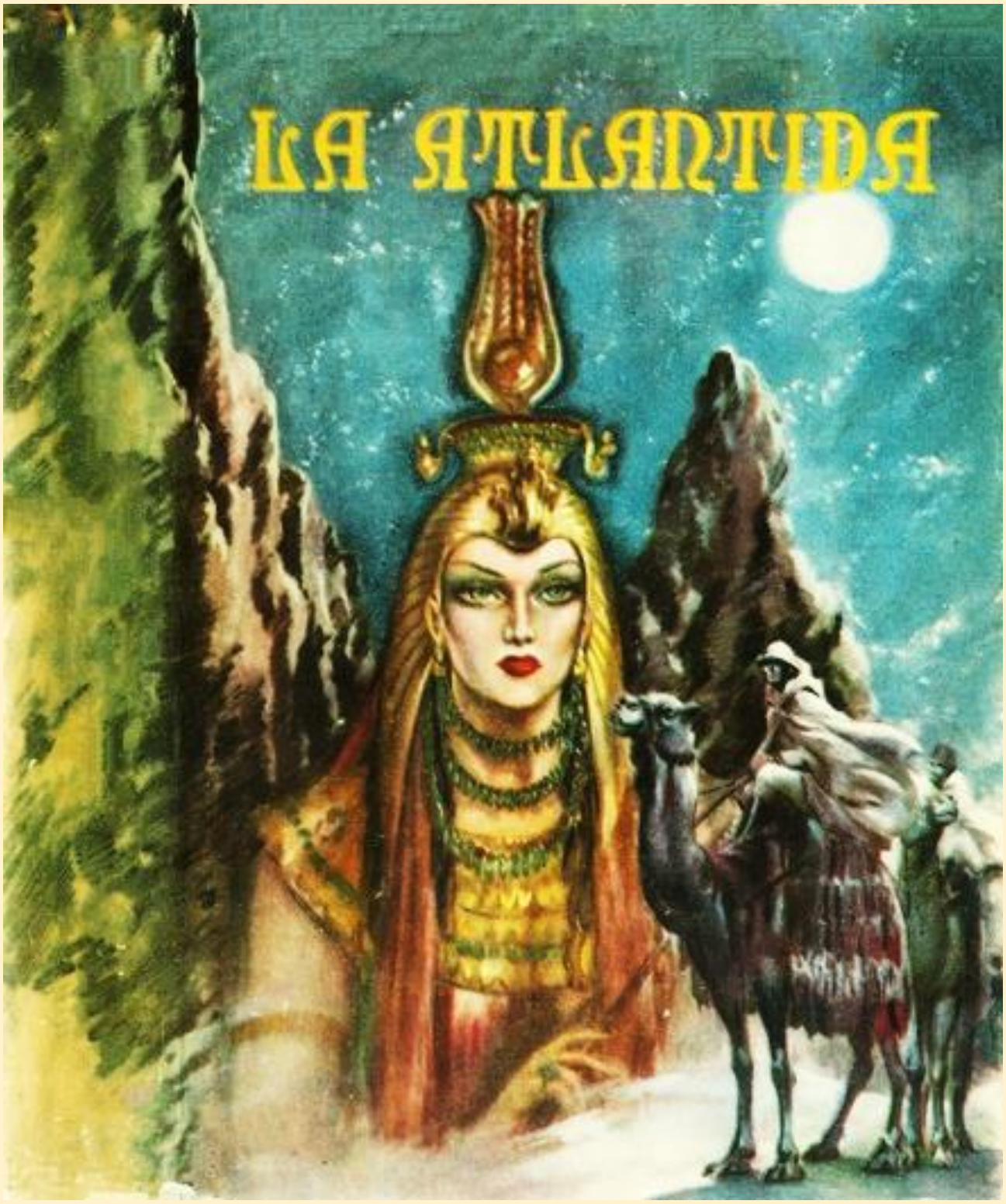

Luí André Suares

„Trebuie să vă previn, înainte de a intra în materie, să nu vă mirați auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume grecești.“

PLATON: Critias

Scrisoare de început

Hassi-Inifel, 8 noiembrie 1903

Dacă paginile ce urmează văd într-o bună zi lumina soarelui, aceasta înseamnă că mie mi-a fost luată. Termenul pe care îl fixez pentru destăinuirea lor îmi e o garanție sigură în privința aceasta.

În legătură cu destăinuirea, să nu se înșele nimeni asupra scopului meu când o pregătesc, când o cer. Pot fi crezut, când afirm că nu pun nici urmă de amor-propriu sciitoricesc în caietul acesta zbuciumat. Sunt, de pe acum, departe de toate lucrurile acestea! Dar, într-adevăr, e inutil să mai pornească și alții pe drumul care pentru mine va fi fost fără întoarcere[2].

Ora patru dimineața. Curând, zorile își vor așterne văpaia lor roză peste hamada[3]. În jurul meu, bordj-ul[4] dormitează. Aud respirația liniștită, atât de liniștită a lui Saint-Avit, prin ușa întredeschisă a camerei lui.

Peste două zile plecăm amândoi. Părăsim bordj-ul. Ne înfundăm încolo, spre sud. Ordinul ministerial a sosit ieri dimineață.

Acum, chiar dacă aș dori, ar fi prea târziu să mai dau înapoi. André și cu mine am solicitat misiunea aceasta. La ora actuală, încuviințarea cerută în înțelegere cu el a devenit ordin. Calea ierarhică parcursă, influențele puse în mișcare la minister, toate acestea pentru ca apoi să te temi, să nu-ți vină să pornești la îndeplinirea misiunii!…

Să te temi, am spus. Eu știu că nu mă tem. Într-o noapte, în Gourara, când am găsit două dintre santinelele mele măcelărite, cu ticăloasa tăietură pe pântec în formă de cruce a beraberilor, m-am temut. Eu știu ce e teama. De aceea acum, când privesc fix imensitatea neagră din care peste o clipă va țâșni brusc imensul soare roșu, știu că nu de teamă tresar. Simt luptându-se în mine groaza sacră față de mister și atracția lui.

Închipuiri, poate. Năluciri ale unui creier înfierbântat și ale unui ochi înnebunit de miraje. Fără îndoială că va veni o zi când voi reciti paginile acestea cu un zâmbet de milă jenată, zâmbetul omului la cincizeci de ani care își recitește scrisorile de odinioară.

Închipuiri. Năluciri. Dar închipuirile astea, nălucirile astea, îmi sunt scumpe. „Căpitanul de Saint-Avit și locotenentul Ferrières, spune telegrama ministerului, se vor strădui să desprindă, la Tassili, legăturile stratigrafice ale gresiilor albiene și ale calcarurilor carbonifere… Ei vor folosi prilejul pentru a se informa, eventual, asupra schimbărilor de atitudine ale azdjerilor față de influența noastră ete.“ Dacă, până la urmă, călătoria nu ne-ar fi legată decât de niște scopuri atât de mărunte, simt că n-aș pleca.

Deci, doresc lucrul de care mă tem. Mi-ar părea rău dacă nu m-aș afla față în față cu ceea ce mă face să tremur în mod ciudat.

În fundul văii uedului[5] Mia, latră un șacal. La răstimpuri, când o rază de lună, spărgând argintul norilor umflați de căldură, o fac să creadă că răsare soarele, o turturea gungurește printre palmieri.

Un zgomot de pași afară. Mă aplec peste fereastră. O umbră învăluită în țesături negre și lucioase alunecă pe pământul bătătorit al terasei micului nostru fort. Un fulger în noaptea electrică. Omul și-a aprins o țigară. Acum stă ghemuit, cu fața spre sud. Fumează.

E Cegheir-ben-Cheikh, ghidul nostru târgui, cel care peste trei zile ne va duce spre platourile necunoscute ale misteriosului Imoschaoch, printre hamadele cu pietre negre, printre marile ueduri secate, printre

---

[2] Prezenta scrisoare ca și manuscrisul pe care îl însoțește – acesta din urmă în plic special sigilat – i-au fost încredințate subofițerului Châtelain, din regimentul 3 de spahii, de către locotenentul Ferrières, la 10 noiembrie 1903, ziua plecării acestuia din urmă la locul numit Tassili (Sahara Centrală) de către tuaregii Azijer. Subofițerul primise ordin s-o înmâneze, la prima permisie, domnului Leroux, consilier onorar la Curtea de apel din Riom, ruda cea mai apropiată a locotenentului Ferrières. Dar cum magistratul a decedat subit înaintea expirării termenului de zece ani, fixat pentru publicarea manuscrisului de față, s-au ivit, din pricina aceasta, unele dificultăți care au amânat până astăzi publicarea manuscrisului despre care este vorba (n.a.).

[3] Platou pietros în Sahara.

[4] Mic fort arab.

[5] Cuvânt arab denumind un curs de apă specific regiunilor de coastă ale Africii de Nord.

salinele de argint, printre gurele[6] roșcate, printre dunele de aur mat deasupra cărora se înalță, când suflă alizeul, un tremurător panaș de nisip palid.

Cegheir-ben-Cheikh! El este! Și îmi revine în minte tragica frază a lui Duveyrier: „Colonelul pune piciorul în scară și primește în aceeași clipă o lovitură de sabie.“[7] Cegheir-ben-Cheikh!… E acolo. Fumează liniștit o țigară, o țigară din pachetul dăruit de mine… Doamne! iartă-mi trădarea aceasta.

Fotoforul își aruncă pe hârtie lumina sa galbenă. Ciudat mi-a fost destinul care, la șaisprezece ani, fără să știu exact de ce, a hotărât într-o bună zi că mă voi pregăti la Saint-Cyr și a făcut din mine camaradul lui Andre de Saint-Avit. Puteam studia dreptul, medicina. Aș fi fost astăzi un om cu o viață tihnită, într-un oraș cu biserică și cu ape curgătoare, nu fantoma asta îmbrăcată în bumbac, rezemată de fereastră și privind, cu o inexprimabilă neliniște, deșertul care o va înghiți.

O gâză mare a intrat pe fereastră. Bâzâie, sare de pe pereții tencuiți pe globul fotoforului și, în sfârșit, învinsă, cu aripile arse de luminarea încă înaltă, se prăbușește aici, pe foaia albă.

E un cărăbuș african, enorm, negru, cu pete de un gri livid.

Mă gândesc la ceilalți, la frații lui din Franța, din câmpia satului meu natal, la cărăbușii aurii pe care, în serile furtunoase de vară, îi vedeam sărind ca niște mingi mici. Când eram copil, acolo îmi petreceam vacanțele; mai târziu, acolo îmi petreceam permisiile. Ultima oară, chiar pe pajiștea aceea, mergea alături de mine o siluetă subțire și albă, cu o eșarfă de muselină, ca s-o ferească de aerul serii, atât de răcoros acolo. Acum, atins ușor de amintirea aceasta, abia dacă îmi las privirea, o clipă, să se înalțe spre un ungher întunecat al camerei mele, pe zidul gol, unde lucește sticla unui portret imprecis. Înțeleg cât și-a pierdut din importanță tot ce a putut să mi se pară că va fi toată viața mea. Acum, misterul acesta tânguitor e lipsit de interes pentru mine. Dacă, sub fereastra bordjului, cântăreții ambulanți ai lui Rolla ar veni să-și murmure faimoasele lor arii nostalgice, știu că nu i-aș asculta; iar dacă ar deveni prea insistenți, știu că le-aș spune să-și vadă de drum.

Ce a trebuit pentru metamorfoza aceasta? Câteva cuvinte, o poveste poate, spusă în orice caz de cineva asupra căruia apasă cea mai monstruoasă bănuială.

Cegheir-ben-Chcikh și-a terminat țigara. Îl aud îndreptându-se agale spre rogojina lui, în corpul B, lângă postul de gardă, la stânga.

Plecarea noastră trebuind să aibă loc la 10 noiembrie, manuscrisul alăturat scrisorii de față a fost început în ziua de duminică 1 și terminat în ziua de joi 5 noiembrie 1906.

OLIVIER FERRIÈRES

Locotenent în regimentul 3 de spahii.

[6] Gur, movilă izolată în Sahara

[7] H. Duveyrier, Dezastrul misiunii Flatters. Bul. Soc. Geog., 1881 (n. Ed. fr.).

Capitolul 1

Un post în sud

Ziua de sâmbătă 6 iunie; 1903 rupse viața monotonă dusă la postul din Hassi-Inifel prin două evenimente de importanță inegală: sosirea unei scrisori de la domnișoara Cécile de C… și primirea celor mai recente numere din Jurnalul oficial al Republicii Franceze.

— Îmi dați voie, domnule locotenent? spuse subofițerul-șef Châtelain, începând să parcurgă numerele cărora le smulsese banderola.

I-am îngăduit, printr-un semn din cap; mă și aflam pe de-a-ntregul cufundat în citirea scrisorii domnișoarei de C…

„Când vei primi rândurile mele, scria în esență această drăguță domnișoară, mama și cu mine vom fi părăsit probabil Parisul și ne vom afla la țară. Dacă, în pustiul clumitale, gândul că și eu mă plictisesc ca și dumneata îți poate fi o consolare, fii fericit. Marele Premiu s-a acordat. Eu am jucat pe calul indicat de dumneata și, firește, am pierdut. Alaltăieri seara am cinat la familia Martial de la Touche. Se afla acolo și Elias Chatrian, mereu uimitor de tânăr. Îți trimit ultima lui carte, care face destulă vâlvă. Se pare că în ea sunt zugrăviți după natură cei din familia Martial de la Touche. Adaug și ultimele lucrări ale lui Bourget, Loti și France, plus două sau trei cântece la modă prin șantanuri. În politică, se zice că aplicarea legii cu privire la congregații va întâmpina dificultăți reale. În ceea ce privește teatrele, nimic nou. Am făcut un abonament de vară la Illustration. Dacă te interesează… La țară, nu prea știi ce să faci. Mereu același lot de idioți în perspectivă pentru tenis. N-o să am niciun merit dacă o să-ți scriu mai des. Scutește-mă de părerile dumitale în legătură cu tânărul Combemale. Eu nu sunt de loc feministă, și am destulă încredere în cei ce-mi spun că sunt frumoasă, mai ales în dumneata. Dar, în sfârșit, mă scoate din sărite ideea că dacă mi-aș permite măcar față de unul din argații noștri un sfert din familiaritățile pe care dumneata cu siguranță că le ai față de uled-nailii dumitale… Dar să lăsăm asta. Există lucruri pe care e mai mult decât neplăcut să ți le închipui.“

Aici ajunsesem cu proza acestei tinere emancipate, când o exclamație plină de revoltă a subofițerului mă făcu să ridic capul.

— Domnule locotenent!

— Ce s-a întâmplat?

— Nu zău! Se fac niște năzdrăvănii la minister! Ia citiți.

Și îmi întinse Oficialul. Am citit:

„Prin decizia din 1 mai 1903, căpitanul de Saint-Avit (André), din afara cadrelor, e trecut în regimentul 3 de spahii, și numit la comanda postului de la Hassi-Inifel“.

Proasta dispoziție a lui Châtelain nu mai cunoștea margini:

— Căpitanul de Saint-Avit comandant al postului! Un post despre care nu s-a putut spune niciodată nimic rău! Va să zică suntem luați drept o ladă de gunoi!

Eram și eu la fel de mirat ca și subofițerul. Dar, în același timp, am zărit mutra de dihor a lui Gourrut, disciplinarul pe care îl foloseam la cancelarie; Gourrut se oprise din scris și asculta cu un interes plin de viclenie.

— Subofițer Châtelain, căpitanul de Saint-Avit e camaradul meu de promoție, am spus eu sec.

Châtelain se înclină și ieși; eu îl urmai.

— Hai, prietene, i-am spus bătându-l pe umăr, nu te bosumfla. Adu-ți aminte că peste un ceas pornim spre oază. Pregătește cartușele. Ai grijă să avem mâncare mai ca lumea.

Reîntors în birou, l-am concediat cu un gest pe Gourrut. Rămas singur, am terminat repede scrisoarea domnișoarei de C… apoi am luat din nou Oficialul și am recitit decizia ministerială care dădea postului un nou șef.

Se împlineau aproape cinci luni de când îndeplineam eu funcția aceasta și, pe cinstea mea, făceam față

destul de bine responsabilității, gustând din plin independența. Pot spune chiar, fără să mă laud, că sub comanda mea serviciul mersese altfel decât sub cea a căpitanului Dieulivol, predecesorul lui Saint-Avit. Era un om de treabă căpitanul Dieulivol. Un colonial din vechea școală, fost subofițer sub comanda lui Dodds și Ducheine, dar atins de o îngrozitoare atracție spre băuturile tari și foarte înclinat, când bea, să confunde toate dialectele și să-1 supună pe un haoussa la un interogatoriu în sakalavă. Nimeni n-a fost, niciodată, mai zgârcit decât el în privința rațiilor de apă ale postului. Într-o dimineață, când își prepara absintul în tovărășia subofițerului-șef Châtelain, acesta, cu ochii țintă la paharul căpitanului, văzu mirat licoarea verde albindu-se sub o doză de apă mai mare decât de obicei. Simțind că se întâmplase ceva anormal, Châtelain ridică privirea. Țeapăn, ținând în mână sticla aplecată, căpitanul Dieulivol privea fix apa care picura peste zahăr. Murise.

Timp de cinci luni după dispariția acestui simpatic bețivan, ministerul păruse că se dezinteresează de înlocuirea lui. Ba chiar sperasem o clipă că va fi luată o hotărâre care mă va învesti de drept cu funcțiile pe care le îndeplineam de fapt… Iar astăzi, numirea asta neașteptată…

Căpitanul de Saint-Avit… La Saint-Cyr fusese printre recruții mei. Îl pierdusem din vedere. Apoi atenția îmi fusese atrasă de avansarea rapidă și de decorarea lui, ca răsplată binemeritată pentru trei călătorii de explorare deosebit de îndrăznețe, la Tibesti și în Air; și, deodată, drama misterioasă din cea de-a patra călătorie, acea faimoasă misiune întreprinsă împreună cu căpitanul Morhange, din care se reîntorsese numai unul din exploratori; în Franța, totul se uită repede. Trecuseră cel puțin șase ani de atunci. Nu mai auzisem vorbindu-se despre Saint-Avit. Credeam chiar că părăsise armata. Și acum, iată că se nimerea să-1 am ca șef.

„Fie! mă gândeam. Ori el, ori altul!… La Școală, era încântător și am avut totdeauna cele mai bune relații cu el. De altfel, eu nu am vârsta corespunzătoare ca să fiu făcut căpitan.“

Și am ieșit din birou, fluierând.

Ne aflam acum, Châtelain și cu mine, cu pușile puse pe pământul ceva mai puțin fierbinte, lângă băltoaca din mijlocul firavei oaze, ascunși după un fel de leasă de alfa. Soarele în amurg colora în roz micile canale cu apă stătătoare care irigă bietele ogoare ale sedantarilor negri.

Niciun cuvânt pe drum. Niciun cuvânt pe timpul pândei. Vădit lucru, Châtelain era îmbufnat.

În tăcere, am doborât una după alta câteva dintre bietele turturele care veneau, târându-și aripioarele îngreunate de zăduful zilei, să-și potolească setea în leneșa apă verzuie. Când vreo șase trupușoare de acestea plăpânde și însângerate se aflau aliniate la picioarele noastre, am pus mâna pe umărul subofițerului.

— Châtelain!

El tresări.

— Châtelain, m-am purtat aspru cu dumneata mai adineaori. Nu trebuie să-mi porți pică pentru asta. Ceasul rău dinaintea siestei. Ceasul rău de la amiază.

— Domnul locotenent e stăpân, răspunse el cu un ton pe care și-1 vroia morocănos, dar care nu era decât emoționat.

— Châtelain, nu trebuie să-mi porți pică… Dumneata ai ceva să-mi spui. Știi despre ce e vorba.

— Credeți-mă că nu știu. Nu, habar n-am.

— Châtelain, Châtelain, să fim serioși. Vorbește-mi un pic despre căpitanul de Saint-Avit.

— Nu știu nimic, spuse el cu bruschețe.

— Nimic? Atunci ce-ai spus mai adineaori?…

— Căpitanul de Saint-Avit e un viteaz, murmură el, plecându-și fruntea cu încăpățânare. A plecat singur spre Bilma, spre Air, singur de tot, pe meleagurile unde n-a mai călcat nimeni, niciodată. E un viteaz.

— E un viteaz, fără doar și poate, spusei cu cu glas nespus de blând. Dar și-a ucis însoțitorul, pe căpitanul Morhange, nu-i așa?

Bătrinul subofițer tremură.

— E un viteaz, se îndârji el.

— Châtelain, ești un copil. Te temi să nu-i raportez cumva noului dumitale căpitan ce-ai spus despic el?

Nimerisem exact unde trebuie. El sări în sus.

— Subofițerul Châtelain nu se teme de nimeni, domnule locotenent. El a fost la Abomey, împotriva amazoanelor, într-un ținut unde din fiecare tufă ieșea un braț negru care te apuca de picior, pe când un altul, cu o lovitură de sabie, ți-1 reteza dintr-o lovitură, ca un glonte.

— Atunci tot ce se spune, ceea ce și dumneata…

— Atunci toate astea nu sunt decât vorbe.

— Vorbe, Châtelain, repetate în Franța, pretutindeni.

El își plecă și mai mult fruntea, fără să răspundă.

— Incăpățânatule! izbucnii eu, ai să vorbești!

— Domnule locotenent, domnule locotenent, se rugă el, vă jur că ce știu eu sau nimic…

— Ce știi tu, ai să-mi spui, și încă imediat. Dacă nu, îți dau cuvântul că o lună de zile nu-ți mai vorbesc decât în interes de serviciu.

Hassi-Inifel: treizeci de soldați indigeni. Patru europeni, eu, subofițerul, un caporal și Gourrut. Amenințarea era cumplită. Și își făcu efectul.

— Ei bine, iată, domnule locotenent, începu el oftând din greu. Dar măcar să nu mă țineți de rău pe urmă că v-am raportat despre un șef niște lucruri care nu sunt de spus, mai ales când ele nu se bazează decât pe niște vorbe de popotă.

— Vorbește.

— Era în 1899. Pe atunci eram caporal-furier, la Sfax, în regimentul patru de spahii. Eram bine văzut și cum, în afară de asta, nu beam, căpitanul adjutant-major mă dăduse la popota ofițerilor. Un post bun, într-adevăr. Piața, socotelile, notatul cărților care ieșeau din bibliotecă (nu prea multe) și cheia dulapului cu băuturi, fiindcă, pentru treaba asta, nu te poți bizui pe ordonanțe. Colonelul, nefiind însurat, lua masa la popotă. Într-o seară, el sosi cu întârziere. Avea fruntea îngândurată și, așezându-se, ceru să se facă tăcere.

„Domnilor, spuse el, vreau să vă fac o comunicare și să vă cer părerea. Iată despre ce e vorba. Mâine dimineață sosește la Sfax Ville-de-Naples. Pe bordul vasului se află căpitanul de Saint-Avit, care a fost dat la Feriana și se duce să-și ia postul în primire.“ Colonelul se opri. „Bun, gândeam eu, meniul de mâine trebuie să fie mai bogat.“ Căci dumneavoastră, domnule locotenent, cunoașteți obiceiul păstrat de când există în Africa cercuri de ofițeri. Când vreun ofițer e în trecere, camarazii săi se duc să-1 ia de pe vas și-1 invită la cerc cât durează escala. El își plătește partea cu veștile din țară. În ziua aceea, se fac lucruri deosebite, chiar pentru un simplu locotenent. La Sfax, un ofițer în trecere însemna: un fel de mâncare în plus, vin înfundat și cel mai bun coniac.

De data aceasta însă am înțeles, după privirile schimbate de ofițeri, că s-ar putea ca sticla de coniac vechi să rămână în dulap.

„Dumneavoastră, domnilor, cred că ați auzit cu toții vorbindu-se despre căpitanul de Saint-Avit și despre anumite zvonuri care circulă în legătură cu el. Nu-i treaba noastră să apreciem zvonurile acestea, iar avansarea pe care el a primit-o, cât și decorarea lui, ne îngăduiesc să nădăjduim chiar că zvonurile nu sunt de loc întemeiate. Dar între a nu suspecta de crimă un ofițer și a primi la masa noastră un camarad, e o distanță peste care nu suntem obligați să trecem. În legătură cu aceasta, aș fi fericit să vă aflu părerea.“

Urmă o lungă tăcere. Ofițerii se priviră, deveniți pe neașteptate gravi, toți, până și cei mai veseli dintre tinerii sublocotenenți. Din colțul unde îmi dădeam seama că fu sesem uitat, eu făceam tot posibilul ca niciun zgomot să nu-mi trădeze prezența.

„Vă mulțumim, domnule colonel, că ați avut bunătatea să ne cereți părerea, spuse în cele din urmă un maior. Toți camarazii mei, cred, știu la ce zvonuri penibile faceți aluzie. Dacă îmi permit să iau cuvântul e fiindcă la Paris, la Serviciul geografic al armatei, unde mă aflam înainte de a veni aici, mulți ofițeri, și încă dintre cei mai aleși, aveau, cu privire la povestea aceasta tristă, o părere pe care se fereau s-o rostească, dar care se simțea că nu e favorabilă căpitanului de Saint-Avit.“

„Pe vremea misiunii Morhange – Saint-Avit, eu mă aflam la Bammako, spuse un căpitan. Părerea

ofițerilor de acolo se deosebește, vai! prea puțin de cea exprimată de domnul maior. Dar țin să adaug că toată lumea recunoștea că nu are decât bănuieli. Și bănuielile, într-adevăr, sunt insuficiente când te gândești la grozăvia lucrului."

„în orice caz, domnilor, ele pot fi pe deplin suficiente ca să ne motiveze abținerea, răspunse colonelul. Nu-i vorba să judecăm pe cineva; dar a te așeza la masa noastră nu e un drept. E un semn de stimă frățească. Totul e să știm doar dacă dumneavoastră socotiți că trebuie să-1 acordați căpitanului de Saint-Avit."

Spunând acestea, el își privi ofițerii, unul după altul. Rând pe rând, ei făcură din cap un semn negativ.

„Văd că suntem de acord, continuă colonelul. Acum, sarcina noastră, din nefericire, nu s-a terminat. Ville-de-Naples va fi în port mâine dimineață. Șalupa care se duce după pasageri pleacă din port la orele opt. Unul dintre dumneavoastră, domnilor, trebuie să se sacrifice și să se ducă pe vas. Căpitanul de Saint-Avit ar putea avea ideea să vină la cerc. Noi n-avem de loc intenția să-1 jignim, adică să nu-1 primim, dacă s-ar prezenta aici, încrezător în obiceiul tradițional al ospitalității. Trebuie să-i evităm vizita. Trebuie să-1 face să înțeleagă că e mai bine să rămână la bord."

Colonelul își privi din nou ofițerii. Ei nu putură decât să-1 aprobe; dar se vedea bine că niciunul dintre ei nu se simțea la largul său!

„Nu sper să găsesc printre dumneavoastră vreun voluntar pentru o asemenea misiune. De aceea sunt nevoit să numesc eu unul, din oficiu. Căpitane Grandjean, domnul de Saint-Avit e căpitan. E corect să fie un ofițer de gradul lui cel ce-i face comunicarea noastră. De altfel, dumneata ești și cel mai nou aici… Dumitale sunt deci nevoit să mă adresez pentru treaba aceasta neplăcută. Nu mai e nevoie să-ți cer s-o faci cu toate menajamentele posibile."

Căpitanul Grandjean se înclină, pe când un oftat de ușurare scăpă din toate piepturile. Cât timp se află colonelul acolo, el rămase la o parte, fără să scoată un cuvânt. Abia când șeful se retrase, căpitanul lăsă să-i scape fraza aceasta:

„Există unele lucruri care ar trebui să conteze serios la avansare."

A doua zi la prânz, toată lumea îi aștepta cu nerăbdare întoarcerea.

„Ei bine?" îl întrebă scurt colonelul.

Căpitanul Grandjean nu răspunse imediat. Se așeză la masă unde camarazii săi tocmai își pregăteau aperitivele, și el, om de a cărui sobrietate se făcea haz, bău, aproape pe nerăsuflate, fără să mai aștepte să se topească zahărul, un pahar mare de absint.

„Ei bine, căpitane?" repetă colonelul.

„Ei bine, domnule colonel, s-a făcut. Puteți fi liniștit. El n-o să coboare pe uscat. Dar, Doamne, ce corvoadă!"

Ofițerii nu îndrăzneau să sufle un cuvânt. Doar privirile lor exprimau o neliniștită curiozitate.

Căpitanul Grandjean își turnă o înghițitură de apă.

„Iată, îmi pregătisem bine ce aveam să spun, pe drum, în șalupă. Pe când urcam scara, am simțit însă că totul s-a dus. Saint-Avit se afla în fumoar, cu comandantul vasului. Mi s-a părut că n-o să am puterea să-i spun lucrul acela, cu atât mai mult cu cât îl vedeam gata să coboare. Era în ținuta de oraș, sabia i se afla pe banchetă și la cizme avea pinteni. Doar nimeni nu poartă pinteni pe bord. M-am prezentat, am schimbat câteva cuvinte, dar probabil că aveam un aer tare nefiresc, căci am înțeles din primul minut că el ghicise. Părăsindu-1 sub un pretext oarecare pe comandant, el mă conduse în partea dinapoi a vasului, lângă roata cea mare a cârmei. Acolo, am îndrăznit să vorbesc: ce-am spus, domnule colonel? Probabil că m-am bâlbâit rău de tot. El nu mă privea. Cu coatele rezemate de bastingaj, își lăsa privirea să rătăcească departe și zâmbea. Apoi, deodată, când eu mă încurcasem de tot în explicații, mă fixă cu o privire de gheață și-mi spuse:

„îți mulțumesc, dragă camarade, că te-ai deranjat atâta. Dar, crede-mă, nu era de loc nevoie. Sunt obosit și n-am intenția să debarc. Am avut cel puțin plăcerea să fac cunoștință cu dumneata. Fiindcă nu mă pot bucura de ospitalitatea dumneavoastră, fii bun și primește-o pe-a mea cât timp rămâne șalupa la flancul vasului."

Apoi ne-am reîntors în fumoar. Căpitanul de SaintAvit a pregătit el însuși coctailurile. Mi-a vorbit. Ne-am găsit prieteni comuni. N-o să-i uit niciodată fața, privirea ironică și depărtată, vocea tristă și blândă. Ah, domnule colonel, domnilor, nu știu ce se poate povesti la Serviciul geografic sau în posturile din Sudan… Dar în toate acestea nu poate fi vorba decât despre un echivoc teribil. Un asemenea om, vinovat de-o asemenea crimă, credeți-mă nu e cu putință.“

Asta e tot, domnule locotenent, încheie Châtelain după o clipă de tăcere. N-am văzut de când sunt masă mai tristă decât cea de-atunci. Ofițerii mâncară în grabă, fără să spună un cuvânt, într-o stare de indispoziție împotriva căreia nu îndrăzni niciunul să se lupte. Și, în tăcerea aceea adâncă, se vedeau priviri întorcându-se într-una, pe furiș, spre Ville-de-Naples, care se legăna sub briză, la o leghe de țărm.

Seara, când ofițerii se reîntâlniră pentru cină, vasul se afla tot acolo și numai când un sunet de sirenă, urmat de inelele de fum ieșite din coșul roșu și negru anunță plecarea pachebotului spre Gabes, numai atunci conversațiile reîncepură, dar nu atât de vesele ca de obicei.

Din ziua aceea, domnule locotenent, la cercul din Sfax s-a fugit ca de ciumă de orice subiect care ar fi putut risca să readucă discuția la căpitanul de Saint-Avit.

Châtelain vorbise aproape în șoaptă și mica populație a oazei nu-i auzise ciudata povestire. Trecuse o oră de când răsunase ultimul nostru foc de armă. În jurul bălții, turturelele se bălăceau acum fără teamă. Niște păsări mari și misterioase zburau pe sub palmierii întunecați. O adiere mai răcoroasă legăna, fremătând frunzele posomorite. Ne puseserăm jos căștile, ca să putem primi pe tâmple mângâierea acestei brize ușoare.

— Châtelain, am spus eu, e timpul să ne întoarcem la bord.

Fără grabă am adunat turturelele ucise. Simțeam privirea subofițerului ațintită asupra mea și în privirea aceasta simțeam un reproș, ca un regret pentru faptul că vorbise. Dar tot timpul cât a durat drumul de întoarcere n-am găsit puterea să rup, printr-un cuvânt oarecare, mâhnila noastră tăcere.

Când am sosit, aproape că se lăsase noaptea. Drapelul înălțat deasupra postului se mai zărea încă, pleoștit pe prăjina lui, dar culorile nu i se mai deslușeau. Spre apus, pe după dunele zimțate pe violetul negru al cerului, soarele dispăruse.

Când am păşit pragul micului nostru fort, Châtelain mă părăsi.

— Mă duc la grajd, spuse el.

Rămas singur, m-am îndreptat spre partea fortului unde se află locuința europenilor și magazia de muniții. O tristețe de nedescris îmi încovoia capul.

Mă gândeam la camarazii mei din garnizoanele franceze: la ora aceasta sunt probabil în drum spre casă, unde îi așteaptă, așezată pe pat, ținuta de seară, dolmanul cu brandemburguri, epoleții sclipitori.

„De mâine, mi-am spus, voi înainta o cerere de mutare.“

Pe scara de pământ bătătorit se și întunecase. Dar câteva licăriri palide mai dădeau târcoale prin birou când am intrat acolo.

Aplecat peste registrul de ordine, un bărbat ședea rezemat în coate la masa mea. Bărbatul se afla cu spatele spre mine. Nu mă auzise venind.

— Bravo, Gourrut, flăcăule! Nu te jena, te rog! Simte-te ca la dumneata acasă.

Bărbatul se ridicase. L-am văzut, destul de înalt, zvelt și palid.

— Locotenentul Ferrières, nu-i așa?

Apoi înaintă și-mi întinse mâna.

— Căpitanul de Saint-Avit. Încântat, dragă camarade, în aceeași clipă, Châtelain se ivea pe pragul biroului.

— Domnule subofițer-șef, spuse cu un ton sec noul venit, nu prea am de ce să te laud pentru puținul pe care l-am văzut. Nu există șa de cămilă căreia să nu-i lipsească vreo câteva catarame, iar plăcile de la paturile carabinelor sunt într-o stare de parcă ar vrea să te facă să crezi că la Hassi-Inifel plouă trei sute de zile pe an. Fiindcă veni vorba, unde ai fost azi după-masă? Din patru francezi câți numără postul, n-am găsit, la sosirea

mea aici, decât un joyeux așezat în fața unei litre de rachiu. Toate astea au să se schimbe, nu-i așa? Pe loc, repaus.

— Domnule căpitan, am spus eu cu glas stins, pe când Châtelain, încremenit, rămânea în poziție de drepți, țin să vă spun că subofițerul era cu mine, că eu sunt răspunzător pentru lipsa lui de la post, că el e un subofițer desăvârșit din toate punctele de vedere, și că dacă ne-ar fi fost anunțată sosirea dumneavoastră…

— Firește, spuse el cu un zâmbet de ironie rece. De aceea, locotenente, n-am intenția să-l fac răspunzător pentru niște neglijențe care trebuiesc să rămână pe seama dumitale. El nu-i obligat să știe că ofițerul care părăsește, măcar pentru două ore, un post ca Hassi-Inifel, riscă grozav să nu mai găsească mare lucru la întoarcere. Jefuitorii chaamba, dragă camarade, se prăpădesc după armele de foc și, ca să pună mâna pe cele șaizeci de puști din rastelurile dumitale, sunt sigur că n-ar șovăi de loc să profite, cu riscul de a-l face să treacă prin fața Consiliului de război, de absența unui ofițer căruia eu îi cunosc, de altfel, notațiile excelente. Dar urmați-mă, vă rog. O să completăm mica inspecție pe care mai adineaori n-am putut s-o fac decât prea în grabă.

Căpitanul se și afla pe scară. L-am urmat îndeaproape, fără să scot o vorbă. Châtelain încheia alaiul. L-am auzit murmurând pe un ton de supărare pe care îl las să vi-l închipuiți.

— Ehei! O să fie distracție mare aici.

Capitolul II

Căpitanul de Saint-Avit

Câteva zile au fost deajuns pentru a ne convinge că temerile lui Châtelain privind raporturile de serviciu cu noul nostru șef erau neîntemeiate. M-am gândit adesea că, prin bruschețea pe care o arătase la primul contact, Saint-Avit vroise să ni se impună, să ne arate că știa să-și poarte cu fruntea sus povara greului său trecut… Oricum, a doua zi după sosire el se dovedi cu totul alt om, ba chiar îl lăudă pe subofițerul-șef pentru ținuta postului și instruirea oamenilor. În ceea ce mă privește, fu încântător.

— Suntem din aceeași promoție, nu-i așa? îmi spuse el. Nu e nevoie să-ți îngădui să folosești tutuirea tradițională. Ea e un drept.

Deșarte dovezi de încredere, vai! False mărturii ale libertății de spirit, a unuia față de celălalt. Există ceva mai accesibil, în aparență, decât nesfârșita Sahară, deschisă tuturor celor ce vor să se piardă în ea? Există ceva mai închis decât ea? După șase luni de trai laolaltă, de viață comună așa cum oferă un post în Sud, mă întreb dacă partea cea mai extraordinară a aventurii mele nu e faptul că pornesc mâine spre pustietăți necercetate, cu un om a cărui gândire adevărată îmi e, fără îndoială, la fel de necunoscută ca și pustietățile acestea, pe care a izbutit să mă facă să le doresc.

Primul motiv de surpriză pricinuit de acest ciudat tovarăș îl datorez bagajelor aduse după venirea sa.

Când ne sosise pe neașteptate, singur, din Ouargla, căpitanul încredințase cămilei mehari pe care o încăleca, numai ce poate să poarte fără prea mare greutate un animal atât de susceptibil: armele, sabia și revolverul de serviciu, plus o carabină solidă și câteva efecte reduse la minimum. Restul sosi abia peste două săptămâni, adus de convoiul însărcinat cu aprovizionarea postului.

Trei lăzi de dimensiuni respectabile fură urcate, una după alta, în camera căpitanului și strâmbăturile celor ce le cărau spuneau destul despre greutatea lor.

Din discreție, l-am lăsat pe Saint-Avit să se ocupe singur de mutarea lui și m-am apucat să deschid corespondența adusă de convoi.

El intră curând în birou și aruncă o privire peste cele câteva reviste care tocmai îmi sosiseră.

În același timp parcurse cu ochii ultimul număr din Zeitschrift der Gesellschaft fur Erdkunde în Berlin.

— Ia te uită, făcu el, o primești?

— Da, i-am răspuns eu. Cei ce o scot binevoiesc să se intereseze de lucrările mele în legătură cu geologia uedului Mia și a Igharghar ului de Sus.

— Asta ar putea să-mi fie utilă, murmură el continuând să răsfoiască revista.

— Îți stă la dispoziție.

— Mulțumesc. Mă tem doar că n-am ce să-ți ofer în schimb, în afară poate de Pliniu. Iar el… Cu siguranță că știi la fel de bine ca și mine ce spune despre Igharghar, după regele Juba. De altfel, hai să mă ajuți la aranjatul lucrurilor și ai să vezi dacă îți convine ceva.

Am acceptat fără să mă las rugat.

Și am început amândoi prin a scoate la iveală felurite instrumente meteorologice și astronomice: termometre Baudin, Salleron, Fastre, un aneroid, un barometru Fortin, niște cronometre, un sextant, o lunetă astronomică, o busolă cu lunetă… Pe scurt, ceea ce Dueyrier numește materialul cel mai simplu și mai lesne de purtat pe spinarea unei cămile.

Pe măsură ce Saint-Avit mi le întindea, eu aranjam instrumentele pe singura masă din cameră.

— Acum, mă anunță el, nu mai avem decât cărțile. Am să ți le dau. Pune-le grămadă într-un colț, până când mi s-or face niște rafturi.

Timp de două ore l-am ajutat să îngrămădească la un loc o adevărată bibliotecă. Și ce bibliotecă! cum n-a mai pomenit niciodată vreun post din Sud.

Toate textele antichității având vreo legătură cu ținuturile sahariene erau adunate între cei patru pereți

văruiți ai încăperii acesteia de bord. Herodot și Pliniu, firește, și, de asemenea, Strabon și Ptolemeu, Pomponius Mela și Ammien Marcellin. Dar, pe lângă aceste nume care îmi liniștea într-o măsură nepriceperea, le zăream pe cele ale lui Corippus, Paul Crose, Eratosthene, Photius, Diodor din Sicilia, Solin, Dion Cassius, Isidor din Sevilla, Martin din Tyr, Ethicus, Atheneu… Scriptores Historiae Augustae, Itinerarium Antonini Augusti, Geographi latini minores de Riese, Geographi graeci minores de Karl Müller… De atunci am avut prilejul să mă familiarizez cu agatharchizii din Cos și cu artemidorii din Efes, dar mărturisesc că în clipa aceea prezența dizertațiilor lor în lăzile unui căpitan de cavalerie mi-au pricinuit o oarecare emoție.

Mai notez încă Descrittione dell'Africa, de Leon Africanul; istoriile arabe de Ibn-Khaldoun, Al-Iaqoub, ElBekri, Ibn-Batoutah, Mohamed El-Tounsi… în mijlocul acestui Babei, nu-mi amintesc decât de două volume purtând numele unor savanți francezi contemporani. Și nu erau decât tezele latine ale lui Berlioux[8] și Schirmer[9].

Pe când procedam la stivuirea cât se poate mai echilibrată ă acestor multiple formate, îmi spuneam:

„Și eu care credeam că, în misiunea lui cu Morhange, Saint-Avit avea mai ales sarcina observațiilor științifice! Sau mă înșeală memoria în mod ciudat, sau, de-atunci, el și-a schimbat cu totul preocupările. Lucru sigur e că pentru mine nu există nimic, în tot maldărul ăsta."

Se vede că el mi-a citit pe față semnele prea vizibile ale mirării, căci a spus, cu un ton în care mi s-a părut că ghicesc un pic de neîncredere:

— Te surprinde cumva alegerea cărților mele?

— N-am dreptul să spun că mă surprinde, i-am răspuns eu, căci nu cunosc munca în vederea căreia te-ai înconjurat de ele. În orice caz, pot afirma, cred, fără teamă de-a fi dezmințit, că niciodată vreun ofițer din secția arabă n-a avut o bibliotecă în care literatura antică să fie atât de bine reprezentată.

El zâmbi îndoielnic, și, în ziua aceea, n-am împins discuția mai departe.

Printre cărțile lui Saint-Avit remarcasem un caiet voluminos, prevăzut cu o încuietoare solidă. De mai multe ori l-am surprins pe căpitan făcându-și însemnări în el. Când vreun motiv oarecare îl chema afară din cameră, Saint-Avit încuia cu grijă albumul acesta într-un dulăpior de lemn ieftin, căpătat prin marea dărnicie a administrației. Când nu scria, și când serviciul îi dădea răgaz, Saint-Avit ordona să-i fie înșeuată cămila mehari care-l adusese, și, câteva minute mai târziu, de pe terasa micului fort, puteam să văd dubla siluetă dispărând în goană la orizont, în dosul unei cute de teren roșu.

De fiecare dată, cursele acestea deveneau mai lungi. Din fiecare, el se întorcea cu un fel de exaltare care mă făcea să-l privesc când luam masa, singurul moment pe care îl petreceam într-adevăr împreună, cu o neliniște din zi în zi mai mare.

„Asta nu-i a bună, mi-am spus într-o zi când cuvintele îi străluciră și mai mult decât de obicei prin lipsa lor de șir. Nu-i plăcut să te afli pe bordul unui submarin al cărui comandant ia opium. Ce drog o fi luând Saint-Avit?"

A doua zi, am aruncat o privire rapidă prin sertarele camaradului meu. Inspecția aceasta, pe care socoteam de datoria mea s-o fac, m-a liniștit pentru moment. „Dacă nu poartă cumva la el tuburile și seringa Pravaz", mi-am spus eu.

Mai eram încă la epoca în care puteam crede că nălucirile lui Andre aveau nevoie de stimulente artificiale.

O observație meticuloasă îmi înlătură însă greșeala, în privința drogării, nimic suspect. De altfel, Andre aproape că nu bea și abia dacă fuma.

Și totuși, era cu neputință de negat agravarea febrei acesteia neliniștitoare. Din lungile lui plimbări, Saint-Avit se reîntorcea cu ochii din ce în ce mai strălucitori; era tot mai palid, mai expansiv, mai iritabil.

---

[8] Doctrina Ptolemael ab injuria recentiorum vendicata, sive Nilus Superior et Niger verus, hodiernus Eghiren ab antiquis explorați. Paris, în 8, 1874, cu două hărți. (Nota domnului Leroux.)

[9] De nomine et genere populorum qui berberi vulgo dicuntur. Paris în 4°, 1882. (Nota domnului Leroux.)

Într-o seară, el părăsi postul pe la ora șase, când zăduful încetează. L-am așteptat toată noaptea. Neliniștea îmi era cu atât mai mare cu cât, de câtva timp, caravanele semnalau prin preajma postului prezența unor bande de suspecți.

În zori, el tot nu se afla printre noi. Și nu s-a reîntors decât pe la amiază. Cămila lui mai mult se prăbuși decât îngenunchie.

Primul lucru văzut de Saint-Avit fu detașamentul format la comanda mea ca să plec să-l caut, și ai cărui oameni și animale se și adunaseră în curte, între bastioane.

Și înțelese că trebuia să se scuze. Dar așteptă pentru asta să fim numai noi doi, la ora mesei.

— Sunt foarte mâhnit că ți-am făcut griji. Dar dunele în bătaia lunii erau atât de frumoase!… M-am lăsat atras destul de departe…

— Dragul meu, nu mi se cade mie să-ți fac reproșuri. Ești liber. Tu comanzi aici. Dă-mi voie, totuși, să-ți amintesc unele cuvinte despre jefuitorii chaamba și despre neajunsurile pe care le poate avea comandantul unui post, dacă lipsește prea mult…

El zâmbi și-mi răspunse simplu:

— Îmi plac oamenii care au memorie.

Se afla într-o bună, într-o prea bună dispoziție.

— Nu trebuie să fii supărat pe mine. M-am dus să dau o mică raită, ca de obicei. Apoi, a răsărit luna. Și-atunci, am recunoscut peisajul. Pe aici, în noiembrie se vor împlini douăzeci și trei de ani de atunci, Flatters s-a îndreptat spre destinul său cu o voluptate pe care certitudinea că nu se va mai întoarce o făcea și mai amară, și mai intensă.

— Ciudată mentalitate pentru șeful unei misiuni, am murmurat eu.

— Nu-l vorbi de rău pe Flatters. Niciun om n-a iubit deșertul ca el… până la a muri de iubire.

— Palat și Douls, printre atâția alții, l-au iubit la fel, am răspuns eu. Dar ei se expuneau singuri. Cum răspundeau numai de viața lor, erau liberi s-o facă. Flatters însă răspundea de șaizeci de vieți. Și nu poți nega că a făcut să-i fie măcelărită misiunea.

Abia am apucat să rostesc fraza aceasta, că am și regretat-o. Mă gândeam la povestirea lui Châtelain, la cercul ofițerilor din Sfax care se fereau, ca de ciumă, de orice discuție în stare să abată gândurile spre o anumită misiune Morhange-Saint-Avit.

Din fericire, mi-am dat seama că Saint-Avit nu mă ascultase. Ochii lui strălucitori priveau altundeva.

— Care a fost prima ta garnizoană? mă întrebă el brusc.

— Auxonne.

El râse sacadat.

— Auxonne. Côte-d'Or. Plasa Dijon, șase mii de locuitori, calea ferată P.L.M. școala plutonului și inspecțiile amănunțite. Soția șefului de escadron primește joia, iar soția căpitanului adjunct-major primește sâmbăta. Permisiile de duminică: prima din lună, la Paris; celelalte trei, la Dijon. Asta îmi explică judecata ta despre Flatters.

Eu, dragul meu, am avut ca primă garnizoană Boghar. Acolo am debarcat, într-o dimineață de octombrie, sublocotenent în vârstă de douăzeci de ani, la primul batalion al Africei, cu un galon alb pe mâneca mea neagră… „Mațele la soare", cum spun ocnașii când vorbesc despre însemnele gradaților. Boghar!… Cu două zile înainte, începusem să zăresc de pe puntea pachebotului pământul Africei. Îi plâng pe cei care, atunci când văd pentru prima oară stâncile palide, nu simt un cuțit în inimă la gândul că pământul acesta se întinde pe mii și mii de leghe… Eram aproape un copil, și aveam bani. Sosisem mai devreme decât trebuia. Aș fi putut rămâne trei sau patru zile la Alger, să mă distrez. Ei bine, chiar în seara aceea am luat trenul spre Berrouaghia.

Acolo, la abia o sută de kilometri de Alger, nu mai există cale ferată. În linie dreaptă, ai să dai de primul tren tocmai la Cap. Diligența călătorește noaptea, din cauza zădufului. Pe costișe, mă coboram și mergeam

lângă trăsură, silindu-mă să gust, în atmosfera aceasta nouă, sărutul prevestitor al deșertului.

Pe la miezul nopții, la Tabăra Zuavilon, care e un biet post pe drumul de umplutură și domină o vale secată de unde se înalță amețitoare miresme de lendri, s-a făcut un popas pentru schimbat caii. Se afla acolo o ceată de joyeux și de disciplinari, condusă de tiraliori și de soldați de la transporturi, spre grămezile de pietre din sud. Unii, decani ai pușcăriilor din Alger și Douera, în uniformă, fără arme, firește; ceilalți, în civil – ce mai civili! recruții, tinerii pești ai prostituatelor de la Chapelle și de la Goutte-d'Or.

Ei porniră la drum înaintea noastră, dar diligența îi ajunse din urmă. Am văzut de departe, în lumina lunii, pe drumul gălbui, mulțimea neagră și răsfirată a convoiului. Apoi, am auzit o melodie surdă. Nenorociții, cântau. Unul, cu o voce tristă și răgușită, spunea o strofă care se târa, sinistră, prin adâncul văgăunilor albastre:

Acum când ea e mare.
Lucrează pe trotuar
Cu șmecherii din banda
Lui Richard-Lenoir.

Și ceilalți reluau în cor oribilul refren:

La Bastilia, cu ea.
Amorul merge strună
Nini-Piele de Căței
E dulce și e bună La Bastilia.

I-am văzut foarte de aproape, când diligența i-a depășit. Erau cumpliți. Sub cozorocurile hidoase, ochii luceau cu lumini sumbre pe fețele livide și rase. Praful fierbinte înăbușea în gâtlejuri vocile răgușite. M-a cuprins o tristețe îngrozitoare.

Când diligența a lăsat în urmă coșmarul acesta, mi-am revenit în fire.

Mai departe, mai departe, mi-am spus, spre sud, până la tărâmurile neatinse încă de josnicul flux al gunoaielor civilizației.

Când sunt obosit, când am o clipă de spaimă neliniștită și mă cuprinde dorința de-a mă așeza pe drumul pe care mi l-am ales, mă gândesc la disciplinarii din Berrouaghia, și nu-mi doresc atunci decât să plec mai departe.

Dar ce răsplată, când mă aflu în vreunul din locurile acelea unde bietele animale nu se gândesc să fugă, pentru că n-au văzut niciodată omul, unde pustiul se întinde de jur-împrejur, atât de departe încât bătrâna lume ar putea să se prăbușească fără ca măcar vreo cută a vreunei dune sau vreun norișor de pe cerul alb să-mi dea de veste!

— E adevărat, am șoptit eu, și mie mi s-a întâmplat odată, în plin deșert, la Tidi-Kelt, să simt asta.

Până acum, îl lăsasem să se înflăcăreze fără să-l întrerup. Am înțeles prea târziu ce greșeală săvârșisem scăpând fraza asta nenorocită.

Răutăciosul lui râs nervos se auzi iar.

— Aha! adevărat? La Tidi-Kelt? Te rog, dragul meu, în interesul tău, dacă vrei să nu fii ridicol, evită genul acesta de amintiri. Uite, îmi amintești de Fromentin, sau de bietul Maupassant care a vorbit despre deșert fiindcă mersese până la Djelfa, la două zile de strada Bab-Azoun și de piața Guvernământului, la patru zile de avenue de l'Opera; și care, fiindcă a văzut lângă Bou-Saada o nenorocită de cămilă gata să crape, s-a crezut în plină Sahara, pe străvechiul drum al caravanelor… Tidi-Kelt, pustiul!

— Mi se pare, totuși, că In-Salah… am spus eu puțin atins…

— In-Salah? Tidi-Kelt! Dar, bietul meu prieten, ultima oară când am trecut pe-acolo, am văzut tot atâtea ziare vechi și cutii goale de sardele câte sunt duminica în pădurea Vincennes.

Părtinirea și atât de vădita lui dorință de a mă jigni m-au făcut să-mi uit reținerea și să-i răspund acru:

— Firește, eu, unul, n-am mers până la…

M-am oprit. Dar era prea târziu.

El mă privi drept în față.

— Până unde? mă întrebă apoi, cu glas blând.

Nu i-am răspuns.

— Până unde? repetă el.

Și, cum eu mă încurcam în mutismul meu?

— Până la Ued-Tarhit, nu-i așa?

Pe malul estic al Ued-Tarhitului, la o sută douăzeci de kilometri de Timissao, la 23°5 latitudine nord, spunea raportul oficial, se afla înmormântat căpitanul Morhange.,

— André, am explicat eu stângaci, îți jur că…

— Ce-mi juri?

— Că n-am avut de loc intenția…

— Să pomenești de Ued-Tarhit? De ce? Pentru care motiv nu s-ar vorbi în fața mea de Ued-Tarhit?

Față de tăcerea mea plină de rugăminți, el înălță din umeri, și-mi spuse simplu:

— Dobitoc.

Apoi mă părăsi, fără ca mie să-mi fi dat măcar prin minte să-i cer socoteală pentru cuvântul acesta.

Totuși, atâta umilire nu-l dezarmase. Dovada am avut-o a doua zi, iar felul cum își manifestă proasta dispoziție constitui dovada celui mai rău prost gust.

Abia mă trezisem, când André intră în camera mea.

— Poți să-mi explici ce înseamnă asta? mă întrebă el.

Avea în mână unul din registrele administrative. Când era nervos începea să le purice cu de-amănuntul, sperând să poată găsi în ele vreun motiv ca să se arate militărește de nesuferit.

De data aceasta hazardul îl servise cât se poate de bine. André deschise registrul. Am roșit puternic zărind înăuntru copia abia trasă a unei fotografii pe care o cunoșteam prea bine.

— Ce e asta? a repetat el disprețuitor.

Îl surprinsesem prea adesea examinând, în camera mea, fără pic de bunăvoință, portretul domnișoarei de C… ca să nu fiu lămurit în clipa aceea de reaua credință cu care îmi căuta ceartă.

M-am stăpânit totuși, și am pus biata copie într-un sertar.

Dar calmul meu nu-i convenea de loc lui André.

— De azi înainte, spuse el, ai te rog grijă și nu-ți mai lăsa amintirile galante să zacă printre actele administrative.

Apoi adăugă, cu cel mai jignitor suris:

— Nu trebuie să-i dai subiecte de excitare lui Gourrut.

— André, am spus eu pălind, îți ordon…

El își îndreptă, mândru, spinarea:

— Și ce-i? Asta-i bună! Eu ți-am dat voie să vorbești despre Ued-Tarhit, nu-i așa? Cred că am tot dreptul să…

— André!

El privea acum, pe perete, cu un aer zeflemitor, portretul a cărei copie o salvasem tocmai de la scena aceea penibilă.

— Hai, hai, te rog, nu te supăra. Zău, recunoaște, între noi, că e cam slabă…

Și, înainte de-a apuca să-i răspund, a șters-o fredonând rușinosul refren din ajun:

La Bastilia, cu ea

Amorul merge strună

Nini-Piele de Cățea…

Timp de trei zile n-am mai vorbit unul cu altul. Exasperarea îmi ajunsese de nedescris. Eram eu de vină pentru avatarurile lui? Eram eu de vină dacă, din două fraze, una părea totdeauna că ar fi o aluzie?…

„Situația asta e de nesuportat, mi-am spus. Nu se mai poate să dureze.“

Și, într-adevăr, avea să înceteze curând.

La o săptămână după scena cu fotografia, sosi poșta. Abia aruncasem o privire pe sumarul lui Zeitschrift, revista germană despre care am mai vorbit, când am tresărit de uimire. Citisem acolo: „Reise und Entdeckungen zweier französischer Offiziere, der Rittmeisters Morhange und des Oberleutnants de Saint-Avit, în der westlichen Sahara.[10]

În aceeași clipă am auzit vocea camaradului meu;

— E ceva interesant în numărul ăsta?

— Nu, i-am spus eu într-o doară.

— Dă să-l văd.

M-am supus. Ce puteam face?

Mi s-a părut că André pălește pe când parcurgea sumarul; și totuși, glasul îi era cât se poate de natural când mi-a spus:

— Ai să mi-l împrumuți, nu-i așa?

Apoi a ieșit, aruncându-mi o privire sfidătoare.

Ziua se scurse, încet. Nu l-am revăzut decât seara. Era vesel, foarte vesel, de-o veselie care mi-a făcut rău.

Când am isprăvit cina, ne-am dus să ne rezemăm de balustradă, pe terasă. De acolo poți îmbrățișa cu privirea deșertul pe care, spre est, întunericul și începuse să-l înghită.

André rupse tăcerea.

— Știi, ți-am adus revista. Aveai dreptate. Nimic interesant.

Părea că se amuză enorm.

— Ce-i cu tine? Ce ai?

— Nimic, i-am răspuns eu cu glas sugrumat.

— Nimic? Vrei să-ți spun eu ce ai?

L-am privit cu un aer rugător.

André ridică din umeri. „Dobitoc“! pe semne că își spunea el din nou.

Noaptea se lăsa cu repeziciune. Doar malul sudic al nodului Mia mai era încă galben. Prin surpături, un mic șacal se prăvăli deodată, scheunând.

— Dibui se vaită fără motiv. Asta e semn rău, spuse Saint-Avit.

Apoi continuă, necruțător:

— Așadar, nu vrei să vorbești?

Am făcut un efort imens ca să rostesc fraza aceasta jalnică:

— Ce zi istovitoare! Ce noapte, grea, grea!… Nu te mai simți nici pe tine însuți; nu mai știi…

— Da, spuse vocea depărtată a lui Saint-Avit. O noapte grea, grea; știi, la fel de grea ca noaptea când l-am ucis pe căpitanul Morhange.

[10] Călătoria și descoperirile a doi ofițeri francezi, căpitanul Morhange și locotenentul de Saint-Avit, în Sahara de Vest (germ.).

Capitolul III

Misiunea Morhange – Saint-Avit

— Aşadar, l-am ucis pe căpitanul Morhange, îmi spunea a doua zi André de Saint-Avit, la aceeaşi oră, în acelaşi loc, cu un calm care nu ţinea seama de noaptea, de cumplita noapte pe care o petrecusem. De ce ţi-am spus asta? Habar n-am. Poate din cauza pustiului. Eşti tu oare omul în stare să suporte greutatea unei asemenea mărturisiri şi apoi, la nevoie, să accepte consecinţele pe care ea le comportă? Nici asta nu ştiu. Viitorul o să spună. Pentru moment, un singur lucru e sigur, acela, îţi repet, că l-am ucis pe căpitanul Morhange.

Eu l-am ucis. Şi fiindcă doreşti să precizez cu ce prilej, îţi închipui că n-o să-mi sucesc creierul ca să-ţi aranjez un roman, şi nici că o să încep prin a-ţi povesti, după tradiţia naturalistă, din ce stofă mi-au fost făcuţi primii pantalonaşi scurţi, sau, după cum vor neocatolicii, dacă, pe când eram copil, mă spovedeam adesea şi dacă asta îmi făoea plăcere. N-am de loc gustul exibiţiilor inutile. O să ţi se pară deci firesc că povestirea mea începe la epoca în care l-am cunoscut pe Morhange.

Şi, mai întâi, am să-ţi spun că oricât a trebuit să mă coste pentru liniştea şi reputaţia mea, nu regret că l-am cunoscut. Într-un cuvânt, lăsând la o parte orice problemă de proastă camaraderie, am dat dovadă de-o ingratitudine destul de neagră asasinându-1. Lui Morhange şi ştiinţei lui în domeniul inscripţiilor rupestre le datorez singurul lucru prin care viaţa mea va fi fost mai interesantă decât nefericitele vieţi mărunte duse de contemporanii mei, la Auxonne sau în alte părţi.

Acestea spuse, iată faptele:

Prima dată când am auzit rostindu-se numele lui Morhange mă aflam ea locotenent în secţia arabă de la Ouargla. Şi trebuie să adaug că a fost pentru mine motivul unui acces frumuşel de proastă dispoziţie. Pe atunci vremurile erau tare frământate. Ostilitatea sultanului Marocului era latentă. La Touat, unde se urzise mai înainte uciderea lui Flatlers şi a lui Frescaly, majestatea aceasta dădea ajutor uneltirilor duşmanilor noştri. Tonalul era marele centru al comploturilor, al atacurilor de jaf, al dezertărilor, şi totodată locul de aprovizionare al unor nomazi cu neputinţă de prins. Guvernatorii din Algeria, Tirman, Carnbon, Laferrtere, cercau ocuparea Touatului. În mod tacit, miniştrii de război erau de aceeaşi părere… Dar ştii, mai exista Parlamentul, şi el nu voia, din pricina Angliei, a Germaniei, şi mai ales a unei anumite Declaraţii a drepturilor omului şi cetăţeanului, care spune că răzvrătirea e cel mai sfânt dintre drepturi, chiar când răzvrătiţii sunt nişte sălbatici care îţi taie frumuşel capul. Pe scurt, autoritatea militară era nevoită să-şi sporească discret garnizoanele din sud, să-şi creeze noi posturi: cel de aici, cele din Berresof, Hassi-el-Mis, fortul MacMahon, fortul Lallemand, fortul Miribel… Dar, vorba lui Castries: „pe nomazi nu-i ţii cu bordjuri, ci cu mâncarea.“ Mâncarea erau oazele din Touat. Trebuia ca domnii avocaţi de la Paris să fie convinşi de necesitatea de a pune mâna pe oazele din Touat. Cel mai bun lucru era să li se prezinte un tablou fidel al uneltirilor urzite acolo împotriva noastră.

Principalii autori ai uneltirilor acestora erau, şi mai sunt încă, senussii, al căror şef spiritual a fost silit de trupele noastre să-şi mute sediul confreeriei la vreo mie de leghe mai departe, la Schimmedrou, în Tibesti. S-a avut – zic s-a din modestie – ideea de a repera urmele lăsate de aceşti agitatori pe drumurile lor favorite: Rhât, Temassinin, câmpia Adjemorului şi In-Salah. Era, după cum vezi, cel puţin pornind de la Temassinin, în mod sensibil acelaşi itinerar pe care l-a urmat, în 1864, Gérard Rohlfs.

Eu dobândisem o oarecare faimă prin două plimbări, făcute una la Agadès, cealaltă la Bilma, şi treceam printre ofiţerii secţiei drept unul dintre cei mai buni cunoscători ai problemei senussilor. Mi s-a cerut, deci, să-mi asum această nouă răspundere.

Am atras atunci atenţia că ar fi bine să ucid două muşte dintr-o lovitură şi să arunc, din mers, o privire asupra Hoggarului nordic, ca să mă asigur dacă tuaregii din Ahitarhen mai aveau cu senusii legături la fel de strânse ca pe vremea când s-au înţeles între ei ca să măcelărească misiunea Flatters. Mi s-a dat imediat

dreptate. Modificarea itinerarului meu inițial consta în următoarele: ajuns la Ighelaschem, la șase sule de kilometri sud de Temassinin, în loc să mă îndrept direct spre Touat prin drumul de la Rhât la In-Salah, trebuia, înfundându-mă între masivele Mouydirului și Hoggarului să împing spre sud-est, până la Shikh-Salah. De acolo, urma să urc spre nord, spre In-Salah, pe drumul Sudanului și al Agadèsului. Aveam adică de făcut abia vreo opt sute de kilometri în plus, la o călătorie al cărei total atingea cam șapte sute de leghe, dar cu certitudinea că voi exercita o supraveghere cât se poate de completă asupra drumurilor pe care le urmau ca să ajungă la Touat dușmanii noștri, senusii din Tibesti și tuaregii din Hoggar. Pe drum – fiecare explorator își are mica lui pasiune personală – nu mă supăra de loc gândul că voi putea să cercetez un pic alcătuirea geologică a platoului Eguéré, despre care Duveyrier și ceilalți vorbesc supărător de puțin.[11]

Totul era gata pentru plecarea mea la Ouargla. Totul, adică nu mare lucru. Trei cămile-mehari: a mea, a însoțitorului meu Bou-Djema, un chaamba credincios pe care îl avusesem cu mine în călătoria spre Air, mai puțin călăuză în ținuturi cunoscute mie și mai mult mașină de înșcuat și deșeuat cămilele, și o a treia, purtând merindele și câteva burdufuri cu apă de băut, foarte mici, căci, prin grija mea, locurile de popas cu fântâni fuseseră reperate îndeajuns.

Pentru asemenea călătorii, unii au plecat cu o sută de soldați, ba chiar cu tunuri. Eu sunt pentru tradiția lui Douls și René Caillié: plec singur.

Trăiam clipa deosebit de plăcută în care numai un fir te mai leagă de lumea civilizată, când o adresă ministerială sosi la Ouargla.

„I se ordonă locotenentului de Saint-Avit – spunea pe scurt adresa – să-și amâne plecarea până la sosirea căpitanului Morhange care trebuie să-l însoțească în călătoria sa de explorare."

M-am simțit mai mult decât decepționat. Numai eu avusesem ideea excursiei acesteia. Și, după cum îți închipui, întâmpinasem toate greutățile din lume ca să fac să-i fie aprobat principiul de către forurile superioare. Și iată că tocmai când mă bucuram din toată inima de ceasurile nesfârșite pe care aveam să le petrec numai cu mine, în plin deșert, mi se adaugă un necunoscut, ba, lucru și mai rău, un superior!

Condoleanțele camarazilor mei îmi înzeciră necazul.

Anuarul, consultat pe loc, le dăduse următoarele informații:

Morhange (Jean-Marie-François) promoția 1881. Cu brevet. Căpitan în afara cadrelor. (Serviciul geografic al Armatei.)

— Iată explicația, spuse unul. E un protejat care ți se trimite ea să-i scoți castanele din foc, într-o muncă în care tu ai să duci tot greul. Cu brevet! Mare lucru! Pe-aici, teoriile lui Ardant du Picq sunt egale cu zero.

— Nu prea sunt de părerea voastră, spuse comandantul. Cei din Parlament au aflat – din păcate, există întotdeauna indiscreți – adevăratul scop al misiunei lui Saint-Avit: să le forțeze mâna pentru ocuparea Touatului. Și Morhange ăsta trebuie să fie omul de încredere al Comisiei Armatei. Toți oamenii (ăștia, știți, domnii miniștri, parlamentarii, guvernatorii, se supraveghează între ei. Într-o bună zi s-ar putea scrie o frumoasă istorie paradoxală a expansiunii coloniale franceze, care s-a făcut totdeauna fără știrea celor de la conducere, dacă nu chiar fără voia lor.

— Oricum, rezultatul va fi același, am spus eu cu amărăciune! Vom fi doi francezi care ne vom spiona zi și noapte pe drumurile sudului. Plăcută perspectivă, când toată atenția ta nu e suficientă ca să dejoci șotiile indigenilor. Și când sosește domnul acesta?

— Poimâine, fără doar și poate. Mi-a fost anunțat un convoi de la Ghardaâa. Se pare că el îl va folosi. Totul arată că nu prea se pricepe să călătorească singur.

Într-adevăr, căpitanul Morhange sosi după două zile, cu ajutorul convoiului de la Ghardaia. Am fost prima persoană pe care el a cerut s-o vadă.

Când a intrat în camera mea, unde mă retrăsesem demn de îndată ce am zărit convoiul, am avut neplăcuta

[11] N-am nicio indicație asupra naturii rocii de la Eguéré. Dar lotul mă Face să cred că masa este de gresie. H. Duveyrier, Tuaregii din nord, pag 86. (Nota domnului Leroux.)

surpriză de a constata că o să-mi fie greu să fiu multă vreme supărat pe el.

Căpitanul Morhange era un bărbat înalt, cu fața plină și colorată, cu ochi albaștri zâmbitori, cu o mustăcioară neagră, și cu părul cărunt.

— Îți cer mii de scuze, dragul meu camarad, îmi spuse el imediat, cu o sinceritate cum n-am mai văzut la altul. Probabil că ești tare supărat pe nepoftitul care ți-a stricat planurile și ți-a întârziat plecarea.

— Ba de loc, domnule căpitan, i-am răspuns eu rece.

— Dumneata ești un pic vinovat de toate astea. Știința dumitale despre drumurile sudului, celebră la Paris, m-a făcut să doresc să te am ca inițiator când Ministerele Instrucțiunii Publice și al Comerțului și Societatea de Geografie s-au înțeles să-mi dea sarcina misiunii care mă aduce aici. Într-adevăr, aceste trei onorabile persoane morale mi-au încredințat sarcina de a recunoaște străvechea cale a caravanelor care, din secolul al IX-lea, făcea legătura comercială între Tunis și Sudan, prin Tozeur, Ouargla, Es-Souk și cotul Bourroumului, studiind posibilitatea de a-i reda acestui drum antica lui splendoare. Dar, în același timp, la Serviciul geografic aflam despre călătoria pe care dumneata aveai s-o întreprinzi. De la Ouargla la Shikh-Salah, itinerariile noastre sunt comune. Trebuie să-ți mărturisesc însă că e prima călătorie de acest gen pe care eu o întreprind. Nu m-aș teme de loc să vorbesc o oră despre literatura arabă în amfiteatrul școlii de limbi orientale, dar îmi dau seama că aș fi destul de încurcat văzându-mă silit să întreb în pustiu dacă trebuie să cotesc la stânga sau la dreapta. Mi se oferea un prilej unic de a mă pune la curent, rămânând totodată îndatorat pentru inițierea aceasta unui tovarăș de drum îneântător. Nu trebuie să fii supărat pe mine dacă n-am lăsat prilejul să-mi scape și am folosit toate posibilitățile ca să-ți întârzii plecarea din Ouargla până-n clipa când puteam să mă aflu lângă dumneata. La toate acestea, nu mai am de adăugat decât un cuvânt: am sarcina unei misiuni care, prin originile ei este esențialmente civilă. Dumneata, ești investit de Ministerul de Război. Deci până în momentul când vom sosi la Shikh-Salah și ne vom întoarce spatele ca să ajungem, dumneata la Touat, eu la Niger. Toate sfaturile, toate ordinele dumitale, vor fi urmate cuvânt cu cuvânt de un subaltern și, nădăjduiesc, de asemenea de un prieten.

Pe măsură ce vorbea cu o sinceritate atât de plăcută, simțeam o imensă bucurie văzând cum mi se risipeau cele mai rele temeri de până atunci. Mă încerca, totuși, urâta dorință de a-i arăta o oarecare rezervă, fiindcă dispusese astfel, de la distanță, fără ca eu să fiu întrebat, de tovărășia mea.

— Vă sunt foarte recunoscător, domnule căpitan, pentru măgulitoarele dumneavoastră cuvinte. Când doriți să părăsim Ouargla?

El făcu un gest de dezinteres absolut:

— Păi, când dorești. Mâine, în seara asta… Te-am întârziat și așa. Pregătirile dumitale sunt, desigur, gata de mult.

Mica mea manevră se întorsese împotriva mea, căci, în planurile mele, plecarea fusese fixată abia pentru săptămâna următoare.

— Mâine, domnule căpitan? Dar… bagajele dumneavoastră?

El zâmbi blând.

— Credeam că trebuie să cari după tine cât mai puține lucruri cu putință. Câteva efecte, niște hârtie: brava mea cămilă a putut să le ducă destul de ușor. Pentru rest, mă supun sfaturilor dumitale și posibilităților din Ouargla.

Eram învins. Nu mai aveam ce să-i obiectez. De altfel, o asemenea libertate de spirit și de maniere mă și cuceriseră, în mod ciudat.

— Ei bine, îmi spuseră camarazii mei când ora aperitivului ne adună din nou. Pare cu totul încântător căpitanul tău.

— Cu totul.

— Cu siguranță că n-o să ai neplăceri cu el. Rămâne doar să veghezi singur ca nu cumva, la sfârșit, să tragă toată plapuma numai pe el.

— N-o să lucrăm în același domeniu, am răspuns eu evaziv.

Eram gânditor, numai gânditor, ți-o jur. Din clipa aceea, nu mai aveam nimic împotriva lui Morhange. Totuși, tăcerea mea l-a convins că-i mai păstram pică. Și toți, auzi tu? toți și-au spus mai târziu, când bănuielile au început să plutească:

„Cu siguranță că e vinovat. Noi, care i-am văzut plecând împreună, putem afirma asta.“

Vinovat sunt… Dar pentru asemenea motive josnice de gelozie!… îmi vine și greață!

După asta, nu-ți mai rămâne decât să fugi, să fugi, până în locurile unde nu mai vezi oameni care gândesc și raționează.

Morhange se ivi la braț cu comandantul, care părea încântat de noua lui cunoștință.

El îl prezentă zgomotos:

— Căpitanul Morhange, domnilor. Un ofițer de școală veche, în ceea ce privește veselia, pe cuvântul meu. Vrea să plece mâine. Dar trebuie să-i facem o astfel de primire înește, până în două ore, să-i iasă din cap ideea asta. Ascultă, căpitane, ne poți dărui o săptămână întreagă.

— Eu sunt la dispoziția locotenentului de Saint-Avit, răspunse Morhange zâmbind blând.

Conversația devenise generală. Paharele și râsetele se ciocneau între ele. Îi auzeam pe camarazii mei prăpădindu-se de râs la poveștile pe care, cu o voioșie de neabătut, noul venit le spunea fără încetare. Iar eu, niciodată, niciodată nu mă simțisem atât de trist.

Veni ora să trecem în sala de mese.

— Ia loc la dreapta mea, căpitane, strigă comandantul, din ce în ce mai radios. Și sper că vei continua să ne servești câteva istorioare nostime despre Paris. Aici, știi, nu mai suntem la curent…

— La ordinele dumneavoastră, domnule maior, spuse Morhange.

— Luați loc, domnilor.

Ofițerii se supuseră ordinului, în zgomotul voios al scaunelor mișcate din loc.

Eu nu-l scăpăm din ochi pe Morhange, rămas în picioare.

— Domnule maior, domnilor, îmi dați voie, spuse el.

Și, înainte de a lua loc la masa unde nicio clipă n-avea să înceteze să se arate cel mai vesel dintre comeseni, cu voce șoptită, cu ochii închiși, căpitanul Morhange rosti rugăciunea Benedicte.

Capitolul IV

Spre al douăzeci și cincilea grad

— Vezi, dumneata știi mult mai multe despre vechile drumuri ale Saharei decât ai vrut să mă lași să bănuiesc, îmi spunea căpitanul Morhange peste vreo două săptămâni, căci cunoști existența celor două Tadekka. Dar unul din aceste două orașe, despre care mi-ai vorbit adineauri, e Tadekka lui Ibn-Batoutah, plasat de istoricul nostru la șaptezeci de zile de Touat și situat, pe bună dreptate, de Schirmer, în ținutul neexplorat al auelimmidenilor. Prin această Tadekka treceau, în secolul al XlX-lea caravanele sonrhai care, în fiecare an călătoreau spre Egipt.

Todekka mea, a mea, e cealaltă, capitala oamenilor cu văl, plasată la douăzeci de zile spre sud de Ouargla de către Ibn-Khaldoun și la treizeci de zile de către El-Bekri, care o numește Tadmekka. Spre această Tadmekka mă îndrept eu. Această Tadmekka trebuie recunoscută în ruinele de la Es-Souk. Prin Es-Souk trecea drumul comercial care, în secolul al IX-lea, lega Djeridul tunisian cu cotul făcut de Niger la Bourroum. Pentru a studia posibilitatea repunerii în valoare a acestei antice căi, ministerele mi-au dat misiunea căreia îi datorez plăcerea de a mă afla împreună cu dumneata.

— Fără îndoială că veți avea deziluzii, am murmurat eu. Totul îmi spune că negoțul care folosește astăzi calea aceasta e neînsemnat.

— Vom vedea noi, făcu el liniștit.

Acestea, pe când mergeam de-a lungul marginilor monocrome ale unei sobkha. Larga întindere salină lucea, albăstruie, în primele raze ale soarelui. Cele cinci cămile ale noastre goneau cu pași mari, proiectându-și umbrele mișcătoare, de un albastru mai închis. Uneori, câte o pasăre, un soi de bâtlan nedeterminat, singurul locuitor al acestor pustietăți, se înălța și plana în aer, suspendat parcă de-un fir, ca să se reașeze apoi, imediat, după trecerea noastră.

Eu mergeam înainte, atent la itinerar. Morhange mă urma. Înfășurat în imensul său burnuz alb, pe cap cu chechia dreaptă a spahiilor, la gât cu un lung șirag de mătănii mari, negre și albe, terminate printr-o cruce de aceleași culori, el înfățișa tipul perfect al călugărilor albi ai cardinalului Lavigerie.

Tocmai părăsisem drumul urmat de Flatters, după o haltă de două zile la Temassinin, ca să tăiem pieziș spre sud-vest. Eu am avut cinstea, înaintea lui Foureau, de a fi semnalat importanța Temassininului, punct geometric de trecere a caravanelor, și de a fi indicat locul unde căpitanul Pein a construit de curând un fort. Răscruce a drumurilor care duc la Touat din Fezzan și Tibesti, Temassinin e viitorul sediu al unui minunat birou de informații. Cele pe care, în decursul acestor zile, le-am adunat despre mișcările tainice ale dușmanilor noștri senussi, au fost importante. Printre altele, am observat detașarea completă cu care Morhange m-a privit făcându-mi anchetele.

În cele două zile, el și-a petrecut vremea stând de vorbă cu bătrânul paznic negru al turbetului care păstrează, sub cupola sa de ipsos, rămășițele veneratului Sidi-Moussa. Convorbirile lui cu slujbașul acela îmi pare rău că le-am uitat. Dar, după mirarea admirativă a negrului, am înțeles cât eram eu de ignorant în ceea ce privește tainele nesfârșitei Sahare și cât îi erau ele de familiare tovarășului meu.

Și dacă vrei să ai o idee despre extraordinara originalitate pe care Morhange o aducea într-un astfel de raid, tu, care ești, totuși, deprins într-o măsură cu lucrurile din sud, ascultă. Întâmplarea s-a petrecut exact la vreo două sute de kilometri de aici, în plină regiune a Marei Dune, în decursul groaznicului marș de șase zile fără apă. Mai aveam de băut numai rația pe două zile înainte de-a ajunge la prima fântână, și tu știi că fântânele astea, după cum îi scria Flatters soției sale: „trebuie să lucrezi două ore ca să le destupi pentru a putea să se adape vitele și oamenii“. Ei bine, am întâlnit acolo o caravană care mergea spre est, spre Rhadames, și care se abătuse puțin cam prea spre nord. Cocoașele cămilelor, reduse la zero și bălăbănindu-se moi, arătau suferințele convoiului. În urmă venea un măgăruș cenușiu, un jalnic urechiat, împiedicându-se la fiecare pas și căruia negustătorii îi scoseseră samarul fiindcă știau bine că o să moară. Instinctiv, cu

ultimele lui puteri, măgarul urma caravana simțind că, atunci când n-o să mai poată, va veni sfârșitul și marele fâlfâit al vulturilor pleșuvi. Iubesc animalele, pe care am motive temeinice să le prefer oamenilor. Dar nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să fac ce a făcut Morhange. Trebuie să-ți spun că burdufurile noastre erau aproape goale și că propriile noastre cămile, fără de care nu mai exiști în deșertul pustiu, nu fuseseră adăpate de multă vreme. Morhange își sili cămila să îngenuncheze, dezlegă un burduf și-i dădu să bea măgărușului. Firește că îmi făcea plăcere să văd tresărind de fericire bietele coaste roase ale nefericitului animal. Dar aveam răspundere și mai vedeam de asemenea aerul uluit al lui Bou-Djema, și aerul dezaprobator al însetaților caravanei. Am făcut o observație. Doamne! Cum a fost primită! „Ce am dat, răspunse Morhange, era dreptul meu. Mâine seară, pe la șase, vom fi la fântâna El-Biodh. Până atunci, știu că n-o să-mi fie sete.“ Și asta pe un ton în care, pentru prima oară am simțit apărând căpitanul. „Ușor de spus, gândeam eu, destul de supărat. Știe că, la nevoie, burduiul meu și al lui Bou-Djema îi stau la dispoziție.“ Dar nu-l cunoșteam încă bine pe Morhange și e adevărat că, până a doua zi, seara, când am ajuns la El-Biodh, el n-a băut, împotrivindu-se cu o zâmbitoare încăpățânare ofertelor noastre.

Umbră a sfântului Francisc de Assisi! Coline ale Ombriei, atât de pure în zori! Pe un răsărit de soare asemănător, la marginea unui firav pârâu care se arunca în cascade dintr-o tăietură a stâncilor cenușii din Eguere, Morhange se opri. Apele neașteptate se rostogoleau pe nisip, și am văzut, sub lumina care le sporea, mici peștișori negri. Pești, în mijlocul Saharei! Am rămas toți trei muți în fața acestui paradox al naturii. Un peștișor se rătăcise într-un minuscul golfuleț de nisip. Stătea acolo, bălăcărindu-se zadarnic, cu pântecul alb în sus… Morhange îl luă, îl privi o clipă, și-l dădu înapoi firișorului de apă vie… Umbră a sfântului Francisc! Coline ale Ombriei… Dar am jurat să nu rup, prin digresiuni nepotrivite, firul acestei povestiri…

„Vezi că aveam dreptate când te sfătuiam să mergi un pic spre sud înainte de-a ajunge la Shikh-Salah a dumitale, imi spunea o săptămână mai târziu căpitanul Morhange. Ceva mă îndemna să cred că masivul Eguere e lipsit de interes din punctul de vedere care te interesează. Aici, n-ai decât să te apleci ca să apuci pietrele care îți vor permite să stabilești, în mod mai hotărâtor decât au făcut Bou-Derba, des Cloizeaux și doctorul Marres, origina vulcanică a acestui ținut.“

Morhange îmi vorbea astfel pe când mergeam de-a lungul versantului apusean al munților Tifedest, spre al douăzeci și cincilea grad latitudine nordică.

— Aș fi lipsit de politețe dacă nu ți-aș mulțumi, i-am spus eu.

N-am să uit niciodată clipa aceea. Lăsaserăm cămilele și eram pe cale de-a proceda la culegerea celor mai topice fragmente de stâncă. Morhange făcea asta cu un discernăми nt care spunea multe despre cunoștințele lui în domeniul geologiei, știință pe care susținuse de atâtea ori că n-o cunoaște de loc.

Atunci i-am pus întrebarea următoare:

— Pot să-ți arăt recunoștința mea făcându-ți o mărturisire?

El ridică o clipă capul și mă privi.

— Te rog.

— Ei bine, nu prea văd interesul practic al călătoriei pe care ai întreprins-o.

Morhange zâmbi.

— Cum asta? Explorarea anticei căi a caravanelor, demonstrarea că a existat, din cele mai vechi timpuri, o legătură intre lumea mediteraneană și ținuturile negrilor nu contează în ochii dumitale? Speranța de a lichida o dată pentru totdeauna controversele seculare care au învrăjbit atâtea minți inteligente – d'Anville, Heeren, Berlioux, Quatremere, pe de o parte; Gosselin, Walekenaer, Tissot, Vivien de Saint-Martin de cealaltă parte – socotești că e lipsită de interes? Pe cinstea mea, ești foarte dificil, dragul meu.

— Eu mă gândeam la un interes practic, i-am spus. N-o să negi că această controversă de care vorbești îi privește numai pe geografii de birou și pe exploratorii de cameră.

Morhange continuă să zâmbească.

— Nu fi atât de aspru cu mine, dragul meu prieten. Te rog să-ți amintești că misiunea dumitale ți-a fost încredințată de Ministerul de Război, și că eu o am pe a mea de la Ministerul Instrucțiunii Publice. Originea

aceasta diferită justifică scopurile noastre divergente. Ea explică, în orice caz, și aici îți dau întru totul dreptate, de ce misiunea urmărită de mine nu are, într-adevăr, niciun scop practic.

— Dar ești și mandatarul Ministerului Comerțului, i-am răspuns eu, ambiționându-mă. De asta te-ai angajat să studiezi posibilitatea restaurării vechiului drum comercial din secolul al IX-lea. Și, în privința asta, nu încerca să mă amăgești: cunoștințele dumitale de istorie și geografie a Saharei te făceau să știi exact cum stau lucrurile, încă înainte de a părăsi Parisul. Drumul de la Djerid la Niger e mort, mort de-a binelea. Știai că niciun trafic important n-o să mai treacă pe traseul căruia, totuși, ai acceptat să-i studiezi posibilitățile de restaurare.

Morhange mă privi drept în față.

— Și chiar de-ar fi așa, spuse el cu cea mai amabilă nepăsare, chiar dacă aș fi avut, înainte de a pleca, convingerea pe care mi-o atribui, știi ce concluzie ar trebui trasă?

— Aș fi fericit să te aud spunând-o.

— Pur și simplu, dragul meu prieten, că m-am priceput mai puțin decât dumneata să-mi găsesc un pretext pentru călătoria mea, că am acoperit cu motive mai puțin bune adevăratele scopuri care mă aduc pe aici.

— Un pretext? Nu văd…

— Fii, te rog, și dumneata sincer. Sunt convins că ai cea mai vie dorință de-a informa secțiile arabe despre uneltirile senussilor. Dar mărturisește că nu furnizarea informațiilor acestora îți formează ținta exclusivă și intimă a plimbării. Dumneata ești geolog, dragul meu. În misiunea aceasta ai găsit un prilej să-ți satisfaci înclinarea. Nimeni nu se gândește să-ți facă o vină din faptul că ai știut să împaci ce e folositor țării cu ce îți e plăcut dumitale. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu nega: nu-mi trebuie altă dovadă decât prezența dumitale aici, la poalele acestui Tifedest, foarte ciudat, fără doar și poate, din punct de vedere mineralogic, dar a cărui explorare te-a aruncat, totuși, la vreo sută cincizeci de kilometri mai la sud de itinerariul oficial.“

Ar fi fost cu neputință să-mi închidă cineva gura cu mai multă politețe. Am parat, atacând:

— Din cele spuse trebuie să conchid că nu cunosc adevăratele motive ale călătoriei dumitale, și că ele n-au nimic a face cu motivele oficiale?

Mersesem cam prea departe. Am simțit-o după seriozitatea care marca, de data aceasta, răspunsul lui Morhange.

— Nu, dragă prietene, nu trebuie să conchizi asta. Nu mi-ar fi plăcut de loc o minciună dublată de-o escrocherie față de stimabilele corpuri constituite care m-au socotit demn de încrederea și de subsidiile lor. Țelurile care mi-au fost trasate, voi face tot posibilul să le îndeplinesc. Dar n-am niciun motiv să-ți ascund că mai există unul, cu totul personal, la care țin mult mai mult. Să zicem, dacă vrei să folosim o terminologie altminteri regretabilă, că țelul acesta e scopul, pe când celelalte nu sunt decât mijloacele.

— Aș fi oare indiscret dacă…

— De loc, răspunse camaradul meu. Shikh-Salah se află doar la câteva zile de-aici. Curând ne vom despărți. Cel căruia i-ai condus cu atâta grijă primii pași prin Sahara, nu trebuie stă aibă nimic de ascuns față de dumneata.

Ne opriserăm în valea unui mic ued secat în care creșteau câteva plante firave. Un izvor, pe-aproape, avea în jurul lui un fel de cunună din verdeață cenușie. Cămilele, desenate pentru noapte, se căzneau grăbite să pască tufele spinoase de had. Pereții negri și netezi ai munților Tifedest se ridicau, aproape verticali, deasupra capetelor noastre. În aerul neclintit începuse să se înalțe fumul albăstrui al focului la care Bou-Djema ne pregătea cina.

Niciun zgomot, nicio adiere. Fumul vertical urca agale treptele șterse ale văzduhului.

— Ai auzit vorbindu-se despre Atlasul Creștinismului? mă întrebă Morhange.

— Cred că da. Nu e cumva o lucrare de geografie publicată de benedictini sub conducerea unui oarecare Dom Granger?

— Memoria nu te înșeală, spuse Morhange. Îngăduie, totuși, să precizez unele lucruri despre care n-ai avut aceleași motive ca mine să te interesezi. Atlasul Creștinismului și-a propus să stabilească hotarele marelui flux al creștinismului, în decursul epocilor, și asta pentru toate părțile globului. Operă demnă de știința benedictină, demnă de prodigiosul erudit care e Dom Granger.

— Și ai venit, fără îndoială, să constați hotarele acestea pe aici? șoptii eu.

— Într-adevăr, așa e, răspunse Morhange.

Apoi tăcu, iar eu îi respectai tăcerea, hotărât de altfel să nu mă mir de nimic.

— Pe calea mărturisirilor nu te poți opri la jumătate, fără să fii ridicol, spuse el după câteva clipe de gândire, cu o voce redevenită dintr-o dată foarte gravă, și din care dispăruse orice urmă din voioșia aceea care, cu o lună mai înainte le făcuse atâta plăcere tinerilor ofițeri din Ouargla, Eu le-am început pe ale mele. Am să spun tot. Fii sigur, totuși, că voi avea discreția să nu insist asupra unor evenimente din viața mea intimă. Dacă, acum patru ani, în urma acestor evenimente, am hotărât să intru la mănăstire, nu te interesează care au fost motivele. În ceea ce mă privește, pot să mă minunez că trecerea unei ființe absolut lipsite de interes a putut să-mi schimbe calea vieții. Pot să mă minunez că o făptură care n-avea decât meritul de a fi frumoasă, a fost trimeasă de Creator pentru a-mi influența destinul într-un sens atât de neașteptat. Mănăstirea, la poarta căreia am bătut, avea motivele cele mai temeinice să se îndoiască de trăinicia unei asemenea vocații. Ceea ce lumea laică pierde în felul acesta e prea adesea reluat tot de ea. Într-un cuvânt, nu pot să-1 dezaprob pe Părintele Stareț că mi-a interzis să-mi dau atunci demisia. Eram căpitan cu brevet din anul precedent. La ordinul lui, am cerut și am obținut punerea mea în concediu de inactivitate pe trei ani. La capătul acestor trei ani de ucenicie monahală, avea să se vadă dacă lumea era definitiv moartă pentru sluga dumneavoastră.

Din prima zi a sosirii mele la mănăstire, am fost pus la dispoziția lui Dom Granger, și afectat de el unei echipe a faimosului Atlas al Creștinismului. Un scurt examen i-a permis să-și dea seama ce fel de servicii aș fi în stare să-i fac. Astfel am intrat în atelierul însărcinat cu cartografia Africii de Nord. Nu știam un cuvânt din limba arabă, dar se nimerise că, fiind în garnizoană la Lyon, urmasem, la facultatea de litere, cursurile lui Berlioux, geograf iluminat, fără doar și poate, dar plin de o idee mare: influența exercitată asupra Africii de civilizațiile greacă și romană. Amănuntul acesta din viața mea i-a fost suficient lui Dom Granger. Imediat am căpătat prin grija lui vocabularele berbere ale lui Venture, Delaporte, Brosselard, Grammatical Sketeh of the Temakaq, de Stanhope Fieeman și Eseul de gramatică a limbii temâchek de maiorul Hanoteau. Peste trei luni eram în stare să descifrez orice inscripție tifinar. Știi că tifinarul e scrierea națională a tuaregilor, expresia acestei limbi temachek care mi se pare a fi protestul cel mai curios al neamului targui față de dușmanii săi mahomedani.

Dom Granger avea, într-adevăr, convingerea că tuaregii au fost creștini, începând de la o epocă pe care e vorba s-o determinăm, dar care coincide neîndoielnic cu epoca de splendoare a bisericii din Hippone. Crucea, dumneata știi asta mai bine decât mine, e la ei un motiv de ornamentație fatidică. Duveyrier a constatat că ea figurează în alfabetul lor, pe armele lor, printre desenele de pe veșmintele lor. Singurul tatuaj pe care ei îl poartă pe frunte, pe dosul palmei, este o cruce cu patru brațe egale; ciochinăriile șeilor, mânerele săbiilor și ale pumnalelor, ei le au în cruce. Și mai trebuie să-ți amintesc oare că, în ciuda interzicerii clopotelor, socotite de islamism ca un simbol creștin, harnașamentele cămilelor tuarege au ca podoabă clopoței?

Nici Dom Granger și nici eu nu dădeam o prea mare importanță felului acestuia de dovezi, prea asemănătoare celor la mare cinste în Geniul Creștinismului. Dar, oricum, e cu neputință să refuzi întreaga valoare a unor anumite argumente teologice. Dumnezeul tuaregilor, Amanai, incontestabil Adonaiul din Biblie, este unic. Ei au un iad, tâmsi-tan-elâkhart, focul de pe urmă, în care domnește Iblis, Lucifer al nostru. Paradisul lor, în care își primesc răsplata pentru faptele bune, e locuit de andjeloâsen, îngerii noștri. Și să nu-mi obiectezi că există o asemănare între teologia aceasta și cea a Coranului, căci eu ți-aș spune argumente istorice, și ți-aș aminti că tuaregii au luptat de-a lungul veacurilor, până ce au fost aproape exterminați, ca să-și mențină credința împotriva încălcărilor fanatismului mahomedan.

Foarte adesea, împreună cu Dom Granger, am studiat această formidabilă epopee în care se văd băştinaşii ţinând piept cuceritorilor arabi. Cu el, am văzut armata lui Sidi-

Okha, unul din oamenii apropiaţi Profetului, înfundându-se în pustiu ca să subjuge marile triburi tuarege şi să le impună primele elemente musulmane. Triburile acestea erau pe atunci bogate şi înfloritoare. Erau ihoggarenii, imededrenii, ouadelenii, kel-gueresii, kel-airii. Dar certurile lăuntrice le vlăguiră rezistenţa. Ea se dovedi, totuşi, de temut, şi abia după un lung şi cumplit război izbutiră arabii să pună mâna pe capitala berberilor. Ei o distruseră, după ce-i măcelăriseră pe locuitori. Pe ruinele capitalei, Okha a clădit un nou oraş. Oraşul acesta este Es-Souk. Cel distrus de Sidi-Okha este Tadmekka berberă. Ceea ce Dom Granger mi-a cerut a fost tocmai să merg şi să încerc să dezgrop din ruinele cetăţii musulmane EsSouk urmele rămase din Tadmekka berberă, şi poate creştină.

— Înţeleg, murmurai eu.

— Foarte bine, spuse Morhange. Dar ceea ce trebuie să sezisezi acum e simţul practic al călugărilor, superiorii mei. Nu uita că, chiar după trei ani de viaţă la mănăstire, ei mai păstrau îndoieli în privinţa trăiniciei vocaţiei mele. Şi au găsit în acelaşi timp şi mijlocul de-a o pune la încercare o dată pentru totdeauna, şi mijlocul de-a uni posibilităţile oficiale cu scopurile lor particulare. Într-o dimineaţă am fost chemat la Părintele Stareţ, şi iată cum mi-a vorbit el, de faţă cu Dom Granger care îl aproba tăcut:

— Concediul dumitale de neactivitate expiră peste două săptămâni. Te vei reîntoarce la Paris şi vei cere ministerului să te reintegreze. Cu ce ai învăţat aici, şi cu cele câteva relaţii pe care noi le-am putut păstra la Statul-Major, nu-ţi va fi greu să fii numit la Serviciul geografic al armatei. Când te vei afla pe strada Grenelle, vei primi instrucţiunile noastre.

Eram mirat de încrederea lor în ştiinţa mea. Redevenit căpitan la Serviciul geografic, am înţeles-o. La mănăstire, întâlnirile zilnice cu Dom Granger şi cu emulii săi îmi întreţinuseră convingerea continuă că nu ştiu mai nimic, în contact cu camarazii mei, am înţeles superioritatea învăţământului pe care îl primisem acolo. La amănuntele misiunii mele nici n-a mai fost măcar nevoie să mă gândese. Ministerele au venit chiar ele să-mi ceară s-o accept, în toate acestea, iniţiativa mea nu s-a manifestat decât o singură dată: aflând că vei părăsi Ouargla pentru călătoria de acum, şi având unele motive să nu cred în valoarea mea practică de explorator, am făcut tot ce-am putut ca să-ţi întârzii plecarea, cu gândul să mergem împreună. Sper că ţi-a trecut supărarea…

Lumina se îndrepta grăbită spre apus, unde soarele se afundase într-un lux nemaipomenit de draperii violete. Eram singuri în imensitatea aceasta, la poalele stâncii negre şi rigide. Numai noi. Absolut numai noi.

I-am întins lui Morhange o mână pe care el mi-a strâns-o. Apoi a spus:

— Dacă mi se par nesfârşit de lungi cele câteva mii de kilometri care mă despart de clipa când, după îndeplinirea misiunii, voi putea să regăsesc în sfârşit la mănăstire uitarea unor lucruri pentru care nu eram făcut, dă-mi voie să-ţi spun că, în clipa de faţă, cele câteva sute de kilometri care îmi rămân de străbătut alături de dumneata, înainte de-a ajunge la Shikh-Salah, mi se par infinit de scurte…

Pe apa decolorată a izvoraşului s-a ivit o stea, neclintită şi fixă ca un cui de argint.

— Shikh-Salah, şoptii eu cu inima plină de-o tristeţe de neexprimat, răbdare! încă n-am ajuns acolo!

Şi, într-adevăr, n-aveam să ajungem acolo niciodată.

Capitolul V

Inscripția

Dintr-o singura lovitură dată cu bastonul său ghintuit, Morhange făcu să sară o bucată de șuncă din coasta neagră a muntelui.

— Ce-i asta? întrebă el întinzându-mi-o.

— Un bazalt cu peridot, i-am spus eu.

— Nu e interesant: abia dacă i-ai aruncat o privire.

— Ba, dimpotrivă, e foarte interesant. Dar, pentru moment, mărturisesc că mă preocupă altceva.

— Ce nume?

— Privește un pic într-acolo, i-am spus, arătând în zare, spre vest, un punct întunecat de cealaltă parte a întinderii albe.

Erau orele șase dimineața. Soarele răsărise. Dar degeaba l-ai fi căutat pe cerul uimitor de neted. Și nicio adiere de vânt, nicio adiere.

Deodată, una din cămilele noastre scrânci. O antilopă enormă se ivise brusc și se izbise înnebunită, cu capul de peretele slâncos. Acum stătea acolo, buimăcită, la câțiva pași de noi, tremurând pe picioarele ei subțiri.

Bou-Djema venise lângă noi.

— Când picioarele mohorului se clatină, înseamnă că stâlpii firmamentului sunt gata să se prăbușească, șopti el.

Ochii lui Morhange mă priviră țintă, apoi se întoarseră spre orizont, la punctul negru, acum dublat.

— O furtună, nu-i așa?

— Da, o furtună.

— Și vezi în asta un motiv de îngrijorare?

Nu i-am răspuns imediat. Tocmai schimbam câteva scurte cuvinte cu Bou-Djema, ocupat el însuși să strunească bietele cămile care deveneau nervoase.

Morhange își repetă întrebarea. Am ridicat din umeri.

— De îngrijorare? Habar n-am. Până acum n-am văzut încă furtună în Hoggar. Dar am bănuielile mele. Și totul mă face să văd că ceea care se pregătește o să fie destul de puternică. De altfel, ia te uită.

Pe stânca plată se ridicase o pulbere ușoară. În aerul încremenit câteva fire de nisip începură să se învârtească. Viteza lor spori și deveni vertiginoasă, dându-ne dinainte, în mic, spectacolul a ceea ce avea să se năpustească imediat asupra noastră.

Un stol de gâște sălbatice trecu scoțând țipete ascuțite. Zburau foarte jos, și veneau dinspre vest.

— Fug spre Sebhka din Amandghor, spuse Bou-Djema.

— Nu mai există nicio îndoială, gândii eu.

Morhange mă privea curios.

— Ce trebuie să facem? mă întrebă el.

— Să ne încălecăm imediat cămilele și să căutăm degrabă un adăpost pe vreo ridicătură a terenului. Dă-ți seama de situație. E comod să urmezi albia unui ued secat. Dar, până într-un sfert de oră, furtuna va izbucni poate. Iar peste o jumătate de oră, un adevărat torent se va năpusti încoace. Pe solul aproape impermeabil, ploile alunecă așa cum ar aluneca o găleată cu apă zvârlită pe-un trotuar asfaltat. Nimic în adâncime, totul pe sus. De altfel, privește.

Și i-am arătat, la vreo zece metri mai sus, pe marginea culoarului stâncos, niște dâre lungi, adânci și paralele, vechi urme de eroziune.

— Peste un ceas, apele vor șiroi la înălțimea aceea. Iată semnele inundației precedente. Să pornim la drum. Nu mai e nicio clipă de pierdut

— La drum, făcu Morhange liniștit.

Ne-a fost nespus de greu să facem să îngenuncheze cămilele. Când fiecare dintre noi fu cocoțat pe cămila sa, ele porniră într-o goană pe care spaima o făcea din ce în ce mai dezordonată.

Deodată începu vântul, un vânt formidabil; și aproape în același timp lumina păru că se stinge în văgăuna dintre munți. Deasupra capetelor noastre cerul devenise, cât ai clipi, mai întunecat decât pereții negri ai culoarului prin care coboram într-un galop nebun.

— O treaptă, o scară în stâncă! le strigai eu, prin vânt, tovarășilor mei. Dacă până într-un minut nu găsim una, s-a isprăvit.

Ei nu mă auziră, dar, întorcându-mi capul, văzui că-și păstrau mereu distanța. Morhange venea imediat după mine. Ultimul, Bou-Djema, mâna înaintea sa, cu o dibăcie admirabilă, cele două cămile care ne duceau bagajele.

Un fulger orbitor sfâșie întunericul. Un bubuit de tunet repercutat la infinit de peretele stâncos răsună, și, îndată, începură să cadă niște picături de ploaie enorme și călduțe, într-o clipă, burnuzurile noastre, pe care viteza le întindea orizontal după noi, ni se lipiră de trupurile ude leoarcă.

Pe neașteptate, la dreapta, o spărtură a stâncii se deschise în mijlocul peretelui. Era patul aproape vertical al unui ued, afluent al celui pe care avusesem nefericita idee să-l urmăm de dimineață. Un adevărat torent se scurgea vuind prin el.

Niciodată n-am apreciat mai bine incomparabila siguranță pe care o au cămilele de a urca pantele cele mai abrupte. Încordându-se, depărtându-și imensele picioare, proptindu-se printre stâncilc care începeau să se desprindă, cămilele noastre făcură în momentul acela ceea ce poate că n-ar fi reușit să facă niște catâri din Pirinei.

După câteva clipe de eforturi supraomenești, ne-am aflat, în sfârșit, în afara pericolului, pe un fel de terasă bazaltică, dominând cu vreo cincizeci de metri culoarul uedului în care era să pierim. Soarta potrivise bine lucrurile: o mică grotă se deschidea în spatele nostru. Bou-Djema izbuti să adăpostească acolo cămilele. De pe pragul ei, noi am avut răgazul să contemplăm în tăcere uluitorul spectacol care ni se oferea privirilor.

Ai asistat, cred, în tabăra de la Chalons, la trageri de artilerie. Ai văzut, când se sparg obuzele, cum terenul de cretă al Marnei începe parcă să fiarbă, așa cum fierbeau călimările noastre la liceu, când aruncam în ele câte o bucățică de cărbune de calciu. Pământul se umflă, se înalță, clocotește, în vuietul obuzelor care se sparg. Ei bine, cam așa a fost și atunci, doar că toate acestea se petreceau în mijlocul pustiului, în mijlocul beznei. Apele se aruncau, albe, în fundul văgăunei aceleia negre, și urcau, urcau spre soclul nostru. Se auzea, neîntrerupt, bubuitul tunetului și zgomotul, mai puternic încă, al unor bucăți întregi de perete stâncos surpate de inundație, care se prăbușeau dintr-o dată și se dizolvau în câteva secunde în mijlocul năvalei de ape.

Tot timpul cât a durat potopul, poate un ceas, poate două, Morhange și cu mine am rămas, fără un cuvânt aplecați peste hârdăul acela fantastic, dornici să vedem, să vedem mereu, să vedem totuși, complăcându-ne, cu un fel de groază de nespus, în a simți cum se clatină, sub loviturile ca de berbece ale ploii, piscul bazalt pe care ne aflaserăm adăpost. Cred că nu ne-a trecut prin gând nicio clipă, într-atât era de frumos, să dorim sfârșitul acestui gigantic coșmar.

În sfârșit, licări o rază de soare. Abia atunci ne-am privit.

Morhange îmi întinse mâna.

— Mulțumesc, îmi spuse el simplu.

Și adăugă zâmbind:

— Să pierim înecați în mijlocul Saharei ar fi fost nefiresc și ridicol. Grație firii dumitale hotărâte, ne-ai ferit de sfârșitul acesta paradoxal.

Ah! de ce, împiedicându-i-se cămila, nu s-a rostogolit el oare pentru totdeauna în mijlocul talazului aceluia! Ce s-a întâmplat mai apoi, nu s-ar mai fi întâmplat: iată la ce mă gândesc în ceasurile mele de slăbiciune. Dar, ți-am spus, îmi revin repede în fire. Nu, nu, nu regret, nu pot să regret că ceea ce s-a întâmplat mai apoi, s-a întâmplat.

Morhange mă părăsi ca să intre în mica grotă, de unde se auzeau cârâiturile satisfăcute ale cămilelor lui Bou-Djema. Am rămas singur să privesc torentul care creştea, creştea mereu, ajutat de apele impetuoase ale afluenţilor săi dezlănţuiţi. Nu mai ploua. Soarele strălucea pe cerul redevenit albastru. Simţeam cum se usucă pe mine, cu o repeziciune de necrezut, hainele, ude leoarcă acum o clipă.

O mână mi se aşeză pe umăr. Morhange se afla din nou lângă mine. Un ciudat zâmbet de satisfacţie îi lumina faţa.

— Vino, îmi spuse el.

L-am urmat, destul de intrigat. Am pătruns în grotă. Spărtura, destul de mare ca să îngăduie intrarea cămilelor, lăsa să pătrundă lumina. Morhange mă conduse în faţa unei bucăţi netede de stâncă, drept înaintea noastră.

— Priveşte, îmi spuse el cu o bucurie abia stăpânită.

— Ce?

— Cum ce? Nu vezi?

— Văd că sunt aici mai multe inscripţii tuarege, i-am răspuns eu, oarecum dezamăgit. Dar credeam că ţi-am spus că nu prea mă descurc cu cititul scrierii tifinar. Prezintă oare semnele acestea mai mult interes decât cele pe care le-am mai întâlnit până acum, de mai multe ori?

Uită-te la aceasta, spuse Morhange.

Glasul lui avea un asemenea accent de triumf încât, de data asta, întreaga atenţie mi se fixă la ce îmi arăta.

Am privit.

Era o inscripţie ale cărei semne se aflau puse în formă de cruce. Ea ocupă, în aventura noastră, un loc atât de important, încât nu se poate să nu ţi-o reproduc.

Iat-o:

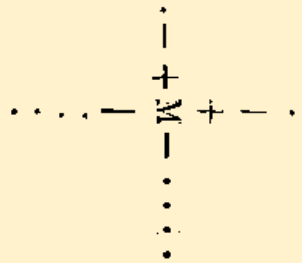

Inscripţia era desenată cu multă regularitate iar semnele ei erau destul de adine crestate în stâncă. Fără să fi avut, pe atunci, o prea mare pricepere în domeniul inscripţiilor rupestre, nu mi-a fost de loc greu să recunosc că cea pe care o aveam în faţă era foarte veche.

Morhange o privea cu un aer din ce în ce mai radios.

M-am uitat la el întrebător.

— Ei? Ce spui? făcu el.

— Ce vrei să spun? îţi repet că abia ştiu să descifrez scrierea tifinar.

— Vrei să te ajut? îmi propuse el.

O lecţie de epigrafie berberă, după emoţiile prin care abia trecuserăm, mi se părea cel puţin nelalocul ei. Dar bucuria lui Morhange era atât de vădită, încât mi-ar fi părut rău să i-o stric.

— Aşadar, începu Morhange, simţindu-se în largul său, de parcă s-ar fi aflat în faţa unei table la şcoală, mai întâi vei remarca la inscripţia aceasta repetarea ei în formă de cruce. Vreau să spun că ea cuprinde de două ori acelaşi cuvânt, de jos în sus, şi de la dreapta la stingă. Cuvântul care o compune fiind de şapte litere, a patra literă, W, se află în mod firesc la centru. Aranjarea aceasta, unică în epigrafía tifinar, e ea însăşi destul de remarcabilă. Dar mai e ceva, şi mai important încă. Acum, să descifrăm.

Greşind de trei ori din şapte, am izbutit, cu ajutorul plin de răbdare al lui Morhange, să citesc, literă cu literă, cuvântul.

— Ai priceput, mă întrebă Morhange, făcându-mi cu ochiul când îi dădui de capăt.

— Mai puțin ca oricând. I-am răspuns cu pierzându-mi un pic răbdarea. Am descifrat, literă cu literă, cuvântul: a, n t, i, n, h, a,: Antinha, Antinha, nu văd niciun asemenea cuvânt și nici măcar ceva apropiat, în toate dialectele sahariene pe care le cunosc.

Morhange își frecă mâinile. Bucuria lui lua forme neobișnuite.

— Ai găsit. Tocmai pentru asta e unică descoperirea mea.

— Cum adică?

— Într-adevăr, nici în arabă și nici în berberă nu există vreun cuvânt analog acestuia.

— Atunci?

— Atunci, dragă prietene, înseamnă că ne aflăm în fața unui cuvânt străin, tradus în caractere tifinar.

— Și, după dumneata, cărei limbi aparține cuvântul acesta?

— Adu-ți aminte, mai întâi, că litera e nu figurează în alfabetul tifinar. Aici, ea a fost înlocuită prin semnul fonetic care îi este cel mai apropiat: h. Repune-o la locul ci, din cuvânt, și vei obține…

— Antinea.

— Antinea, exact. Ne aflăm în fața unui cuvânt grecesc reprodus în tifinar. Și acum, cred că ești de acord cu mine și să recunoști că descoperirea mea prezintă oarecare interes.

În ziua acea nu am descifrat mai departe textele. Un strigăt puternic, înspăimântat, înfricoșător, se auzi tocmai atunci.

Afară, unde ne-am repezit imediat, ne aștepta un spectacol ciudat.

Deși cerul se înseninase de tot, torentul își rostogolea într-una apele de spumă galbenă, fără să i se poată încă prevedea apropiata descreștere. În mijlocul lui, o epavă cu totul neobișnuită, cenușie, moale, și lăsată în voia apei, luneca fără scăpare în lungul curentului.

Dar ce ne-a uimit mai întii a fost faptul că l-am văzut pe Bou-Djema. De obicei atât de calm, și care în clipa aceea părea cuprins de nebunie totală, sărind, paralel cu apa, în dărâmăturile stâncii de pe mal, ca și cum ar fi pornit în urmărirea epavei.

Deodată, l-am prins de braț pe Morhange. Epava cenușie se însufleția. Din ea ieși un gât lung și jalnic, scoțând o dureroasă chemare de animal înnebunit.

— Nepriceputul! am exclamat eu. E una din cămilele noastre pe care a lăsat-o să scape și care e acum dusă de torent.

— Te înșeli, spuse Morhange. Cămilele noastre sunt toate în peșteră. Cea după care aleargă Bou-Djema nu e a noastră. Aș mai adăuga că strigătul de spaimă pe care l-au auzit adineaori, nu Bou-Djema l-a scos. Bou-Djema e un chaamba viteaz, care în clipa de față n-are decât un gând: să pună mâna pe capitalul fără stăpân înfățișat de cămila asta dusă de ape.

— Atunci, cine a strigat?

— Să încercăm, dacă vrei, îmi spuse Morhange, să urcăm în susul torentului pe care ghidul nostru îl coboară cu o viteză atât de mare.

Și fără să-mi aștepte răspunsul, el porni de-a lungul malului stâncos, proaspăt răscolit de ape…

În clipa aceea se poate spune pe drept cuvânt că Morhange pornise în întâmpinarea destinului său.

L-am urmat. Ne-a fost nespus de greu să străbatem vreo două sau trei sute de metri. În cele din urmă am zărit, la picioarele noastre, un mic golfulcț clipocind, în care nivelul apei scădea.

— Privește, spuse Morhange.

O formă neagră se legăna pe apele golfulețului.

Când am ajuns la marginea lui, am văzut că era trupul unui om îmbrăcat în lungile văluri albastru-închis ale tuaregilor.

— Întinde-mi o mână, spuse Morhange, și proptește-te cu cealaltă de stânca tare.

Morhange era puternic, foarte puternic. Cât ai clipi, jucându-se parcă, trase corpul spre mal.

— Trăiește încă, spuse el satisfăcut. Acum, trebuie să-l ducem în peșteră. Locul acesta nu-i de loc

potrivit pentru reanimarea unui înecat.

Și îl ridică în brațele sale puternice.

— E de mirare cât de puțin cântărește pentru statura lui.

Când terminarăm de străbătut în sens invers drumul peșterci, vălurile targuiului aproape că se uscaseră. Dar și vopseaua din ele iesise din belșug; iar cel pe care Morhange se căznea să-1 readucă la viață devenise din pricina asta un om de culoare vineție.

Când i-am turnat pe gât un sfert de rom, el a deschis ochii, ne-a privit pe amândoi cu mirare, apoi, închizându-i din nou, a șoptit în arabă, cu o voce abia inteligibilă fraza aceasta, al cărei sens aveam să-1 pricepem abia peste câteva zile:

— Să fi ajuns oare la capătul misiunii mele!

— Despre ce misiune o fi vorbind? am spus eu.

— Lasă-1 să-și revină pe deplin, răspunse Morhange. Știi ce? Deschide o cutie de conserve. Cu voinicii de soiul ăsta nu trebuiesc păstrate măsurile de prevedere prescrise pentru înecații noștri europeni.

Într-adevăr, cel căruia îi salvaserăm viața era un soi de uriaș. Fața lui, deși foarte slabă, avea trăsături regulate și era aproape frumoasă. Tenul îi era deschis, barba rasă. Părul, încărunțit, arăta un bărbat de vreo șaizeci de ani.

Când i-am pus dinainte cutia de corn-beef, o licărire de bucurie lacomă îi străluci în ochi. Cutia cuprindea porțiile a patru mâncăi zdraveni. El o goli într-o clipă.

— Ia te uită ce poftă de mâncare! spuse Morhange. Acum o să-i putem pune fără nicio jenă întrebările noastre.

Targuiul își și trăsese peste frunte și peste obraz vălul său ritual. Probabil că fusese tare flămând dacă nu îndeplinise mai înainte formalitatea aceasta neapărat necesară. Acum nu i se mai vedeau decât ochii, care ne priveau cu o lucire din ce în ce mai întunecată.

— Ofițeri francezi, murmură el în sfârșit.

Și, apucând mâna lui Morhange, și-o duse la piept, apoi la buze.

Deodată, o expresie de mare neliniște i se ivi în ochi.

— Și cămila mea? întrebă el.

I-am explicat că ghidul nostru era pe cale de a i-o salva. La rândul său, el ne povesti cum animalul, poticnindu-se, apoi prăbușindu-se în torent, îl făcuse și pe el să cadă, pe când încerca să-l rețină. Atunci se izbise cu fruntea de-o piatră și strigase. După aceea nu-și mai amintea nimic.

— Cum te numești? l-am întrebat eu.

— Eg-Anteouen.

— Din ce trib faci parte?

— Din tribul Kel-Tahat.

— Cei din Kel-Tahat nu-i așa că sunt servi ai celor din tribul Kel-Rhelâ, marii nobili ai Hoggarului?

— Da, răspunse el, privindu-mă pieziș. S-ar fi zis că niște întrebări atât de precise asupra lucrurilor din Hoggar, nu-i erau tocmai pe plac.

— Cei din Kel-Tahat, dacă nu mă înșel, sunt așezați pe partea de sud-vest a Atakorului[12]. Ce căutai atât de departe de drumurile voastre obișnuite, când ți-am salvat noi viața?

— Mă duceam, prin Tit, spre In-Salah, spuse el.

— Ce te duceai să faci la In-Salah?

El era gata să-mi răspundă. Deodată, însă, l-am văzut tresărind. Ochii îi rămăseseră ațintiți pe un punct fix al peșterei. Ne-am uitat și noi într-acolo. Și-am văzut inscripția rupestră care, cu un ceas mai înainte îl bucurase atâta pe Morhange.

— Cunoști asta? îl întrebă el cuprins brusc de curiozitate.

[12] Altă denumire, în limba temahaq a Hoggarului. (Nota domnului Leroux.)

Targuiul nu scoase o vorbă, dar ochii îi licăriră ciudat.

— Cunoşti asta? insistă Morhange. Şi adăugă: Antinea?

— Antinea, repetă omul.

Apoi tăcu.

— Răspunde-i domnului căpitan, strigai eu, simţind că mă cuprinde o furie neobişnuită.

Targuiul mă privi. Credeam că o să vorbească. Dar ochii i se făcură deodată aspri şi întunecaţi. Sub vălul lucios am simţit cum i se încordează trăsăturile.

Morhange şi eu ne-am întors.

Pe pragul peşterei, gâfâind decepţionat, stors de puteri după o oră de goană zadarnică, se ivise Bou-Djema.

Capitolul VI

Neajunsurile pricinuite de lăptuci

În clipa când Eg-Anteouen și Bou-Djema se aflară față în față, mi se păru că surprind la târgui ca și la chaamba, o tresărire, imediat stăpânită și de unul și de celălalt. Aceasta n-a fost, repet, decât o impresie cu totul fugară. Dar a fost suficientă, totuși, pentru a mă hotărî să-1 interoghez mai îndeaproape pe ghidul meu despre noul nostru tovarăș, de cum ne vom afla numai noi doi, singuri.

Cele petrecute de dimineață ne obosiseră îndeajuns. De aceea am hotărât să ne terminăm ziua acolo, și chiar să ne petrecem noaptea în peșteră, așteptând descreșterea totală a apelor.

La deșteptare, pe când reperam pe hartă itinerariul zilei, Morhange se apropie de mine. I-am observat aerul oarecum jenat.

— Peste trei zile vom fi la Shikh-Salah, i-am spus eu. Poate chiar poimâine scara, dacă ne merg bine cămilele.

— Poate că ne vom despărți mai înainte, rosti el.

— Cum asta?

— Da, mi-am modificat un pic itinerariul. Nu mai intenționez să merg direct la Timissao. Înainte de-a ajunge acolo, mi-ar place să cercetez nițel masivul Hoggar în interiorul său.

Am încrunat sprâncenele:

— Ce înseamnă ideea asta nouă?

În același timp, privirea mi se îndreptă spre Eg-Anteouen pe care, și în ajun și acum câteva clipe, îl putusem vedea stând de vorbă cu Morhange. El își repara liniștit o sanda, cu un fir uns, dăruit de Bou-Djema, și nu ridică de loc capul.

— Iată, explică Morhange din ce în ce mai stingherit. Eg-Anteouen mi-a semnalat prezența unor inscripții de același fel, în mai multe peșteri din Hoggarul apusean. Peșterile se află în apropierea drumului său spre casă. Eg-Anteoucn trebuie să treacă prin Tit, iar de la Tit la Timissao, prin Silei, nu sânt decât două sute de kilometri. E un drum aproape clasic[13], pe jumătate mai scurt decât cel pe care l-aș avea de făcut singur de la Shikh-Salah la Timissao, dacă ne-am despărți. După cum vezi, și ăsta e, într-o mică măsură, un motiv care mă îndeamnă să…

— Într-o mică măsură? Într-o foarte mică, i-am răspuns cu. Dar ești absolut hotărât?

— Da, răspunse el.

— Când crezi că ai să mă părăsești?

— Aș avea interes s-o fac chiar astăzi. Drumul prin care Eg-Anteouen se gândește să pătrundă în Hoggar taie drumul nostru cam la patru leghe de aici. În legătură cu asta, am chiar să-ți fac o mică rugăminte.

— Te rog.

— Aș vrea să-mi lași una din cele două cămile de povară, căci însoțitorul meu targui și-a pierdut-o pe a lui.

— Cămila care îți poartă bagajele e a dumitale, la fel ca și cea pe care călărești, i-am răspuns cu rece.

Am stat câtva timp fără să scoatem o vorbă. Morhange păstra o tăcere jenată. Eu, îmi studiam harta. Cam peste tot, dar mai ales spre sud, ținuturile neexplorate ale Hoggarului formau pe hartă, printre petele de culoare închisă ale munților presupuși, numeroase, prea numeroase pete albe.

În cele din urmă, am spus:

— Îmi dai cuvântul că după ce vei vedea faimoasele peșteri te vei îndrepta spre Timissao prin Tit și Silei?

El mă privi fără să înțeleagă.

---

[13] Drumul și etapele de la Tit la Timissao au fost într-adevăr reperate, începând din 1888, de căpitanul Bissuel, Tuaregii din vest, itinerariul 1 și 10. (Nota domnului Leroux.)

— De ce îmi pui o asemenea întrebare?

— Pentru că, dacă îmi dai cuvântul, și, firește, dacă nu cumva prezența mea îți este neplăcută, te voi însoți. Pentru mine, două sute de kilometri nu mai contează. Voi ajunge la Shikh-Salah prin sud, în loc să ajung prin vest, și-atâta tot.

Morhange mă privi emoționat.

— De ce faci asta? murmură el.

— Dragă prietene – era pentru prima oară când îi spuneam așa lui Morhange– dragă prietene, am un simț care capătă o neobișnuită ascuțime în pustiu, simțul primejdiei. Ți-am dat o mică dovadă în privința aceasta ieri dimineață, în momentul furtunei. Cu toată știința dumitale rupestră, mi se pare că nu ai o idee prea limpede despre ce este Hoggarul, nici despre întâlnirile pe care le poți avea acolo. Acestea spuse, prefer să nu te las să întâmpini singur anumite riscuri.

— Am o călăuză, spuse Morhange cu minunata lui naivitate.

Stând tot ghemuit pe vine, Eg-Anteouen continua să-si repare sandaua.

M-am îndreptat spre el.

— Ai auzit ce i-am spus domnului căpitan?

— Da, răspunse targuiul calm.

— Îl însoțesc. Te vom părăsi la Tit, și vei face așa fel îneât să putem ajunge acolo fără necazuri. Unde se află locul la care i-ai propus domnului căpitan să-1 conduci?

— Nu eu i l-am propus, ci el mi l-a cerut, observă rece targuiul. Peșterile cu inscripții se află la trei zile de marș, spre sud, în munți. La început, drumul e destul de anevoios. Dar după aceea coboară și ajungi ușor la Timissao. Pe-acolo sunt fântâni bune, în care tuaregii taâtoq, prieteni ai francezilor, vor adăpa cămilele.

— Și cunoști bine drumul?.

El ridică din umeri. Prin ochi îi trecu o licărire de dispreț.

— L-am făcut de douăzeci de ori.

— Bine. Atunci, la drum.

Am mers, timp de două ore. N-am schimbat un cuvânt cu Morhange. Intuiam clar nebunia pe care o săvârșisem aventurându-ne cu atâta ușurință în ținutul cel mai puțin cunoscut, cel mai primejdios din Sahara. Toate loviturile care, de douăzeci de ani încearcă să mineze înaintarea franceză, au venit din acest temut Hoggar. Dar ce puteam face? Îmi dădusem de bună voie adeziunea la această aventură nebunească. Cu neputință de dat înapoi. La ce mi-ar fi folosit să-mi pătez gestul printr-o continuă aparență de proastă dispoziție? Și-apoi, trebuie să mărturisesc, întorsătura pe care începea s-o ia călătoria noastră nu-mi displăcea de loc. De când pornisem, aveam senzația că ne îndreptăm spre ceva nemaipomenit, spre o agentură monstruoasă. Doar nu degeaba ești, luni și ani întregi, oaspetele deșertului! Mai devreme sau mai târziu el își impune voința, anihilând pe ofițerul destoinic, pe funcționarul sfios, dându-i peste cap simțul răspunderii. Ce se află oare după stâncile acestea misterioase, dincolo de pustietățile acestea lipsite de culoare, care i-au ținut în șah pe cei mai vestiți dezlegători de mistere?… Acolo, te duci, și te duci…

— Ești măcar sigur că inscripția aceasta prezintă un interes care să justifice încercarea noastră? îl întrebai eu pe Morhange.

Tovarășul meu tresări mulțumit. Am înțeles că-1 frământa, încă de la plecare, teama că l-aș putea însoți fără plăcere. Din moment ce-i ofeream prilejul de a mă convinge, scrupulele îi dispăreau și biruința i se părea sigură.

— Niciodată, răspunse el cu un glas pe care și-1 voia stăpânit, dar prin care străbătea entuziasmul, niciodată n-a fost descoperită o inscripție greacă la o latitudine atât de sudică. Punctele extreme la care ele au fost menționate aparțin sudului Algeriei și Cyrenaicei. Dar în Hoggar! Dă-ți seama. E adevărat că aceasta e tradusă în caractere tifinar. Dar o asemenea particularitate nu scade interesul lucrului: ea îl sporește.

— După părerea dumitale, care e sensul cuvântului acestuia?

— Antinea nu poate fi decât un nume propriu, spuse Morhange. Cui îi este el dat? Mărturisesc că nu știu. Și dacă, în momentul de față mă îndrept spre sud, dueându-te cu mine, e fiindcă trag nădejde să capăt câteva informații în plus. Etimologia lui? Nu are una, ci treizeci posibile. Gândește-te că alfabetul tifinar e departe de a se potrivi eu alfabetul grec, ceea ce multiplică ipotezele. Vrei să-ți înfățișez câteva?

— Chiar eram să te rog.

— Ei bine, avem mai întâi άντι și ναός, femeia așezată în fața navei, explicație care i-ar fi plăcut mult lui Gaffarel și veneratului meu maestru Berlioux. Cuvântul s-ar potrivi destul de bine pentru chipurile sculptate puse în partea dinainte a navelor. E un cuvânt tehnic, pe care nu mi l-aș aminti în clipa de față, chiar dacă mi s-ar da cincizeci de lovituri de baston.[14]

Avem apoi άντιήα, care trebuie legată de άν-'í și ναός, cea care stă în fața ναός-ului a ναίς-ului templului, cea care stă în fața sanctuarului, preoteasă, deci, interpretare care i-ar încânta în toate privințele pe Girard și Renan.

E apoi άντϊνϊέα de la άντι și νέος, nou, ceea ce ar putea însemna două lucruri: sau cea care e contrariul tinerei, adică bătrână, sau cea care e dușmana noutății, sau dușmana tinereții.

Mai e apoi încă un sens al lui άντϊ, în schimb, care se ivește tocmai ca să complice posibilitățile de mai sus; mai există de asemenea patru sensuri ale verbului ένω care înseamnă rând pe rând a merge, a curge, a toarce sau a țese, a îngrămădi unul peste altul. Și mai sunt și altele… Ține seama că n-am la îndemână, pe cocoașa altminieri confortabilă a cămilei, nici marele dicționar al lui d'Estienne, nici lexicoanele lui Passow, Pape sau Liddol-Scoot. Asta, dragă prietene, numai pentru a-ți dovedi în ce măsură epigrafia e o știință relativă și subordonată totdeauna descoperirii unui text nou, în contrazicere cu datele anterioare și care mai e și la cheremul dispoziției epigrafiș Iilor și al concepției lor personale despre univers[15].

— Cam așa cred și eu, am spus. Dar dă-mi voie să mă mir că având o părere atât de sceptică asupra scopurilor pe care le urmărești, nu eziți să înfrunți niște riscuri care pot fi destul de mari.

Morhange zâmbi ușor.

— Eu nu interpretez, dragul meu. Ci doar culeg. Din ce-am să-i aduc, Dom Grange are destulă știință ca să tragă concluzii care ar scăpa slabelor mele cunoștințe. Am vrut să mă distrez un pic. Iartă-mă.

În clipa aceea, chinga uneia din cămilele de povară, fără îndoială insuficient strânsă, se răsuci. O parte din povară se clătină și căzu la pământ.

Eg-Anteouen și sărise jos ca să-1 ajute pe Bou-Djema să repare stricăciunea.

Când terminarăm, mi-am împins cămila lângă a lui Bou-Djema.

— La popasul următor va trebui să strângi mai bine chingile. Cămilele vor avea de mers pe munte.

Călăuza mă privi cu mirare. Până atunci socotisem inutil să-1 țin la curent cu noile noastre planuri, dar îmi închipuiam că Eg-Anteouen l-o fi informat.

— Domnule locotenent, drumul câmpiei albe, până la Shikh-Salah nu e muntos, spuse chaambaul.

— Nu vom merge pe drumul câmpiei albe. Vom coborî spre sud, prin Hoggar.

— Prin Hoggar, șopti el, dar…

— Dar ce?

— Nu cunosc drumul.

— Ne va conduce Eg-Anteouen.

— Eg-Anteouen!

L-am privit pe Bou-Djema care scosese exclamația aceasta înăbușită. Ochii lui se îndreptară cu uimire și groază spre targui.

Cămila lui Eg-Anteouen mergea la vreo zece metri în fața noastră, lângă a lui Morhange. Cei doi bărbați

[14] E bine poate să amintim aici că Chipurile de la Proră e tocmai titlul unei remarcabile culegeri poetice de doamna DelarueMardrus. (Nota domnului Leroux.)

[15] Căpitanul Morhange pare să fi uitat în enumerarea aceasta, pe alocuri fantezistă, etimologia άνθίνεα formă dialectică doriană, a lui αυθΟινη, de la άνθος floare, și care înseamnă care e floare, (Nota domnului Leroux.)

discutau. Am înțeles că Morhange vorbea pe semne cu Eg-Anteouen despre faimoasele inscripții. Dar nu ne aflam atât de departe încât ei să nu ne poată auzi cuvintele.

Din nou mi-am privit călăuza. Și am văzut că pălise.

— Ce s-a întâmpiat, Bou-Djema, ce s-a întâmplat? îl întrebai eu încet.

— Nu aici, domnule locotenent, nu aici, șopti el.

Îi clănțăneau dinții. Și adăugă, abia auzit:

— Nu aici. Seara la popas, când el se va întoarce spre răsărit ca să-și facă rugăciunea, la apusul soarelui. Atunci, cheamă-mă lângă tine. Am să-ți spun… dar nu aici. El vorbește, dar ascultă. Du-te, du-te lângă căpitan.

— Asta-i bună! șoptii cu apăsând cu călcâiul gâtul cămilei ca să-1 ajung din urmă pe Morhange.

Să fi fost orele cinci seara, când Eg-Anteouen, care călătorea în frunte, se opri.

— Aici e, spuse el descălecând.

Locul era sinistru și frumos. La stânga noastră, un zid fantastic, de granit, își decupa creasta cenușie pe cerul roșu. Zidul acesta era tăiat, de sus în jos, de un culoar întortocheat, înalt poate de o mie de picioare și de o lărgime uneori abia suficientă ca să poată îngădui trecerea a trei cămile una lângă alta.

— Aici e, repetă targuiul.

Spre vest, drept în fața noastră, în lumina amurgului, poteca pe care urma s-o părăsim își desfășura palida ei panglică. Câmpia albă, drumul spre Shikh-Salah, popasurile sigure, fântânile cunoscute… Iar de cealaltă parte, zidul acesta negru pe cerul mov, culoarul acesta întunecat.

L-am privit pe Morhange.

— Să ne oprim, spuse el simplu. Eg-Anteouen ne sfătuiește să ne refacem în întregime provizia de apă.

De comun acord, am hotărât să ne petrecem noaptea acolo, înainte de a porni pe munte.

Pe aproape se afla un izvor, într-o pâlnie întunecoasă în care cădea o cascadă mică și frumoasă; câțiva arbuști, câteva plante…

Cămilele, priponite, și începuseră să pască.

Bou-Djema așeză pe-un bolovan mare și plat tacâmurile noastre de campanie, păhărușe de metal, farfurii de cositor. O cutie de conserve deschisă prin grija lui, fu pusă lângă o farfurie cu lăptuci culese de el pe malurile umede ale izvorului. După gesturile sacadate cu care așeza pe bolovan lucrurile acestea, îl vedeam cât e de tulburat.

La un moment dat, când se aplecă spre mine să-mi întindă o farfurie, el îmi arătă cu un gest lugubrul tunel întunecos în care aveam să ne afundăm.

— Blad-el-Khouf! șopti el.

— Ce spune? întrebă Morhange care îi surprinsese gestul.

— Blad-el-Khouf. Iată ținutul spaimei. Așa numesc arabii Hoggarul.

Bou-Djema se așezase iar deoparte, lăsându-ne să cinăm. Ghemuit pe vine, el începu să mănânce câteva frunze de lăptuci, pe care și le păstrase pentru sine.

Eg-Anteouen stătea nemișcat.

Deodată targuiul se ridică. La apus, soarele nu mai era decât un tăciune roșu. Îl văzurăm pe Eg-Anteouen apropiindu-se de fântină, așternându-și pe jos burnuzul albastru și îngenunchind.

— Nu-i credeam pe tuaregi atât de respectuoși față de datina musulmană, spuse Morhange.

— Nici eu, îi răspunsei gânditor.

Dar, în clipa aceea, aveam de făcut ceva mai bun decât să mă mir.

— Bou-Djema, strigai eu.

În același timp îl priveam pe Eg-Anteouen. Cufundat în rugăciune, cu fața întoarsă spre apus, el nu-mi dădea, vădit, nici o atenție. Tocmai se pregătea să se plece cu fruntea la pământ, când, cu glas ceva mai tare, am strigat din nou:

— Bou-Djema, vino cu mine la cămila mea. Am ceva de căutat în coburi.

Încet, cumpătat, mereu în genunchi, Eg-Anteouen își murmura rugăciunea.

Cât despre Bou-Djema, acesta nu se clintise din loc.

Numai un geamăt surd îmi răspunse.

Morhange și cu mine am sărit imediat în picioare și am dat fuga la ghid. Eg-Anteouen ajunse acolo o dată cu noi.

Cu ochii închiși, cu mâinilc reci, chaambaul horcăia în brațele lui Morhange. Eu îi luasem o mână, Eg-Anteouen i-o ținea pe cealaltă. Fiecare cu mijloacele lui, ne căzneam să ghicim, să înțelegem…

Deodată, Eg-Anteouen tresări. Zărise biata gamelă deformată pe care arabul o ținuse, cu un minut mai înainte, între genunchi și care acum zăcea răsturnată la pământ.

El o luă, o depărtă, cercetând repede una după alta cele câteva foi de lăptucă rămase încă acolo, și scoase o exclamație răgușită.

— Așa! făcu Morhange încetișor. Acum e rândul ăstuia. Oare o să-și piardă și el mințile?

Mi-am ațintit privirea pe Eg-Anteouen și l-am văzut cum, fără să scoată o vorbă, se repezi spre bolovanul pe care se afla cina noastră; o secundă mai târziu el se afla din nou lângă noi, ținând în mână farfuria cu lăptuci de care nu ne atinseserăm încă.

Apoi luă din gamela lui Bou-Djema o frunză verde, cărnoasă, lată și albicioasă și o puse lângă o altă frunză, luată din farfuria noastră.

— Afahlehle! spuse el simplu.

M-a trecut un fior, ca și pe Morhange. Așadar era afahlehle, falesiez-ul arabilor saharieni, teribila plantă care lovise mortal, mai repede și mai sigur decât armele tuaregilor, o parte din misiunea Flatters.

Eg-Anteouen era acum în picioare. Înalta lui siluetă se profila neagră pe cerul devenit dintr-o dată de-un liliachiu foarte pal. El ne privea.

Și cum noi ne dădeam toată silința să facem ceva pentru nefericitul nostru ghid, targuiul repetă, clătinând din cap:

— Afahlâhle!

Bou-Djema muri pe la mijlocul nopții, fără să-și mai fi revenit în fire.

Capitolul VII

Ținutul spaimei

— E curios să constați cum expediția noastră, atât de liniștită de la Ouargla încoace, tinde acum să devină agitată, spuse Morhange.

Fraza aceasta el o rosti pe când se ridica, după ce îngenunchease o clipă lângă groapa anevoios săpată în care depuseserăm trupul călăuzei, și după ce se rugase acolo.

Eu nu cred în Dumnezeu. Dar dacă poate ceva să influențeze vreodată asupra unei forțe, fie a răului, fie a binelui, fie a luminei, fie a întunericului, ceva-ul acela nu poate fi decât rugăciunea șoptită de-un astfel de om.

Timp de două zile am călătorit printr-un gigantic haos de stânci negre, într-un peisaj devenit lunar din cauza prăpădului. În preajmă, numai zgomotele pietrelor rostogolindu-se sub copitele cămilelor și căzând în fundul hăurilor, ca niște bubuituri.

Ciudat marș, într-adevăr. În primele ore încercasem să schițez harta drumului pe care îl urmam, servindu-mă de planșeta cu busolă. Dar schița mi s-a încurcat repede, fără doar și poate o greșeală în măsurarea pasului cămilelor. Atunci, mi-am pus planșeta la loc, într-unul din coburi. Renunțasem la control, Eg-Anteouen era acum stăpânul nostru. Nu ne rămânea decât să avem încredere în el.

Eg-Anteouen mergea în frunte. Morhange îl urma. Eu încheiam marșul. În fiecare clipă mi se ofereau privirilor cele mai curioase specimene de roci eruptive. Zadarnic însă. Asemenea lucruri nu mă mai interesau. O altă curiozitate mă stăpânea. Nebunia lui Morhange mă cuprinsese și pe mine. Dacă tovarășul meu mi-ar fi spus: „Ce facem e nesăbuit; să mergem înapoi, spre drumurile trasate, să ne întoarcem“, din clipa aceea i-aș fi răspuns: „Dumneata ești liber. Eu continui.“

Spre seara zilei a doua, ne-am pomenit la poalele unui munte negru, ale cărui contraforturi zimțate se profilau la două mii de metri deasupra capetelor noastre. Era un uriaș bastion întunecos, cu creste de turn feudal, care se desena cu o claritate de necrezut pe cerul portocaliu.

Acolo se afla o fântână și câțiva arbori, primii pe care îi întâlneam de când ne înfundasem în Hoggar.

Un grup de bărbați o înconjurau. Cămilele lor, priponite, căutau o hrană nesigură.

La vederea noastră, oamenii se strânseră laolaltă îngrijorați, cu gând să se apere.

Întorcându-se spre noi, Eg-Anteouen spuse:

— Tuaregi eggali.

Și se îndreptă spre ei.

Frumoși oameni, acești eggali. Cei mai înalți tuaregi pe care îi întâlnisem vreodată. Cu o grabă neașteptată, ei se depărtaseră de fântână, lăsându-ne pe noi s-o folosim. Eg-Anteoucn le adresă câteva cuvinte. Ei ne priveau, pe Morhange și pe mine, cu o curiozitate care semăna a teamă și în orice caz, cu respect.

Mirat de o asemenea discreție, am văzut refuzându-mi-se de către căpetenia lor darurile mărunte pe care le scosesem din coburii șeii. Căpetenia părea că se teme până și de privirea mea.

După plecarea lor, i-am arătat lui Eg-Anteouen cât mă mirase rezerva aceasta, cu care relațiile mele anterioare cu populațiile sahariene nu mă obișnuiseră de loc.

— Ei ți-au vorbit cu respect, ba chiar cu teamă, îi spusei eu. Și totuși, tribul eggali e nobil, iar tribul keltahat, din care mi-ai spus că faci parte, e un trib șerb.

Un zâmbet lumină ochii întunecați ai lui Eg-Anteouen.

— Așa e, spuse el.

— Atunci?

— Le-am spus că merg cu tine și cu căpitanul spre Muntele Duhurilor.

Cu un gest, Eg-Anteouen arătă muntele negru.

— Și s-au temut. Toți tuaregii din Hoggar se tem de Muntele Duhurilor. N-ai văzut? De cum i-am rostit

numele, ei au și șters-o.

— Spre Muntele Duhurilor ne conduci? întrebă Morhange.

— Da, răspunse targuiul. Acolo sunt inscripțiile despre care ți-am vorbit.

— Amănuntul acesta nu mi l-ai spus.

— La ce bun? Tuaregii se tem de ilhinen, duhurile cu coarne în frunte, care au coadă și sunt acoperite numai cu păr. Ele ucid turmele și-i fac pe oameni să cadă fără simțire. Dar știu că rumii nu se tem de ele, ba chiar că râd de temerile tuaregilor în privința aceasta.

— Și tu, i-am spus eu, tu ești târgui, și nu te temi de ilhinen?

Eg-Anteouen îmi arătă o punguță de piele roșie, prinsă cu un șir de mătănii albe, la pieptul lui.

— Eu îmi am amuleta binecuvântată de însuși prea cinstitul Sidi-Moussa, răspunse el grav. Și-apoi, sunt cu voi. Voi mi-ați salvat viața. Voi ați vrut să vedeți inscripțiile. Facă-se voia lui Allah.

Vorbind astfel Eg-Anteouen se ghemui pe vine, își scoase lunga lui pipă de trestie cu căpăcel de aramă și, grav, începu să fumeze.

— Toate acestea încep să devină tare ciudate, șopti Morhange, care tocmai se apropiase de mine.

— Nu trebuie exagerat nimic, i-am răspuns eu. Îți amintești la fel de bine ca și mine pasajul în care Barth își povestește călătoria la Idinen, care este Muntele Duhurilor pentru tuaregii azdjer. Locul avea o faimă atât de rea înâât niciun tuareg n-a primit să-l însoțească. Și totuși, el s-a reîntors de-acolo.

— S-a reîntors, nici vorbă, răspunse camaradul meu, dar a început prin a se rătăci. Fără apă. Fără hrană, era atât de amenințat să piară de foame și de sete, încât a trebuit să-și deschidă o vină ca să bea sânge. Perspectiva aceasta nu prea e atrăgătoare.

Am ridicat din umeri: la urma urmei, nu din vina mea ajunsesem aici.

Morhange îmi înțelese gestul și se crezu dator să se scuze.

— Aș fi, altminteri, foarte curios, continuă el cu o veselie cam forțată, să intru în relații cu duhurile acestea și să verific informațiile lui Pomponius Mela, care le-a cunoscut și le plasează chiar în munții tuaregilor. El le numește egipani, blemyeni, gamfazanți, satiri… „Gamfazanții, spune Pomponius Mela, sunt goi; blemyenii n-au cap, iar fața li se află pe piept; satirii n-au nimic omenesc în afară de figură. Egipanii sunt făcuți așa cum se spune deobicei.“ Satiri, egipani… Zău, nu-i ciudat să auzi numele acestea grecești date duhurilor barbare de pe aici? Crede-mă, ne aflăm pe o pistă interesantă; sunt sigur că Antinea ne va da cheia unor descoperiri foarte originale.

— Ssst, i-am spus eu, cu degetul pe buze. Ascultă..

Niște zgomote ciudate, în amurgul care cobora grăbii, începuseră să se audă în jurul nostru. Un fel de trosnete, urmate de vaiete prelungi și sfâșietoare, care se repercutau la infinit, prin văgăunile din preajmă. Întregul munte negru părea că se pornise deodată să geaimă.

L-am privit pe Eg-Anteouen. Targuiul continua să fumeze fără să se clintească.

— Uhinencle se trezesc, rosti el simplu.

Morhange asculta, fără să-mi spună un cuvânt. Ca și mine, el înțelegea, fără doar și poate: stâncile încinse de soare, trosnetul pietrei, o întreagă serie de fenomene fizice, amintirea statuii cântătoare a lui Memnon… Dar concertul acesta neprevăzut ne influență, totuși, într-un fel neplăcut, nervii supraexcitați.

Ultima frază a bietului Bou-Djema îmi reveni în minte.

— Ținutul spaimei, șoptii eu.

Iar Morhange repetă și el:

— Ținutul spaimei!

Ciudatul concert încetă de îndată ce se iviră pe cer primele stele. Cu infinită emoție, le-am văzut aprinzându-se una după alta, minusculele flăcări de azur palid. În momentul acela tragic, ele ne uneau, ne legau, pe noi cei izolați, osândiți, pierduți, de frații noștri de la latitudini superioare, de cei care, la ora aceasta, în orașele în care țâșnește deodată lumina albă a globurilor electrice, se năpustesc într-o frenezie delirantă spre plăcerile lor înguste.

Șet-Ahadh esa helâsenet
Mâteredjre d-Erredjeâot,
Mâieseksek d-Essekâot.
Mâtelehrlahr d-Ellerhâot,
Ettâs djenen, barâd tit-ennit abâtet.

Lentă și guturală, vocea lui Eg-Anteouen începuse să se înalțe. Ea răsuna cu măreție gravă și tristă în tăcerea acum totală.

Am atins brațul targuiului. Cu un semn din cap, el îmi arătă pe cer o constelație pâlpâitoare.

— Pleiadele, i-am șoptit eu lui Morhange, arătându-i cele șapte stele palide, pe când Eg-Anteouen, cu același glas monoton, își repeta lugubrul cântec:

Fiicele nopții sunt șapte:
Mâteredjre și Erredjeâot,
Mâteseksek și Essekâot,
Mâtelahrlahr și Ellerhâot,
A șaptea e un băiat și lui un ochi i-a zburat.

Am simțit pe neașteptate că mi se face rău. Și l-am prins de braț pe târgui tocmai când, pentru a treia oară se pregătea să-și îngâne cântecul.

— Când o să ajungem la peștera cu inscripții? l-am întrebat eu brutal.

El mă privi și-mi răspunse cu liniștea lui obișnuită:.

— Am și ajuns.

— Am ajuns? Atunci ce mai aștepți ca să ne-o arăți?

— Aștept să-mi cereți asta, răspunse el, nu fără obrăznicie.

Morhange sărise în picioare.

— Peștera, peștera e aici?

— E aici, repetă fără grabă Eg-Anteouen, ridicându-se.

— Du-ne la peșteră.

— Morhange, spusei eu neliniștit deodată, se lasă noaptea. N-o să vedem nimic. Și poate că e încă departe!

— Sunt abia cinci sute de pași până acolo, răspunse Eg-Anteouen. Peștera e plină de ierburi uscate. Le dăm foc și căpitanul o să vadă ca în plină zi.

— Să mergem, repetă Morhange.

— Și cămilele? mai încercai eu.

— Sunt priponite, spuse Eg-Anteouen, și n-o să lipsim mult.

El și pornise la drum, spre muntele negru. Morhange, înspăimântător de nervos, îl urmă; i-am urmat și eu, simțindu-mă, din clipa aceea, foarte rău. Tâmplele îmi zvâcneau: „Nu mi-e teamă, îmi repetam eu; jur că nu-i vorba de teamă.“

Nu, într-adevăr, ceea ce simțeam nu era teamă. Și totuși, ce amețeală ciudată! Parcă mi se lăsase o ceață pe ochi. Urechile îmi vâjâiau. Am auzit, din nou, vocea lui Eg-Anteouen, dar multiplicată, imensă, și totuși înăbușită, înăbușită:

Fiicele nopții sunt șapte…

Și mi se părea că vocile muntelui, formindu-i ecou, repetau la nesfârșit sinistrul vers final:

A șaptea e un băiat și lui un ochi i-a zburat.

— Aici e, spuse targuiul.

O gură neagră se deschidea în peretele de stâncă. Aplecându-se, Eg-Anteouen pătrunse înăuntru. L-am urmat. Beznele puseră stăpânire pe noi.

O vâlvătaie galbenă. Eg-Anteouen scăpărase amnarul și dăduse foc unui braț de iarbă, lângă prag. Mai

întâi n-am putut vedea nimic. Ne orbea fumul.

Eg-Anteouen rămăsese lângă gura peșterei. Se așezase la pământ și, mai calm ca oricând, începuse să tragă din pipă lungi înghițituri cenușii.

O lumină scăpărătoare țâșnea acum din ierburile aprinse. L-am zărit pe Morhange. Mi s-a părut neobișnuit de palid. Rezemat cu amândouă mâinile de perete, el lucra la descifrarea unei încâlceli de semne pe care abia le întrezăream.

Mi s-a părut totuși că mâinile îi tremurau.

„La naiba, i-o fi și lui la fel de frică ca și mie“, îmi spuneam eu simțind că îmi e din ce în ce mai greu să leg două idei.

Mi s-a părut că-1 aud strigând furios spre Eg-Anteouen:

— Dă-te la o parte. Lasă aerul să intre. Ce fum!

Și descifra, descifra mereu.

Deodată, l-am auzit din nou, dar slab. Mi s-a părut că sunetele, până și ele, se aflau învăluite în fum.

— Antinea… În sfârșit… Antinea… Dar nu săpat în piatră… semne făcute cu ocru… nici de zece ani… poate ca nici de cinci ani. Ah!…

Își prinsese tâmplele în palme. Apoi strigă cât putu de tare:

— E o înșelătorie. O mistificare tragică!

Am încercat să râd, glumeț:

— Hai, hai, nu te supăra.

Morhange mă apucase de braț și mă scutura. I-am văzut ochii măriți de spaimă și de uimire.

— Ești nebun? îmi urlă el în obraz.

— Nu zbiera așa, i-am răspuns eu continuând să râd.

El mă mai privi o dată, apoi se așeză, copleșit pe-un bolovan, în fața mea. La gura peșterei, Eg-Anteouen fuma într-una, cu aceeași nepăsare. În întuneric i se vedea lucind căpăcelul roșu al pipei.

— Nebun! Nebun! repeta Morhange, al cărui glas părea că se încâlcește.

Deodată, el se plecă spre focul care își arunca ultimele văpăi, mai înalte și mai limpezi, și luă câteva fire de iarbă încă neaprinse. L-am văzut privindu-le cu atenție, apoi aruncându-le în foc și râzând strident.

— Ha! Ha! Asta e bună!

Clătinându-se, el se apropie de Eg-Anteouen și-i arătă focul.

— Cânepă, ai? Hașiș, hașiș. Ha! Ha! Asta-i bună!

— E bună, repetai eu, izbucnind în râs.

Eg-Anteouen aprobă cu un râs discret. Focul, aproape stins, îi lumina fața voalată și lucea în cumpliții lui ochi întunecați.

Se scurse o secundă, apoi, deodată, Morhange îl apucă de braț pe targui.

— Vreau să fumez și eu, spuse el. Dă-mi o pipă.

Fără să se tulbure cât de cât, fantoma îi întinse camaradului meu ceea ce i se ceruse.

— Ha! ha! O pipă europeană…

— O pipă europeană, repetai eu, din ce în ce mai vesel.

— Cu o inițială, M… Ca și cum ar fi făcută special… M, căpitan Morhange.

— Căpitan Masson, răspunse calm Eg-Anteouen.

— Căpitan Masson, repetai eu împreună cu Morhange. Și ne-am pornit iar pe râs.

— Ha! ha! ha! Căpitanul Masson… Colonelul Flatters… Puțurile din Garama. L-au ucis ca să-i ia pipa, pipa asta. Cegheâr-ben-Cheâkh l-a ucis pe căpitanul Masson.

— Într-adevăr, Cegheâr-ben-Cheikh, răspunse targuiul cu neclintita lui nepăsare.

— Căpitanul Masson părăsise convoiul împreună cu colonelul Flatters, ca să se ducă să recunoască puțul, spuse Morhange, prăpădindu-se de râs.

— Și-atunci tuaregii s-au năpustit asupra lui, adăugai eu râzând și mai tare.

— Un targui hoggar a prins de dârlogi calul căpitanului Masson, spune Morhange.

— Cegheâr-ben-Cheâkh ținea de dârlogi calul colonelului Flatters, spune Eg-Anteouen.

— Colonelul pune piciorul în scară și primește în același timp o lovitură de sabie de la Cegheâr-ben-Cheikh, adaug eu.

— Căpitanul Masson scoate revolverul și trage spre Cegheâr-ben-Cheâkh, căruia îi retează trei degete de la mâna stingă, spune Morhange.

— Dar, încheie Eg-Anteouen netulburat, Cegheâr-ben „Che'âkh, cu o lovitură de sabie, îi spintecă țeasta căpitanului Masson…

Când rostește cuvintele acestea, râde tăcut, cu un aer de satisfacție. Flacăra aproape stinsă îl luminează. Îi vedem hornul pipei, negru și lucios. Îl ține în mâna stângă. Un deget, numai două degete la mâna aceasta. Ia te uită! Un amănunt care îmi scăpase.

Pe semne că l-a observat și Morhange, căci încheie cu un râs strident:

— Așadar, după ce i-ai spintecat țeasta, l-ai jefuit și i-ai luat pipa. Bravo, Cegheâr-ben-Cheâkh!

Cegheâr-ben-Cheikh nu răspunde. Dar i se simte mulțumirea lăuntrică. Fumează mereu. Abia dacă îi mai disting trăsăturile. Văpaia focului pălește, apoi moare. De când sunt, n-am râs ca în seara asta. Și nici Morhange, sunt sigur. Poate că o să-și uite de mănăstire. Și totul, fiindcă Ceghe'âr-ben-Cheikh i-a furat pipa căpitanului Masson… Să mai crezi în vocațiile religioase!

Din nou cântecul blestemat. A șaptea e un băiat, și lui un ochi i-a zburat. Ce cuvinte idioate! Ia te uită! într-adevăr, e nostim: acum suntem patru în beciul ăsta. Patru, ba ce spun, cinci, șase, șapte, opt… Nu vă jenați, dragii mei. Iată că nu mai sunt… Am să știu în sfârșit cum sunt făcute duhurile de pe aici, gamfazanții, blemyenii… Morhange zice că blemyenii au fața în mijlocul pieptului. Cel care mă ia acum în brațe, cu siguranță că nu e un blemyen. Iată că mă duce afară. Și Morhange… Nu vreau să fie uitat Morhange…

Nu l-au uitat: îl zăresc, suit pe o cămilă care merge în fața celei pe care sunt legat eu. Au făcut bine că m-au legat, altfel m-aș prăvăli, sunt sigur. Duhurile astea nu sunt rele. Dar ce lung e drumul! Tare aș vrea să mă întind. Să dorm! Fără doar și poate că am mers adineauri de-a lungul unui coridor imens, apoi am ieșit la aer liber. Acum, iată-ne din nou într-un coridor nesfârșit, în care te sufoci. Iată din nou stelele… O să mai țină oare mult călătoria asta ridicolă?…

Niște lumini… Poate sunt stele. Nu, sunt lumini, nu greșesc. E o scară, pe cuvântul meu, tăiată în stâncă, dacă vreți, dar o scară. Cum de pot cămilele… Dar nu mă mai duce o cămilă, ci un om. Un om îmbrăcat în alb, nu un gamfazant și niciun blemyen. Probabil că Morhange face o mutră, cu inducțiile lui istorice, toate false, repet, toate false. Bravul Morhange. De nu l-ar lăsa gamfazantul lui să cadă pe scara asta care nu se mai isprăvește. Pe tavan lucește ceva. Da, e o lampă, o lampă de aramă, ca în Tunis, la Barbouchy. Bun! Iată că iar nu se mai vede nimic. Dar puțin îmi pasă. Sunt lungit. Acum, am să pot dormi. Ce zi stupidă!… Ah, domnilor, vă asigur că n-are niciun rost să mă legați. N-am de loc chef să cobor pe bulevarde.

Încă o dată întuneric. Niște pași se depărtează. Tăcere.

Numai pentru un moment. Lângă noi se vorbește. Ce spun?… Nu, nu e cu putință! Zgomotul acesta metalic, glasul acesta! Știți ce strigă vocea asta, știți ce strigă, și încă cu tonul unui om de meserie? Ei bine, vocea strigă:

— Faceți jocurile, domnilor, faceți jocurile. O mie de ludovici în bancă. Faceți jocurile, domnilor.

La urma urmei, sunt sau nu în Hoggar, lua-m-ar dracul?

Capitolul VIII

Deșteptarea la Hoggar

Era ziua în amiaza mare când am deschis ochii. Imediat m-am gândit la Morhange. Nu l-am văzut, dar l-am auzit, foarte aproape de mine, scoțând niște mici strigăte de uimire.

L-am chemat. El a venit îndată.

— Așadar, nu te-au legat? l-am întrebat eu.

— Iartă-mă, dar m-au legat. M-au legat, însă prost, și am reușit să mă dezleg.

— Ai fi putut să mă dezlegi și pe mine, observai cu supărat.

— La ce bun? Te-aș fi trezit. Și eram sigur că primul cuvânt pe care îl vei rosti la deșteptare va fi numele meu. Iată! S-a făcut.

M-am clătinat când m-am ridicat în picioare.

Morhange zâmbi.

— De ne-am fi petrecut toată noaptea fumând și bând, și tot n-am fi ajuns într-o stare mai jalnică! făcu el. Oricum, Eg-Anteouen ăsta, cu hașișul lui, e un mare ticălos.

— Ceghe'ir-ben-Cheâkh, rectificai cu.

Apoi mi-am dus mâna la frunte.

— Unde ne aflăm?

— Dragul meu, răspunse Morhange, de când m-am trezit din coșmarul ăsta extraordinar care duce de la peștera plină de fum la scara cu lampadare din O mie și una cte nopți, dau din surpriză în surpriză, din uimire în uimire. Ia privește în jurul tău.

M-am frecat la ochi, am privit și l-am prins de mână pe tovarășul meu.

— Morhange, l-am rugat eu, spune-mi că visăm și acum.

Ne aflam într-o sală rotundă, cu diametrul de vreo cincizeci de picioare și aproape tot pe-atât de înaltă, luminată printr-un imens ochi de geam deschis spre un cer de-un albastru intens.

Câteva rândunici zburau de colo colo, ciripind vesele și grăbite.

Podeaua, pereții curbați spre înăuntru, tavanul, erau dintr-un fel de marmură cu vine ca profirul, placate cu un metal ciudat, mai pal decât aurul, mai închis decât argintul, acoperit în clipa aceea de aburul aerului matinal care intra din belșug prin ochiul de geam despre care am vorbit.

M-am dus, clătinându-mă, spre ochiul de geam, atras de răcoarea brizei, de lumina care împrăștie visele, și m-am rezemat de balustradă.

Acolo nu mi-am putut reține un strigăt de admirație.

Mă aflam pe un fel de balcon întins peste vid, tăiat în însuși peretele muntelui. Deasupra mea, cerul; dedesubt, încins din toate părțile de piscurile care îi formau un brâu continuu și de netrecut, un adevărat paradis terestru se ivise în fața ochilor mei, la vreo cincizeci de metri mai jos. Acolo se întindea o grădină. Palmierii își legănau molatec foile mari. La picioarele lor, tot amestecul de pomișori pe care ei îi ocrotesc în oaze, migdali, lămâi. Portocali și alții, mulți alții, care, de la o asemenea înălțime, nu puteam deslușì ce sunt. Un râuleț lat și abbastru, alimentat de o cascadă, se vărsa într-un lac înântător, căruia altitudinea îi dăruia o minunată transparență. Câteva păsări mari se roteau în fântână aceasta de verdeață; pe lac se vedea forma roză a unui flamingo.

Iar munții, care își înălțau de jur împrejur înaltele lor creste, erau complet acoperiti de zăpadă.

Râulețul albastru, crengile verzi, fructele aurii, și, pe deasupra, zăpada miraculoasă, toate acestea, în aerul imaterial din cauza fluidității, formau ceva atât de pur, atât de frumos, încât biata mea putere omenească nu mai putu să-i suporte vederea. Mi-am rezemat fruntea de balustrada vătuită ea însăși de zăpada aceea divină și am început să plâng ea un copil.

Morhange era și el un copil. Dar, trezit înaintea mea, el avusese timp, fără doar și poate, să se familiarizeze cu fiecare din amănuntele al căror ansamblu fantastic mă copleșea.

Punându-mi mâna pe umăr, el mă sili încetișor să mă reîntorc în sală.

— Încă n-ai văzut nimic, spuse el. Privește; privește.

— Morhange! Morhange!

— De, dragul meu, ce vrei să fac? Privește!

Tocmai observasem că ciudata încăpere era mobilată – Dumnezeu să mă ierte – europenește. Se mai aflau, pe ici pe colo, perne tuarege, rotunde, din piele violent colorată, cuverturi de Gafsa, covoare de Kairouan, portiere de Caramani. Pe care, în clipa aceea, m-aș fi înfiorat dacă ar fi trebuit să le ridic. Dar un panou, întredeschis în perete, lăsa să se zărească o bibliotecă ticsită de cărți. Pe pereți era prinsă o serie întreagă de fotografii reprezentând capodoperele artei antice. Și, în sfârșit, se mai afla acolo o masă care dispărea sub un vraf uriaș de hârtii, broșuri, cărți. Am crezut că leșin zărind un număr. – recent – din Revista Arheologică.

M-am uitat la Morhange. El s-a uitat la mine și, deodată un râs. Un râs cu hohote ne-a cuprins pe amândoi și ne-a zguduit timp de câteva minute.

— Nu știu dacă vom regreta într-o bună zi mica noastră călătorie în Hoggar. Izbuti în sfârșit să articuleze Morhange. Până atunci, recunoaște că ea se anunță bogată în întâmplări neprevăzute. Ghidul acesta nemaipomenit care ne adoarme numai ca să ne scape de neplăcerile vieții de caravană și care îmi îngăduie să cunosc, fără să cad în păcat, extazul atât de lăudat al haşişului; fantastica noastră călătorie nocturnă, iar, pentru a încheia, grota aceasta a vreunui Noureddin care va fi primit la școala normală învățătura atenianului Bersot, toate, pe cuvântul meu, sunt în stare să înnebunească mințile cele mai cumpătate.

— Spune serios, ce gândești despre toate astea?

— Ce gândesc, dragul meu? Exact ce gândești și dumneata. Nu înțeleg nimic, nimic, nimic. Praful s-a ales din tot ce numeai atât de frumos erudiția mea. Și cum s-ar putea altfel? Troglodismul acesta mă sperie. Pliniu, e adevărat, vorbește despre indigenii care trăiesc în peșteri, la șapte zile de mers spre sud-est de ținuturile „amanților“, la douăsprezece zile spre vest de Syrta Mare. Herodot spune și el că garamanții îi vânau de pe carele lor cu cai, pe etiopienii troglodiți, dar, oricum, aici suntem în Hoggar, în plin ținut al targuilor, și cei mai buni autori ni-i înfățișează pe tuaregi ca pe niște oameni care nu acceptă niciodată să locuiască în peșteri. Iată un lucru pe care Duveyrier îl spune clar. Și ce e, rogu-te, grota aceasta devenită cabinet de lucru, având pe pereți reproduceri după Venus de Medicis și după Apollon Sauroctonul? Să-ți pierzi mințile, nu alta!

Și Morhange, lăsându-se să cadă pe un divan, începu iar să râdă cu hohote.

— Ia te uită, spusei eu. Texte latinești.

Luasem câteva din filele împrăștiate pe masa de lucru aflată în mijlocul încăperii. Morhange mi le luă din mâini și le citi, lacom. Pe față i se zugrăvi o uimire de nedescris.

— E din ce în ce mai tare, dragul meu! Există aici cineva ocupat să compună, pe baza a numeroase texte, o dizertație despre insulele Gorgonelor de Gorgonum insulis. După el, Meduza a fost o libiana sălbatică și a locuit în împrejurimile lacului Triton, actualul nostru Chott Melhrir, unde Perseu… Ah!

Lui Morhange îi pieri glasul, înăbușit în gâtlej. În aceeași clipă, un alt glas, acru și pițigăiat, răsunase în imensa încăpere.

— Vă rog, domnule! Lăsați-mi hârtiile în pace. M-am întors spre noul venit.

Una din portierele de Caramani se dăduse la o parte făcând loc celui mai neașteptat personaj. Oricât am fi fost de resemnați cu eventualele ciudățenii, apariția aceasta depășea prin absurd tot ce poate fi imaginat.

Pe pragul ușii se afla un bărbat mărunțel, cu țeasta cheală, cu fața galbenă și ascuțită, pe jumătate ascunsă de-o enormă pereche de ochelari verzi, cu o bărbuță căruntă. Cămașa nu prea i se vedea, în schimb îți lua ochii o impresionantă cravată vișinie, cu plastron. Pantaloni albi, de felul celor numiți flottard. O pereche de papuci din piele roșie constituiau singurul detaliu oriental al costumului său.

Omul purta, nu fără ostentație, rozetă de ofițer al Instrucțiunii publice.

El adună filele pe care, în uimirea lui, Morhange le lăsase să cadă, le numără, le puse în ordine și, aruncându-ne o privire mânioasă, sună cu un clopoțel de aramă.

Portiera se ridică din nou. Un uriaș târgui alb intră. Mi s-a părut că recunosc în el unul din duhurile peșterii.[16]

— Ferradji. Întrebă furios micul ofițer al Instrucțiunii publice, de ce au fost conduși domnii aceștia în bibliotecă?

Targuiul se înclină, respectuos.

— Cegheâr-ben-Cheâkh s-a întors mai curând decât era așteptat, sidi, și îmbălsămătorii nu-și terminaseră încă treaba ieri seară. Deocamdată, au fost conduși aici, încheie el arătându-ne.

— Bine, poți pleca, spuse furios omulețul.

Ferradji se îndreptă de-a-ndaratelea spre ușă. Ajuns pe prag, el se opri și mai spuse:

— Vreau să-ți amintesc, sidi, că masa e servită.

— Bine, du-te.

Și, așezându-se la birou, omulețul cu ochelari verzi începu să-și răsfoiască febril hârtiile.

Nu știu de ce, în clipa aceea mă cuprinse o mânie nebună. M-am îndreptat spre el.

— Domnule, i-am spus eu, camaradul meu și cu mine nu știm nici unde ne aflăm, nici cine sunteți. Vedem doar că sunteți francez, fiindcă purtați una din cele mai respectate distincții onorifice ale țării noastre. La rândul dumneavoastră, ați putut face același raționament, adăugai eu. Arătând panglica subțire și roșie pe care o purtam la butoniera hainei mele albe.

El mă privi cu o mirare plină de dispreț.

— Și ce-i cu asta, domnule?

— Ei bine, domnule, negrul care a ieșit acum a rostit un nume, Cegheir-ben-Cheikh, numele unui tâlhar, al unui bandit, numele unuia din ucigașii colonelului Flatters. Cunoașteți amănuntul acesta, domnule?

Omulețul mă privi în față, rece, și ridică din umeri.

— Sigur. Dar ce mă interesează pe mine?

— Cum? strigai eu scos din sărite. Atunci cine sunteți?

— Domnule, spuse cu o demnitate comică bătrânelul întorcându-se spre Morhange, vă iau martor al purtării neobișnuite a camaradului dumneavoastră. Aici sunt în casa mea, și nu admit…

— Trebuie să-l scuzați pe camaradul meu, domnule, făcu Morhange înaintând. Nu e un om de știință, ca dumneavoastră. Un lânăr locotenent, știți, se înfierbântă lesne. Și trebuie să înțelegeți, de altfel, că avem câteva motive, și unul și altul, ca să nu ne putem păstra tot calmul dorit.

Furios, eram cât p-aci să dezaprob cuvintele ciudat de umile ale lui Morhange. Dar o privire mă convinse că ironia ocupa pe fața lui un loc acum cel puțin egal cu uimirea.

— Știu că majoritatea ofițerilor sunt niște brute, bombăni bătrânelul, dar asta nu e un motiv…

— Și cu nu sunt decât tot ofițer, domnule, începu iar Morhange, cu un ton din cc în ce mai umil, și, dacă am suferit vreodată de inferioritatea intelectuală pe care o dă meseria aceasta, vă jur că mi s-a întâmplat mai adineauri, pe când răsfoiam – vă rog să-mi scuzați indiscreția – savantele pagini pe care le-ați consacrat pasionantei istorii a Gorgonei, după Procles din Carthagina, citat de Pausanias.

O mirare comică destinse fața bătrânelului. El își șterse grăbit ochelarii colorați și, în cele din urmă exclamă:

— Cum?

— În legătură cu aceasta, continuă imperturbabil Morhartge, e regretabil că nu suntem în posesia curiosului tratat consacrat de Statius Sebosus arzătoarei probleme despre care e vorția, pe care n-o cunoaștem decât prin Pliniu, și pe care…

[16] În general sunt numiți tuaregi albi servitorii negri ai tuaregilor. În timp ce nobilii sunt înveșmântați în țesături albastre, ei poartă veșminte albe, de unde și numele de tuaregi albi. Vezi, în legătură cu aceasta, Duveyrier, Tuaregii din nord, p. 292. (Nota domnului Leroux.)

— Ați auzit de Statius-Sebosus?

— … și pe care profesorul meu, geograful Berlioux…

— L-ați cunoscut pe Berlioux? Ați fost elevul lui? bâigui, năucit omulețul cu decorația.

— Am avut cinstea aceasta, răspunse Morhange, foarte rece acum.

— Dar atunci, domnule, atunci ați auzit vorbindu-se, sunteți la curent cu problema, cu chestiunea Atlantidei?

— Am luat, într-adevăr, cunoștință de lucrările lui Lagneau, Ploix, Arbois de Jubainville, făcu Morhange, glacial.

— Ah! Doamne! – omulețul era nemaipomenit de agitat – domnule căpitan, ce fericit sunt, câte scuze!…

În aceeași clipă portiera se ridică din nou. Ferradji se ivi iar:

— Sidi, ei îți trimit vorbă că, dacă nu vii la timp, au să înceapă fără dumneata.

— Vin, vin. Ferradji, spune că venim împreună. Ah! Domnule, dacă aș fi putut să prevăd… Dar e ceva atât de neobișnuit! Un ofițer care să-i cunoască pe Procles din Carthagina și pe Arbois de Jubainville… încă o dată… Dar, să mă prezint: Etienne le Mesge, profesor cu titlu universitar.

— Căpitan Morhange, făcu camaradul meu.

La rândul meu făcui un pas înainte.

— Locotenent de Saint-Avit. E drept, domnule, că sunt în stare oricând să-1 confund pe Arbois din Carthagina cu Procles de Jubainville. Voi avea mai târziu grijă să-mi înlătur lipsurile acestea. Până una alta. însă, aș dori să știu unde ne aflăm, camaradul meu și cu mine, dacă suntem liberi sau ce putere ocultă ne ține închiși aici. Dumneavoastră, domnule, păreți să vă simțiți destul de bine aici, ca să-mi lămuriți punctul acesta, pe care am slăbiciunea să-1 consider capital.

Domnul Le Mesge mă privi. Un zâmbet destul de urâcios îi flutură pe buze. Apoi deschise gura…

În aceeași clipă răsună un gong nerăbdător.

— Ceva mai târziu, domnilor, vă voi spune, vă voi explica… Dar acum, vedeți, trebuie să ne grăbim. E ora dejunului și comesenii noștri încep să se plictisească așteptând.

— Comesenii noștri?

— Sunt în număr de doi. Explică domnul Le Mesge. Noi trei formăm personalul european ai casei, personal fix, crezu el necesar să completeze, cu zâmbetu-i neliniștitor. Doi originali, domnilor, cu care veți prefera, fără doar și poate, să aveți cât mai puține relații cu putință. Unul e o față bisericească, o minte îngustă, deși e protestant, celălalt e un om de lume rătăcit, un bătrân nebun.

— Îmi dați voie, întrebai eu, pe semne că pe el l-am auzit azi noapte. Ținea banca, la joc, cu dumnea-voastră și cu pastorul, nu-i așa?

Domnul Le Mesge făcu un gest de demnitate ofensată.

— Cu mine? Cum vă puteți închipui una ea asta, domnule! Cu tuaregii joacă. I-a învățat toate jocurile imaginabile. Iată, el bate acum furios în gong, ca să ne grăbim. E ora nouă și jumătate și sala de bacara se deschide la zece. Hai, repede. De altfel, cred că nu v-ar displace să luați masa.

— Într-adevăr nu vom refuza lucrul acesta, răspunse Morhange.

L-am urmat pe domnul Le Mesge, printr-un lung coridor sinuos, cu trepte la fiecare pas. Drumul era întunecat. Dar, pe alocuri, prin niște firide mici, scobite în stâncă, străluceau lămpițe roz și arzătoare de miresme. Îmbătătoarele parfumuri orientale îmbălsămau umbra și făceau un plăcut contrast cu aerul rece de pe piscurile înzăpezite.

Din când în când, un târgui alb, fantomă mută și impasibilă, ne ieșea în cale, și-i auzeam în urma noastră descrescând zgomotul papucilor.

În fața unei uși grele, îmbrăcată în același metal stins pe care îl observasem și pe pereții bibliotecii, domnul Le Mesge se opri, și deschizând, se dădu la o parte ca să ne facă loc.

Deși sufrageria în care am intrat aducea prea puțin a sufragerie europeană, multe dintre acestea ar putea

să-i râvnească confortul. Ca și biblioteca, sufrageria era luminată de o fereastră largă. Dar mi-am dat seama că fereastra dădea spre exterior, pe când biblioteca avea vedere spre grădina situată în interiorul brâului muntos.

Înăuntru, nici masă la mijloc, nici mobilele barbare numite scaune. Dar nenumărate mescioare de lemn poleit, venețiene parcă, maldăre de covoare în culori depărtate și stinse, perne tuarege sau tunisiene. În mijloc, o imensă rogojină, pe care erau așezate, în panere fin împletite, printre ibrice de argint și lighenașe de aramă pline cu apă înmiresmată, o serie de gustări a căror vedere a fost suficientă ca să ne umple de-o bucurie copilărească.

Trecând înainte, domnul Le Mesge ne prezentă celor două personaje care se și așezaseră pe rogojină.

— Domnul Spardek, spuse el, și am înțeles cu cât se ridica interlocutorul nostru, numai prin rostirea acestei simple propoziții, deasupra deșartelor titluri omenești.

Pastorul Spardek din Manchester ne salută înțepat și ne ceru voie să-și păstreze pe cap țilindrul cu boruri largi. Era un bărbat uscat și rece, înalt și slab. Mânca enorm, cu o tristețe mieroasă.

— Domnul Bielowsky, spuse domnul Le Mesge, după ce ne prezentase celui de al doilea comesean.

— Conte Cazimir Bielowsky, hatman de Jitomir. Corectă acesta din urmă cu o politețe desăvârșită, pe când se ridica să ne strângă mâna.

Am simțit de îndată o oarecare simpatie pentru hatmanul de Jitomir, care înfățișa tipul perfect al bătrânului craidon. O cărare îi despărțea părul de culoare șocolatie (am aflat mai târziu că hatmanul și-l cănea cu o anumită zeamă de khol). Avea niște minunați favoriți a la Frantz Iosef, de asemenea șocolatii. Nasul îi era cam roșu, fără îndoială, dar atât de fin, atât de aristocratic! Iar mâinile îi erau superbe. Mi-a trebuit câtva timp ca să pot evalua data modei după care era croit costumul contelui, verde închis cu revere galbene, împodobit cu o imensă decorație argintie cu smalț albastru. Amintirea unui portret al ducelui de Morny m-a făcut să optez pentru 1860 sau 1862. Urmarea povestirii mele va arăta că nu m-am înșelat de loc.

Contele mă așeză lângă el. Una din primele întrebări pe care mi le-a pus a fost dacă iau carte când am cinci puncte.

— Depinde de inspirație, i-am răspuns eu.

— Bine zis. Eu nu mai iau din 1866. Un jurământ. Un flecușteț. Într-o zi, la Valevski, o partidă drăcească. Trag la cinci. Joc mai departe, firește. Celălalt avea patru. „Idiot“, îmi strigă baronașul de Chaux-Giseux, care ponta pe tabloul meu niște sume ametitoare. Poc! îi arunc o sticlă de șampanie în cap. El se apleacă. Și primește sticla mareșalul Vaillant. Tablou. Toate s-au aranjat, fiindcă eram amândoi francmasoni! împăratul m-a pus să jur că n-o să mai trag la cinci. Mi-am ținut promisiunea. Dar sunt momente când e greu, greu…

Apoi adăugă, cu un glas înecat în melancolie.

— Gustă puțin Hoggarul acesta 1880. Excelentă recoltă. Eu, locotenente, i-am învățat pe cei de aici ce să facă cu zeama de struguri. Vinul de palmier, destul de bun când a fermentat îndeajuns, devine, până la urmă, insipid.

Era tare, Hoggarul acela 1880. L-am degustat în păhărușe largi, de argint. Era răcoros ca un vin de Rin, soc ca un vin de Ermitage. Și apoi, deodată, amintea vinurile arse, de Portugalia, se făcea dulce, cu aromă de fructe. Un vin admirabil, crede-mă.

Și stropea, vinul acesta, cel mai spiritual dintre dejunuri. Puține feluri de carne, este adevărat, dar toate remarcabil aromate cu mirodenii. Multe prăjituri, clătite cu miere, gogoși parfumate, bomboane umplute cu iaurt și curmale. Și mai ales, în niște talere mari de argint aurit sau în panere de răchită, fructe, grămezi de fructe, smochine, curmale, fistic, jujube, rodii, caise, ciorchini uriași de struguri, mai lungi decât cei care făceau să se încovoaie umerii cărătorilor evrei în țara Chanaananului, pepeni grei, tăiați în două, cu miezul umed și roz, cu șirurile lor de sâmburi negri.

Abia apucasem să degust una din aceste frumoase fructe înghețate, când domnul Le Mesge se ridică.

— Dacă binevoiți, domnilor, spuse el adresându-se lui Morhange și mie.

— Scăpați-vă cât mai curând de flecarul ăsta bătrân, îmi șopti hatmanul de Jitomir. Partida de baccara

începe. Veți vedea, veți vedea. Mult mai tare decât la Cora Pearl.

— Domnilor, repetă cu un ton sec domnul Le Mesge. L-am urmat. Când ne-am aflat, din nou, toți trei în bibliotecă, el a spus, adresându-mi-se mie:

— M-ați întrebat mai adineaori, domnule, ce putere ocultă vă ține aici. Purtarea dumneavoastră fiind agresivă, aș fi refuzat să vă ascult, dacă n-ar fi fost prietenul dumneavoastră, a cărui știință îl face mai apt decât pe dumneavoastră să aprecieze valoarea destăinuirilor pe care am să vi le fac.

Spunând acestea, el apăsă pe-un mecanism aflat în perete. Și se ivi un dulap înțesat de cărți. Domnul Le Mesge luă una din ele.

— Vă aflați amândoi, continuă el, în puterea unei femei. Femeia aceasta, regina, sultana, stăpâna absolută a Hoggarului, se numește Antinea. Nu tresăriți, domnule Morhange. Până la urmă, veți înțelege.

Domnul Le Mesge deschise cartea și citi fraza aceasta: „*Trebuie să vă previn, înainte de a intra în materie, să nu vă miraţi auzindu-mă că-i numesc pe barbari cu nume greceşti*.“

— Din ce carte citiți? bâigui Morhange, a cărui paloare, în clipa aceea, mă înspăimântă.

— Cartea aceasta, îi răspunse rar domnul Le Mesge, apăsând cuvintele cu o extraordinară impresie de triumf, e cel mai mare, cel mai frumos, cel mai hermetic dintre dialogurile lui Plafon, e Critias, sau Atlantida.

— Critias? Dar e ne terminat, murmură Morhange.

— E neterminat în Franța, în Europa, pretutindeni, spuse domnul Le Mesge. Aici, e terminat. Controlați exemplarul pe care vi-1 întind.

— Dar ce legătură, ce legătură e înlre dialogul acesta, complet mi se pare, da, complet, și femeia numită Antinea? repetă Morhange, pe când răsfoia cu aviditate manuscrisul. De ce se află ei în posesia ei?

— Pentru femeia aceasta, răspunse calm omulețul, cartea de față e cartea ei de nobleță, almanahul ei de Gotba, oarecum. Înțelegeți? Cartea îi stabilește prodigioasa descendență, pentru că femeia aceasta este…

— Pentru că femeia aceasta este? repetă Morhange.

— Pentru că femeia aceasta este nepoata lui Neptun, ultima descendentă a atlanților.

Capitolul IX

Atlantida

Domnul Le Mesge îl privi triumfător pe Morhange. Era vizibil că nu i se adresa decât lui, că numai pe el îl socotea demn de confidențele sale.

— Numeroși sunt ofițerii francezi sau străini, domnule, pe care capriciul suveranei noastre, Antinea, i-a condus aici, spuse el. Dumneavoastră sunteți primul căruia îi fac cinstea destăinuirilor mele. Dar ați fost elevul lui Berlioux, și datorez atâta memoriei acestui mare om, încât mi se pare că-i aduc un omagiu împărtășind unuia din discipolii săi rezultatele unice, îndrăznesc să spun, ale cercetărilor mele personale.

Domnul Le Mesge agită clopoțelul. Ferradji apăru.

— Cafele pentru dumnealor, porunci savantul.

Apoi ne întinse o casetă, vopsită în culori țipătoare, plină de țigări egiptene.

— Eu nu fumez niciodată, explică el, dar Antinea vine uneori pe aici. Țigările acestea sunt ale ei. Luați, domnilor.

Am avut totdeauna oroare de tutunul blond, care-i permite unui ucenic de frizer de pe strada Michodiere să-și dea iluzia voluptăților orientale. Dar, în cazul de față, țigările cu aroma de mosc erau destul de îmbietoare. Și era multă vreme de când provizia mea de Caporal se terminase.

— Iată colecția revistei La Vie Parisienne, domnule, îmi spuse domnul Le Mesge. Uitați-vă prin ea, dacă vă interesează, pe când eu voi sta de vorbă cu camaradul dumneavoastră.

— Domnule, i-am răspuns eu destul de răspicat, e adevărat că n-am fost elevul lui Berlioux. Îmi veți permite, totuși, să ascult convorbirea dumneavoastră: sunt sigur că o voi găsi interesantă.

— Cum doriți, spuse bătrânelul.

Ne-am instalat confortabil. Domnul Le Mesge se așeză la birou, își trase manșetele și începu astfel:

— Oricât aș ține, domnule, la o deplină obiectivitate când e vorba de știință, îmi e imposibil să separ cu totul propria mea poveste de aceea a ultimei descendente din Clito și Neptun. Aceasta, spre regretul și, totodată, spre onoarea mea.

Îmi datorez numai mie ceea ce sunt. Încă din copilărie, uimitorul avânt dat științelor istorice de către secolul al XlX-lea m-a izbit. Am văzut care îmi era calea. Și am urmat-o, în ciuda tuturor piedicilor.

În ciuda tuturor piedicilor, așa e. Fără alte mijloace în afară de munca și de talentul meu, am obținut titlul de profesor de istorie și geografie, la concursul din 1880. Un mare concurs. Printre cei treisprezece admiși au fost unii ale căror nume au devenit de atunci ilustre: Jullian, Bourgeois, Auerbach… Nu le port pică colegilor mei ajunși astăzi la culmea onorurilor oficiale; le citesc cu milă lucrările, iar jalnicele erori la care îi condamnă insuficiența documentației lor m-ar despăgubi din plin pentru necazurile mele universitare și m-ar umple de-o ironică bucurie, dacă, de multă vreme, nu m-aș afla deasupra acestor satisfacții ale amorului propriu.

Profesor la liceul du Parc, la Lyon, l-am cunoscut acolo pe Berlioux, și i-am urmărit cu pasiune lucrările privind istoria Africei. Încă din epoca aceea, am avut ideea unei foarte originale teze de doctorat. Era vorba de stabilit o paralelă între eroina berberă din secolul al VII-lea, Kahena, care a luptat împotriva năvălitorilor arabi, și eroina franceză care a luptat împotriva năvălitorilor englezi, Ioana d'Arc. Am propus deci la Facultatea de litere din Paris subiectul tezei: Ioana d'Arc și tuaregii. Această simplă enunțare a stârnit în lumea savantă o huiduială generală, un hohot de râs stupid. Câțiva prieteni m-au avertizat, discret. Eu refuzam să-i cred. Dar am fost silit s-o fac în ziua când, chemat la rector, acesta, după ce-și manifestă un interes care m-a mirat pentru starea sănătății mele, mă întrebă până la urmă dacă mi-ar displace să iau un concediu de doi ani, cu jumătate leafă. Am refuzat cu indignare. Rectorul n-a mai stăruit, dar, peste două săptămâni, o decizie ministerială mă numea, fără alte forme, la unul din liceele cele mai neînsemnate, cele mai depărtate din Franța, la Mont-de-Marsan.

Înțelegeți cât eram de rănit și veți scuza abuzurile la care m-am dedat în ținutul acela de la marginea

ţării. Ce alta poţi face, în Landes, decât să mănânci şi să bei? Eu le-am făcut, cu ardoare, şi pe una şi pe alta. Salariul mi se topi pe pateuri de ficat, pe becaţe, pe vinuri de masă. Rezultatul nu întârzie să apară: în mai puţin de un an, articulaţiile începură să-mi scârţâie ca osia prea unsă a unei biciclete care a făcut o cursă prea lungă pe-o pistă plină de praf. O criză zdravănă de gută m-a ţintuit la pat. Din fericire, în ţinutul acela binecuvântat leacul se afla alături de boală. Am plecat deci în vacanţă, la Dax, cu intenţia de a topi micile cristale atât de dureroase.

Am închiriat o cameră la malul Adourului, pe promenada Baignots. O femeie de treabă venea să-mi facă menajul. Ea îl făcea şi pe acela al unui bătrân domn, judecător de instrucţie la pensie şi preşedinte al Societăţii Roger-Ducos, o vagă gelatină ştiinţifică în care savanţii din partea locului se dedau, cu o prodigioasă incompetenţă, la studiul problemelor celor mai heteroclite. Într-o după-amiază, stăteam acasă, din pricina unei ploi torenţiale. Femeia care îmi făcea menajul tocmai îmi lustruia cu frenezie clanţa de aramă a uşii. Ea folosea pentru asta o pastă numită tripoli, pe care o întindea pe o hârtie, şi freca, freca… Aspectul deosebit al hârtiei îmi stârni curiozitatea, îi aruncai o privire. „Doamne! De unde ai luat hârtia asta?“ Femeia se tulbură: „De la stăpânul meu. Sunt acolo un maldăr întreg ca asta. Am smuls-o dintr-un caiet.“ „Iată zece franci şi du-te de-mi adu caietul.“

Peste un sfert de ceas, ea se întoarse aducându-mi-l. Ce noroc! Nu lipsea din el decât o pagină, cea cu care îmi lustruise uşa. Manuscrisul, caietul acesta, ştiţi ce era? Pur şi simplu Călătoria în Atlantida a mitografului Denys din Milet, citat de Diodor, şi a cărui pierdere îl auzisem pe Berlioux deplângând-o de atâtea ori.[17]

Documentul acesta de nepreţuit conţinea numeroase citate din Critias. El reproducea esenţialul ilustrului dialog, al cărui singur exemplar din lume care mai există l-aţi avut în mâini mai adineaori. Documentul stabilea într-un mod indiscutabil poziţia castelului atlanţilor şi demonstra că ţinutul acesta, negat de ştiinţa actuală, nu a fost înghiţit de valuri, aşa cum îşi închipuie rarii apărători timoraţi ai ipotezei atlantide. Locul era numit „masivul central mazycean“. Ştiţi că nu există nicio îndoială în ceea ce priveşte identificarea mazyceenilor lui Herodot cu populaţiile din Imoschaoch, cu tuaregii. Iar manuscrisul lui Denys îi identifica hotărât pe mazyceenii din istorie cu atlanţii din presupusa legendă.

Denys îmi aducea deci la cunoştinţă că partea centrală a Atlantidci, leagăn şi reşedinţă a dinastiei neptuniene, nu numai că n-a pierit în catastrofa povestită de Platon şi care a înghiţit restul insulei Atlantide, dar că, în plus, partea aceasta corespunde cu Hoggarul târgui, şi că, în Hoggarul acesta, cel puţin pe vremea lui, nobila dinastic neptuniană era socotită ca perpetuându-se încă.

Istoricii Atlantidci apreciază cam la nouă mii de ani înaintea erei creştine data cataclismului care a distrus total sau numai în parte acest ţinut faimos. Dacă Denys din Milet, care scria acum vreo două mii de ani, socotea că pe vremea lui dinastia născută din Neptun mai dădea încă legi, vă închipuiţi că am avut repede ideea următoare: ce a dăinuit nouă mii de ani poate dăinui şi unsprezece mii. Din momentul acela, n-am mai avut decât un ţel: să intru în legătură cu descendenţii posibili ai atlanţilor, iar dacă, după cum aveam multe motive să cred, ei ar fi decăzuţi şi nu şi-ar mai cunoaşte măreţia primelor timpuri, să le destăinui ilustra lor obârşie.

Se înţelege, de asemenea, că nu mi-am împărtăşit intenţiile superiorilor mei universitari. A le solicita concursul sau chiar învoirea, date fiind părerile pe care le putusem constata la ei în privinţa mea, ar fi însemnat în mod aproape sigur a risca pe gratis balamucul. Mi-am adunat deci micile mele economii şi m-am îmbarcat pe tăcute pentru Oran. La 1 octombrie am sosit la In-Salah. Întins alene sub un plamier, în oază, îmi făcea nespusă plăcere să mă gândesc că, în aceeaşi zi, directorul colegiului din Mont-de-Marson, înnebunit, abia putând să-şi stăpânească pe cei douăzeci de broscoi oribili care urlau în faţa uşii unei clase goale, trimitea pretutindeni telegrame pentru căutarea profesorului său de istorie.

---

[17] Cum de a eşuat Călătoria în Atlantida tocmai la Dax? Până acum nu am găsit decât o ipoteză plauzibilă: ea o fi fost descoperită în Africa de călătorul de Behagle, membru al Societăţii Roger-Ducos, care şi-a făcut studiile la colegiul din Dax şi a locuit apoi de mai multe ori în acest oraş. (Nota domnului Leroux.)

Domnul Le Mesge se opri și ne aruncă o privire satisfăcută.

Mărturisesc că demnitatea m-a părăsit atunci și că am uitat de faptul că el ținea mereu, în mod vădit, să i se adreseze numai lui Morhange.

— Scuzați-mă, domnule, dacă povestirea dumneavoastră mă interesează mai mult decât mă așteptam. Dar știți că îmi lipsesc multe elemente ca să vă înțeleg. Ați vorbit despre dinastia neptuniană. Ce e dinastia aceasta din care, cred, o faceți să descindă pe Antinea? Care e roiul ei în istoria Atlantidei?

Domnul Le Mesge zâmbi îngăduitor, făcându-i cu ochiul lui Morhange. Acesta din urmă, fără să clipească, fără să scoată un cuvânt, cu bărbia în palmă, cu cotul rezemat de genunchi, asculta.

— Vă va răspunde Platon pentru mine, domnule, spuse profesorul.

… Și adăugă, pe-un ton de nespusă milă:

— E oare cu putinţă să nu fi cunoscut niciodată începutul lui Critias?

Pe masă se afla manuscrisul a cărei vedere îl emoționase atâta pe Morhange. Profesorul își potrivi ochelarii și începu să citească. S-ar fi zis că vraja platoniciană îl zguduia, îl transfigura pe bătrânelul acesta ridicol.

Trăgând la sorți feluritele părți ale pământului, zeii dobândiră, unii un ținut mai mare, alții unul mai mic… Astfel Neptun, primind ca parte insula Atlantida, își așeză copiii pe care îi avusese de la o muritoare, într-o parte a insulei aceleia. Locul, nu departe de mare, era o câmpie situată în mijlocul insulei, cea mai frumoasă, după cum se spune, şi cea mai rodnică dintre câmpii. Cam la cincizeci de stadii de câmpia aceea, în mijlocul insulei, se afla un munte. Acolo locuia unul dintre oamenii aceia care, la obârşia lucrurilor, s-au născut din pământ, Evenor, cu soția lui Leucippe. Ei zămisliră o singură fiică, Clito. Şi ea era fată în lege când tatăl şi mama îi muriră, iar Neptun, îndrăgind-o, şi-o făcu soție. Muntele pe care ea locuia, Neptun îl fortifică, izolându-l de jur împrejur. El făcu îngrădituri de mare și de pământ, la rând, unele mai mici, altele mai mari, două de pământ și trei de mare, și le făcu rotunde, cu insula în centru, în așa fel încât toate părțile lor să se afle la o distanță egală…

Domnul Le Mesge își întrerupse lectura.

— Așezarea aceasta nu vă amintește nimic? întrebă el. Îl privii pe Morhange, pierdut în gânduri din ce în ce mai adânci.

— Nu vă amintește nimic? stărui vocea tăioasă a profesorului!

— Morhange, Morhange, bâiguii eu, adu-ți aminte, ieri, drumul nostru, răpirea noastră, cele două coridoare pe care ne-au făcut să le traversăm înainte de-a ajunge pe muntele acesta… Îngrădituri de pământ și de mare… Două coridoare, două îngrădituri de pământ.

— He! he! făcu domnul Le Mesge.

Zâmbea, privindu-mă. Am înțeles că zâmbetul lui însemna: „Să fie oare mai puțin prost decât l-am crezut?“

Făcând parcă un mare efort, Morhange rupse tăcerea.

— Înțeleg, înțeleg… Cele trei brâuri de mare… Dar atunci, domnule, în explicația dumneavoastră, a cărei ingeniozitate n-o contest, presupuneți drept exactă ipoteza mării sahariene!

— O presupun și o dovedesc, răspunse irascibilul bătrânel, lovind scurt în birou. Știu bine ce-au afirmat Schirmer și ceilalți împotriva ei. Știu mai bine decât dumneavoastră. Eu știu totul, domnule. Vă țin la dispoziție toate dovezile. Până atunci, astă seară, la cină, vă veți desfăta fără îndoială cu niște pești extrem de gustoși. Și îmi veți spune dacă peștii aceștia, pcscuiți în lacul pe care îl puteți zări de la fereastra asta, vi se par a fi pești de apă dulce.

Înțelegeți bine, continuă el mai calm, eroarea oamenilor care, crezând în Atlantida, s-au apucat să explice cataclismul în care socoteau că insula minunată a pierit pe de-a-ntrcgul. Toți au crezut într-o scufundare. De fapt, n-a avut loc nicio scufundare. A avut loc o ridicare. Pământuri noi s-au ridicat din talazul atlantic. Pustiul a înlocuit marea. Scbkahs-urile, salinele, lacurile Triton, nisipoasele Syrte sunt vestigiile pustiite ale valurilor mișcătoare pe care goneau odinioară flolele pornite la cucerirea Atticei. Nisipul, mai vârtos decât apa, a

înghițit o civilizație. Astăzi, din frumoasa insulă pe care marea și vânturile o făceau mândră și înverzită, n-a mai rămas decât masivul acesta ars. A mai dăinuit doar, în căldarea aceasta stâncoasă, izolată pentru vecie de restul lumii vii, oaza minunată pe care o aveți la picioare, fructele acestea roșii, cascada, lacul albastru, mărturii sfinte ale epocii de aur dispărute. Ieri seară, sosind aici, ați străbătut cele cinci îngrăditури: trei făcute cu apele mării, secate pentru totdeauna; două de pământ, săpate de-un coridor prin care ați trecut călări pe cămile și unde, odinioară, pluteau triremele. În catastrofa aceea uriașă, s-a menținut, așa cum fusese odinioară, în străvechea lui splendoare, doar muntele de aici, muntele unde Neptun și-a zăvorit-o pe iubita lui, Clito, fiica lui Evenor și a Leucippei, mama lui Atlas, străbuna milenară a Antineei, suverana în a cărei stăpânire ați intrat pentru totdeauna.

— Domnule, spuse Morhange cu cea mai aleasă politeță, ar fi cât se poate de firească grija care ne-ar îndemna să ne informăm despre motivele și scopul acestei luări în stăpânire. Dar ca să vedeți în ce măsură mă interesează destăinuirile dumneavoastră, aflați că pentru ele amân problema noastră de ordin personal. Zilele acestea, în două peșteri deosebite, mi-a fost dat să descopăr o inscripție tifinar a numelui Antincei. Camaradul meu îmi e martor că-l socoteam un cuvânt grecesc. Acum, grație dumneavoastră și divinului Platon, înțeleg că nu trebuie să mă mai mir auzind că o barbară e numită cu un nume grecesc. Dar asta nu mă face să nu fiu la fel de încurcat în ceea ce privește etimologia cuvântului. Puteți să mă lămuriți în această privință?

— Nici vorbă că da, domnule, răspunse domnul Le Mesge. Aș vrea să vă spun mai întâi că nu sunteți primul care îmi pune o asemenea întrebare. Printre exploratorii pe care i-am văzut intrând aici de zece ani încoace, cei mai mulți au fost atrași în același fel, intrigați de cuvântul grecesc reprodus în tifinar. Eu am întocmit chiar un catalog destul de exact al inscripțiilor și al peșterilor în care sunt întâlnite. Toate, sau aproape toate, sunt însoțite de formula: Antinea. Aici începe ținutul stăpânit de ea. Am pus eu însumi să fie vopsite din nou, cu ocru, unele din ele care începuseră să se șteargă. Dar, ca să revenim la ceea ce vă spuneam la început, niciunul dintre europenii aduși aici de acest mister epigrafic nu s-au mai sinchisit, de cum s-au aflat în palatul Antincei, să-și lămurească etimologia cuvântului. Toți au avut, imediat, alteeva ca să-și frământe mintea. Fiindcă veni vorba, ar fi multe de spus despre puțina importanță reală pe care le au preocupările pur științifice, chiar pentru savanți și despre cât sunt ele de repede sacrificate pentru griji mai pământene, pentru cele ale vieții lor, de pildă.

— Să vorbim altă dată despre toate acestea, dacă vreți, domnule, făcu Morhange mereu extrem de curtenitor.

— Digresiunea mea n-a avut decât un scop, domnule: să vă arate că nu vă socotesc din rândurile acestor savanți nevrednici. Vă frământă, într-adevăr, aflarea rădăcinii numelui Antinea și asta încă înainte de a ști ce fel de femeie e aceea care îl poartă sau motivele pentru care dumneavoastră și domnul sunteți prizonierii ei.

Îl priveam țintă pe bătrânel. Dar el vorbea cât se poate de serios.

„Cu atât mai bine pentru tine, m-am gândit eu. Altminteri, te-aș fi aruncat pe fereastră, ca să-ți poți bate joc în voie. Legea căderii corpurilor trebuie să fie aceeași și la Hoggar.”

— Fără îndoială, domnule. Că ați formulat câteva ipoteze etimologice când v-ați aflat pentru prima oară în fața cuvântului Antinea, continuă Le Mesge, netulburat de privirea mea aprinsă, și adresându-i-se lui Morhange. Ați avea ceva împotrivă să mi le comunicați?

— Nimic, domnule, spuse Morhange.

Și cât se poate de cumpănit, enumera etimologiile despre care am vorbit mai sus.

Omulețul cu plastron vișiniu își freca mâinile.

— Foarte bine, aprecie el cu un ton de intensă bucurie. Grozav de bine, cel puțin pentru mediocrele cunoștințe helenice pe care trebuie să le aveți. Dar tot ce ați spus rămâne la fel de fals, arhi-fals.

— Vă întreb, tocmai fiindcă bănuiesc asta, spuse Morhange blând.

— N-o să vă las să tânjiți multă vreme, spuse domnul Le Mesge. Cuvântul Antinea se desparte în felul

următor: ti nu e decât o imixtiune barbară în numele acesta esențialmente grec: Ti e articolul feminin berber. Avem mai multe exemple ale unor asemenea amestecuri. Luați-i pe cel dat de Tipasa, orașul nord-african. Numele lui înseamnă întreaga, de la ti și kâgz. În cazul de față, ținea înseamnă noua, de la ti și vea.

— Și prefixul an? întrebă Morhange.

— E cu putință, domnule, să mă fi ostenit vreme de o oră vorbindu-vă despre Critias și să ajung la un rezultat atât de slab? răspunse domnul Le Mesge. E sigur că prefixul an, în sine, n-are semnificație. Veți înțelege că are una, când vă voi spune că fii cuvântul dte față întâlnim un foarte curios caz de apocopa. Nu cai trebuie citit, ci atlan. Atl a căzut, prin apocopa; an a subzistat. În rezumat, Antinea se compune în felul următor: –TÏ-νέα-άτλ'Αν.. Și semnificația noua atlanta, reiese în mod arbitrar din demonstrația mea.

Îl priveam pe Morhange., Mirarea lui era nemărginită. Prefixul berber *ti* îl uluise literalmente.

— Ați avut prilejul să verificați această foarte ingenioasă etimologie; domnule? izbuti el în sfârșit să rostească.

— N-aveți decât să aruncați o privire peste aceste câteva cărți, făcu disprețuitor domnul Le Mesge.

Rând pe rând, el deschise cinci; zece, douăzeci de dulapuri din perete. O bibliotecă prodigioasă se înfățișă ochilor noștri.

— Totul, totul, aici e totul, murmură Morhange cu un uimitor ton de spaimă și de admirație.

— Cel puțin tot ce merită osteneala de a fi consultat, spuse domnul Le Mesge. Toate marile lucrări a căror pierdere lumea socotită ca savantă o deplânge astăzi.

— Și cum de sunt aici?

— Cât mă mâhniți, dragă domnule! Și cu care vă crezusem la curent cu anumite lucruri! Uitați deci pasajul în care Pliniu cel Bătrân vorbește despre biblioteca din Carthagina și despre comorile îngrămădite în ea? În 146, când orașul pieri sub loviturile secăturii de Scipio, neînchipuita adunătură de analfabeți numită Senatul roman, avu cel mai adânc dispreț pentru bogățiile acestea și-o dărui regilor băștinași. Așa se face că Mastanabal căpătă minunata moștenireea. Fu transmisă fiilor și nepoților săi, Hiempsal, Juba I, Juba II, soțul admirabilei Cleopatra Setene, fiica marei Cleopatra și a lui Mare-Antoniu. Cleopatra Setene avu o fată care se căsători eu un rege atlant. Iată cum se face că Antinea, fiica lui Neptun, le numără printre străbune pe nemuritoarea regină a Egiptului. Așa se face că, prin drepturile ei de moștenire, rămășițele bibliotecii din Carthagina, îmbogățite cu ce a mai rămas din biblioteca de la Alexandria, se află acum sub ochii dumnea-voastră.

Știința fuge de om. Pe când omul clădea monstruoasele turnuri Babei pseudo-științifice, Berlinul, Londra, Parisul, știința s-a retras în colțul acesta pustiu al Hoggarului. Cei de-acolo n-au decât să-și născocească ipotezele, bazate pe pierderea lucrărilor misterioase ale Antichității: lucrările nu sunt pierdute. Ele sunt aici. Aici se află cărțile ebraice chaldeiene, asiriene. Aici se află marile tradiții egiptene care i-au inspirat pe Solon, Herodot și Platon. Aici se află mitografii greci, magicienii Africei romane, visătorii indieni, într-un cuvânt, toate comorile a căror lipsă face din dizertațiile contemporane niște biete caraghioslâcuri. Credeți-mă, e pe deplin răzbunat măruntul profesoraș pe care l-au socotit nebun și l-au disprețuit. Am trăit, trăiesc și voi trăi, într-un permanent hohot de râs în fața erudiției lor false și trunchiate. Iar când voi fi mort, eroarea, datorită precauțiilor luate din gelozie de Neptun ca s-o izoleze pe prea iubita Clio de restul lumii, eroarea, zic, va continua să fie stăpână atotputernică peste jalnicele lor scrieri.

— Domnule, spuse Morhange cu o voce gravă, ați afirmat mai adineauri influența Egiptului asupra oamenilor de aici. Pentru motive pe care voi avea poate într-o bună zi prelejul să vi le explic, aș ține să am dovada acestei influențe.

— Foarte bine, domnule, răspunse domnul Le Mesge. Atunci, la rândul meu, făcui un pas înainte.

— Două cuvinte, vă rog, domnule, spusei eu brutal. N-o să vă ascund că discuțiile acestea istorice mi se par cu totul ne la locul lor. Nu-i vina mea dacă ați avut necazuri universitare, și dacă nu sunteți astăzi la Colegiul Franței sau în altă parte. Pentru moment, un singur lucru mă interesează: să știu ce facem, ce fac eu aici. Mult mai mult decât etimologia greacă sau berberă a numelui ei, mă interesează exact să știu ce vrea de

la mine doamna aceasta, Antinea. Camaradul meu vrea să-i cunoască raporturile cu Egiptul antic. Foarte bine. Eu, unul, țin mai ales să fiu lămurit asupra celor pe care ea le întreține cu Guvernământul general al Algeriei și cu secțiile arabe.

Domnul Le Mesge izbucni într-un râs strident.

— Am să vă dau un răspuns care vă va satisface pe amândoi, spuse el.

Și adăugă:

— Urmați-mă. E timpul să aflați…

Capitolul X

Sala de marmură roşie

Am traversat din nou un şir nesfârşit de scări şi de coridoare, urmându-1 pe domnul Le Mesge.

— În mijlocul labirintului ăstuia îţi pierzi orice simţ de orientare, i-am şoptit eu lui Morhange.

— Îţi pierzi mai degrabă capul, răspunse el cu jumătate glas. Bătrânul acesta nebun e, incontestabil, foarte savant. Dar Dumnezeu ştie unde vrea să ajungă. În sfârşit, a făgăduit că vom afla.

Domnul Le Mesge se oprise în faţa unei grele uşi întunecate, încrustată de sus până jos cu semne bizare. Răsucind clanţa, el o deschise şi spuse:

— Domnilor, vă rog să treceţi.

— O adiere de aer rece ne izbi în obraz. În noua sală în care am pătruns domnea o adevărată temperatură de beci.

La început, întunericul nu prea îmi îngăduia să-i apreciez cum trebuie mărimea. Iluminatul, voit redus, era făcut de douăsprezece enorme lămpi de aramă, în formă de coloane, puse direct pe sol şi aruncând largi flăcări roşii. Când am intrat, curentul coridorului făcu să oscileze flăcările care agitară un minut, în preajmă, umbrele noastre mărite şi deformate în mod ciudat. Apoi curentul se opri şi flăcările, redevenite rigide, îşi înălţară din nou printre bezne neclintitele lor lumini roşii.

Aceste douăsprezece lampadare uriaşe (fiecare avea cam zece picioare înălţime) formau, prin aşezarea lor, un fel de cunună cu un diametru de cel puţin cincizeci de picioare. În mijlocul cununii zării o moviliţă întunecată, brăzdată pe toată suprafaţa de mici pâlpâiri roşii şi tremurătoare. Apropiindu-mă am putut deslui un izvor care ţâşnea din ea. Apa lui rece întreţinea temperatura despre care am vorbit.

Nişte jilţuri naturale, uriaşe, erau tăiate în stânca din mijloc, de unde se împrăştia şoptitoarea şi întunecata fântână. Ele erau tapisate cu perne mătăsoase. Douăsprezece arzătoare de mirodenii, în interiorul cununei de flăcări roşii, desenau o a doua coroană, cu un diametru cam pe jumătatea celeilalte. În întuneric nu li se vedea fumul suind spre boltă; dar lâncezeala lor, combinată cu răcoarea şi cu susurul apei, izgoneau din inimă orice altă dorinţă în afară de aceea de a rămâne acolo, veşnic.

Domnul Le Mesge ne pofti să luăm loc în mijlocul sălii, pe jilţurile ciclopice. El însuşi se aşeză între noi.

— Peste câteva clipe, spuse el, ochii vi se vor obişnui cu întunericul.

Am observat că vorbea în şoaptă, ca într-un templu, încet, încet, ochii ni se deprinseră într-adevăr cu lumina aceasta roşie. Doar partea de jos a imensei încăperi era luminată.

Întreaga boltă era înecată în beznă şi nu i se putea ghici înălţimea. Vag, deasupra capetelor noastre, am zărit un mare candelabru al cărui aur era lins, ca tot restul, de mohorâtele lumini roşii. Dar nimic nu îngăduia să-ţi dai seama de lungimea lanţului care-1 ţinea atârnat de plafonul întunecat.

Pavajul de marmură era atit de lucios încât sfeşnicele uriaşe se reflectau în el.

Sala, repet, era rotundă, formând un cerc perfect al cărui centru îl forma fântână spre care noi stăteam cu spatele.

Ne aflam, deci, cu faţa spre pereţii rotunjiţi. Curând, privirile nu ni se mai putură desprinde de pe ei. Iată ce-i făcea să fie deosebiţi: pe întreaga lor întindere, pereţii se împărţeau într-un şir de nişe, a căror linie neagră era tăiată, în faţa noastră, de uşa care se deschisese ca să ne lase să intrăm; în spatele nostru, şirul nişelor era tăiat de-o a doua uşă, şi mai neagră, pe care o ghiceam întorcându-mă, în beznă. De la o uşă la alta am numărat şaizeci de nişe, adică în total o sută douăzeci. Fiecare din ele era înaltă de zece picioare şi largă de trei picioare. În fiecare se afla un fel de cutie maro, mai lată sus decât jos, şi închisă numai în partea de jos. În cutiile acestea, în toate, afară de cele două pe care le aveam în faţă, mi s-a părut că deslușesc o formă strălucitoare, o formă omenească fără doar şi poate, ceva ca o statuie de bronz foarte pal. În arcul de cerc din faţa mea, am numărat clar treizeci de asemenea statui ciudate.

Ce erau ele? Am vrut să văd şi m-am ridicat. Mâna domnului Le Mesge mi s-a aşezat pe braţ.

— Mai târziu, șopti el cu același glas foarte șoptit, mai târziu.

Privirile profesorului erau ațintite pe ușa prin care intraserăm în sală, și în dosul căreia se auzea acum, din ce în ce mai clar, un zgomot de pași.

Ușa se deschise în tăcere lăsând să intre trei tuaregi albi. Doi dintre ei purtau pe umeri un fel de pachet lung; al treilea mi s-a părut a fi șeful lor.

La indicațiile acestuia din urmă, ei puseră jos pachetul și scoaseră dintr-una din nișele despre care am vorbit, cutia lunguiață aflată în fiecare dintre ele.

— Vă puteți apropia, domnilor, ne spuse atunci domnul Le Mesge.

La un semn al lui, cei trei tuaregi se dădură câțiva pași înapoi.

— Mi-ați cerut adineauri să vă dau o dovadă a influenței egiptene asupra țării acesteia, spuse domnul Le Mesge adresându-i-se lui Morhange. Mai întâi, ce ziceți de lada aceasta?

Vorbind astfel, el arătă cutia pe care slujitorii o întinseseră pe jos, după ce o scoseseră din nișa ei.

Morhange scoase o exclamație înăbușită.

Avem în fața noastră una din lăzile acelea destinate să conserve mumiile. Același lemn lucios, aceeași pictură în culori vii, cu singura deosebire că aici caracterele tifinar înlocuiau hieroglifele. Forma, îngustă jos și largă sus, ar fi trebuit ea singură să ne arate asta imediat.

Am mai spus că jumătatea de jos a cutiei acesteia mari era închisă, dând întregului un aspect de sabot dreptunghiular.

Domnul Le Mesge îngenunchie și fixă pe partea din față a cutiei un dreptunghi de carton alb, o etichetă lată, luată de pe biroul său cu câteva minute mai înainte, când ieșise din bibliotecă.

— Puteți citi, spuse el simplu, dar tot în șoaptă.

Am îngenunchiat și eu, căci lumina marilor candelabre abia dacă permitea să descifrezi eticheta pe care am recunoscut, totuși, scrisul profesorului.

Ea purta aceste cuvinte simple, scrise cu litere mari, ronde:

Numărul 53. Maior Sir Archibald Russell.
Născut la Richmond, în ziua de 5 iulie 1860.
Mort la Hoggar în ziua de 3 decembrie 1896.

M-am ridicat dintr-un salt.

— Maiorul Russell! am exclamat eu.

— Mai încet, mai încet, făcu domnul Le Mesge. Aici, nimeni n-are dreptul să ridice glasul.

— Maiorul Russell, am repetat eu, supunându-mă fără voie poruncii profesorului. Maiorul Russell, care a plecat anul trecut din Khartoum ca să exploreze Sokoto?

— El însuși, răspunse profesorul.

— Și… unde se află maiorul Russell?

— E aici, răspunse domnul Le Mesge.

Profesorul făcu un semn. Tuaregii albi se apropiară din nou.

O tăcere emoționantă domnea în încăperea misterioasă, tulburată doar de gâlgâitul răcoros al fântânii.

Cei trei negri începură să desfacă pachetul depus de ei, când intraseră, lângă lada pictată. Încovoiați sub povara unei spaime de nespus, Morhange și cu mine priveam.

Curând, o siluetă țeapănă, o formă omenească se ivi în fața ochilor noștri. O licărire roșie luci spre ea. Aveam înainte, întinsă pe jos, acoperită cu un fel de văl din muselină albă, o statuie de bronz pal, o statuie asemenea celor care, de jur împrejurul nostru, stând drepte în firide, păreau că ațintesc spre noi o privire de nepătruns.

— Sir Archibald Russell, rosti rar și încet domnul Le Mesge.

Morhange, mut, se apropie și avu puterea să ridice vălul de muselină. Apoi privi îndelung posomorita statuie de bronz.

— O mumie, o mumie, spuse el în sfârșit. Vă înșelați, domnule. Aceasta nu e o mumie.

— La drept vorbind, nu, răspunse domnul Le Mesge, nu e o mumie. Și totuși, aveți în fața dumneavoastră rămășițele pământești ale lui Sir Archibald Russell. Într-adevăr, domnule, trebuie să vă atrag atenția că procedeele de îmbălsămare folosite în palatul Antincei diferă de procedeele folosite în vechiul Egipt. Aici, nu există natrion, nici feși, nici miresme. Meșteșugul Hoggarului a ajuns, de la bun început, la un rezultat pe care știința europeană nu l-a obținut decât după îndelungi tatonări. Când am sosit aici, am rămas uimit constatând că se practica o metodă pe care o credeam cunoscută numai de lumea civilizată.

Cu degetul arătător îndoit, domnul Le Mesge ciocăni ușor în fruntea mată a lui sir Archibald Russell, făcând să se audă un dangăt metalic.

— E bronz, murmurai eu. Nu-i o frunte omenească. E bronz.

Domnul Le Mesge ridică din umeri.

— E o frunte omenească, afirmă el tăios. Nu este de loc bronz. Bronzul e mai închis, domnule. Metalul acesta e marele metal necunoscut despre care vorbește Platon în Critias, și care își are locul între aur și argint; e metalul special al muntelui Atlantida. E oricalc.

Aplecându-mă și mai mult, am constatat că metalul era identic cu cel ce îmbrăca pereții bibliotecii.

— E oricalc, continuă domnul Le Mesge. Nu prea aveți aerul să înțelegeți cum poate să vă apară un corp omenesc ca statuie de oricalc. Nu zău. Căpitane Morhange, dumneavoastră, despre care am presupus că aveți oarecari cunoștințe, n-ați auzit niciodată vorbindu-se despre metoda doctorului Variot de a păstra corpurile altfel decât prin îmbălsămare? N-ați citit niciodată cartea acestui medic[18]? În ea este expusă metoda numită galvanoplastică. Pentru a deveni bune conducătoare, țesuturile cutanate sunt unse cu un strat foarte ușor de sare de argint. Corpul, muiat apoi într-o baie de sulfat de cupru, e lăsat pe seama polarizării. Procedeul cu care a fost metalizat corpul stimabilului maior englez e același. Același, doar că baia de sulfat de aramă a fost înlocuită cu o baie de sulfat de oricalc. Materie mult mai rară. Așa se face că în locul statuii unui biet om, în locul unei statui de bronz, aveți în față o statuie dintr-un metal mai prețios decât aurul și argintul. O statuie, într-un cuvânt, demnă de nepoata lui Neptun.

Domnul Le Mesge făcu un semn. Sclavii negri apucară corpul. În câteva clipe, fantoma de oricalc se afla vârâtă în tocul ei de lemn pictat. Acesta din urmă., pus drept, fu așezat în nișa sa, alături de nișa în care un too asemănător purta numărul 52.

Apoi, după ce-și terminară lucrul, cei trei negri se retraseră fără un cuvânt. Aerul rece al morții clătină încă o dată flăcările sfeșnicelor de aramă și făcu să danseze umbre uriașe în jurul nostru.

Morhange și cu mine rămaseserăm la fel de încremeniți ca și spectrele de metal pal care ne înconjurau. Deodată, făcând un efort, m-am apropiat clătinându-mă de nișa vecină celei în care fuseseră depuse rămășițele maiorului englez. Ochii mei căutau eticheta, eticheta numărul 52.

Sprijinindu-mă de marmura roșie a peretelui, am citit:

— Numărul 52. Căpitan Laurent Deligne. Născut la Paris în ziua de 22 iulie 1861. Mort la Hoggar în ziua de 20 octombrie 1896.

— Căpitanul Deligne, șopti Morhange, plecat în 1895 de la Colomb-Bechar spre Timmimoun și despre care nu s-a mai știut nimic.

— Exact, spuse domnul Le Mesge făcând din cap un ușor semn de aprobare.

— Numărul 51, citi Morhange, clănțănind acum din dinți, Colonel von Wittmann, născut la Jena în 1855. Mort la Hoggar în ziua de 1 mai 1896. Colonelul Wittmann, exploratorul Kanemului, dispărut în părțile Agadesului!

— Exact, spuse din nou domnul Le Mesge.

— Numărul 50, citii eu la rândul meu, ținându-mă de perete ca să nu cad. Marchizul Alonzo d'Oliveira, născut la Cadix în ziua de 21 februarie 1868. Mort la Hoggar în ziua de 1 februarie 1896… Oliveira, care se

[18] Variot: Antropologia galvanică. Paris, 1890. (Nota domnului Leroux.)…

îndrepta spre Araouan!

— Exact, spuse iar domnul Le Mesge. Spaniolul acesta era un om cât se poate de erudit. Am avut cu el discuții interesante despre poziția geografică exactă a regatului Anteei.

— Numărul 49, spuse Morhange, al cărui glas abia dacă se mai auzea. Locotenent Woodhouse, născut la Liverpool în ziua de 16 septembrie 1870. Mort la Hoggar în ziua de 4 octombrie 1895.

— Aproape un copil, spuse domnul Le Mesge.

— Numărul 48, citii eu. Sublocotenent Louis de Maillefeu, născut la Provins, în ziua de…

N-am terminat. Emoția îmi sugruma glasul.

Louis de Maillefeu, prietenul meu cel mai bun, prietenul meu din copilărie, de la Saint-Cyr, de pretutindeni… Îl priveam, îl recunoșteam sub crusta metalică. Louis de Maillefeu!

Și, cu fruntea lipită de peretele rece, cu umerii zguduiți, am început să plâng, suspinând din greu.

Atunci am auzit vocea adânc chinuită a lui Morhange, spunându-i profesorului:

— Scena aceasta a durat destul, domnule. Să-i punem capăt.

— El a dorit să știe, răspunse domnul Le Mesge. Ce puteam face?

M-am îndreptat spre el. L-am apucat de umeri.

— Cum de se află el aici? Din ce i s-a tras moartea?

— A murit ca toți ceilalți, răspunse profesorul, ca și locotenentul Woodhouse, ca și căpitanul Deligne, ca și maiorul Russell, ca și colonelul von Wittmann, ca și cei patruzeci și șapte de ieri, ca și toți cei de mâine.

— Din ce li s-a tras moartea? spuse la rândul său, cu glas poruncitor, Morhange.

Profesorul îl privi. Mi-am văzut camaradul pălind.

— Din ce li s-a tras moartea, domnule? Au murit din dragoste.

Și adăugă cu un glas foarte încet și foarte grav: Acum știți.

Binișor, cu niște precauții de care nu l-am fi crezut niciodată în stare, domnul Le Mesge ne smulse din fața privirii fixe a statuilor de metal. O clipă mai târziu, ne aflam, Morhange și cu mine, așezați din nou, sau mai degrabă prăbușiți, printre pernele din mijlocul încăperii. Plânsetul fântânii invizibile susura la picioarele noastre.

Domnul Le Mesge era între noi.

— Acum știți, repetă el. Știți, dar nu înțelegeți încă. Apoi, cu glas foarte lent, lăsă să cadă aceste cuvinte:

— Sunteți, așa cum au fost și ei, prizonierii Antineei… Și Antinea gândește să se răzbune…

— Să se răzbune? spuse Morhange căruia îi revenise calmul. Și de ce, mă rog? Ce i-am făcut noi, locotenentul și eu, Atlantidei? Prin ce ne-am atras ura ei?

— E o luptă veche, foarte veche, răspunse grav profesorul. O luptă care vă depășește, domnule Morhange.

— Vă rog, explicați-vă, domnule profesor.

— Dumneavoastră sunteți Bărbații. Ea este Femeia, spuse gânditor domnul Le Mesge. Aici e totul.

— Zău, domnule, nu văd… nu vedem clar.

— O să înțelegeți. Chiar ați uitat cât au avut să se plângă frumoasele regine barbare ale antichității de străinii pe care soarta i-a împins spre țărmurile lor? Poetul Victor Hugo a exprimat destul de bine dezgustătoarea lor purtare în poemul colonial intitulat Fata din O-Tahiti. Oricât de departe ne-ar duce amintirile, nu vedem decât asemenea procedee de silnicie și de ingratitudine. Domnii aceștia foloseau din plin frumusețea doamnei și bogățiile ei. Apoi, într-o bună dimineață, dispăreau. Ba încă, doamna se putea socoti fericită dacă dispărutul, reperând cu grijă locurile, nu se reîntorcea cu nave și cu trupe de ocupație.

— Erudiția dumneavoastră e admirabilă, domnule, spuse Morhange. Vă rog, continuați.

— Aveți nevoie de exemple? Ele există, vai, din belșug. Gândiți-vă la grosolănia purtării lui Ulisse față de Calypso, a lui Diomede față de Calliope. Ce să mai spun de a lui Tezeu față de Ariadna? Jason a dovedit, față de Medeea, o nestatornicie de neînchipuit. Romanii au continuat tradiția cu și mai multă brutalitate.

Eneea, care are atâlea trăsături comune cu pastorul Spardek „s-a purtat cât se poate de josnic cu Didona. Față de divina Cleopatra, Cezar a fost un bădăran încununat cu lauri. Titus, în sfârșit, fățarnicul Titus, după ce a trăit un an întreg în Idumeea, pe spinarea ei, a adus-o la Roma pe duioasa Berenice numai ca s-o batjocorească mai bine. Era timpul ca fiii lui Japhet să plătească fiicelor lui Sem suma aceasta formidabilă de ocări neplătite.

Și s-a întâmplat ca o femeie să poată restabili în folosul sexului ei marea lege hegeliană a oscilațiilor. Separată de lumea ariană prin formidabila precauție a lui Neptun, ea cheamă spre ea bărbații cei mai tineri și mai viteji. Femeia aceasta are trup darnic, chiar dacă sufletul îi e necruțător. De la tinerii cutezători, ea ia ceea ce ei pot da. Ea le împrumută corpul și îi domină cu sufletul. E prima regină pe care patima n-a făcut-o niciodată, măcar pentru o clipă, sclavă. Niciodată ea n-a fost nevoită să-și revină în fire, căci niciodată nu s-a dăruit cu totul. E singura femeie care a reușit disocierea celor două lucruri de nedespărțit, dragostea și voluptatea.

Domnul Le Mesge tăcu o clipă, apoi continuă:

— Ea vine, o dată pe zi, în mormântul acesta; se oprește în fața firidelor de aici, meditează în fața statuilor acestora țepene, atinge piepturile reci pe care le-a cunoscut odată atât de fierbinți; apoi, după ce visează lângă firida goală în care, curând, va dormi pentru vecie în recea lui crustă de oricalc, ea se reîntoarce, nepăsătoare, spre cel ce o așteaptă.

Profesorul tăcu. În mijlocul întunericului se auzi din nou susurul fântânei. Pulsul mi se zbătea, tâmplele îmi ardeau. O febră imensă mă cuprinsese.

— Și toți, toți au acceptat! strigai eu, fără să mai țin seama de locul unde mă aflam. S-au lăsat învinși! Ah! Ea n-are decât să vină, și va vedea.

Morhange tăcea.

— Dragă domnule, îmi spuse domnul Le Mesge cu glas foarte blând, vorbiți ca un copil. Nu știți. N-ați văzut-o pe Antinea. Fiți sigur că printre ei (și, cu un gest, el cuprinse cercul mut al statuilor) se aflau bărbați la fel de curajoși ca și dumneavoastră, și mai puțin nervoși poate. Unul dintre ei, cel ce se odihnește sub eticheta nr. 32, îmi amintesc, era un englez flegmatic. Când a apărut în fața Antineei, își fuma țigara. Ca și ceilalți, domnule, el s-a plecat sub privirea suveranei.

Nu vorbiți câtă vreme n-ați văzut-o. Titlul universitar nu prea e nimerit când trebuie să vorbești despre pasiune și mă simt stingherit când încerc eu să vă arăt ce este Antinea. Vă spun doar că, de îndată ce o veți vedea, nu vă veți mai aminti de nimic alteeva. Familie, patrie, onoare, veți renega totul pentru ea.

— Totul, domnule? întrebă foarte calm Morhange.

— Totul, afirmă hotărât domnul Le Mesge. Veți uita totul, veți renega totul.

Din nou se auzi un zgomot ușor. Domnul Le Mesge se uită la ceas.

— De altfel, o să vedeți.

Ușa se descinse. Un târgui alb, uriaș, cel mai înalt dintre toți pe care îi zăriserăm până atunci în lăcașul acela cumplit, intră și se îndreptă spre noi.

El îmi atinse ușor brațul, după ce se înclină.

— Urmați-1, domnule, spuse domnul Le Mesge.

M-am supus, fără un cuvânt.

Capitolul IX

Antinea

Împreună cu cel ce mă conducea, am mers de-a lungul unui nou coridor. Eram din ce în ce mai surexcitat. N-aveam decât un gând: să mă aflu în fața femeii aceleia, să-i spun… Apoi, îmi era egal ce avea să se întâmple cu viața mea.

Mă înșelam însă când nădăjduiam să văd aventura luând imediat o întorsătură eroică. În viață, genurile nu sunt niciodată delimitate. Dintr-un șir nesfârșit de amănunte precedente, ar fi trebuit să-mi amintesc că în aventura mea burlescul era mereu împletit cu tragicul.

Când ajunse în fața unei ușițe de culoare deschisă, călăuza mea se dădu la o parte făcându-mi loc să intru.

M-am pomenit atunci în cea mai confortabilă cameră de toaletă. Un plafon de sticlă mată revărsa peste dalele de marmură o lumină veselă și roză. Primul obiect de care am dat cu ochii a fost o pendulă prinsă în perete, și ale cărei cifre erau înlocuite cu semnele zodiacului. Minutarul nu atinsese încă semnul Berbecului.

Ora trei! Abia ora trei!

Ziua aceea mi se păruse și așa lungă cât un veac…

Și nu străbătusem decât ceva mai mult din jumătatea ei.

Apoi, o altă idee îmi veni în minte și începui să râd cu hohote.

„Antinea ține să-i fiu prezentat în toată splendoarea mea.“

O oglindă maro, de oricalc, ocupa o întreagă parte a camerei. Privindu-mă în ea, am înțeles că, hotărât lucru pretenția nu era de loc exagerată.

Barba neîngrijită, stratul groaznic de murdărie de e culoare plumburie, care cobora în dâre de-a lungul obrajilor, costumul meu pătat de toate luturile sahariene, sfâșiat de toți mărăcinii Hoggarului, făceau într-adevăr din mine un cavaler destul de jalnic.

Nu mi-a trebuit mult ca să mă dezbrac și să mă arunc în baia de porfir aflată în mijlocul camerei de toaletă. O moleșeală extrem de plăcută mă cuprinse în apa călduță și parfumată. În fața mea dansau mii de borcănașe împrăștiate pe o măsuță prețioasă, din lemn sculptat. Erau de toate mărimile și de toate culorile, fasonate într-un fel de jad extrem de transparent. Umezeala plăcută a aerului îmi potoli nervii.

„Ducă-se dracului Atlantida, și hypogoul și domnul Le Mesge“, izbutii eu să mai gândesc.

Apoi am adormit în baie.

Când am redeschis ochii, minutarul pendulei aproape că atinsese semnul Taurului. În fața mea, rezemat cu mâinile lui negre de marginea băii, stătea un negru înalt, cu fața neacoperită, cu brațele goale, cu fruntea legată într-un imens turban portocaliu. Negrul mă privea, răzând tăcut cu toți dinții lui albi.

— Cine o mai fi și individul ăsta?

Negrul râse și mai tare. Fără să spună un cuvânt, el mă apucă și mă scoase ca pe un fulg din apa mea parfumată, dar care avea acum o culoare asupra căreia prefer să nu insist.

Cât ai clipi, m-am pomenit întins pe o masă de marmură, înclinată.

Negrul începu să mă maseze cu o putere extraordinară.

— Hei, mai încetișor, dobitocule.

Maseurul nu-mi răspunse, dar începu să râdă și să mă frece și mai tare.

— De unde ești? Din Kanem? Din Borkou? Râzî prea mult ca să fii targui.

Aceeași tăcere. Negrul era la fel de mut pe cât era de voios.

„La urma urmei, puțin îmi pasă, mi-am spus eu, neavând încotro. Așa cum e, îl găsesc mai simpatic decât pe domnul Le Mesge, cu erudiția lui de coșmar. Dar, zău așa, ce recrut grozav ar fi pentru Hammamul din strada Mathurins.

— Țigară, sidi?

Fără să-mi aștepte răspunsul, negrul îmi vârâse în gură o țigară pe care mi-o aprinse și începu din nou să mă ferchezuiască pe toate părțile.

„Vorbește puțin, dar e binevoitor, gândii eu.“

Și i-am trimis un val de fum în plină față.

Gluma aceasta păru cu totul pe gustul lui. Negrul își vădi pe dată mulțumirea aplicându-mi niște palme zdravene.

După ce mă țesălă în lege, el luă un borcănaș de pe măsuță și începu să-mi ungă trupul cu o pomadă roză. Orice urmă de oboseală păru că zboară din mușchii mei reîntineriți.

O lovitură într-un gong de aramă. Maseurul meu dispăru. Intră o negresă bătrână, pipernicită, îmbrăcată cu cele mai țipătoare zdrențe. Bătrâna era guralivă ca o coțofană, dar la început n-am înțeles niciun cuvânt din nesfârșitul ghem pe care îl depăna pe când, apucându-mi mâinile și apoi picioarele, începu să-mi lustruiască unghiile, cu niște strâmbături convinse.

O nouă bătaie de gong. Bătrâna făcu loc unui al doilea negru, acesta grav, înveșmântat din cap până în picioare în alb, și purtând pe capul său lungăreț o tichie de bumbac tricotat. Era bărbierul și avea o mână înzestrată cu o uimitoare dexteritate. Nu i-a trebuit mult ca să mă tundă, ceea ce, pe legea mea, a făcut foarte bine. Apoi, fără să mă întrebe dacă am vreo preferință în privința bărbii, mă rase, complet.

Mi-am privit cu plăcere fața reapărută în întregime.

„Antineei poate că-i place genul american, gândii eu. Ce ocară pentru memoria demnului ei bunic, Neptun!“

În aceeași clipă, negrul cel vesel intră și puse un pachet pe divan. Bărbierul dispăru. M-am mirat oarecum văzând că pachetul, desfăcut cu grijă de noul meu valet, conținea un costum complet de flanel alb, asemănător întru totul celor purtate vara de ofițerii francezi din Algeria.

Pantalonii largi și supli păreau făcuți pe măsură. Tunica era fără cusur și avea chiar, ceea ce mă uimi și mai mult, cele două galoane de fir mobile, însemnele gradului meu, prinse de fiecare parte a minerilor cu două șireturi. Ca încălțăminte, o pereche de papuci înalți, din marochin roșu, ornați cu fir. Lenjeria, toată din mătase, părea că vine direct de pe rue de la Paix.

— Cina a fost desfătătoare, murmurai eu, privindu-mă satisfăcut în oglindă. Culcușul e perfect aranjat. Da, dar mai este și restul.

Nu mi-am putut stăpâni un fior gândindu-mă, pentru prima oară, la sala de marmură roșie.

În aceeași clipă pendula bătu patru și jumătate.

Cineva ciocăni discret în ușă. Targuiul alb care mă condusese apăru în prag.

Înaintând, el îmi atinse din nou brațul și făcu un semn. Din nou l-am urmat.

Am străbătut iar câteva lungi coridoare. Eram emoționat, dar regăsisem în contactul cu apa călduță o oarecare stăpânire de sine. Și apoi, mai ales, simțeam crescând în mine, mult mai mult decât voiam să recunosc, o imensă curiozitate. Din momentul acela aș fi acceptat oare, dacă mi s-ar fi propus, să fiu condus înapoi la drumul Câmpiei Albe, lângă Sliikii-Salah? Nu prea cred.

Încercam să fac să-mi fie rușine de curiozitatea mea. Mă gândeam la Maillefeu.

„Și el, ca și mine, a mers pe coridorul pe care mă aflu eu acum. Și, în clipa de față, se află acolo, în sala de marmură roșie.“

N-am avut timp să mă gândesc mult la asta Brusc, lovit parcă de-un fel de bolid, am fost împins și trântit la pământ. Coridorul era întunecat. N-am văzut nimic. Am auzit doar un urlet batjocoritor.

Targuiul alb se trăsese înapoi, cu spatele lipit de perete.

— Ei! șoptii eu ridicându-mă, iată că încep drăcoveniile.

Ne-am continuat drumul. Curând, o lumină, alta decât a lămpilor roze. Începu să lumineze coridorul.

Am sosit astfel în fața unei uși de bronz, înaltă, străpunsă de niște ciudate dantele luminoase. Se auzi bătaia unui gong cu sunet pur. Cele două canaturi ale ușii se întredeschiseră. Rămas pe coridor, targuiul alb le închise în urma mea.

Fără să-mi dau seama, am făcut câțiva pași în sala în care intrasem singur, apoi m-am oprit încremenit locului, ducându-mi mâna la ochi.

Eram orbit de lumina cerului, care se ivise.

Timp de multe ore, luminile cețoase mă dezobișnuiseră de lumina zilei. Acum, ea pătrundea din plin printr-o întreagă parte a imensei încăperi.

Sala se afla situată în partea inferioară a muntelui, care era mai sfredelită de coridoare și de galerii decât o piramidă egipteană. La același nivel cu grădina pe care o zărisem dimineața din balconul bibliotecii, ea părea că o continuă. Trecerea de la una la cealaltă se făcea pe nesimțite: dacă covoarele se întindeau pe sub palmierii înalți, în schimb păsările zburau prin pădurea de coloane a sălii.

Contrastul făcea ca încăperea să fie obscură în toată partea care nu era scăldată direct de lumina oazei. Soarele, gata să apună pe după munte, colora în roz pietrișul de pe alei și în roșu sângeriu hieraticul flamingo așezat, cu un picior în aer, la marginea micului lac de safir profund..

Deodată, pentru a doua oară, m-am prăbușit la pământ. Ceva brusc și mare îmi căzuse pe umeri. Am simțit o atingere caldă și mătăsoasă pe gât, o respirație fierbinte pe ceafă. În același timp, urletul batjocoritor care mă tulburase atâta pe coridor, răsună din nou.

Cu o zmucitură m-am desprins, trântind la întâmplare o lovitură de pumn zdravănă în direcția atacatorului meu. Urletul răsună din nou, de data aceasta de durere și de mânie.

Și avu ca ecou un lung hohot de râs. Furios, mi-am îndreptat spinarea, căutându-l din ochi pe neobrăzatul care râdea, ca să-i spun ce gândeam despre el. Și atunci, privirea mi-a rămas ațintită, fixă.

În fața mea se afla Antinea.

În partea cea mai întunecată a sălii, sub un fel de boltă luminată artificial prin douăsprezece vitralii mov, pe un maldăr de perne colorate pestrițe și de covoare persane albe, dintre cele mai prețioase, stăteau lungite patru femei.

Primele trei mi-am dat seama că sunt femei tuarege, după splendida și clasica lor frumusețe. Ele purtau niște minunate bluze de mătase albă, brodate cu aur. Ce-a de a patra, cu pielea foarte oacheșă, aproape un pui de harap, era și cea mai tânără. Bluza ei de mătase roșie îi scotea și mai mult în relief întunecata culoare a feței, a brațelor, a picioarelor goale. Toate patru stăteau roată în jurul maldărului de covoare albe, acoperit cu o uriașă piele de leu, pe care se rezema Antinea.

Antinea! De câte ori am revăzut-o, m-am întrebat dacă o privisem bine atunci, tulburat cum eram, într-atât mi se părea, de fiecare dată, că e tot mai frumoasă. Mai frumoasă! Biet cuvânt, biată limbă! Dar oare e de vină limba, sau sunt de vină cei ce înjosesc un asemenea cuvânt?

Nu te puteai afla în fața femeii acesteia fără să o evoci pe aceea pentru care Ephractoeus a supus Atlasul, pentru care Sapor a uzurpat sceptrul lui Osymandias, pentru care Mamylos a subjugat Suza și Tentyrisul, pentru care Antoniu a fugit…

O, suflete, suprema vibrare îți e dată

Când ea te strânge-n brațe, trufașă, minunată.

Klaftul egiptean îi cobora pe buclele bogate, atât de negre încât bateau în albastru. Cele două capete ale greului ei veșmânt de fir îi atingeau coapsele gingașe. În jurul frunții ei miei, bombate și încăpățânate, se încolăcea Uraeusul de aur, cu odăi de smaragde, zvârlindu-și deasupra capului tinerei femei dubla limbă de rubine.

Ea purta o tunică de voal negru, presărat cu aur foarte subțire, foarte largă, strânsă ușor cu o eșarfă de muselină albă, brodată cu stânjeni din perle negre.

Așa arăta veșmântul Artineei. Eter, sub amestecul acesta încântător, ce era ea oare? Un fel de fată subțirică, cu ochii lungi și verzi, cu profil de uliu. Un Adonis mai nervos. O regină din Saaba, un copil, dar cu o privire, cu un zâmbet cum nu s-a mai văzut vreodată la orientale. O minune de ironie și de grație nepăsătoare.

Trupul, nu i-1 vedeam. Într-adevăr, faimosul ei trup nu mi-ar fi dat prin minte să-1 privesc, chiar dacă aș fi avut puterea. Și aceasta o poate lucrul cel mai extraordinar din prima mea impresie. Să mă gândese la torturații din sala de marmură roșie, la cei cincizeci de tineri care, totuși, îi ținuseră în brațe trupul firav? Numai gândul mi s-ar fi părut, în clipa aceea de neuitat, cea mai cumplită profanare, în ciuda tunicii ei tăiată îndrăzneț într-o parte, a gâtului ei gol, a brațelor ei goale, a umbrelor misterioase bănuite pe sub voal, femeia aceasta, cu toată monstruoasa ei legendă, izbutea să rămână foarte pură, ce spun? virginală.

Pentru moment, ea era cu totul stăpânită de râsul care o cuprinsese când, în fața ci, mă rostogolisem la pământ.

— Hiram-Rege, chemă ca.

M-am întors. Mi-am văzut dușmanul.

Pe capitelul uneia din coloane, la douăzeci de picioare deasupra solului, stătea cățărat cu ghearele un splendid ghepard. Privirea lui mai era încă furioasă pentru lovitura de pumn pe care i-o trăsesem.

— Hiram-Rege, repetă Antinea, aici!

Fiara se destinse ca un arc. Acum se afla ghemuită la picioarele stăpânei. I-am văzut limba roșie lingându-i gleznele subțiri și goale.

— Cere-i iertare, domnului, spuse tânăra femeie.

Ghepardul mă privi cu ură. Pielea galbenă a botului i se încreți în jurul mustății negre.

— Fffî se stropși el, ca un motan voinic.

— Hai, repetă Antinea, poruncitoare.

Cu părere de rău, mica fiară se urni spre mine. Apoi își puse supusă botul între labe și așteptă.

I-am mângâiat frumoasa frunte cu pete ca niște ochi.

— Să nu fii supărat pe el, spuse Antinea. Așa e, la început, cu toți străinii.

— Atunci însemnează că e adeseori prost dispus ca acum, am spus eu simplu.

Acestea mi-au fost primele cuvinte. Ele stârniră un zâmbet pe buzele Atineei.

Ea mă cercetă îndelung, cu o privire liniștită; apoi, adresindu-se uneia dintre femeile tuarege, spuse:

— Aguida, să ai grijă să-i dai douăzeci și cinci de livre de aur lui Cegheâr-ben-Cheikh.

Și, după ce tăcu o clipă, mă întrebă:

— Ești locotenent?

— Da.

— De unde ești?

— Din Franța.

— Puteam să bănuiesc asta, făcu ea, ironică. Dar din ce parte a Franței?

— Dintr-un ținut care se cheamă Lot-et-Garonne.

— Din ce loc, în ținutul acesta?

— Din Duras.

Ea se gândi o clipă.

— Duras! Curge pe-acolo un râuleț, Dropt, și e un castel, mare și vechi…

— Cunoașteți Durasul? șoptii eu, năucit.

— Se ajunge acolo prin Bordeaux, pe o cale ferată micuță, continuă ca. E un drum între dealuri, cu pantele pline de vii, încununate de ruini feudale. Satele au nume frumoase: Monsegur, Sauveterre-de-Guyenne, la Tresne, Creon… Creon, ca în Antigona.

— Ați fost pe-acolo?

Ea mă privi și-mi răspunse, obosită parcă.

— Spune-mi tu. Mai devreme sau mai târziu, tot va trebui să mă tutuiești. Începe de acum.

Promisiunea aceasta amenințătoare mă umplu imediat de o imensă fericire. Mă gândeam la cuvintele domnului Le Mesge: „Nu vorbi, atâta timp cât n-ai văzut-o. De cum o vei vedea, vei renega totul pentru ca.“

— Dacă am fost la Duras? continuă Antinea, izbucnind în râs. Glumești! Ți-o închipui pe nepoata lui

Neptun într-un compartiment de clasa întâi, pe o linie secundară?

Întinzând mâna, ea îmi arătă uriașa stâncă albă care domina palmierii din grădină.

— Iată întregul meu orizont, spuse ea, gravă.

Și, luând una din cărțile care zăceau prin preajmă, pe blana de leu, o deschise la întâmplare și spuse:

— E mersul trenurilor din vest. Ce lectură minunată pentru cineva care nu se mișcă din loc. Acum e ora cinci și jumătate, seara. Un tren, un tren de persoane a sosit de trei minute la Surgères, în Charente-Inférieure. Va pleca peste șase minute. Peste două ore, va sosi la Rochelle. Cât e de ciudat să te gândești, aci, la asemenea lucruri! Atâta distanță!… Atâta mișcare!… Atâta neclintire!…

— Vorbești foarte bine franceza, făcui eu.

Ea avu un mic ris nervos.

— Sunt nevoită s-o vorbesc. Ca și germana, italiana, engleza și spaniola. Felul meu de viață m-a făcut mare poliglotă. Dar îmi place franceza mai mult decât tuarega și chiar decât araba. Am impresia că am știut-o din totdeauna. Și, crede-mă, nu spun asta ca să-ți fac plăcere.

Urmă un moment de tăcere. Mă gândeam la străbuna ei, despre care Plutarh spunea: „Existau puține neamuri față de care ea să aibă nevoie de tălmaci; Cleopatra le vorbea în propria lor limbă etiopienilor, troglodiților, ebreilor, arabilor, sirienilor, mezilor și părților.“

— Nu sta așa, nemișcat în mijlocul sălii. Mă mâhnești. Vino și te așează aici, lângă mine. Dă-te mai încolo, domnule Hiram-Rege!

Ghepardul se supuse supărat.

— Dă-mi mâna, porunci Antinea.

Lângă ea se afla o cupă mare de onyx. Ea luă din cupă un inel de oricalc, foarte simplu, și mi-1 puse pe inelarul stâng. Am văzut atunci că și ea purta unul la fel.

— Tanit-Zerga, oferă-i domnului de Saint-Avit un șerbet de trandafiri.

Micuța negresă de mătasă roșie se grăbi s-o asculte.

— Secretara mea particulară, o prezentă Antinea, domnișoara Tanit-Zerga, din Gao, pe Niger. Familia ei este aproape la fel de veche ca și a mea.

Spunând acestea, ea mă privea. Ochii ei verzi mă apăsau parcă.

— Și căpitanul, camaradul tău? întrebă ea cu o voce care părea că vine de departe. Încă nu-1 cunosc. Cum arată? Îți seamănă?

Atunci, pentru prima oară de când mă aflam lângă ea, m-am gândit la Morhange. Și n-am răspuns.

Antinea zâmbi.

Apoi se lungi de tot pe blana de leu. Piciorul drept i se dezgoli.

— E vremea să te duci la el, îmi spuse ea languroasă. Curând. Vei primi ordinele mele. Tanit-Zerga, condu-1. Arată-i mai întâi camera lui. Desigur că n-o cunoaște.

M-am ridicat și i-am luat mâna să i-o sărut. Ea și-a apăsat-o puternic pe buzele mele, făcându-le parcă să sângere sub semnul acesta de posesiune.

Mă aflam acum în coridorul întunecat. Micuța în tunică de mătasă roșie mergea înaintea mea.

— Iată camera ta, spuse ea.

Și continuă:

— Acum, dacă vrei, te voi conduce spre sufragerie. Ceilalți au să se adune curând acolo pentru cină.

Micuța vorbea o îneântătoare franceză, pronunțând cuvintele cam peltic.

— Nu, Tanit-Zerga, nu. Astă seară prefer să rămân aici. Nu mi-e foame. Sunt obosit.

— Nu mi-ai uitat numele, făcu ea.

Părea mândră de lucrul acesta. Simțeam că, la nevoie, voi avea în ea o aliată.

— Nu ți-am uitat numele, micuță Tanit-Zerga, fiindcă e frumos[19].

[19] în berberă, Tanti înseamnă izvor; zerga este femininul adjectivului azreg, albastru. (Nota domnului Leroux)

Și adăugai:

— Acum, lasă-mă, micuțo. Vreau să fiu singur.

Ea zăbovea în cameră. Eram mișcat și agasat totodată. Simțeam o imensă nevoie de a-mi aduna gândurile.

— Camera mea e deasupra camerei tale, îmi spuse ea. Pe masa aceasta e un gong de aramă; dacă dorești ceva, n-ai decât să suni. Un targui alb va veni imediat.

O clipă, informația aceasta mă amuză. Mă aflam într-un hotel, în mijlocul Saharei. N-aveam decât să sun pentru a fi servit.

Mi-am privit camera. Camera mea! Pentru cât timp va fi oare a mea?

Era o încăpere destul de spațioasă. Perne, un divan, un alcov tăiat în stâncă, totul luminat de o fereastră largă pe care o acoperea un stor de pai.

M-am dus la fereastră. Am ridicat storul. Lumina soarelui care apunea pătrunse în cameră.

Cu sufletul plin de gânduri inexprimabile, m-am rezemat de balustrada de piatră. Fereastra era îndreptată spre sud și domina solul de la col puțin șaizeci de metri. Sub ea, cobora zidul vulcan, vertiginos de neted și negru.

În fața mea, cam la doi kilometri, se înălța un alt zid: prima incintă de pământ din Critias. Apoi, foarte departe dincolo de ele, am zărit imensul pustiu roșu.

Capitolul XII

Morhange se ridică și dispare

Eram atât de obosit, încât am dormit dus până a doua zi. M-am deșteptat pe la orele trei după-amiază.

Imediat m-am gândit la evenimentele din ajun și, firește, le-am găsit uimitoare.

— Hai, mi-am spus eu, să luăm lucrurile pe rând. Mai întâi, trebuie să mă sfătuiesc cu Morhange.

În afară de asta, simțeam o poftă de mâncare nemaipomenită.

Gongul arătat de Tanit-Zerga se afla la îndemână. L-am lovit. Imediat apăru un târgui alb.

— Du-mă la bibliotecă, i-am spus.

Ei se supuse. Pe când traversam din nou labirintul de scări și de coridoare, am înțeles că n-aveam să mă descurc niciodată fără ajutorul cuiva.

Morhange se afla, într-adevăr în bibliotecă, și citea cu interes un manuscris.

— Un tratat pierdut, de Saint-Optat, îmi spuse eh Ah! Dacă Dom Granger ar fi aici! Privește: scriere semi-uncială.

Nu i-am răspuns. Pe masă, lângă manuscris, un obiect mi-a atras imediat atenția. Era un inel de oricak, leit cu cel pe care Antinea mi-1 dăduse în ajun și cu cel pe care îl purta ea însăși.

Morhange zâmbi.

— Așadar… am spus eu.

— Ce?

— Ai văzut-o?

— Am văzut-o, într-adevăr, răspunse Morhange.

— E tare frumoasă, nu-i așa?

— Lucrul mi se pare greu de contestat, răspunse camaradul meu. Cred chiar că se poate spune că e tot atât de inteligentă pe cât este de frumoasă.

Urmă o clipă de tăcere. Morhange, foarte calm, răsucea între degete inelul de oricalc.

— Știi care trebuie să ne fie soarta aici? întrebai eu.

— Știu. Domnul Le Mesge ne-a explicat-o ieri, în fraze discrete și mitologice. Vădit lucru, e o aventură extraordinară.

Morhange tăcu, apoi mă privi drept în față.

— Mă căiesc amarnic că te-am atras în ea. Un singur lucru mi-ar putea ușura căința: faptul de a vedea că, de ieri seară, te împaci destul de ușor cu ce se întâmplă.

De unde dobândise Morhange cunoașterea aceasta a inimii omenești? Nu i-am răspuns, dându-i astfel dovada cea mai bună că nu se înșela.

— Ce ai de gând să faci? murmurai eu în cele din urmă.

El închise manuscrisul, se așeză comod într-un fotoliu, aprinse o țigară și-mi răspunse astfel:

— Am chibzuit adine. Folosind un pic cazuistica, mi-am descoperit linia de conduită. E simplă și în afară de orice discuție.

Pentru mine, problema nu se pune exact ca pentru dumneata, din cauza situației mele cvasi-religioasc, care, trebuie să recunosc, se află într-o poziție cam neliniștitoare. Ce-i drept, n-am depus niciun fel de legă-mânt, dar în afară de faptul că mă văd oprit de cunoscuta poruncă a noua de la orice fel de legături cu o femeie care nu-mi este soție, mărturisesc că n-am niciun chef pentru soiul de serviciu comandat în vederea căruia excelentul Ceghei'r-ben-Cheâkh a binevoit să ne recruteze.

Acestea spuse, trebuie totuși ținut seama că viața mea nu-mi aparține la propriu, că nu am libertatea de a dispune de ea așa cum ar dispune un explorator particular care călătorește pentru scopurile lui personale și pe socoteala lui. Eu am o misiune de îndeplinit, niște date de cules. Dacă mi-aș putea deci recuceri libertatea, după ce aș plăti ciudata vamă obișnuită aici, aș consimți să-i dau satisfacție Antineei, pe măsura posibilităților

mele. Cunosc destul de bine spiritul înțelegător al Bisericii, și mai ales cel al ordinului către care aspir: felul acosta de a proceda n-ar fi osândit, ba, cine știe? poate că ar fi chiar aprobat. Sfânta Maria Egipteanca și-a dăruit trupul luntrașilor, într-o împrejurare asemănătoare. Și n-a cules pentru asta decât cuvinte de slavă. Dar, făcând aceasta, ea avea certitudinea atingerii unui țel, care era sfânt. Scopul justifica mijloacele.

În ceea ce mă privește, lucrurile stau cu totul altfel. Faptul de a mă supune capriciilor celor mai absurde ale acestei doamne, nu m-ar împiedica să fiu curând catalogat în sala de marmură roșie cu numărul 54, sau 55, dacă ea preferă să ți se adreseze mai întâi dumitale. În aceste condiții…

— În aceste condiții?

— În aceste condiții, consimțirea mi-ar fi de neiertat..

— Și atunci, ce-ai de gând să faci?

— Ce-am de gând să fac?…

Morhange își apăsă ceafa pe spătarul fotoliului, trimise un val de fum spre tavan și zâmbi.

— Nimic, spuse el, și atâta este de-ajuns. Vezi, în privința aceasta, bărbatul are o superioritate incontestabilă asupra femeii. Prin conformația lui, el poate să opună cel mai deplin refuz. Femeia, nu.

Și adăugă, eu o privire ironică:

— Nu-i silit decât cine vrea.

Mi-am plecat fruntea.

Am încercat față de Antinea toate comorile celei mai subtile dialectici, continuă el. Zadarnic. „Dar, la urma urmei, i-am spus, când n-am mai găsit argumente, de ce nu domnul Le Mesge?“ Ea a început să râdă și mi-a răspuns „De ce nu pastorul Spardek? Domnii Mesge și Spardek sunt niște savanți pe care îi stimez. Dar:

Blestem pe visătorul stupid care ar vrea,
În nerozia lui și împotriva firii,
El, primul să deslege problema cea mai grea
Vârând cu sila cinstea în tainele iubirii…

În afară de asta, a adăugat ea, cu zâmbetul acela care e într-adevăr fermecător, s-ar putea ca tu să nu-i fi privit bine nici pe unul, nici pe altul. „Au urmat câteva complimente privind persoana mea fizică, la care n-am găsit ce să răspund, într-atât cele patru versuri ale lui Baudelaire îmi inchiseseră gura.

Ea a mai binevoit să-mi explice: „Domnul Le Mesge e un savant care îmi este foarte util. Cunoaște spaniola și italiana, îmi clasează hârtiile și își dă toată silința să-mi pună în ordine genealogia divină. Pastorul Spardek cunoaște engleza și germana. Contele Bielowsky știe perfect limbile slave; pe el, îl și iubesc, ca pe un tată. M-a cunoscut de mică, pe vremea când nu mă gândeam încă la prostiile pe care le știi. Ei îmi sunt absolut necesari în relațiile pe care le pot avea cu vizitatorii de diferite naționalități, deși încep să mă descurc binișor în limbile de care am nevoie… Dar vorbesc prea mult și e prima oară când dau cuiva explicații despre purtarea mea. Prietenul tău e mai puțin curios. „Cu aceasta, m-a lăsat să plec. Ciudată femeie, zău așa. O cred un pic renaniană, dar cu mai multă pricepere în ale voluptății decât maestrul ei.

— De ce întârziați, domnilor? spuse domnul Le Mesge ivindu-se deodată. Sunteți așteptați pentru cină.

Micul profesor era în seara aceasta deosebit de bine dispus. Avea la butonieră o rozetă violetă nouă-nouță.

— Ei? făcu el cu un aer ștrengăresc. Ați văzut-o? Nici Morhange, nici eu nu i-am răspuns.

Pastorul Spardek și hatmanul de Jitomir începuseră să mănânce când am sosii noi. Soarele, dând să apună, așternea reflexe zmeurii poste rogojinile gălbui.

— Luati loc, domnilor, făcu zgomotos domnul Le Mesge, Locotenente de Saint-Avit, aseară a-ai fost printre noi. Vei gusta pentru prima dată mâncările gătite de Koukou, bucătarul nostru bambara. Ai să vezi!…

Un servitor negru puse în fața mea un fel de ocheană de mare, plutind pe un sos de ardei roșii ca tomatele.

Am mai spus că muream de foame. Mâncarea era excelentă. Sosul mi-a făcut imediat sete.

— Hoggar alb, 1879, îmi șopti hatmanul de Jitomir, umplându-mi paharul cu o licoare fină, de culoarea

topazului. Eu îl îngrijesc. Nu atacă de loc capul. Numai picioarele…

Mi-am băut paharul pe nerăsuflate. Cei de față începură să mi se pară fermecători.

— Hei, căpitane Morhange, i se adresă domnul Le Mesge camaradului meu care își degusta pe îndelete ocheana. Ce zici de acantopterigianul acesta? E pescuit astăzi, în lacul oazei. Începi să admiți ipoteza mării sahariene?

— Peștele acesta e un argument, spuse Morhange.

Și tăcu deodată. Ușa tocmai se deschisese. Târgului alb intră. Comesenii făcură liniște.

Noul venit se îndreptă agale spre Morhange. Îi atinse brațul drept.

— Bine, spuse Morhange.

Și, ridicându-se, îl urmă pe targui.

Vasul cu Hoggar 1879 se afla între mine și contele Bielowsky. Mi-am umplut paharul, un pahar, de-o jumătate de litru, și l-am golit nervos.

Hatmanul îmi aruncă o privire prietenoasă.

— He, he! făcu domnul Le Mesge, dându-mi cu cotul, Antinea respectă ordinea ierarhică!

Pastorul Spardek zâmbi pudic.

— He, he! repetă domnul Le Mesge.

Paharul meu era gol. O clipă m-am simțit ispitit să-l arunc în capul profesorului de istorie. Dar, basta! L-am umplut și l-am golit din nou.

— Domnul Morhange n-o să guste decât cu gândul friptura aceasta de berbec, delicioasă, făcu profesorul, din ce în ce mai deșănțat luându-și o bucată zdravănă de carne.

— N-o să aibă ce regreta; spuse supărat hatmanul de Jitomir. Asta nu-i friptură: e corn de berbec sălbatic. Zău, Koukou începe să-și râdă de noi.

— Pastorul e de vină, ripostă vocea ascuțită a domnului Le Mesge. I-am spus de atâtea ori să nu-și caute discipoli în bucătăria noastră.

— Domnule profesor, spuse cu demnitate domnul Spardek.

— Îmi mențin protestul, strigă domnul Le Mesge care, din clipa aceea, mi se păru nițeluș cherchelit. Dumnealui să fie judecător, continuă el, întorcându-se spre mine. Domnul locotenent a venit de curând și nu e părtinitor. Ei bine, îl întreb: are cineva dreptul să strice mințile unui bucătar bambara îndopându-i toată ziua capul cu discuții teologice, la care nimic nu-1 predispune?

— Vai! răspunse pastorul, trist, cât vă înșelați. Are o înclinare puternică spre controversă.

— Koukou e un leneș, care profită de ocazie ca să nu mai facă nimic și să ne lase șnițelele să se ardă, își dădu părerea hatmanul. Trăiască papa! strigă el apoi umplând toate paharele.

— Vă asigur că acest bambara mă neliniștește, începu să spună, cu multă demnitate, domnul Spardek. Știți la ce-a ajuns acum? Neagă prezența reală. Iată-1 la un pas de erorile lui Zwingle și ale lui Oecolampade. Koukou neagă prezența reală.

— Domnule, spuse domnul Le Mesge foarte iritat, oamenii de la bucătărie trebuiesc lăsați în pace. Așa înțelegea lucrurile Iisus, care, pe câte cred, era un teolog la fel de bun ca și dumneata, și căruia nu i-a trecut niciodată prin minte s-o ia pe Marta de la plitele ei ca să-i povestească cine știe ce năzbâtii.

— Așa este, aprobă hatmanul, ținând între genunchi un ulcior pe care se căznea să-1 destupe.

— Coaste fripte, coaste fripte, îmi șopti el când izbuti să scoată dopul. Paharele, adunarea!

— Koukou neagă prezența reală, continuă pastorul, golindu-și trist paharul.

— Lasă-i să vorbească, îmi spuse la ureche hatmanul de Jitomir. Nu vezi cât sunt de beți amândoi…

El însuși vorbea greu și abia izbuti să-mi umple paharul aproape până sus.

Mi-a venit să-1 refuz. Apoi, un gând mi-a trecut prin minte:

„La ora asta, Morhange… Poate el să zică orice… Ea e atât de frumoasă!“

Și, trăgând spre mine paharul, l-am golit din nou.

Acum, domnul Le Mesge și pastorul se încurcau în cea mai extraordinară controversă religioasă, aruncându-și în cap cu Book of Common Praver, cu Declarația Drepturilor Omului, cu Bulla Unigenitus. Încet, încet, hatmanul începea să capete asupra lor ascendentul omului de lume care, chiar când e beat turtă, se impune cu toată superioritatea pe care o are educația asupra învățăturii.

Contele Bielowsky băuse de cinci ori mai mult decât profesorul și pastorul. Dar se ținea de zece ori mai bine decât ei.

— Să-i lăsăm pe bețivii aceștia, făcu el dezgustat. Vino, dragul meu. Partenerii noștri ne așteaptă în sala de joc.

— Doamnelor și domnilor, făcu hatmanul intrând, dați-mi voie să vă prezint un nou partener, prietenul meu, domnul locotenent de Saint-Avit. Nu te sinchisi, îmi șopti el la ureche, sunt slugile casei… Dar, vezi, îmi fac iluzii…

Mi-am dat seama că era, într-adevăr, beat turtă.

Sala de joc era îngustă și lungă. O masă cât toate zilele, pusă direct pe podea și înconjurată de perne pe care stăteau tolăniți vreo doisprezece indigeni, constituia mobila principală. Pe pereți, două gravuri, dovedind cel mai deplin eclectism: Sf. Ioan Botezătorul de Da Vinci, și Casa ultimelor cartușe de Alphonse de Neuville.

Pe masă, pahare de lut. Un ulcior greu, plin cu alcool de palmier.

Printre cei de față am regăsit cunoștințe: maseurul meu, manichiurista, bărbierul, doi sau trei tuaregi albi care își coborâseră vălurile și-și fumau grav pipele lungi cu căpăcele de aramă. Până una alta, erau toți cufundați în deliciile unei partide de cărți, care mi s-a părut a fi tarasul. Două dintre frumoasele însoțitoare ale Antineei Aguida și Sydya, se aflau și ele printre cei de față. Pielea lor netedă și brună lucea pe sub voalurile împodobite cu fir de argint. Am regretat că nu zăresc și bluza de mătase roșie a micuței Tanit-Zerga. Din nou m-am gândit la Morhange, dar numai o secundă.

— Jetoanele, Koukou, porunci hatmanul. N-am venit aici ca să ne distrăm.

Bucătarul zwinglist depuse în fața lui o cutie cu jetoane multicolore. Contele Bielowsky începu să le numere, împărțindu-le cu nespusă grijă în mici grămăjoare.

— Cele albe valorează un ludovic, îmi explică el. Cele roșii, o sută de franci. Cele galbene, cinci sute. Cele verzi, o mie. Ah, aici se joacă în draci! De altfel, ai să vezi.

— Iau banca la zece mii, spuse bucătarul zwinglist.

— Douăsprezece mii, spuse hatmanul.

— Treisprezece, spuse Sydya care, cu un zâmbet moale, așezată pe genunchii contelui, îi aranja drăgăstoasă jetoanele în mici teancuri.

— Paisprezece, spusei eu.

— Cincisprezece, făcu vocea pițigăiată a Rozitei, bătrâna negresă manichiuristă.

— Șaptesprezece, proclamă hatmanul.

— Douăzeci de mii, i-o reteză bucătarul.

Și vorbi apăsat, aruncându-ne o privire de sfidare:

— Douăzeci. Iau banca la douăzeci de mii. Hatmanul avu un gest de necaz.

— Afurisit Koukou! Nu poți să-i faci nimic animalului ăstuia. Va trebui să joci strâns, locotenente.

Koukou se instalase în picioare, la capătul mesei. Făcea cărțile cu o măiestrie care m-a uimit.

— Ți-am spus eu: ca la Anna Deslions, șopti hatmanul cu mândrie.

— Faceți jocurile, domnilor, chelălăi negrul. Faceți jocurile, domnilor.

— Așteaptă, animalule, spuse Bielowsky. Doar vezi bine că paharele sunt goale. Aici, Cacambo.

Paharele fură imediat umplute de maseurul cel voios.

— Taie, făcu Koukou, adresându-se Syfltyei, frumoasa targui, pe care o avea la dreapta sa.

Tânăra tăie cu stângă, ca orice om superstițios. Dar trebuie spus că dreapta îi era ocupată cu paharul, pe care îl ducea la gură. I-am văzut gâtlejul fin și mat umflându-i-se ușor.

— Dau carte, spuse Koukou.

Eram așezați în felul următor: la stânga, hatmanul, Aguida, căreia el îi strângea talia eu cea mai aristocratică dezinvoltură, Cacambo, o femeie targui, apoi doi negri acoperiți cu văluri, gravi, atenți la joc. La dreapta, Sydya, eu, bătrâna manichiuristă, Rozita, Barouf bărbierul, încă o femeie, doi tuaregi albi, gravi și atenți, simetrici cu cei din stingă.

— Vreau carte, îmi spuse hatmanul.

Sydya făcu un gest negativ.

Koukou trase, îi dădu un patru hatmanului și-și servi un cinci.

— Opt, anunță Bielowsky.

— Șase, spuse frumoasa Sydya.

— Șapte, dădu cărțile pe față Koukou. Un tablou plătește celuilalt, adăugă el rece.

— Dublez miza, spuse hatmanul.

Cacambo și Aguida îl imitară. Pe partea noastră, jucătorii erau mai rezervați. Manichiurista, mai ales, nu risca mai mult de douăzeci de franci, de fiecare dată.

— Cer egalitatea tablourilor, făcu Koukou, imperturbabil.

— E de nesuportat individul ăsta! bombăni contele. Iată. Ești mulțumit?

Koukou dădu cartea și arătă un nouă.

— Onoare și Patrie! zbieră Bielowsky. Aveam opt…

Eu, care aveam două rigi, nu-mi arătai necazul. Rozita îmi luă cărțile din mâini.

O priveam, la dreapta mea, pe Sydya. Bogatul ei păr negru îi acoperea umerii. Era, într-adevăr, foarte frumoasă, puțin beată, ca toată adunarea aceasta fantasmagorică. M-a privit și ea, dar pe furiș, eu un aer de animal sfios.

„Ah! gândeam eu. Pe semne că se teme. Port scris pe frunte: vânat păzit.“

I-am atins piciorul. Ea și l-a retras, temătoare.

— Cine vrea carte? întrebă Koukou.

— Eu, nu, făcu hatmanul.

— Servit, spuse Sydya.

Bucătarul trase patru.

— Nouă, spuse el.

— Cartea care îmi era destinată mie. Înjură contele. Cinci, aveam cinci. Ah! dacă nu i-aș fi făgăduit odinioară majestății-sale împăratul Napoleon al III-lea că n-o să trag niciodată peste cinci! Sunt momente când îmi vine greu, greu… Și iată bruta asta de negru, care nu mai vrea să joace după ce-a câștigat.

Era adevărat. Koukou, după ce adunase trei sferturi din jetoane, se ridica demn, salutând asistența.

— Pe mâine, messies.

— Ștergeți-o toți, urlă hatmanul de Jitomir. Rămâi cu mine, domnule de Saint-Avit.

Când am rămas singuri, el și-a mai turnat încă un pahar mare de alcool. Tavanul sălii nu se mai vedea de fum.

— Cât e ceasul? întrebai eu.

— Douăsprezece și jumătate. Dar n-o să mă lași așa, fiul meu, dragul meu fiu. Mi-e inima grea, grea.

Hatmanul plângea cu hohote. Poalele hainei lui, pe divan, în spate, păreau niște aripi de insectă, mari și verzui.

— Nu-i așa că Aguida e fată frumoasă? făcu el plângând într-una. Știi, ea-mi amintește, deși e ceva mai oacheșă, de contesa de Teruel, frumoasa contesă de Teruel. Mercedes, știi, care se scălda complet goală la Biarritz, în fața stâncii Fecioarei, într-o zi când prințul de Bismarek se afla pe pasarelă. Nu-ți amintești? Mercedes de Ternei…

Am ridicat din umeri.

— E adevărat, uitam, ești prea tânăr. Doi. Trei ani. Un copil. Da, un copil. Ah, copilul meu, să trăiești

vre murile acelea și să ajungi să joci cărți aici, cu niște sălbatici… Trebuie să-ți povestesc…

M-am ridicat și l-am respins.

— Rămâi, rămâi, se rugă el. Am să-ți spun tot ce ai să dorești, am să-ți povestesc tot ce ai să vrei, cum am venit aici, lucruri pe care nu le-am spus niciodată altcuiva. Rămâi. Am nevoie să-mi descarc inima față de un prieten adevărat. Am să-ți spun tot, repet. Am încredere în tine. Tu ești francez, gentilom. Știu că n-ai să-i repeți nimic.

— N-am să repet nimic, cui?

— A…

Glasul i se împletici. Mi s-a părut că-l văd străbătut de-un fior de spaimă.

— Cui?

— Ei… Antineei, șopti el.

M-am așezat iar.

Capitolul XIII

Povestea hatmanului de Jitomir.

Contele Cazimir ajunsese la punctul în care beția capătă un fel de gravitate, de reculegere.

El se reculese o secundă, și începu povestirea aceasta, căreia regret că nu-i pot reproduce decât slab savurosul arhaism.

— Când noile vițe de tămâioasă vor începe să devină trandafirii în grădinile Antineei, eu voi împlini șaizeci și opt de ani. E trist lucru, dragul meu, să-ți irosești înainte de vreme tot ce ai. Nu-i adevărat că viața e o reîncepere continuă. Ce amărăciune, când ai cunoscut Tuileriile din 1860, să ajungi ce-am ajuns eu!

Într-o seară, cu puțin înainte de război (îmi amintesc că Victor Noir mai trăia încă), niște femei încântătoare, ale căror nume n-am să ți le spun (mai citesc din când în când numele fiilor lor în cronica mondenă a Gauzois-ului) își manifestară față de mine dorința de-a sta laolaltă cu câteva cocote autentice. Le-am dus la un bal, la Grande Chaumière. Acolo, era un public format din pictorași, cocote și studenți. În mijlocul cârciumei, câteva perechi dansau cancanul de se zguduiau lămpile din tavan. Am remarcat îndeosebi un tinerel oacheș, îmbrăcat cu o redingotă ca vai de ea și cu niște pantaloni cadrilați pe care, cu siguranță, nu-i țineau niciun fel de bretele. Tinerelul era ceacâr, avea o barbă neîngrijită și un păr lipicios ca bomboanele negre. Felul lui de a țopăi era într-adevăr extravagant. Doamnele aflară cum îl chema: Leone Gambetta.

Ce mizerie, când mă gândesc că ar fi fost deajuns să-1 dobor atunci cu un foc de pistol pe avocatul acesta păcătos, ca să asigur pentru vecie fericirea mea și a țării mele adoptive, căci, dragul meu, dacă nu sunt francez din naștere, sunt din inimă.

M-am născut în 1829 la Varșovia, dintr-un tata polonez și o mamă rusoaică, mai exact volhiniană. De la ea dețin titlul de hatman de Jitomir, care mi-a fost restituit de țarul Alexandru al II-lea, la cererea făcută în timpul vizitei sale la Paris, de către augustul meu stăpân, împăratul Napoleon al III-lea.

Din motive politice, asupra cărora n-aș putea să insist fără să refac istoria nefericitei Polonii, tata, contele Bielowsky, părăsi Varșovia în 1830 și veni să locuiască la Londra. Acolo, la moartea mamei, el începu să-și risipească nebunește averea imensă, de inimă amară, după cum mi-a spus. Când a murit și el, pe timpul afacerii Pritehard, nu mi-a lăsat decât o rentă de vreo mie de lire sterline, plus două sau trei martingale a căror ineficacitate am descoperit-o mai târziu.

Îmi voi aminti totdeauna cu emoție viața mea dintre nouăsprezece și douăzeci de ani, epocă în care mi-am lichidat pe deplin mica moștenire. Pe atunci, Londra ora un oraș cu adevărat îneântător. Îmi aranjasem o garsonieră foarte plăcută în Piccadilly.

Piccadilly! Shops, palaces, bustle and breeze.
The whirling of wheels, and the murmur of trees

Piccadilly! Magazine, palate, forfotă și larmă,
Învârtiri de roți și foșnet de copaci (engl.).

Vânătoarea de vulpi în briska, plimbările în boggy prin Hyde-Park, chefurile, fără să mai amintesc micile escapade cu Afroditele ușoare din Drury-Lane, îmi ocupau tot timpul. Dar sunt nedrept. Mai rămânea jocul, și un sentiment de milă filială mă împingea să verific în el martingalele răposatului conte care îmi fusese tată. Jocul a fost pricina evenimentului pe care ți-1 voi povesti, și care mi-a răsturnat în mod atât de straniu întreaga viață.

Prietenul meu. Lordul Malmesbury, îmi spusese de-o sută de ori: „Trebuie să te duc la o femeie delicioasă, Miss Howard, care locuiește pe Oxford Strcet, la numărul 227.“ Într-o seară, m-am lăsat în voia lui. Era în 22 februarie 1848. Stăpâna casei era într-adevăr de o frumusețe desăvârșilă, iar oaspeții ei erau îneântători. În afară de Malmesbury, aveam printre ei mai mulți cunoscuți: lord Clebden, lord Chesterfield, sir Francis

Mountjoye, maior în regimentul 2 Life Guards, contele d'Orsay. S-a jucat, apoi a început să se discute politică. Evenimentele din Franța constituiau principalul subiect, și se discuta la nesfârșit despre consecințele răscoalei izbucnite chiar în dimineața aceea la Paris, în urma interzicerii banchetului din al XII-lea arondisment, despre care telegraful tocmai adusese vești. Până atunci, eu nu mă ocupasem niciodată de politică. Și nu știu ce mi-o fi trecut prin cap când am afirmat, cu elanul celor nouăsprezece ani ai mei, că veștile sosite din Franța erau semnul Republicii de mâine și al Imperiului de poimâine.

Cei de față îmi primiră butada cu un râs discret, și privirile lor se îndreptară spre un oaspete așezat al cincilea la o masă de bouillotte, unde jocul tocmai încetase.

Oaspetele zâmbi și el. Apoi se ridică și veni spre mine. Era de talie mijlocie, mai degrabă mărunt, strâns într-o redingotă albastră, și avea privirea pierdută și vagă.

Toți cei de față priveau nespus de amuzați scena aceasta.

„Cu cine am onoarea?" mă întrebă el cu o voce foarte blândă.

"Contele Cazimir Bielowsky", răspunsei eu răspicat, pentru a-i dovedi că diferența de vârstă nu era un motiv suficient să-i justifice întrebarea.

"Ei bine, dragă conte, fie ca prezicerea dumitale să se împlinească și sper că vei binevoi atunci să nu negijezi Tuilerille", făcu zâmbind invitatul în redingotă albastră. Și, consimțind, în sfârșit, să se prezinte, adăugă; „Prințul Louis-Napoléon Bonaparte".

N-am jucat niciun rol activ în lovitura de stat și nu regret asta. Principiul meu e că un străin nu trebuie să se amestece în frământările interne ale unei țări. Prințul îmi înțelese discreția și nu-l uită pe tânărul care îi prevestise odinioară binele.

Am fost unul dintre primii oameni pe care cl i-a chemat la Elysée. Soarta mi-a fost definitiv pecetluită printr-o notă răuvoitoare apărută în Napoleon le Petit. Un an mai târziu, când Mgr. Sibour trecu pe acolo, fusesem făcut gentilom al Curții, iar împăratul împinsese bunătatea până la a mă căsători cu fiica mareșalului Repeto, duce de Mondovi.

Nu mă jenez de loc să spun că această însoțire n-a fost ceea ce ar fi trebuit să fie. Contesa, cu zece ani mai mare decât mine, era ursuză și nu prea frumoasă. În afară de asta, familia ei ceruse în mod hotărât regimul dotal, iar pe atunci eu n-aveam decât cele douăzeci și cinci de mii de livre, leafa primită ca gentilom al Curții. Tristă soartă pentru un om care se vedea cu contele d'Orsay și cu ducele de Gramont-Caderousse. Cum aș fi putut să mă descurc fără bunăvoința împăratului?

Într-o dimineață din primăvara anului 1862, mă aflam în cabinet și îmi desfăceam corespondența. Printre altele, primisem o scrisoare de la majestatea-sa, care mă convoca pentru ora patru la Tuileries, și o scrisoare de la Clémentine, care anunța că mă așteaptă la ora cinci, la ca acasă! Clémentine era prea frumoasa pentru care făceam pe atunci nebunii. Și eram cu atât mai mândru de ea, cu cât i-o suflasem, într-o seară, la Maison Dorée, prințului de Metternich care era foarte îndrăgostit de ea. Toată curtea mă invidia pentru cucerirea aceasta; aveam deci obligația morală de-a continua să-i asigur cheltuielile necesare. Și apoi, Clémentine era atât de frumoasă! Până și împăratul… Celelalte scrisori, vai! Celelalte scrisori erau tocmai notele furnizorilor copilei care, în ciuda mustrări lor mele discrete, se încăpățâna să mi le trimită la domiciliul conjugal.

Notele depășeau cu ceva suma de patruzeci de mii de franci. Rochii și mantile de la casa Gagelin-Opigez, rue Richelieu nr. 23; pălării și podoabe de cap de la doamna Alexandrine, rue d'Antin nr. 14; jupoane multiple și lenjerie de la doamna Pauline, rue de Clery nr. 100; fireturi și mănuși Josephine, de la Viile de Lyon, rue de la Chaussee-d'Antin nr. 6, eșarfe de la Malle des îndes; batiste de la Compagnic Irlandaise; dantele de la casa Ferguson; lapte de Candes, pentru ten… Mai ales laptele acesta de Candes, pentru ten, m-a uluit. Factura indica cincizeci și unu de flacoane. De șase sute treizeci și șapte de franci și cincizeci, lapte de Candes pentru ten. Deajuns ca să frăgezești epiderma unui escadron de o sută de ostași din gardă!

„Lucrurile nu mai pot continui așa", mi-am spus cu punând facturile în buzunar.

La ora patru fără zece intram prin portița dinspre Carrousel.

În salonul aghiotanților am dat de Bacciochi.

„Împăratul e gripat, îmi spuse el. Nu iese din cameră. A ordonat să te duc la el de îndată ce vei sosi. Vino.“

Majestatea-sa, îmbrăcată într-un veston cu brandemburguri și cu o pereche de pantaloni căzăcești, visa în fața unei ferestre. De acolo se vedea unduind verdeața pală a Tuileriilor, care lucea scăldată de-o ploaie ușoară și călduță.

„Ah! iată-te, făcu Napoleon. Ia o țigară. Se pare că v-ați întrerut în năzbâtii, tu și Gramont-Caderousse, ieri seară, la Castelul Florilor.“

Am zâmbit satisfăcut.

„Cum, majestatea-voastră a și aflat…“

„Am aflat, vag…“

„Majestatea-voastră cunoaște ultimul spirit al lui Gramont-Caderoussc?“

„Nu, dar ai să mi-l spui tu.“

„Atunci iată. Eram vreo cinci sau șase inși, eu, Viel-Castel, Gramont, Porsigny…“

„Persigny, spuse împăratul, nu face bine că se afișează cu Gramont, după tot ce povestește Parisul despre nevasta lui.“

„Întocmai, sire. Ei bine, Persigny era mișcat, vă rog să credeți. A început să ne vorbească despre mâhnirile pe care i le pricinuiau purtarea ducesei.“

„Fialin nu prea are tact“, murmură împăratul.

„Întocmai, sire. Și-atunci, majestatea-voastră știe ce i-a trântit Gramont.“

„Ce?“

„I-a spus: Domnule duce, vă interzic s-o vorbiți de rău față de mine pe amanta mea.“

„Gramont exagerează“, făcu Napoleon cu un zâmbet visător.

„Așa am socotit și noi, sire, până și Viel-Castel, care era, totuși, încântat.“

„Fiindcă veni vorba, făcu împăratul după o clipă de tăcere, am uitat să te întreb ce mai face contesa Bielowsky.“

„E bine, sire. Mulțumesc majestății-voastre.“

„Și Clémentine? Tot așa de binevoitoare“

„Tot așa, Sire. Dar…“

„Se pare că domnul Baroche e îndrăgostit nebunește de ea.“

„Asta mă onorează foarte mult, sire. Dar o asemenea onoare începe să mă coste cam scump…“

Și am scos din buzunar facturile primite de dimineață, desfăcându-le sub ochii împăratului.

El le privi cu un zâmbet absent.

„Lasă, lasă… Numai atâta e? Am să te scap cu, cu atât mai mult cu cât am să-ți cer un serviciu.“

„Sunt cu totul la dispoziția majestății-voastre.“

El agită un clopoțel.

„Chemați-1 aici pe domnul Mocquard. Eu sunt gripat, adăugă Napoleon. Mocquard îți va explica despre ce este vorba.“

Secretarul particular al împăratului intră. – „Mocquard, iată-1 pe Bielowsky, spuse Napoleon. Ești la curent cu ce aștept din partea lui. Pune-1 și pe el.“

Și începu să bată cu degetele în geamurile pe care ploaia le uda fără milă.

„Dragă conte, spuse Mocquard așezându-se, e foarte simplu. Cu siguranță că ai auzit vorbindu-se despre un tânăr explorator de talent, domnul Henry Duveyrier.”

Am clătinat negativ din cap, foarte mirat de introducerea aceasta.

„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, s-a întors la Paris după o călătorie deosebit de îndrăzneață în sudul Algerian și în Sahara. Domnul Vivien de Saint-Martin, pe care l-am văzut zilele acestea, mi-a spus că Societatea de Geografic are de gând să-i acorde exploratorului medalia de aur. În decursul călătoriei sale,

domnul Duveyrier a intrat în relații cu căpeteniile tuaregilor, populații care s-au dovedit până acum atât de rebele față de influența armatelor majestății-sale.“

L-am privit pe împărat. Păream atât de năucit, încât el începu să râdă.

„Ascultă-1, spuse Napoleon.

„Domnul Duveyrier, continuă Mocquard, a izbutit să obțină ca o delegație a căpeteniilor acestora să vină la Paris pentru a-și prezenta omagiile majestății-sale. Din vizita lor pot reieși rezultate foarte importante și excelența-sa Ministrul Coloniilor trage nădejde că va obține semnarea unui tratat comercial deosebit de avantajos pentru țara noastră. Căpeteniile tuarege, în număr de cinci, printre care se află și șeieul Othman, amenokal sau sultan al Confederației azdjerilor, sosesc mâine dimineață la gara de Lyon. Domnul Duveyrier le va aștepta acolo. Dar împăratul s-a gândit că, în afară de asta…“

„M-am gândit, spuse Napoleon al III-lea, pe care aerul meu năuc îl distra la culme, că ar fi corect ca unul din gentilomii mei să-i întâmpine la sosire pe demnitarii musulmani. De aceea te afli tu aici, bietul meu Bielowsky. Nu te speria, adăugă el râzând și mai tare. Îl vei avea cu tine pe domnul Duveyrier. N-ai să te ocupi decât de partea mondenă a primirii: însoțește-i pe imanii aceștia la dejunul pe care li-1 ofer mâine la Tuileries; apoi, seara, cu discreție, din cauza religiei lor care e foarte susceptibilă, să le dai o înaltă idee despre civilizația pariziană, fără a exagera nimic: nu uita că ei, în Sahara, sunt mari căpetenii religioase. În privința aceasta, am încredere în tactul tău și-ți dau mână liberă… Mocquard!“

„Sire?“

„Voi face să i se dea contelui Bielowsky, din buget, jumătate de la Externe jumătate de la Colonii, fondurile necesare pentru primirea delegației targui. Pentru început, cred că o sută de mii de franci… Contele nu va avea decât să te anunțe dacă a fost nevoit să depășească suma aceasta.

Clémentine locuia pe strada Boccador, într-o vilișoară în stil maur, pe care o cumpărasem pentru ea de la domnul de Lesseps. Am găsit-o în pat. Zărindu-mă, ea izbucni în lacrimi.

„Nebuni ce suntem! îngăimă ea printre suspine. Ce-am făcut!“

„Liniștește-te, Clémentine!“

„Ce-am făcut, ce-am făcut! repeta ea. Și aveam aproape de mine bogatul ei păr negru, pielea ei caldă care mirosea a apă de Nanon.“

„Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat?“

„S-a întâmplat că“… și Clémentine îmi șopti ceva la ureche.

„Nu! făcui eu buimăcit. Ești sigură?“

„Cum să nu fiu sigură?!“

Eram doborât.

„Nu prea pare să-ți facă plăcere“, spuse ea, foarte acră.

„Nu-i chiar așa. Clémentine, dar, în sfârșit… Sunt foarte fericit, te asigur.“

„Dovedește-mi; să petrecem ziua de mâine împreună.

„Mâine? am sărit eu. E cu neputință!“

„De ce?“ mă întrebă ea bănuitoare.

„Pentru că mâine trebuie să conduc misiunea targui prin Paris… Porunca împăratului.“

„Ce mai e și misiunea asta?“ făcu Clémentine.

Recunosc că nimic, nu seamănă mai bine a minciună decât adevărul.

I-am reprodus, de bine de rău, Clémentinei povestirea lui Mocquard. Ea mă asculta cu un aer care voia să însemne: pe mine nu mă duci!

Până la urmă am izbucnit furios:

„N-ai decât să vii să vezi. Mâine seară cinez cu ei; te invit.“

„Sigur că am să vin“, făcu Clémentine foarte demnă.

Mărturisesc că îmi pierdusem sângele rece în minutul acela. Dar, Doamne! ce zi… Facturi de patruzeci de mii de franci, la deșteptare. Corvoada de a însoți misiunea sălbaticilor prin Paris, pentru mâine. Și, pe

deasupra, vestea unei apropiate paternități nelegitime…

La urma urmei, gândeam eu mergând spre casă, e ordinul împăratului. El mi-a cerut să le dau tuaregilor ăstora o idee despre civilizația pariziană. Clémentine se prezintă foarte bine în lume, și, pentru moment, nu trebuie s-o întărit prea mult. Am să rețin un separeu mâine seara, la Café de Paris, și-am să le spun lui Gramont-Caderousse și lui Viel-Castel să-și aducă amantele. O să fie foarte nostim de văzut atitudinea fiilor deșertului în mijlocul acestei adunări de cheflii.

Trenul de Marsilia sosea la ora 10 și 20. Pe peron, l-am găsit pe domnul Duveyrier, un tânăr cumsecade, în vârstă de douăzeci și trei de ani, cu ochii albaștri și cu o bărbuță blondă. Coborând din vagon, tuaregii îi căzură în brațe. Domnul Duveyrier trăise cu ei doi ani, sub cort, la mama dracului. El mă prezentă șefului, șeicul Othman și celorlalți patru, niște bărbați superbi în veșmintele lor de bumbac albastru și cu amuletele lor făcute din piele roșie. Din fericire, toți vorbeau un fel de sabir care ușură mult lucrurile.

N-am să pomepesc decât în treacăt despre masa de la Tuileries, vizitele de seară la Muséun, la Primărie, la Imprimeria Imperială. De fiecare dată, tuaregii își înscriau numele în cartea de aur respectivă. Niște nume interminabile. Ca să-ți dau o idee, iată care era numele întreg al șeicului Othman: Othman-ben-el-Hadi-el-Bekri-ben-el-Hadj-el- Faqqi-ben-Mohammed-Boüya-ben-si-Alimed-es-Soûki-ben-Mahmoud!

Și erau cinci de același fel!

Totuși, nu mi-am pierdut buna dispoziție căci pe bulevarde, pretutindeni, succesul nostru a fost colosal. La Café de Paris, la ora 6 și 30, a fost un delir. Delegația, un pic amețită, mă îmbrățișa. Bono Napoleon, bono Eugénie; bono Casimir; bono ghiauri. Gramont-Caderousse și Viel-Castel se aflau la numărul 8, cu Anna Grâmaleli de la Folio-Dramatiques și Hortense Schneider, amândouă foc de frumoase. Dar premiul îi reveni scumpei mele Clémentine, când își făcu apariția. Să-ți spun cum era îmbrăcată: rochie de tul alb pe jupon de mătase ușoară chinezească, cu pliseu și crețuri bufante deasupra plâseului. Juponul de tul era prins în ambele părți cu niște ghirlande de frunze verzi amestecate cu zorele roz, formând astfel un baldachin rotund și permițând să se vadă juponul de mătase chinezească și din față și din părți. Ghirlandele urcau până la talie, iar în spațiul celor două crengi se aflau niște funde de satin roz, cu capete lungi. Corsajul, cu talia terminată în unghi, era drapat cu tul și completat cu o coleretă de tul încrețit și cu volan de dantelă. Pe cap, Clémentine purta, peste părul ei negru, o cunună – diademă din aceleași flori. Două lungi ghirlande de frunze i se încolăceau în păr și-i cădeau pe gât. Ca mantie, purta un fel de pelerină cu glugă, din cașmir bleu brodat cu fir și căptușit cu satin alb.

Atâta splendoare și frumusețe îi mișcă imediat pe tuaregi și mai ales pe vecinul din dreapta al Clémentinei, El-Hadj-ben-Guemâma, propriul frate al șeicului Otoman, și amenokal de Hoggar. La supa de vânat stropită cu tokai, tuaregului i se și aprinseseră călcâiele. Când a servit compotul de fructe de Martinica cu lichiorul doamnei Amphoux, el dădea semnele cele mai excesive ale unui nemărginit amor. Vinul de Cipru de la Commanderie îl lumină definitiv asupra sentimentelor sale. Hortense îmi făcea cu piciorul pe sub masă. Gramont, vrând să-i facă același lucru Annei, se înșelă și stârni protestele indignate ale unuia dintre tuaregi. Pot spune că atunci când veni vremea să pornim spre Mabille, eram lămuriți asupra modului în care oaspeții noștri respectau interdicția poruncită de Profet în privința vinului.

La Mabille, pe când Clémentine, Horace, Anna, Ludovic și cei trei tuaregi se dedau celui mai îndrăcit galop, șeicul Othman mă luă deoparte și-mi încredință cu vădită emoție un anumit mesaj din partea fratelui său, șeicul Ahmed.

A doua zi, devreme de tot, am sosit la Clémentine. „Fata mea, începui eu după ce izbutii, nu fără greutate, s-o trezesc din somn, am să-ți vorbesc serios de tot.“

Ea se frecă la ochi, bosumflată.

„Cum ți se pare tânărul senior arab care, aseară, nu te slăbea de loc?“

„Păi, nu-i rău“, făcu ea roșindu-se.

„Știi că în țara lui e prinț domnitor, și că domnește peste niște ținuturi de cinci sau de șase ori mai întinse

decât cele ale augustului nostru stăpân, împăratul Napoleon al III-lea?“

„Parcă mi-a șoptit el așa ceva“, făcu ea, interesată. „Ei bine, ți-ar place să te urci pe un tron, după exemplul augustei noastre suverane, împărăteasa Eugénie?“ Clémentine mă privi încremenită.

„Propriul său frate, șeicul Othman, m-a însărcinat să fac în numele său demersul acesta.“

Clémentine nu răspunse, la fel de năucită pe cât era de înmărmurită.

„Eu, împărătească!“ izbuti ea să spună până la urmă. „N-ai decât să hotărăști. Răspunsul tău trebuie dat înainte de amiază. Dacă e da, luăm masa împreună la Voisin, și bate palma!“

Vedeam bine că hotărârea Clémentinei era luată, dar ea crezu nimerit să dovedească un pic de sentiment.

„Și tu? șopti ea. Să te părăsesc așa? Niciodată…“

„Draga mea, să lăsăm copilăriile, i-am spus eu blajin. Poate nu știi că sunt ruinat. Dar complet ruinat!… Nici nu știu măcar cum o să-ți pot plăti mâine laptele pentru ten.“

„Ah!“ făcu ea.

Dar adăugă, totuși:

„Și… copilul?“

„Care copil?“

„Al… al nostru…“

„Adevărat!… De!… O să-l treci și tu la profit și pierderi. Sunt sigur că șeicul Ahmed va găsi că-i seamănă.“

„Tu ai totdeauna haz, făcu ea, jumătate zâmbind, jumătate plângând.“

A doua zi, la aceeași oră, expresul de Marsilia îi ducea pe cei cinci tuaregi și pe Clémentine. Tânăra femeie, radioasă, se sprijinea de brațul șeicului Ahmed, care nu mai putea de bucurie.

„Sunt multe magazine în capitala noastră?“ își întrebă ea, languroasă, logodnicul.

Iar el, zâmbind fericit pe sub văl, îi răspunse:

„Besef, besef. Bono, ghiauri „bono.“

În momentul plecării, Clémentine avu o criză de emoție. „Cazimir dragă, tu ai fost totdeauna bun cu mine. Am să fiu regină. Dacă vei avea necazuri aici, făgăduiește-mi, jură-mi…“

Șeicul Ahmed înțelese și, scoțând un inel de pe deget, mi-l puse mie.

„Sidi Cazimir camarad, spuse el energic. Tu vine găsește noi. Ia inel Sidi Ahmcd și arată la Hoggar toată lumea camarad. Bono, Hoggar, bono.“

Când am ieșit din gara de Lyon, aveam senzația că izbutisem să fac o glumă grozav de reușită.

Hatmanul de Jitomir era beat criță. M-am chinuit zadarnic să-i înțeleg sfârșitul poveștii, cu atât mai mult cu cât amesteca mereu în ea cuplete împrumutate din cel mai bun repertoriu al lui Jacques Offenbach:

Printr-o pădure trecea un tânăr;

Ce fraged și frumos era ’

Și el ținea un măr în ruină.

Tabloul, îl puteți redea…

— Cine a fost neplăcut surprins de lovitura de la Sedan? Cazimir, bietul Cazimir… La cinci septembrie, cinci mii de ludovici de plătit, și el, niciun ban, niciunul… îmi iau pălăria și curajul și mă duc la Tuileries. Doamne! Împărat nu mai exista. Dar împărăteasa era atât de bună! Și o găsesc singură, vai! căci oamenii o șterg repede în asemenea împrejurări; singură, cu un senator, domnul Mérimée, singurul dintre literații pe care i-am cunoscut și care să fi fost în același timp și om de lume. „Doamnă, îi spunea el, trebuie părăsită orice speranță. L-am întâlnit pe domnul Thiers, pe Pont Royal, și el nu vrea s-audă de nimic…“

„Doamnă, i-am spus la rândul meu, majestatea-voastră va ști totdeauna unde îi sunt adevărații prieteni.

Și i-am sărutat mâna.

Avohé! După cum vedeți

Zeițele au felui lor

De-a-i prinde-n mreje pe băieți…

M-am întors acasă, pe rue de Lille. În drum, am întâlnit gloata care se ducea de la Corpul Legislativ la Primărie. Hotărârea mea era luată.

„Doamnă, i-am spus soției mele, dă-mi pistoalele.“ „Ce s-a întâmplat?“ făcu ea speriată.

„Totul e pierdut, Rămâne de salvat onoarea. Mă duc să mor pe baricade.“

„Ah, Cazimir! suspină ea căzându-mi în brațe. Te-am judecat greșit. Iartă-mă!“

„Te iert. Aurélie, spusei eu cu o demnitate emoționantă. Și eu am greșit, de multe ori.“

M-am smuls de la scena aceasta tristă. Era ora șase. Pe rue du Bac, am oprit din mers o birjă.

„Ai douăzeci de franci bacșiș dacă prinzi la gara de Lyon trenul de Marsilia, care pleacă la șase și treizccișișapte“, i-am spus eu birjarului.

Hatmanul de Jitomir nu izbuti să spună mai mult. Se rostogolise pe perne și dormea tun.

M-am apropiat, clătinându-mă, de fereastra cea mare. Soarele se ivea, galben-pal, de după munții de un albastru aprins.

Capitolul XIV

Ore de aşteptare

Lui Sain-Avit îi plăcea să-mi povestească noaptea amănuntele minunatei lui aventuri. El mi-o servea în porţii mici, riguroase şi cronologice, neanticipând asupra episoadelor unei drame al cărei sfârşit tragic îl cunoşteam dinainte. Şi, fără doar şi poate, nu pentru a-şi menaja efectele, îl simţeam atât de depărtat de-un calcul de felul acesta! Ci numai datorită extraordinarei nervozităţi în care îl arunca evocarea unor asemenea amintiri.

În seara aceea, tocmai sosise convoiul care ne aducea corespondenţa din Franţa. Scrisorile înmânate de Châtelain zăceau pe masă, nedesfăcute. Fotoforul, cerc palid de lumină în mijlocul imensului deşert întunecat, ne îngăduia să recunoaştem scrisul de pe adrese. Oh! Zâmbetul victorios al lui Saint-Avit când, împingând cu mâna toate scrisorile primite, i-am spus gâfiind de nerăbdare:

— Continuă.

El acceptă fără să se lase rugat.

— Nimic n-ar putea să-ţi dea o idee despre febra care m-a cuprins din ziua când hatmanul de Jitomir mi-a povestit păţania lui şi până în ziua când m-am aflat din nou în faţa Antincei. Ce-i mai ciudat e că, în toată febra mea, nu intra de loc gândul că eram într-un fel condamnat la moarte. Dimpotrivă, ca era motivată de graba mea de-a vedea sosind evenimentul care avea să dea semnalul pieirii mele, chemarea Antineei. Dar, chemarea aceasta nu se grăbea să vină. Şi, din întârzierea ei, mi se năştea bolnăvicioasa exasperare.

Avut-am oare, în decursul orelor acelora, vreo clipă de luciditate? Nu cred. Nu-mi amintesc să-mi fi spus vreodată: „Cum? Nu ţi-e ruşine? Prins într-o situaţie de necalificat, nu numai că nu faci nimic ca să scapi, ba îţi mai şi binecuvântezi robia şi aspiri la distrugerea ta.“ Gustul de a rămâne acolo, de a dori urmarea aventurii, nu-l coloram nici măcar cu pretextul pe care mi l-ar fi putut oferi voinţa de a nu căuta să evadez fără Morhange. Dacă mă bântuia neliniştea surdă de a nu-mi mai fi revăzut camaradul, motivele ei erau altele decât dorinţa de a-l vedea viu şi sănătos.

Viu şi sănătos, de altfel, ştiam că este. Tuaregii albi din serviciul personal al Antineei erau, nici vorbă, destul de tăcuţi. Femeile nu erau nici ele mai vorbăreţe. Ştiam, ce e drept, de la Sydya şi Aguida, că lui Morhange îi plăceau rodiile şi că nu putea să sufere cuşcuşul cu banane. Dar, de cum era vorba să capăt vreo informaţie de alt gen, ele o luau la fugă, înspăimântate, prin lungile coridoare. Cu Tanit-Zerga se întâmpla cu totul altfel. Micuţa părea să aibă un fel de repulsie să evoce în faţa mea cel mai mic lucru în legătură cu Antinea. Şi totuşi, ştiam că îi era credincioasă ca un câine stăpânei sale. Dar păstra o muţenie îndârjită dacă rosteam numele ei, şi, prin repercusiune numele lui Morhange.

Cât despre albi, nu-mi plăcea să le pun întrebări marionetelor acestora sinistre. De altfel, toţi trei se pretau foarte puţin la asta. Hatmanul de Jitomir se îneca din ce în ce mai tare în alcool. Mintea, care îi mai rămăsese, părea că şi-o lichidase în noaptea când îşi evocase, pentru mine, tinereţea. Îl întâlneam din când în când pe coridoarele devenite, deodată, prea strâmte pentru el, şi-1 auzeam fredonând cu glas cleios un cuplet din aria Reginei Hortense:

Cu fiica-mi Isabelle
Să te cununi chiar azi,
Căci ea-i cea mai frumoasă
Iar tu cel mai viteaz.

Pe pastorul Spardek, pe zgârciobul ăsta, l-aş fi pălmuit cu plăcere. Cât despre hidosul omuleţ cu decoraţii, care compunea liniştit etichetele din sala de marmură roşie, cum să-1 întâlneşti fără să ai poftă să-i strigi în obraz: „Hei, domnule profesor, un caz foarte curios de apocopă: suprimarea lui alfa, tau şi lambda! Am la dispoziţia dumneavoastră un caz la fel de curios: Clementine apocopa lui Icappa, lambda, eta şi mu. Dacă Morhange ar fi printre noi, v-ar spune în privinţa aceasta o sumedenie de nimicuri savante. Dar vai! Morhange nu mai binevoieşte să vină printre noi. Nu-l mai vedem pe Morhange! “

Setea mea de a ști era primită cu mai puțină rezervă de Rozita, bătrâna negresă manichiureză; în viața mea nu mi-am lustruit atâta unghiile ca în zilele acelea de incertitudine. Astăzi, după șase ani, ea probabil că e moartă. N-am să-i păstrez memoria dacă spun că iubea grozav băutura. Biata femeie era victima băuturii adusă de mine, pe care o beam cu ea, din politeță.

Contrar celorlalte sclave, aduse din sud, dinspre Turcia prin intermediul neguțătorilor din Rhât, ea era născută la Constantinopol, și fusese adusă în Africa de stăpânul ei, devenit caimacam de Rhadames… Dar nu te aștepta să complic o poveste și așa destul de bogată în peripeții, prin povestirea pățaniilor unei manichiuriste.

— Antinea, îmi spunea ea, e fiica lui El-Hadj-Ahmedben-Guemâma, amenokal al Hoggarului și șeic al marelui trib nobil Kel-Rhela. Ea e născută în anul o mie două sute patruzeci și unu de la Hegiră. Și n-a vrut niciodată să se mărite, cu nimeni. Voința i-a fost respectată, căci voința femeilor este atotstăpânitoare în Hoggarul peste care ea domnește astăzi. Antinea e rudă cu Sidi-El-Senoussi, și e de ajuns să spună un cuvânt pentru ca sângele ghiaurilor să curgă în valuri de la Djeriel la Touat și de la Tchad până în Senegal. Dacă ar fi vrut ea ar fi trăit frumoasă și respectată în țara ghiaurilor. Dar ea preferă să vină ei aici.

— Pe Cekheir-ben-Chei'kh îl cunoști? o întrebam eu. Îi e pe deplin credincios?

— Nimeni nu-1 cunoaște aici prea bine pe Cegheâr-ben-Cheâkh, pentru că el e mereu plecat. E adevărat că îi e devotat Antineei. Cegheâr-ben-Cheâkh e un senoussi, iar Antinea e verișoara căpeteniei senoussilor. În afară de asta, el îi datorește viața. Cegheir-ben-Cheâkh e unul dintre cei ce le-au ucis pe marele kebir Flatters. Din cauza asta, Ikhenouklien, amenokal al tuaregilor Azdjer, temându-se de represaliile francezilor, a vrut să li-1 predea pe Cegheâr-ben-Cheâkh. Când întreaga Sahară îl alunga, el și-a găsit adăpost lângă Antinea. Cegheâr-ben-Cheâkh nu va uita asta niciodată, căci e brav și trăiește după legea Profetului. Ca să-i mulțumească, el a condus la Antinea, pe atunci în vârstă de douăzeci și trei de ani și fecioară, trei ofițeri francezi din primul corp de ocupație a Tunisiei. Ei sunt cei ce poartă în sala de marmură roșie numerele 1, 2 și 3.

— Și Cegheâr-ben-Cheâkh s-a achitat totdeauna cu succes de misiunea lui?

— Cegheâr-ben-Cheâkh e bine dresat și cunoaște uriașa Sahară așa cum îmi cunosc eu odăița de pe vârful muntelui. La început, s-a mai întâmplat să se înșele. Astfel, în primele lui călătorii, i-a adus pe bătrânul Le Mesge și pe hogea Spardek.

— Ce-a spus Antinea când i-a văzut?

— Antinea? A râs atâta încât le-a cruțat viața. Cegheâr-ben-Cheâkh se simțea jignit văzând-o cum râde. De-atunci, nu s-a mai înșelat niciodată.

— Nu s-a mai înșelat niciodată?

— Nu. La toți cei care au venit aici, aduși de el, eu le-am îngrijit picioarele și mâinile. Toți erau tineri și frumoși. Dar trebuie să spun că cel la care am fost dusă acum câteva zile, după tine, camaradul tău, e poate cel mai frumos.

— De ce, întrebai cu schimbând vorba, de ce, dacă le-a cruțat viața, nu le-a redat ea și libertatea pastorului și domnului Le Mesge?

— Se pare că a găsit la ei să-i folosească, făcu bătrâna. Și-apoi, oricine intră o dată aici, nu mai trebuie să iasă. Altfel, francezii ar sosi imediat, și când ar vedea sala de marmură roșie, ar măcelări pe toată lumea. De altfel, toți câți au fost aduși aici de Cegheâr-ben-Cheâkh, toți, în afară de unul, când au văzut-o pe Antinea, n-au mai încercat să scape.

— Și ea îi păstrează multă vreme?

— Depinde de ei și de cât îi place ea. În medie, cam două, trei luni. Depinde. Un ofițer înalt, un belgian, croit ca un uriaș, n-a împlinit nicio săptămână. Dimpotrivă, toată lumea și-1 amintește aici pe micul Douglas Kaine, un ofițer englez; ea l-a păstrat aproape un an.

— Și-apoi?

— Și-apoi a murit, făcu bătrâna, mirată parcă de întrebarea mea.

— De ce a murit?

Ea îmi răspunse exact ca domnul Le Mesge:

— Ca toți ceilalți: de dragoste. De dragoste, continuă ea. Toți mor de dragoste, când văd că le-a trecut vremea și că Cegheâr-ben-Cheâkh pleacă în căutarea altora. Mulți dintre ei au murit lin, cu ochii plini de lacrimi. Nu mai dormeau și nu mai mâncau. Un ofițer de marină francez a înnebunit. Cânta noaptea un cântec trist din țara lui, care se auzea de la un capăt la altul al muntelui. Altul, un spaniol, parcă turbase: voia să muște. A trebuit să fie ucis. Mulți au murit de kif, un kif mai puternic decât opiumul. Când n-o mai au pe Antinea, fumează, fumează. Cei mai mulți au murit așa… cei mai fericiți. Micul Kaine a murit altfel.

— Cum a murit micul Kaine?

— Într-un fel care ne-a mâhnit pe toți. Ți-am spus că el a rămas cel mai mult printre noi. Ne obișnuiserăm cu el. În odaia Antineei, pe o măsuță de Kairouan, vopsită în albastru și auriu, este un gong, cu un ciocan lung de argint, cu mâner de abanos, foarte greu. Aguida mi-a povestit cele întâmplate. Când Antinea, zâmbind așa cum zâmbește ea într-una, i-a spus micului Kaine să-și ia rămas bun de la ea, el a rămas în fața ei, mut și foarte palid. Antinea a lovit în gong, ca să fie dus de acolo. Un târgui alb a intrat. Dar micul Kaine și sărise la ciocan iar târgului alb zăcea la pământ cu țeasta zdrobită. Antinea zâmbea mereu. Micul Ruine a fost dus în odaia lui. În aceeași noapte, înșelând supravegherea paznicilor, el a sărit pe fereastră, de la o înălțime de două sute de picioare. Lucrătorii de la atelierul de îmbălsămare mi-au spus că au avut mult de furcă cu trupul lui. Dar au scos-o bine la capăt. N-ai decât să te duci să-1 vezi. În sala de marmură roșie, el ocupă firida numărul 26.

Bătrâna își îneca emoția în pahar.

— Cu două zile înainte, continuă ea, venisem aici să-i fac unghiile, căci asta era camera lui. El scria ceva cu briceagul, pe perete, lângă fereastră. Privește, se mai vede încă:

Was it not Fate, that,

on this July midnight…[20]

În oricare alt moment, versurile acestea, gravate în piatra ferestrei prin care ofițerul englez se aruncase în gol, m-ar fi emoționat profund. Dar un alt gând îmi străbatea atunci inima.

— Spune-mi. Făcui cu eu glas cât putui mai calm, când Antinea ne ține în puterea ei pe vreunul dintre noi, îl închide lângă ea, nu-i așa? Atunci el nu mai poate fi văzut…

Bătrâna făcu un gest negativ.

— Antinea nu se teme că el o să fugă. Muntele e bine zăvorit. Ea n-are decât să bată într-un gong de argint, și el îi va fi adus imediat.

— Totuși, camaradul meu… De când l-a chemat ea, nu l-am mai revăzut…

Negresa zâmbi cu un aer de cunoscătoare.

— Dacă nu-l mai vezi, înseamnă că el preferă să rămână lângă ea. Antinea nu-l silește. Și nici nu-l împiedică să rămână.

Am izbit puternic cu pumnul în masă.

— Pleacă de-aici, bătrâna nebună! Pleacă imediat…

Speriată, Rozita fugi, după ce abia apucă să-și adune micile unelte.

Was it not Fate, that,

on this July midnight…

Am ascultat sugestia bătrânei. Mergind drept, pe coridor, am rătăcit drumul, am fost pus pe calea cea bună de pastorul Spardek, întâlnit din întâmplare, am deschis ușa sălii de marmură roșie, și am intrat.

Răcoarea aceea de criptă înmiresmată mi-a făcut bine. Nu există loc, oricât de sinistru ar fi el, pe care să nu-l purifice murmurul apei curgătoare. Zgomotul cascadei din mijlocul sălii mă întărea. Într-o zi, înaintea

[20] Nu era Soarta, aceasta, în acel miez de noapte de vară; engl.

unei lupte, mă aflam culcat cu oamenii mei printre ierburile înalte, așteptând momentul, fluieratul care te face să te ridici sub gloanțe. La picioarele mele, un pârâu. Îi ascultam gâlgâitul răcoros. Admiram jocul de umbre și de lumini în apa străvezie, gâzele, peștișorii negri, ierburile verzi, nisipul gălbui și plin de cute… Misterul apei m-a vrăjit întotdeauna…

Aici, în sala tragică, gândirea îmi este polarizată de cascada întunecoasă. O simt prietenă. Ea mă ajută să nu mă prăbușesc în fața mărturiilor înțepenite ale atâtor monstruoase nelegiuiri.

Numărul 26. E chiar el. Locotenent Douglas Kaine, născut la Edimbourg, în ziua de 21 septembrie 1862. Mort la Hoggar în ziua de 16 iulie 1890. Douăzeci și opt de ani. N-avea nici douăzeci și opt de ani! O față extrem de slăbită, sub crusta de oricalc. O gură tristă și pasionată. El e. Bietul băiat. Edimbourg, cunosc Edimbourgul fără să fi fost vreodată acolo. De pe zidurile castelului se zăresc colinele Pentlandului. „Privește ceva mai jos, îi spunea Annei de Saint-Yves blânda miss Flora a lui Stevenson, privește ceva mai jos și vei vedea, la cotul colinei, un pâlc de copaci și o dâră de fum înălțându-se printre ei. E Swanston Cottage, unde eu și fratele meu locuim împreună cu mătușa. Dacă vederea lui îți poate face într-adevăr plăcere, aș fi fericită…“ Când a plecat spre Darfour, Douglas Kaine lăsa cu siguranță la Edimbourg o miss Flora, la fel de blondă ca aceea de Saint-Yves. Dar ce pot să însemne fetele acestea firave pe lângă Antinea! Kaine, atât de cumpătat totuși, atât de făcut pentru o astfel de iubire, a iubit-o pe cealaltă. Acum e mort. Și iată numărul 27, din a cărui cauză s-a zdrobit de stâncile sahariene, și care e mort și el.

A muri, a iubi. Cât de firesc răsună cuvintele acestea în sala de marmură roșie. Și Antinea, cu cât pare ea mai mare în mijlocul horei acesteia de statui palide! Într-atât are, deci, dragostea nevoie de moarte, încât să fie astfel multiplicată! În lume alte femei sunt fără doar și poate la fel de frumoase ca Antinea, ba poate chiar și mai frumoase. Te iau ca martor că nu ți-am vorbit prea mult despre frumusețea ei. Și atunci, de unde imboldul, febra, sacrificarea aceasta a întregii mele ființe? Cum de sunt gata să strâng o clipă în brațe năluca aceea nesigură, să fac lucruri pe care nu îndrăznesc nici măcar să mi le închipui, ca să nu mă cutremur pe loc?

Iată numărul 53, ultimul. 54 va fi Morhange. 55 voi fi eu. Peste șase, sau poate peste opt luni, îmi e perfect egal când mă vor așeza în firida aceasta, simulacru fără ochi, suflet mort, trup mulțumit.

Mă aflu pe pragul fericirii supreme, a exaltării care se analizează. Ce copil eram, adineauri! Protestam în fața unei manichiuriste negre. Eram gelos pe Morhange, zău așa! Atunci, de ce să nu fiu gelos pe cei prezenți, apoi pe ceilalți, pe absenți, pe cei ce vor veni, unu câte unu, să umple cercul negru al firidelor încă goale… Morhange, știu, în clipa asta e lângă Antinea, și simt o bucurie amară și superbă gândindu-mă la bucuria lui. Dar, într-o seară, peste trei luni, sau poate peste patru, îmbălsămătorii vor veni aici. Firida numărul 54 își va primi prada. Atunci, un targui alb va înainta spre mine. Și am să mă cutremur, prins de un extaz de neînchipuit. El îmi va atinge brațul. Și va fi rândul meu să intru în veșnicie prin poarta sângeroasă a dragostei.

Când mi-am sfârșit meditația și m-am aflat, din nou în bibliotecă, noaptea care începuse să se lase amesteca umbrele personajelor adunate acolo.

I-am recunoscut pe domnul Le Mesge, pe pastor, pe hatman, pe Aguida, pe cei doi tuaregi albi, și pe alții, strânși laolaltă în cel mai însuflețit sobor.

Mirat, neliniștit chiar de faptul că vedeam împreună atâția oameni care, de obicei, nu se simpatizau de loc, m-am apropiat de ei.

Se întâmplase ceva, ceva nemaipomenit, ceva în stare, la ora aceea, să tulbure populația muntelui.

Doi exploratori spanioli, veniți de la Rio de Oro, fuseseră semnalați la vest, în Adrar Ahnet.

De cum aflase, Cegheâr-ben-Cheikh se și pregătise, de îndată, să pornească în întâmpinarea lor.

Dar primise imediat ordin să rămână locului.

Din clipa aceea, nici cea mai mică îndoială nu mai era posibilă.

Pentru prima oară, Antinea iubea.

Capitolul XV

Trista poveste a lui Tanit-Zerga

Arauu, arauu…

Vag, m-am trezit din ațipirea care mă cuprinsese până la urmă. Ochii mi s-au întredeschis. M-am tras brusc înapoi.

— Arauu…

La doi pași de fața mea se afla botul galben, punctat cu negru, al lui Hiram-Rege. Ghepardul asista la deșteptarea mea, de altfel fără prea mare interes, căci căsca; gura lui roșie-întunecată, în care luceau frumoșii colți albi, se deschidea și se închidea alene.

În aceeași clipă am auzit un hohot de râs.

Era micuța Tanit-Zerga. Ea stătea ghemuită pe o pernă, lângă divanul pe care mă lungisem, și supraveghea curioasă confruntarea mea cu ghepardul.

— Hiram-Rege se plictisea, socoti ea nimerit să-mi explice. L-am adus cu mine.

— Bun, bombănii eu. Dar, ia spune-mi, nu s-ar putea duce să se plictisească în altă parte?

— Acum este singur de tot, spuse micuța. L-au alungat. Făcea zgomot jucându-se.

Cuvintele acestea îmi reamintiră întâmplările din ajun.

— Dacă vrei, îl trimit de-aici, spuse Tanit-Zerga.

— Nu, lasă-l.

Am privit ghepardul cu simpatie. Nefericirea noastră comună ne lega.

I-am mângâiat fruntea bombată. Hiram-Rege își manifestă mulțumirea întinzându-se cât era de lung, și arătându-și enormele lui gheare de culoarea chihlimbarului. Rogojina de pe jos avu mult de suferit din clipa aceea.

— Mai e și Gale, spuse fetița.

— Gale? Asta ce-o mai fi?

În aceeași clipă am zărit pe genunchii lui Tanit-Zerga un animal bizar, cam de mărimea unei pisici mari, cu urechi turtite, cu botul alungit. Blana lui gri-deschisă era aspră.

Animalul mă privea cu niște ochișori roz, destul de ciudați.

— E mangusta mea, îmi explică Tanit-Zerga.

— Ascultă, făcui eu supărat, asta e tot?

Pe semne că aveam un aer atât de posac și de caraghios, încât Tanit-Zerga se porni pe râs. Am râs și eu.

— Gală e prietena mea, spuse ea când se potoli din râs. Eu i-am salvat viața. Era mică de tot, pe-atunci. Într-o zi am să-ți povestesc cum s-a întâmplat. Uite ce drăguță e.

Spunând acestea, ea îmi puse mangusta pe genunchi.

— E frumos din partea ta, Tanit-Zerga, că ai venit să-mi faci o vizită, vorbii eu agale, trecându-mi palma peste coapsa mangustei. Cât e ceasul?

— Nouă trecute. Privește, soarele s-a și înălțat. Dă-mi voie să las storul.

Camera se umplu de umbră. Ochii lui Gale deveniră și mai roz. Cei ai lui Hiram-Rege se făcură verzi.

— E foarte frumos, repetai eu, continuându-mi gândul. Văd că astăzi ești liberă. Până acum n-ai venit niciodată atât de dimineață.

O umbră trecu peste fruntea fetiței.

— E-adevărat, sunt liberă, făcu ea aproape cu asprime. Am privit-o atunci mai cu atenție pe Tanit-Zerga. Pentru prima oară am observat că era frumoasă. Părul, pe care și-l purta răvășit pe umeri, îi era mai mult buclat decât creț. Trăsăturile îi erau de o puritate deosebită: nas foarte drept, gură mică cu buze fine, bărbie voluntară. Tenul îi era arămiu, nu negru. Trupul, subțire și mlădios, n-avea nimic comun cu oribilii cârnați unsuroși care devin trupurile negrilor, bine îngrijite.

Un cerc larg de aramă îi forma, în jurul frunții și a părului o diademă grea. Tanit-Zerga purta patru

brățări, și mai late încă, la încheieturile mâinilor și la glezne, iar ca veșmânt, o tunică de mătase verde, cu decolteu în unghi și cu broderii de aur. Verde, bronz, aur.

— Tu ești din neamul sonrhaî, Tanit-Zerga? o întrebai eu cu blândețe.

— Da, sunt din neamul sonrhaî, răspunse ea cu un aer de mândrie aspră.

"Ciudată ființă", gândii eu.

Vădit lucru, exista un punct asupra căruia Tanit-Zerga nu înțelegea să lase să alunece discuția. Îmi aminteam aerul aproape de suferință cu care, atunci când îmi spusese că Hiram-Rege fusese alungat, rostise acel l-au.

— Sunt din neamul sonrhaî, repetă ea. M-am născut la Gâo, pe Niger, străvechea capitală sonrhaî. Strămoșii mei au domnit peste marele imperiu manţjing. Dacă mă aflu aici, ca sclava, nu trebuie să mă disprețuiești.

Într-o rază de soare, Gale, așezată pe dosul ei micuț, își lustruia mustățile lucioase cu labele dinainte; Hiram-Rege, tolănit pe rogojină, dormea, scoțând ici, colo, câte un mârâit plângător.

— Visează, spuse Tanit-Zerga ducându-și un deget la buze.

— Numai jaguarii visează, făcui eu.

— Și gheparzii visează, răspunse ea gravă, fără a părea că sesizează câtuși de puțin spiritul acestei glume parnassiene.

Urmă un moment de tăcere. Apoi, ea spuse:

— Poate că îți e foame. Și cred că nu ți-ar face plăcere să mănânci cu ceilalți.

Nu i-am răspuns.

— Trebuie să mănânci, continuă ea. Dacă îmi dai voie, mă duc să caut de mâncare, pentru tine și pentru mine. Am să aduc masa și pentru Hiram-Rege și pentru Gale. Când ești mâhnit, nu trebuie să rămâi singur.

Și mică zână verde-aurie ieși, fără să-mi aștepte răspunsul.

Astfel se înnodară legăturile mele cu Tanit-Zerga. În fiecare dimineață ea sosea în camera mea cu cele două animale. Despre Antinea, îmi vorbea foarte rar, totdeauna într-un fel indirect. Părea că nu poate suferi întrebarea pe care mi-o vedea veșnic pe buze, și o simțeam fugind de toate subiectele despre care îndrăzneam eu însumi să aduc vorba.

Și, ca să le evite mai bine, ea vorbea, vorbea, vorbea într-una, ca un mic papagal, prins de friguri.

Am fost bolnav și îngrijit cum n-a mai fost nimeni pa lume, de infirmiera aceasta de mătase verde și bronz. Cele două sălbăticiuni, cea mare și cea mică, erau acolo, de fiecare parte a patului meu și, cât a ținut delirul, vedeam ațintite spre mine tristele lor pupile misterioase.

Cu vocea ei cântătoare, Tanit-Zerga îmi spunea frumoasele ei povești, printre care, mai frumoasă decât toate, socotea că este povestea vieții ei.

Abia mult mai târziu mi-am dat seama, pe neașteptate, cât de mult pătrunsese în viața mea barbara aceasta micuță. Fetiță scumpă, oriunde te-ai afla în clipa de față, oriunde ar fi țărmul liniștit de pe care asiști la tragedia mea, aruncă o privire prietenului tău, iartă-l că nu ți-a dat, din primul moment, atenția pe care o meritai atât de mult.

— Din anii copilăriei mele, spunea ea, păstrez imaginea unui soare tânăr și roz, înălțându-se printre cețurile matinale, pe un mare fluviu care se rostogolea în unde largi și netede, fluviul care are apă, Nigerul. Era… Dar tu nu mă asculți.

— Te ascult, îți jur, micuță Tanit-Zerga.

— Adevărat? Nu te plictisesc? Vrei să vorbesc?

— Vorbește, Tanit-Zerga, vorbește.

— Ei bine, cu micile mele tovarășe, față de care eram foarte bună, ne jucam pe malul fluviului care are apă, pe sub jujubi, frați ai zep-zep-ului ai căiui spini au însângcrat capul profetului vostru și căruia noi îi spunem arborele paradisului, pentru că sub el profetul nostru a spus că vor locui în rai cei aleși, și care e

uneori atât de mare, atât de mare îneât un călăreț nu poate, într-un veac întreg, să străbată umbra aruncată de el.

Acolo, împleteam cununi frumoase, din mimoze, din flori roze de caper și din cernușcă albă. Le aruncam apoi în undele verzi, ca să ne ferească de vrăji rele, și râdeam ca niște mici nebune când vreun hipopotam scotea fornăind capul lui plăcut, mare și bucălat, și-l bombardam fără nicio răutate, până se cufunda iar în mijlocul unei ploi de spumă.

Asta se petrecea dimineața. Apoi, peste Gâo se întindea, pârâind, nemișcarea somnului roșu. După aceea, când ea se termina, ne reîntorceam pe malul fluviului, ca să vedem, printre norii de țânțari și de efemere, uriașii crocodili blindați cu bronz ridicându-se încetul cu încetul pe uscat și strecurându-se haini în nămolurile galbene ale băltoacelor.

Atunci îi bombardam și pe ei, cum îi bombardaserăm de dimineață pe hipopotami și, ca să slăvim soarele care se pregătea să apună pe după ramurile negre ale douldoul-ilor, jucam, bătând din picioare și apoi din mâini, hora rituală, cântând imnul sonrhaî.

Acestea erau ocupațiile noastre obișnuite, de fetițe libere. Te-ai înșela totuși, dacă ne-ai crede numai ușuratice, și am să-ți povestesc, dacă vrei, cum eu în persoană am salvat un șef francez, care poate că era mai mare decât tine, judecând după benzile aurii aflate pe mânecile lui albe.

— Povestește, Tanit-Zerga, spuneam eu cu ochii aiurea.

— Nu faci bine că zâmbești și că nu mă asculți mai atent, continua ca nițeluș jignită. Dar n-are a face! Eu povestesc pentru mine, din cauza amintirii. Ei bine, mai sus de Gâo, Nigerul face un cot. Acolo, în fluviu, există un mic cap, încărcat cu arbori de gumă uriași. Era într-o seară de august, și soarele apunea, căci în pădurea din preajmă nu mai exista pasăre care să nu se fi cocoțați prin copaci ca să rămână acolo, neclintită, până a doua zi.. Deodată am auzit un zgomot necunoscut dinspre apus,. Bum-bum, bum-bara-bum, bum-bum, care creștea, bumbum, bum-barabum, și s-a stârnit pe neașteptate un potop de păsări de apă, egrete, pelicani, rațe sălbatice și lișițe, risipindu-se pe deasupra arborilor de gumă, urmate în aer de-o dâră de fum negru, abia clintită de briza care se pornea.

Era o canonieră, ocolind capul și stârnind, de fiecare parte a fluviului, valuri care făceau să tresalte crengile plecate peste apă. Seara era atât de caldă încât, în spatele canonierei se vedea târându-se în apă drapelul albastrualb-roșu.

Canoniera veni să tragă la micul dig de lemn. Fu coborâtă o șalupă cu doi marinari negri care vâsleau și trei șefi care, curând săriră pe uscat.

Cel mai în vârstă dintre ei, un marabu francez, cu un mare burnuz alb, și care cunoștea la perfecție limba noastră, ceru să-i vorbească șeicului Sonni-Azkia. Când tata făcu câțiva pași înainte și spuse că el era, noul venit îi povesti că comandantul cercului din Tombuctu era foarte mâniat pentru că, la o milă de-acolo, canoniera dăduse într-un dig de pari invizibil, că suferise stricăciuni, și că nu-și mai putea continua astfel drumul spre Ansango.

Tata răspunse că francezii, ocrotitori ai bieților băștinași împotriva tuaregilor, erau bineveniți; că nu cu intenții rele, ci din cauza peștilor și a hranei fusese făcut barajul și că punea la dispoziția căpeteniei franceze toate mijloacele din Gâo, printre care și o fierărie, pentru repararea canonierei.

Pe când el vorbea, căpetenia franceză mă privea, și îl priveam și eu. Era un om destul de vârstnic, cu umeri puternici, un pic încovoiați, cu ochi albaștri la fel de limpezi ca izvorul al cărui nume îl port.

„Vino aici, fetițo, spuse el cu glasul care îi era blând.

„Sunt fiica șeicului Sonni-Azkia, și fac ce vreau“, i-am răspuns eu, jignită de purtarea lui atât de nerespectuoasă.

„Ai dreptate, zâmbi el, căci ești frumoasă. Vrei să-mi dai florile pe care le porți la gât?“

Purtam un mare colier de hibișcuși purpurii. I l-am întins. El m-a sărutat. Făcuserăm pace.

În acest timp, sub conducerea tatălui meu, marinarii negri și oamenii cei mai voinici din trib trăseseră canoniera într-un ochi al fluviului.

„E de lucru pentru toată ziua de mâine, domnule colonel, spuse mecanicul-şef care tocmai cercetase stricăciunile. N-o să putem pleca decât poimâine dimineața. Și asta numai dacă leneșii de marinari negri n-o să chiulească de la lucru“.

„Ce plictiseală! bombăni noul meu prieten.

Dar supărarea lui nu dură mult, căci eu și micile mele prietene ne-am dat toată osteneala să-l distrăm. El a ascultat cântecele noastre cele mai frumoase, și, drept mulțumire, ne-a dat să gustăm din bunătățile aduse de pe canonieră pentru cina lui. Noaptea, a dormit în coliba noastră cea mare, pe care tata i-a cedat-o, iar eu, multă vreme, printre crengile colibei în care mă retrăsesem cu mama, am văzut, înainte de a adormi, felinarul canonierei tremurând în vârtejuri roșiatice, peste undele întunecate.

În noaptea aceea am avut un vis înfricoșător. Se făcea că prietenul meu, ofițerul francez, moțăia tihnit, pe când un corb cât toate zilele plutea pe deasupra capului său, croncănind: Cârr, cârr, umbra arborilor de gumă din Gâo, cârr, cârr, nu-i va fi prielnică noaptea viitoare, cârr, cârr, căpeteniei albe și oamenilor săi.

Abia se iviseră zorile când m-am dus că-i caut pe marinarii negri. Ei stăteau lungiți pe puntea canonierei, profitând, ca să trândăvească, de faptul că albii mai dormeau încă.

L-am luat pe cel mai în vârstă dintre ei și i-am spus cu autoritate:

„Ascultă, în noaptea asta am visat un corb negru. El mi-a spus că umbra arborilor din Gâo va fi fatală, la noapte, pentru căpetenia voastră…“-

Și cum ei stăteau mai departe nemișcați, tolăniți, cu ochii la cer, de parcă nici nu m-ar fi auzit măcar, am adăugat:

„Și pentru oamenii săi.“

La ceasul când soarele se află cel mai sus pe cer, colonelul stătea la masă, în colibă, cu ceilalți francezi, când intră mecanicul.

„Nu știu ce i-a apucat pe marinarii negri. Lucrează de mai mare dragul. Dacă vor continua așa, domnule colonel, putem pleca deseară.“

„Cu atât mai bine, spuse colonelul; dar să nu strice treaba, dând prea mult zor. Nu e nevoie să fim la Ansango până la sfârșitul săptămânii. Mai bine plecăm pe lumină.“

M-am înfiorat. Rugătoare, m-am apropiat de el și i-am povestit ce visasem. El mă ascultă cu un zâmbet mirat, apoi, la sfârșit, îmi spuse grav:

„Ne-am înțeles, micuță Tanit-Zerga. Fiindcă vrei tu, vom pleca deseară.“

Şi mă sărută.

Întunericul se și lăsase când canoniera reparată ieși din golfuleț. Francezii, în mijlocul cărora îl vedeam pe prietenul meu, ne salutară multă vreme fluturându-și căștile, atâta cât i-am putut urmări cu privirea; și, rămasă singură pe puntea tremurătoare, am stat așa, privind curgerea fluviului, până când zgomotul canonierei bum-bara-bum se pierdu în noapte[21].

Tanit-Zerga făcu o pauză.

— Aceasta a fost ultima noapte pentru Gâo. Pe când eu dormeam iar luna se mai afla încă sus, deasupra pădurii, un câine latră, dar nu multă vreme. Apoi urmară urlete de bărbați, de femei, țipete, știi, pe care nu le mai poți uita dacă le-ai auzit o dată. Când soarele răsări, mă găsi goală de tot, cu micile mele tovarășe, alergând, poticnindu-ne spre nord, din cauza vitezei cămilelor încălecate de tuaregii care ne escortau. În urma noastră veneau femeile tribului, printre care și mama, două câte două, cu jugul la gât. Bărbați erau puțini. Rămăseseră aproape toți, împreună cu tata, viteazul Sonni-Azkia, cu gâturile retezate sub rămășițele de paie ale Gâoului, ale Gâoului nimicit o dată în plus de-o ceată de aouelimideni veniți în grabă să-i măcelărească pe francezii de pe canonieră.

[21] Cf. Dările de seamă și Buletinul Societății de Geografie din Paris (1897) pentru călătoriile pe Niger ale comandantului regiunii Tombuctu, colonelul Joffre, locotenenților Baudry și Bluset și părintelui Hacquart din ordinul călugărilor albi. (Nota domnului Leroux.)

Acum, tuaregii ne grăbeau, ne grăbeau, căci se temeau să nu fie urmăriți. Am mers așa vreo zece zile și, Pe măsură ce meiul și cânepa dispăreau, marșul nostru devenea și mai groaznic. În sfârșit, lângă Isakeryen, în ținutul Kidal, tuaregii ne vândură unei caravane de mauri trarza, care mergeau de la Mabrouk la Rhât. La început, fiindcă nu mai mergeam atât de repede, credeam că ne-a ieșit norocul în cale. Pe neașteptate însă, pustiul se acoperi cu pietre tari și femeile începură să cadă. Cât despre bărbați, trecuse multă vreme de când ultimul dintre ei murise sub lovituri de ciomege, fiindcă refuzase să meargă mai departe.

Eu mai aveam. Încă putere să tropăi, ba chiar alergam cât mai în față cu putință, încercând să nu aud țipetele micilor mele prietene; când vreuna dintre ele cădea pe drum și când era vădit că nu se va mai ridica, unul din paznici se dădea jos de pe cămilă și o târa ceva mai la o parte de caravană, ca s-o ucidă. Dar, într-o zi, am auzit un țipăt care m-a silit să mă întorc. Era mama. Stătea îngenuncheată și își întindea spre mine bietele ei brațe. Cât ai clipi, am fost lângă ca. Dar un maur uriaș, îmbrăcat tot în alb, ne despărți. Maurul avea legată la gât, cu un șirag negru, o teacă de piele roșie din care își scoase cuțitul. Văd încă lama albastră a cuțitului pe pielea oacheșă. Un alt țipăt înfiorător. O clipă mai târziu, gonită de lovituri de bâtă, alergam înghițindu-mi lacrimile, ca să-mi reiau locul în caravană.

Pe la puțurile din Asiou, negustătorii mauri fură atacați de o ceată de tuaregi kel-tazholet, șerbi ai marelui trib kel-rhelâ, care stăpânește Hoggarul, și măcelăriți la rândul lor de aceștia. Astfel am fost adusă aici și dăruită ca omagiu Antineei, căreia i-am plăcut, și care de atunci a fost totdeauna bună cu mine. Așa se face că tu ai astăzi, ca să-ți legene febra cu povești pe care nici măcar nu le asculți, nu o sclavă oarecare, ci pe ultima urmașă a marilor împărați sonrhai, a lui Sonni-Ali, nimicitorul de oameni și de țări, a lui Mahommed-Azkia, care a fost în hagialâc la Meka ducând cu el o mie cinci sute de călăreți și trei sute de mii de mithkale de aur, pe când puterea noastră se întindea fără tăgadă de la Tchad până la Touat și la marea apuseană, iar Gâo își înălța deasupra celorlalte orașe cupola, soră a cerului, mai înaltă printre cupolele rivale decât e tamariscul printre bietele plantații de sorg.

Capitolul XVI

Ciocanul de argint

Eu, una, nu mă apăr, ci vreau doar sa decid

În care loc anume se cade să-1 ucid.

(Andromaca)

Iată cum era vremea în noaptea când s-a petrecut ce-ți voi povesti acum. Pe la cinci, cerul se întunecă și semnele furtunii aproapiate se iviră în aerul înăbușitor.

Noaptea aceea n-o voi uita niciodată. Era în 5 ianuarie 1897.

Toropiți, Hiram-Rege și Gale zăceau pe rogojina din camera mea. Rezemat, împreună cu Tanit-Zerga, de fereastra tăiată în stâncă, pândeam semnele prevestitoare ale fulgerelor.

Unul câte unul, ele țâșneau brăzdând întunericul acum deplin, cu dungile lor albăstrui. Dar nu le urma niciun bubuit de tunet. Furtuna nu se putuse cățăra pe crestele Hoggarului, și se ducea, fără să izbucnească, lăsându-ne în întunecatul nostru zăduf.

— Mă duc la culcare, spuse Tanit-Zerga.

Am mai spus că odaia ei se afla deasupra odăii mele. Fereastra care o lumina se afla cu vreo zece metri mai sus decât cea în fața căreia mă aflam.

Tanit-Zerga o luă pe Gale în brațe. Dar Hiram-Rege nu vru s-o asculte nici în ruptul capului. Agățat cu labele de rogojină, el se pornise să miorlăie mânios și jalnic.

— Lasă-1, i-am spus până la urmă lui Tanit-Zerga. O dată, poate să doarmă foarte bine și aici.

Așa se face că mica sălbăticiune are o largă parte de responsabilitate în evenimentele ce vor urma.

Rămas singur, m-am adâncit în gânduri. Noaptea era neagră. Întregul munte era învăluit în tăcere.

Au trebuit mârâielile din ce în ce mai răgușite ale ghepardului ca să mă scoată din gândurile mele.

Stând pe două labe în fața ușii, Hiram-Rege o zgâria cu ghearele lui scârțâietoare. El care mai adineauri refuzase s-o urmeze pe Tanit-Zerga, voia să iasă. Voia să iasă.

— Liniște! i-am spus eu. Destul. Culcă-te.

Și am încercat să-1 trag de la ușă.

Ca rezultat am obținut doar o lovitură de labă care m-a făcut să mă clatin.

Atunci, m-am așezat pe divan.

Nemișcarea mea n-a durat mult. „Ia să fiu un pic sincer cu mine însumi, mi-am spus. De când m-a părăsit Morhange, de când am văzut-o pe Antinea, nu mai am decât un gând. La ce bun să mă amăgesc cu poveștile, altminteri încântătoare, ale lui Tanit-Zerga? Ghepardul e un pretext, poate un ghid. Oh! simt că în noaptea asta se vor petrece lucruri misterioase. Cum de-am putut să rămân atâta vreme pasiv!“

Imediat, hotărârea îmi era luată.

„Dacă deschid ușa, gândeam eu, Hiram-Rege va țâșni pe coridoare și-mi va fi tare greu să-i țin urma. Trebuia procedat altfel.“

Storul ferestrei sc mânuia cu o sfoară. Am dat-o jos. Am răsucit din ea o lesă trainică pe care am fixat-o de zgarda metalică a ghepardului.

Am întredeschis ușa.

— Hai, acum poți să pleci. Încetișor, hei! încetișor! Într-adevăr, îmi era nespus de greu să potolesc avântul lui Hiram-Rege care mă târa după el prin labirintul întunecat al coridoarelor.

Era aproape nouă și lămpile roze abia mai pâlpâiau în firidele lor. Din când în când, întâlneam în cale câte una care își arunca troznind ultimele licăriri. Ce labirint!

Știamde pe acum că nu voi mai putea regăsi drumul spre camera mea. Nu-mi rămăsese decât să urmez ghepardul.

Deși la început fusese furios, acesta se obișnuise, încet, încet, să mă ducă după el. Înainta aproape lipit

de pământ, pufnind pe nas, fericit.

Nimic nu seamănă mai mult cu un coridor întunecat, decât un alt coridor întunecat. Am început să am îndoieli. Dacă mă pomeneam, pe neașteptate, în sala de bacara? Dar îl nedreptățeam pe Hiram-Rege. Biata sălbăticiune, lipsită ea însăși atâta vreme de-o ființă dragă, mă conducea tocmai unde doream și eu să mă conducă.

La o cotitură, bezna spre care înaintam se lumină brusc. Un ochi de geam în formă de roză, colorat în verde și roșu și luminat slab, ni se ivi în față.

În același timp, ghepardul se opri miorlăind înăbușit în fața ușii în care era decupat ochiul de geam.

Am recunoscut ușa prin care mă făcuse să trec, a doua zi după sosirea mea, targuiul alb, când fusesem atacat de Hiram-Rege și mă aflasem în fața Antineei.

— Astăzi suntem prieteni mult mai buni, i-am șoptit eu, mângâindu-1, ca să nu scoată cumva vreun mârâit indiscret.

În același timp, încercam să deschid ușa. Pe jos, ochiul de geam se reflecta, verde și roșu.

Un fel de clanță simplă, pe care am răsucit-o. Făcând aceasta, am scurtat și lesa, ca să fiu mai stăpân pe Hiram-Rege care începea să devină nervos.

Sala cea mare, în care o văzusem pentru prima oară pe Antinea, era cufundată în beznă. Dar grădina spre care se deschidea, strălucea sub lumina tulbure a lunii, răsărită pe cerul apăsător al unei furtuni care nu izbucnește. Nicio adiere. Lacul lucea ca o masă metalică.

M-am așezat pe-o pernă, ținând zdravăn între genunchi ghepardul care mârâia de nerăbdare. Am cugetat. Nu la scopul pe care mi-1 fixasem, ci la mijloace.

Atunci mi s-a părut că deslușesc un murmur îndepărtat, un zgomot de șoapte înăbușite.

Hiram-Rege mârâi mai tare, se zbătu. I-am mai slăbit un pic lesa. El porni, lipindu-se de pereții întunecați, spre locul de unde părea ca vine zgomotul. L-am urmat, împiedicându-mă de pernele risipite pretutindeni și căutând să mă fac cât mai puțin auzit.

Acum, ochii mei deprinși cu întunericul, distingeau piramida de covoare pe care îmi apăruse Antinea.

Deodată, m-am poticnit. Ghepardul se oprise. Am simțit că îl călcasem pe coadă. Animalul cumsecade, nu se văită.

Pipăind zidul, am simțit o a doua ușă. Încet, încet, ca și pe prima, am deschis-o. Ghepardul mârâi abia auzit.

— Hiram-Rege, șoptii eu, taci!

Și i-am înconjurat cu brațele gâtul puternic.

I-am simțit pe mâini limba umedă și caldă. Coastele i se zbateau. O imensă fericire i le agita.

În fața noastră se ivise o nouă sală, luminată în partea ei centrală. În mijloc, șase oameni ghemuiți pe o rogojină, jucau zaruri, bând cafele în cești mici de aramă cu cozi lungi.

Erau tuaregii albi.

O lampă atârnată în tavan lumina rotund grupul lor. De jur împrejurul nodului acestuia de lumină domnea întunericul ccl mai compact.

Fețele negre, ceștile de aramă, burnuzurile albe, obscuritatea și lumina mișcătoare compuneau parcă o gravură neobișnuită.

Tuaregii jucau cu gravitate liniștită, anunțând cu voci aspre zarurile.

Atunci, încetișor, încetișor, am desprins lesa de la zgarda sălbăticiunii nerăbdătoare.

— Hai, băiete!

Ghepardul se năpusti chelălăind ascuțit.

Ceea ce prevăzusem se întâmplase.

Primul salt al lui Hiram-Rege îl duse în mijlocul tuaregilor albi, semănând dezordinea în corpul acesta de gardă. Cu un alt salt, ghepardul reintrase în beznă. Am zărit vag gura întunecată a unui al doilea coridor, de cealaltă parte a încăperii, în fața celei unde mă oprisem.

„Acolo e m-am gândit eu.

În încăpere domnea o zăpăceală de nedescris, mută totuși, și se vedea că apropierea unei prezențe importante le impunea să se stăpânească paznicilor acestora scoși din fire. Banii și cornetele cu zaruri se rostogoliseră de-o parte, cești1e de altă parte.

Doi dintre tuaregi, complet deșelați, își frecau coastele înjurând înăbușit.

Inutil să mai spun că profitasem de învălmășeala aceea tăcută ca să mă strecor în încăpere. Acum, eram lipit de peretele celui de-al doilea coridor, prin care tocmai dispăruse Hiram-Rege.

În aceeași clipă, un gong răsună limpede în tăcere. După tresărirea tuaregilor, mi-am dat seama că pornisem pe calea cea bună.

Unul din cei șase oameni se ridică. Trecu pe lângă mine. Îl urmării de aproape. Eram cu desăvârșire calm. Cea mai mică mișcare îmi era admirabil calculată.

„În situația mea, ce risc? îmi spuneam eu. Să fiu readus, politicos, la mine în cameră.“

Targuiul ridică o perdea groasă. În urma lui am intrat și eu în camera Antineei.

Camera aceasta, imensă, era în același timp și luminată și foarte întunecată. Pe când partea dreaptă, unde stătea Antinea, strălucea în lumini limitate exact de abajururi, partea stângă rămânea în beznă.

Cei ce au intrat în vreo casă musulmană cunosc firida pătrată din zid, la patru picioare de podea, lângă intrarea astupată de un covor. Acolo se ajunge pe o scară de lemn. O asemenea firidă dibuisem eu, la stânga. Și m-am vârât înăuntru. Tâmplele îmi zvâcneau în întuneric. Dar eram tot calm.

De acolo, vedeam și auzeam tot.

Mă aflam în camera Antineei. Nimic deosebit în camera aceasta, în afara unui mare lux de covoare. Tavanul era întunecat, dar mai multe felinare multicolore împrăștiau o lumină depărtată și blândă peste țesăturile lucioase și peste blănuri.

Întinsă pe-o blană de leu, Antinea fuma. O tăviță de argint și-un ibric mare și pântecos se aflau lângă ea. Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege i le lingea nebunește.

Targuiul alb stătea în picioare, neclintit, cu o mână pe inimă, cu cealaltă pe frunte, în poziție de salut.

Fără să-1 privească, Antinea vorbi cu glas foarte aspru.

— De ce ați lăsat ghepardul să treacă? Am spus că vreau să fiu singură.

— S-a năpustit peste noi, stăpână, răspunse umil targuiul alb.

— Așadar, ușile nu erau închise?

Targuiul nu răspunse.

— Trebuie să iau ghepardul? întrebă el apoi.

Și ochii lui, ațintiți pe Hiram-Rege care îl privea fix, fără pic de bunăvoință, arătau îndeajuns că dorește un răspuns negativ.

— Dacă tot e aici, lasă-1, spuse Antinea.

Și lovi nervoasă în tăviță, cu ciubucul de argint.

— Ce face căpitanul? întrebă ea.

— Adineauri a cinat, cu multă poftă, răspunse targuiul.

— N-a spus nimic?

— Ba da. A cerut să-și vadă camaradul, pe celălalt ofițer.

Antinea ciocăni de câteva ori, scurt, în tăviță.

— Și alteeva n-a mai spus?

— Nu, stăpână, răspunse targuiul.

O paloare se ivi pe fruntea Atlantidei.

— Dute și adu-1 aici, spuse ea brusc.

Targuiul se înclină și ieși.

Ascultasem dialogul acesta cu o tulburare de nedescris. Așadar, Morhange, Morhange… Era deci

adevărat? Oare mă îndoisem pe nedrept de Morhange? El voise să mă vadă și nu izbutise!

N-o mai slăbeam din ochi pe Antinea.

Acum nu mai era prințesa trufașă și batjocoritoare de la prima noastră întâlnire. Uraeusul de aur nu i se mai înălța pe frunte. Nicio brățară, niciun inel. N-o acoperea decât o tunică largă, țesută cu fir. Părul ei negru, complet liber, i se împrăștia în șuvițe de abanos pe umerii plăpânzi, pe brațele goale.

Frumoasele ei pleoape erau ușor colorate cu albastru. O cută de oboseală îi strâmba gura divină. Nu știu dacă mă bucuram sau eram mâhnit văzând-o cât se frământa, pe această nouă Cleopatră.

Ghemuit la picioarele ei, Hiram-Rege o privea lung și supus.

O imensă oglindă de oricalc, cu reflexe aurii, se afla încrustată în peretele din dreapta. Pe neașteptate, Antinea se ridică în fața ei. Și am văzut-o goală.

Spectacol dureros și superb! Oh, cum se comportă în fața oglinzii o femeie care se crede singură, așteptând bărbatul pe care vrea să și-1 supună.

Din șase arzătoare de miresme, risipite prin încăpere, se înălțau coloane invizibile de fum frumos mirositor. Esențele balsamice ale Arabiei pietroase țeseau urzeli unduitoare ca să-mi prindă simțurile desfrânate… Și, cu spatele la mine, mereu dreaptă, ca un crin, în fața oglinzii, Antinea zâmbea.

Pe coridor se auziră zgomote înăbușite de pași. Brusc, Antinea își reluă poza nepăsătoare în care mi se arătase prima oară. Trebuie să fi văzut o asemenea transformare ca să poți crede în ea.

Precedat de targuiul alb, Morhange intră în cameră.

Și el era oarecum palid. Dar m-a mirat mai ales expresia de liniște senină de pe fața aceasta pe care credeam, totuși, că o cunosc. Am simțit că niciodată nu-l înțelesesem pe omul care era Morhange, niciodată.

El rămase în picioare, drept, în fața Antineei, părând că nu observă gestul invitației de a lua loc, făcut de ea.

Antinea îl privi zâmbind.

— Te miră poate că te-am chemat la ora aceasta târzie, spuse ea.

Morhange nici nu clipi măcar.

— Te-ai gândit bine? întrebă ea.

Morhange zâmbi grav și nu răspunse.

Pe fața Antincei am văzut efortul făcut de ea ca să mai poată zâmbi. Admiram puterea de stăpânire a acestor două ființe.

— Am trimis după tine, spuse ca. Nu ghicești de ce? Ei bine, ca să-ți anunț un lucru la care nu te aștepți. Nu-ți spun un secret afirmând că n-am mai întâlnit niciodată un bărbat ca tine. De când te afli în captivitate aici, n-ai manifestat decât o singură dorință. Îți amintești oare?

— V-am cerut voie să-mi revăd, înainte de a muri, prietenul, spuse simplu Morhange.

Auzindu-i cuvintele, nu știu care dintre cele două sentimente, nespusa îneântare sau emoția, avu întâietate în inima mea: încântarea de a-1 auzi pe Morhange spunându-i dumneavoastră Antineei, sau emoția de a afla care fusese singura lui dorință.

Dar, cu un glas foarte calm, Antinea îi tăie vorba

— Tocmai pentru asta te-am chemat, ca să-ți spun că ai să-1 revezi. Fac ceva mai mult chiar. Poate că disprețul tău față de mine va spori constatând că ți-a fost deajuns să mă înfrunți ca să mă supui voinței tale, pe mine care până acum i-am supus pe toți voinței mele. Oricum ar fi, e hotărât: vă redau libertatea la amândoi. Mâine, Cegheâr-ben-Cheâkh vă va conduce în afara celor cinci incinte. Ești mulțumit?

— Sunt, făcu Morhange cu nu zâmbet ironic.

Antinea îl privea.

— Asta îmi va îngădui, continuă el, să-mi organizez ceva mai bine viitoarea excursie pe care am de gând s-o fac pe aici. Căci, fiți sigură că țin să mă reîntorc pentru a vă dovedi recunoștința mea. Numai că atunci, ca să pot aduce unei atât de mari regine onorurile ce i sc cuvin, voi ruga guvernul francez să-mi încredințeze două său trei sute de soldați europeni și câteva tunuri.

Antinea se ridicase în picioare, foarte palidă.

— Ce spui?

— Spun, răspunse rece Morhange, că aceasta era de prevăzut. După amenințări, făgăduieli.

Antinea înainta spre el. Morhange își încrucișase brațele pe piept și o privea cu un fel de milă gravă.

— Te voi face să mori în cele mai cumplite chinuri, spuse ea în cele din urmă.

— Sunt prizonierul dumneavoastră, răspunse Morhange.

— Ai să înduri lucruri pe care nici nu ți le poți închipui măcar.

Și Morhange repetă cu același calm trist;

— Sunt prizonierul dumneavoastră.

Antinea umbla de colo, colo, ca o fiară în cușcă. Pe neașteptate, ea se îndreptă spre Morhange, și nemaiputându-se stăpâni, îl lovi peste față.

El zâmbi și izbuti să o stăpânească unindu-i, cu un ciudat amestec de forță și gingășie, micile încheieturi ale mâinilor pe care i le ținea strâns.

Hiram-Rege scoase un răget. Credeam că o să se năpustească. Dar privirea rece a lui Morhange îl reținu locului, fascinat.

— Am să-ți ucid prietenul în fața ta, bâigui Antinea. Mi se păru că Morhange devenise și mai palid, dar numai pentru o clipă; apoi îi răspunse cu o frază a cărei perspicacitate și noblețe mă uimiră:

— Prietenul meu e viteaz. El nu se teme de moarte. Și, în afară de asta, sunt sigur că ar prefera-o unei vieți răscumpărată de mine cu prețul pe care mi-l propuneți.

Spunând acestea, el dădu drumul mâinilor Antineei. Ea era de o paloare înspăimântătoare. Simțeam că gura ei va rosti cuvintele definitive.

— Ascultă, spuse ea.

Cât era de frumoasă în clipa aceea, în măreția ei disprețuită, în toată splendoarea ei pentru prima dată neputincioasă!

— Ascultă, continuă ea. Ascultă. Pentru ultima oară. Gândește-te că eu am cheile acestui palat. Gândește-te că am stăpânire deplină asupra vieții tale. Gândește-te că nu respiri decât atâta timp cât te iubesc, gândește-te.

— M-am gândit la toate acestea, spuse Morhange.

— Pentru ultima oară, repetă Antinea.

Minunata seninătate de pe chipul lui Morhange căpătă atunci o asemenea lumină încât n-o mai văzui pe femeia cu care vorbea. Pe fața lui transfigurată nu mai rămăsese nimic pământesc.

— Pentru ultima oară, se auzi glasul aproape frânt al Antineei.

Morhange n-o mai vedea.

— Atunci, facă-se voia ta! spuse ea.

Se auzi un sunet clar. Antinea lovise în gongul de argint. Targuiul alb se ivi.

— Ieși.

Morhange, cu fruntea sus, ieși.

……

Acum Antinea e în brațele mele. Aceea pe care o strâng la piept nu mai e trufașa, disprețuitoarea voluptuoasă. Nu mai e decât o biată fetiță, nefericită și batjocorită.

E atât de distrusă, încât nu s-a mirat de loc văzându-mă deodată lângă ea. Îi țin capul pe umăr. Și, asemeni cornului lunii printre norii negri, îi văd micuțul profil de uliu apărând și dispărând printre pletele-i negre. Brațele ei calde mă strâng convulsiv…

Biet suflet omenesc…

Cine ar putea rezista unor asemenea îmbrățișări, printre miresmele acestea multiplicate, în umezeala aceasta nocturnă! Simt că nu mai sunt decât o ființă care a renunțat la sine. E oare glasul meu, glasul meu cel

care șoptește:

— Tot ce vei voi, tot ce-mi vei cere, am să fac, am să fac…

Simțurile îmi sunt ascuțite, înzecite. Capul răsturnat mi se odihnește pe un mic genunchi nervos și dulce. Norii de miresme au devenit vârtejuri. Și, deodată, mi se pare că felinarele de aur din tavan încep să se clatine ca niște cădelnițe uriașe. E vocea mea, oare, vocea mea aceea care repetă ca în vis:

— Tot ce vei voi, am să fac.

Văd fața Antineei aproape lipită de fața mea; prin pupilele ei imense a trecut o licărire ciudată.

Ceva mai încolo, văd pupilele fosforescente ale lui Hiram-Rege. Lângă el se află o măsuță de Kairouan, albastră și aurie. Pe măsuță văd gongul pe care îl folosește Antinea când cheamă. Văd ciocanul cu care ea a lovit mai adineauri, un ciocan cu mâner de abanos foarte lung, cu cap greu, de argint… ciocanul cu care micul locotenent Kaine a ucis.

Nu mai văd nimic…

Capitolul XVII

Fecioarele de la stânci

M-am trezit în camera mea. Soarele, ajuns la zenit, o umplea cu o lumină și o zăpușeală de nesuportat.

Primul lucru pe care l-am văzut când am deschis ochii, a fost storul smuls și aruncat în mijlocul încăperii. Atunci, întâmplările din timpul nopții începură să-mi revină vag în minte.

Capul, îngreunat, mă durea. Nu izbuteam să judec limpede. Memoria îmi era parcă astupată. „Am ieșit cu ghepardul, asta e sigur. Urma roșie de pe degetul meu arătător e dovada forței cu care el trăgea de lesă. Genunchii îmi mai sunt încă murdăriți de praf. Îmi amintesc că m-am târât un timp de-a lungul peretelui, în sala în care tuaregii albi jucau zaruri, în momentul când Hiram-Rege s-a năpustit. Și după aceea? A! Da! Morhange, și Antinea… Și după aceea?…“

După aceea, nu mai știam. Și totuși, trebuie să mai fi fost ceva, ceva de care nu-mi mai aminteam.

Îmi era tare rău. Aș fi vrut să-mi amintesc, și totuși mi se părea că mă temeam s-o fac; niciodată n-am simțit ceva mai groaznic decât contradicția aceasta.

„De aici până la apartamentul Antineei, drumul e lung. Probabil că dormeam adânc atunci când m-au adus, căci, oricum, am fost adus, dacă nu mi-am dat seama de nimic!

Mi-am oprit întrebările. Prea mă durea capul.

— Să iau puțin aer, am șoptit. Te coci aici. Am să înnebunesc.

Aveam nevoie să văd oameni, indiferent pe cine. Fără să-mi dau seama, m-am îndreptat spre bibliotecă.

L-am găsit pe domnul Le Mesge într-o criză de bucurie delirantă. Profesorul tocmai spinteca un balot enorm, cusut cu grijă într-o pânză cafenie.

— Vii la timp, dragă domnule, exclamă el când mă văzu intrând. Au sosit revistele.

Profesorul se agita cu o grabă febrilă. Din interiorul balotului curgea acum un val de broșuri albastre, verzi, galbene, roșcate.

— Ehei, totul merge bine, continuă el jucând de bucurie. N-au întârziat prea mult, căci iată numerele de la 15 octombrie. Merită să-l felicităm pe bravul Ameur.

Veselia lui era molipsitoare.

— Ameur e vrednicul negustător turc din Tripoli care primește să ia abonamente la toate revistele interesante din cele două continente, și le trimite prin Rhadamès la o destinație de care nu prea îi pasă. Dar iată revistele franțuzești.

Domnul Le Mesge parcurse nerăbdător sumarele.

— Politică internă: articolele domnilor Francis Charmes, Anatole Leroy-Beaulieu și d'Haussonville despre călătoria țarului la Paris. Ia te uită, un studiu despre salariile din evul mediu, de domnul d'Avenei. Acum versuri, de tinerii poeți Fernand Gregh, Edmond Haraucourt. Ah! o dare de seamă despre cartea lui Henry de Castries asupra Islamului. Asta poate fi mai interesant… Dar te rog, dragă domnule, ia ce dorești.

Bucuria îi face pe oameni amabili, și într-adevăr, domnul Le Mesge delira.

O ușoară adiere de vânt venea acum dinspre fereastră. M-am apropiat de balustradă și, rezemându-mă de ea, am început să răsfoiesc un număr din Revue des Deux Mondes.

Nu citeam, răsfoiam privind când paginile pe care mișunau literele mici și negre, când pâlnia stâncoasă care sfârâia, roz-pală, sub soarele în amurg.

Deodată, atenția începu să mi se fixeze. O corespondență ciudată se stabilea între text și peisaj:

„Deasupra capetelor noastre, cerul abia mai păstra din norii săi câteva urme ușoare, asemeni pumnului de cenușă pe care îl lasă butucii arși. Soarele aprindea în cerc culmile stâncilor, reliefând pe cer liniile lor solemne. De sus, o mare tristețe și o imensă pace cădeau în incinta singuratecă, așa cum ar cădea o băutură magică într-o cupă adâncă…[22]“

[22] Gabriele d'Annunzio, Fecioarele de la stânci. La Revue des Deux Mondes din 15 oct. 1896, pag. 867 și urm. (Nota autorului.)

Am întors câteva pagini, febril. S-ar fi zis că gândurile începeau să mi se limpezească.

În spatele meu, domnul Le Mesge, adâncit în citirea unei publicații, își manifesta prin bombăneii indignarea pricinuită de lectură.

Am citit mai departe:

„De pretutindeni, în lumina crudă, se desfășura la picioarele noastre un spectacol superb. Lanțul de stinci, vizibil pe de-a-ntregul în sterilitatea sa dezolată, până la capătul piscurilor, se întindea ca o imensă îngrămădire de lucruri gigantice și informe, rămase ca să-i uimească pe oameni ca mărturie a vreunei titanomachii primordiale. Turnuri prăbușite…“

— E o rușine, o adevărată rușine, repeta profesorul.

„… turnuri prăbușite, citadele răsturnate, cupole sfărâmate, colonade sparte, coloși mutilați, ciocuri de corăbii, crupe de monștri, osaturi de titani, grămada aceasta formidabilă prin reliefurile și scobiturile ei, simula tot ce există ca enorm-ți tragic. Atât de limpezi erau zările.“

— Adevărată rușine, spunea domnul Le Mesge, scos din sărite, bătând cu pumnul în masă.

„Atât de limpezi erau zările încât desluşeam fiecare contur, ca şi cum aş fi avut sub ochi, mărită la infinit, stânca pe carp Violanla mi-o arătase pe fereastră, cu un gest creator…“

Ani închis revista înfiorat. La picioarele mele, dominând grădina aurie, aveam, roșie acum, uriașă, abruptă, stânca albă pe care Antinea mi-o arătase în ziua primei noastre întâlniri.

— Stânca aceasta e tot orizontul meu, îmi spusese ea.

Acum, delirul domnului Le Mesge nu mai cunoștea margini.

— E mai mult decât o rușine, e o ticăloșie.

Aș fi vrut să-l sugrum ca să-l silesc să tacă. El mă apucase de braț și mă lua ca martor.

— Vei citi aici, domnule, și, fără a fi prea competent, vei vedea că articolul acesta despre Africa romană e un miracol de inconștiență, un monument de ignoranță. Și e semnat!… Știi de cine e semnat?

— Lasă-mă, i-am spus eu brutal.

— Ei bine, e semnat de Gaslon Boissier. Chiar așa, domnule! De Gaston Boissier, mare-ofițer al Legiunii de Onoare, conferențiar la Școala normală superioară, secretar perpetuu al Academiei Franceze, membru al Academiei de inscripții și literatură, unul din cei care mi-au refuzat odinioară subiectul tezei, unul din cei… Sărmană Universitate, biată Franță!

Nu-l mai ascultam. Începusem iar să citesc. Fruntea îmi era scăldată în sudoare. Dar mi se părea că în capul meu, limpede ca o cameră căreia i se deschid una câte una ferestrele, amintirile reveneau, asemeni porumbeilor care se reîntorc, filfiind din aripi, la hulubăria lor.

„*… Acum un tremur de nestăpânit o scutura, toată; și ochii i se căscau ca și cum o viziune fioroasă i-ar fi umplut de groază.*

„Antonello“… bâigut ea.

Și, timp de câteva secunde, nu mai putu să rostească niciun alt cuvânt.

O priveam, cu spaimă de nespus, și simțeam în sufletul meu strângerea buzelor ei scumpe. Iar viziunea din ochii ei trecea în ai mei, și revedeam fața îngrozitor de palidă și de slabă a lui Antonello, și rapida bătaie a pleoapelor lui, și undele de spaimă care, luându-i deodată în stăpânire trupul lung și slab, i-l scuturau ca pe o trestie fragilă.“ Fără să citesc mai departe, am aruncat revista pe masă.

— E chiar așa, spusei eu.

Ca să tai paginile, folosisem cuțitul cu care domnul Le Mesge tăiase sforile balotului, un pumnal scurt cu mâner de abanos, unul din pumnalele acelea pe care tuaregii le poartă lipite pe bicepsul stâng, într-o teacă-brățară.

L-am vârât în buzunarul larg al dolmanului meu de flanel și am pornit spre ușă.

Tocmai mă pregăteam s-o deschid, când mă auzii chemat de domnul Le Mesge.

— Domnule de Saint-Avit! Domnule de Saint-Avit! M-am întors.

— O mică informație, te rog.

— Despre ce-i vorba?

— O nimica toată. Știți că eu am sarcina să fac etichetele din sala de marmură roșie…

M-am apropiat de masă.

— Ei bine, la început am uitat să-1 întreb pe domnul Morhange. Data și locul nașterii. Apoi n-am mai avut prilejul. Nu l-am mai revăzut. Așa că, acum, sunt nevoit să recurg la dumneata. Ai putea să mă informezi?

— Pot, am spus eu, foarte calm.

El luă dintr-o cutie în care se aflau mai multe, o etichetă lată, din carton alb. Apoi își muie tocul în cerneală.

— Să zicem, deci: Numărul 54… Căpitan?

— Căpitan Jean-Marie-Francois Morhange.

Și, pe când îi dictam cu o mână pusă pe marginea mesei, am observat, pe mâncca mea albă, o pată, o mică pată roșie.

— Morhange, repetă domnul Le Mesge terminând da caligrafiat numele camaradului meu. Născut la.,

— Villefranche.

— Villefranche Rhone. Ce dată?

— 14 octombrie 1859.

— 14 octombrie 1859. Bun. Decedat la Hoggar în ziua de 5 ianuarie 1897. S-a făcut. Toate mulțumirile mele, domnule, pentru bunăvoința dumitale.

— Vă stau la dispoziție, domnule.

Acestea zise, l-am părăsit în liniște pe domnul Le Mesge.

De aici înainte hotărârea mea era definitiv luată și, repet, eram foarte calm. Totuși, despărțindu-mă de domnul Le Mesge simțeam nevoia să pun câteva clipe între hotărârea aceasta și executarea ei.

Mai întâi, am rătăcit pe coridoare. Apoi, pomenindu-mă aproape de camera mea, m-am îndreptat spre ea. Am intrat. Înăuntru era tot insuportabil de cald. M-am așezat pe divan și-am început să cuget.

Pumnalul din buzunar mă jena. L-am scos și l-am pus jos.

Era un pumnal solid, cu lamă rombică.

Între mâner și lamă avea un inel de piele roșie.

Vederea lui mi-a readus în minte ciocanul de argint. Mi-am amintit cu câtă ușurință îl țineam în mână când am lovit…

Toate amănuntele scenei îmi reveniră cu o limpezime de neasemuit. Dar nu m-am înfiorat de loc. Părea că hotărârea pe care o luasem, de-a o ucide peste o clipă pe instigatoarea crimei, îmi îngăduia să evoc fără tulburare. Cumplitele amănunte.

Când mă gândeam la fapta mea, mă miram, dar nu mă condamnam.

„Ei cum! îmi spuneam eu, pe Morhange, care a fost și el copil, care, și el, ca și toți ceilalți copii, i-a pricinuit atâtea griji maică-si în timpul bolilor copilăriei, eu l-am ucis. Eu sunt cel ce i-a curmat viața nimicind monumentul acesta de dragoste, de lacrimi și de piedici învinse, care formează o viață omenească. Într-adevăr, ce aventură neobișnuită!“

Atâta tot. Nici teamă, nici remușcări, nici groaza aceea shakespeariană care urmează după crimă și care face ca astăzi, când sunt sceptic, și blazat, și mai deziluzionat decât poate fi cineva, să încep deodată să tremur dacă mă aflu singur, noaptea, într-o cameră întunecată.

„Hai, gândeam eu, a sosit ceasul. Trebuie să termin.“

Am luat pumnalul de jos și, înainte de a-1 vârî în buzunar, am făcut gestul lovirii. Totul mergea bine. Țineam strâns mânerul în pumn.

Până acum nu făcusem drumul spre apartamentele Antineei decât călăuzit, prima oară de targuiul alb, a doua oară de ghepard. L-am găsit, totuși, destul de ușor. Puțin înainte de-a ajunge la ușa cu fereastră lumi-

noasă, în formă de rază, am întâlnit un targui.

— Lasă-mă să trec, i-am poruncit eu. Stăpâna ta m-a chemat.

Omul se supuse, dându-se la o parte din calea mea.

Curând, o melodie înăbușită îmi ajunse la urechi. Am recunoscut sunetul unei rebaza, vioara cu o singură coardă a femeilor tuarege. Cânta Aguida, ghemuită ca deobicei la picioarele stăpânei. Celelalte trei femei o înconjurau și ele. Tanit-Zerga nu se afla acolo.

Ah! fiindcă aceasta e ultima dată când am văzut-o, lasă-mă, lasă-mă să-ți vorbesc despre Antinea, să-ți spun cum mi-a apărut în clipa aceea supremă.

Simțise oare amenințarea care îi plutea deasupra capului și ținuse s-o înfrunte recurgând la cele mai invincibile dintre artificiile ei? Aveam în amintire corpul subțire și gol pe care îl strânsesem la piept noaptea trecută, fără inele, fără giuvaeruri. Și iată că aproape m-am tras înapoi când am văzut în fața mea, împodobită ca un idol, nu o femeie, ci o regină.

Formidabilul lux al faraonilor îi strivea trupul firav. Antinea purta pe cap pschentul zeilor și al regilor, enorm și de aur, pe care smaragdele, pietrele naționale ale tuaregilor, îi scriau și îi rescriau numele în litere tifinar. Era învești mântată în schenti, ca într-un înveliș hieratic. Un schenti de mătase roșie, cu lotuși brodați în fir de aur. La picioare avea un sceptru de abanos, terminat cu un trident. Brațele goale îi erau încercuite de două uraeusuri ale căror capete i se urcau până aproape de subsuori, ca pentru a se ghemui acolo. Din partea de peste urechi a pschentului curgea un colier de smaragde, al cărui prim șirag îi trecea pe sub bărbia încăpățânată, ca un jugular, pe când celelalte șiraguri îi coborau în cerc peste pieptul gol.

Când am intrat, Antinea zâmbi.

— Te așteptam, spuse ea simplu.

Am înaintat, și când m-am aflat la patru pași de tron m-am oprit, drept, în fața ei.

Ea mă privea ironică.

— Ce-i asta? îmi spuse apoi, cât se poate de calmă. I-am urmărit direcția gestului. Am văzut mânerul pumnalului care îmi ieșea din buzunar.

L-am scos de tot și l-am ținut strâns în pumn, gata să lovesc.

— Pe prima dintre voi care se va clinti, o voi trimite la șase leghe de aici și va fi lăsată acolo, goală, în mijlocul deșertului roșu, le spuse rece Antinea femeilor printre care gestul meu stârnise un murmur de spaimă.

Apoi, adresându-mi-se mie, continuă:

— Pumnalul acesta e, într-adevăr, foarte urât, și tu mi se pare că-l ții tare prost. Vrei s-o trimit pe Sydya în camera mea, să-ți aducă ciocanul de argint? îl mânuiești mai bine decât pumnalul.

— Antinea, am spus eu cu glas înăbușit, am să vă ucid.

— Spune-mi tu, spune-mi tu. Ieri seară, mă tutuiai. Nu mai ai curaj, în fața lor? făcu ea arătând cu un gest femeile holbate de spaimă.

Și continuă:

— Să mă ucizi? Nu ești de loc consecvent cu tine însuți. Să mă ucizi tocmai când poți culege răsplata pentru uciderea celuilalt…

— A… a suferit? întrebai eu, tresărind, deodată.

— Te-ai servit de ciocan de parcă toată viața n-ai făcut decât asta.

— Ca micul Kaine, murmurai eu.

Ea zâmbi, mirată.

— A! cunoșteai povestea… Da, ca micul Kaine… Dar Kaine era cel puțin logic. Pe când tu… nu înțeleg.

— Nici eu nu înțeleg prea bine.

Ea mă privi cu o curiozitate amuzată.

— Antinea, am spus eu.

— Ce e?

— Ce mi-ai cerut să fac, am făcut. La rândul meu, pot și eu să te rog ceva, să-ți pun o întrebare?.

— Vorbește!

— Era întuneric, nu-i așa, în camera în care se afla el?

— Foarte întuneric. Am fost nevoită să te conduc până la divanul pe care dormea.

— El dormea? Ești sigură de asta?

— Dacă îți spun…

— El… n-a murit pe loc, nu-i așa?

— Nu. Știu exact când a murit el, la două minute după ce l-ai lovit și ai fugit scoțând un țipăt.

— Atunci, fără îndoială, el n-a putut să știe…

— Ce?

— Că eu… țineam ciocanul.

— El ar fi putut, într-adevăr, să nu știe, spuse Antinea; și totuși, a știut.

— Cum?

— A știut, fiindcă i-am spus eu, răspunse ea, ațintindu-și cu un curaj minunat ochii în ochii mei.

— Și a crezut? murmurai eu.

— Cu ajutorul explicației mele, el te-a recunoscut după țipătul pe care l-ai scos. Dacă el n-ar fi putut să afle că ai fost tu, totul n-ar mai fi avut niciun interes pentru mine, încheie ea cu un mic râs disprețuitor.

Am spus că doar patru pași mă despărțeau de Antinea. Dintr-un alt, i-am străbătut; dar, înainte dc-a o putea lovi, mă și aflam doborât la pământ.

Hiram-Rege îmi sărise în piept.

În același timp, am auzit glasul poruncilor și calm al Antineei.

— Chemați oamenii, spuse ea.

O clipă mai târziu eram eliberat din strânsoarea ghepardului. Cei șase tuaregi albi mă înconjurau și încercau să mă lege.

Sunt destul de puternic și foarte nervos. O secundă am izbutit să mă ridic ân picioare. Unul din dușmanii mei zăcea la zece pași, aruncat acolo de-o lovitură de pumn pe care i-o plasasem în bărbie după toate regulile artei. Un altul horcăia sub genunchiul meu. Atunci am zărit-o, pentru ultima oară pe Antinea. Stătea în picioare, sprijinită cu amândouă mâinile de sceptrul de abanos, și urmărea lupta cu un zâmbet de interes ironic.

În aceeași clipă am scos un țipăt cumplit și am dat drumul victimei mele. Un troznet al brațului meu stâng: unul dintre tuaregi, apucându-mi pe la spate brațul și răsucindu-1, mi-1 scosese din umăr.

Când am leșinat de-a binelea, mă și aflam pe coridoarele de-a lungul cărora două fantome albe mă duceau, legat în așa fel încât nu mai puteam să fac nicio mișcare.

Capitolul XVIII

Licuricii

Prin fereastra larg deschisă, lumina palidă a lunii pătrundea în valuri în odaia mea.

Lângă divanul pe care eram întins stătea dreaptă o siluetă subțire și albă.

— Tu ești, Tanit-Zerga! murmurai eu

Ea își puse un deget pe buze.

— Ssst! Eu sunt.

Am vrut să mă ridic în așternut, dar o durere cumplită îmi strânse umărul. Întâmplările de după-amiază reveniră în bietul meu cap care mă durea și el.

— Ah, micuțo, micuțo, dacă ai ști!

— Știu, făcu ea.

Eram mai neputincios decât un copil. Noaptea, după imensa iritare din timpul zilei, urmase o depresiune nervoasă totală. Un val de lacrimi mi se urcă în gât, mă sufoca.

— Dacă ai ști, dacă ai ști!… Du-mă de aici, micuțo, du-mă de-aici.

— Vorbește mai încet, șopti ea. În dosul ușii tale stă de pază un targui alb.

— Du-mă de-aici, salvează-mă, repetai eu.

— Pentru asta am venit, spuse ea simplu.

O priveam. Acum nu mai avea frumoasa ei tunică de mătase roșie: un simplu heik alb o înfășură; ea își ridicase o pulpană peste cap.

— Și eu vreau să plec, spuse cu glas stins Tanit-Zerga; de multă vreme vreau să plec: vreu să revăd Gâo, satul de pe malul fluviului, arborii de gumă albaștri, apa verde.

Apoi repetă;

— De când mă aflu aici vreau să plec; dar sunt prea mică pentru a străbate singură marea Sahară. Până la sosirea ta, n-am îndrăznit niciodată să vorbesc despre asta eu cei veniți aici. Toți nu se gândeau decât la ea… Dar tu, tu ai vrut s-o ucizi.

Am scos un geamăt înăbușit.

— Suferi, spuse ea, ți-au rupt brațul.

— Mi l-au scrântit, în orice caz.

— Arată.

Cu nespusă gingășie, ea își trecu mânuțele plate peste umărul meu.

— În dosul ușii mele stă de pază un targui alb, Tanit-Zerga. Pe unde ai venit?

— Pe acolo, apuse ea.

Cu un gest, Tanit-Zerga îmi arată fereastra. O dungă neagră și verticală bara mijlocul spațiului de cer pătrat.

Tanit-Zerga se îndreptă spre fereastră. Am văzut-o în picioare, pe pervaz; în mână îi lucea un cuțit; ea tăie frânghia, sus, la marginea ferestrei. Funia căzu cu un zgomot sec pe podea.

Tanit-Zerga se întoarse lângă mine.

— Să plecăm, să plecăm, spusei eu, dar pe unde?

— Pe acolo, repetă ea.

Și-mi arătă, din nou, fereastra.

M-am plecat în afară. Ochii mei bântuiți de febră scrutară abisul întunecos, căutând stâncile invizibile, stâncile de care se zdrobise micul Kaine.

— Pe acolo! făcui eu, înfiorându-mă. Sunt două sute de picioare de aici până la sol.

— Funia are două sute cincizeci, răspunse ea. E o funie bună, foarte solidă; am furat-o adineauri din oază; era folosită la doborât copacii. E nouă-nouță.

— Să cobor pe-acolo, Tanit-Zerga. Și umărul meu!

— Am să te cobor eu, spuse ea hotărâtă. Atinge-mi brațul și vei vedea cât e de vânjos. Sigur, n-am să te țin în brațe. Dar privește: de fiecare parte a ferestrei e câte o coloană de marmură. Trecând funia în jurul uneia din ele, și încolăcind-o o dată, te voi lăsa să aluneci fără să-ți simt de loc greutatea.

Apoi adăugă:

— Ia uită-te: la fiecare zece picioare am făcut câte un nod zdravăn; din când în când, nodurile îmi vor îngădui să întrerup coborârea, dacă voi avea nevoie să-mi recapăt puterile.

— Și tu? făcui eu.

— Când te vei afla jos, am să leg funia de coloană și am să vin la tine. Voi avea nodurile, ca să mă odihnesc, dacă funia îmi va roade prea tare palmele. Dar nu te teme: sunt foarte sprintenă. La Gâo, când eram mică de tot, mă cățăram pe arborii de gumă aproape până la înălțimea asta, ca să dibui puii de tucani. E mai ușor să cobori.

— Dar când vom fi jos, cum vom ieși? Cunoști incintele?

— Nimeni nu le cunoaște, spuse ea, în afară de Cegheâr-ben-Cheâkh, și, poate, de Antinea.

— Atunci?

— Atunci… mai sunt și cămilele lui Cegheâr-ben-Cheâkh, cele pe care le folosește în călătoriile lui. Am dezlegat una din ele, cea mai voinică, și am dus-o jos, cu multă iarbă, ca să nu facă zgomot și să fie sătulă când vom porni.

— Dar… mai spusei eu.

Ea bătu din picior.

— Dar ce?… Rămâi, dacă vrei, dacă ți-e teamă; eu am să plec. Vreau să revăd Gâo, arborii de gumă albaștri, apa verde.

Am simțit că roșesc.

— Voi pleca, Tanit-Zerga. Mai bine mor de sete în mijlocul nisipurilor decât să rămân aici. Hai…

— Ssst! făcu ea. Nu încă…

Și-mi arătă prăpastia abruptă, puternic luminată de lună.

— Nu încă. Trebuie să mai așteptăm. Ne-ar vedea. Peste un ceas, luna se va afla în dosul muntelui și atunci va fi momentul.

Tanit-Zerga se așeză și rămase tăcută, cu haik-ul complet tras peste fețișoara ei întunecată. Se ruga? Poate.

Apoi, deodată, n-am mai văzut-o. Prin fereastră pătrunsese întunericul. Luna trecuse de partea cealaltă a muntelui.

Tanit-Zerga îmi puse mâna pe braț. Mă ducea spre prăpastie. Eu mă căzneam să nu tremur.

Sub noi nu mai era decât bezna. Cu o voce foarte înceată, dar hotărâtă, Tanit-Zerga îmi spuse:

— Gata. Am potrivit funia pe după coloană. Iată nodul alunecător. Trece-ți-l pe sub brațe. Ah! Ia perna asta. Ține-o strâns lângă umărul rănit… O pernă de piele… e bine umplută. Stai cu fața spre zid. Te va apăra de lovituri și de rosături.

Acum, eram foarte stăpân pe mine, foarte calm; m-am așezat pe marginea ferestrei, cu picioarele în vid. O pală de vânt, venită dinspre înălțimi, mi-a făcut bine.

Am simțit în buzunarul hainei mânuța lui Tanit-Zerga.

— E o cutie. Trebuie să știu când ajungi jos, ca să cobor și eu. Să deschizi cutia. Înăuntru sunt licurici. Am să-i văd, și am să vin.

Mâna ei îmi strânse îndelung mâna.

— Acum du-te, șopti ea.

Am pornit.

Despre coborârea aceasta de la două sute de picioare, nu-mi amintesc decât un lucru: mă necăjeam grozav de câte ori funia se oprea iar cu mă pomeneam, cu picioarele bălăbănindu-se în aer, pe marginea

peretelui absolut neted. „Ce mai așteaptă prostuța asta? îmi spuneam eu. E peste un sfert de oră de când mă aflu atârnat așa… Ah! în sfârșit! Bun, iată-mă din nou oprit“. O dată sau de două ori mi s-a părut că ating pământul. Dar nu era decât o ieșitură a stâncii. Trebuia să dau, repede, o ușoară lovitură cu piciorul… Și, deodată, m-am pomenit pe pământ, am întins mâinile. Tufe… Un spin m-a înțepat în deget. Ajunsesem.

Imediat am redevenit extrem de nervos.

Am dat încolo perna, m-am desfăcut din nodul alunecător. Cu mâna sănătoasă am întins funia, depărtând-o la cinci sau șase pași de peretele stâncos, și am pus talpa pe ea.

În același timp, am luat din buzunar cutiuța de carton și am deschis-o.

Rând pe rând, trei nimburi călătoare se înălțară în noaptea ca de păcură; ani văzut licuricii urcând, urcând pe zidul stâncos. Aureola lor roz-pală aluneca molatecă. Unul câte unul, nimburile se întoarseră în aer, pierire…

— Ești obosit, sidi locotenent. Lasă că țin eu funia.

Cegheâr-ben-Cheâkh se ivise pe neașteptate lângă mine. I-am privit înalta siluetă neagră. M-am înfiorat îndelung, dar n-am dat drumul funiei, pe care și începusem să simt smucituri depărtate.

— Las-o, repetă el autoritar.

Și mi-o luă din mâini.

În minutul acela, nu știu ce s-a întâmplat cu mine. Eram în picioare, lângă năluca aceea întunecată. Și, te întreb, ce-i puteam face, cu umărul meu scrântit, unui bărbat căruia îi cunoșteam puterea și vioiciunea? Și-apoi, la ce bun? Îl vedeam proptindu-se, întinzând cu amândouă mâinile, cu amândouă picioarele, cu tot corpul, funia, mult mai bine decât aș fi putut-o face eu însumi.

Un foșnet deasupra capetelor noastre. O mică siluetă întunecată.

— Aici, spuse Cegheâr-ben-Cheâkh, prinzând în brațele lui puternice mica umbră și punând-o pe pământ, în timp ce funia liberă se izbea de stâncă.

Recunoscându-1 pe târgui, Tanit-Zerga gemu.

El îi acoperi brutal gura cu palma.

— Taci, hoață de cămile, musculiță afurisită.

O luă în brațe și se întoarse spre mine.

— Acum, hai! făcu el cu glas poruncitor.

M-am supus. Puțin, cât a durat drumul, am auzit maxilarele lui Tanit-Zerga clănțănind de groază.

Am ajuns la o mică peșteră.

— Intrați, spuse targuiul.

Acolo, el aprinse o făclie. Lumina roșiatică mi-a îngăduit să zăresc o minunată cămilă-mehari, rumegând liniștită.

— Micuța nu-i proasta, spuse Cegheâr-ben-Cheâkh, arătând animalul. S-a priceput s-o aleagă pe cea mai frumoasă, pe cea mai voinică. Dar e nechibzuită.

Își apropie făclia de cămilă.

— E nechibzuită, continuă el. N-a știut decât să pună șaua. Nici apă, nici merinde. Peste trei zile, la ora asta ați fi fost toți trei morți pe drum… Și încă pe ce drum!

Tanit-Zerga nu mai clănțănea din dinți. Acum îl privea pe târgui cu un amestec de spaimă și de speranță.

— Sidi locotenent, spuse Cegheâr-ben-Cheâkh, vino aici, lângă cămilă, să-ți explic.

Când m-am aflat lângă el, îmi spuse:

— De fiecare parte e câte un burduf plin cu apă. Păstrați apa asta cât mai mult cu putință, căci o să străbateți un ținut necruțător. S-ar putea ca pe cinci sute de kilometri să nu întâlniți nicio fântână.

Acolo, continuă el, în coburii ăia, sunt niște cutii de conserve. Nu multe, căci apa e mai prețioasă; mai e acolo și o carabină, carabina ta, sidi locotenent. Caută să n-o folosești decât împotriva antilopelor. Acum, mai e asta…

Cegheâr-Ben-Cheâkh desfășură un sul de hârtie; i-am văzut fața voalată, aplecându-se. Ochii îi surâdeau;

el mă privi.

— Încotro aveai de gând să te îndrepți după ieșirea din incinte? mă întrebă.

— Spre Ideles, ca să ajung la drumul pe oare m-ai întâlnit împreună cu căpitanul, spusei eu.

Cegheâr-ben-Cheâkh clătină din cap.

— Mi-am închipuit eu, murmură el. Și adăugă; Mâine, până ce n-ar apuca să apună soarele, tu și micuța ați fi prinși și măcelăriți, spuse el rece,

Apoi continuă:

— Spre nord e Hoggarul și întregul Hoggar e supus Antineei. Spre sud trebuie mers.

— Ne vom duce, deci, spre sud, spusei eu.

— Pe unde veți merge spre sud?

— Păi, prin Silet și Timissao.

Targuiul clătină iar din cap.

— Și pe partea aceea au să vă caute, spuse el, căci e drumul cel mai bun, drumul cu fântâni. Se știe că tu îl cunoști. Tuaregii te vor aștepta neapărat la fântâni. Atunci?

— Atunci, spuse Cegheâr-ben-Cheâkh, nu trebuie să atingi drumul de la Timissao la Tombuctu decât la șapte sute de kilometri de aici, spre Iferouane, sau, și mai bine, spre uedul Telemsi. Acolo se sfârșesc drumurile obișnuite ale tuaregilor din Hoggar și încep cele ale tuaregilor auelimideni.

Glăsciorul voluntar al lui Tanit-Zerga se făcu auzit:

— Auelimidenii i-au măcelărit pe ai mei și m-au făcut roabă; nu vreau să trec pe la auelimideni.

— Taci din gură, musculiță afurisită, spuse aspru Cegheâr-ben-Cheâkh.

Și continuă adresându-mi-se mie:

— Ce ți-am spus, e bun spus. Micuța nu se înșeală. Auelimidenii sunt cruzi. Dar se tem de francezi. Mulți dintre ei au legături cu posturile de la nord de Niger. Pe de altă parte, ei se află în război cu cei din Hoggar; care nu se vor duce să vă urmărească la ei. Ce-am spus, e bun spus: trebuie să atingeți drumul Tombuctului acolo unde intră în pământurile obișnuite ale auelimidenilor. Țara lor e păduroasă și bogată în izvoare. Dacă ajungeți la uedul Telemsi, vă veți încheia călătoria sub o boltă de mimoze înflorite. De altfel, de aici la uedul Telemsi drumul e și mai scurt decât prin Timissao. Și e drept de tot.

— E drept de tot, adevărat, spusei eu, dar știi că pentru a-1 urma trebuie să traversezi Tanezrouftul.

Cegheâr-ben-Cheâkh făcu un gest de nerăbdare.

— Cegheâr-ben-Cheâkh știe asta, spuse el. Știe ce e Tanezrouftul. Știe că, el, care a călătorit în toată Sahara, s-ar înfiora trecând prin Tanezrouft și prin Tassiliul de Sud. Știe că toate cămilele care se rătăcesc pe acolo sau pier sau se sălbăticesc, căci nimeni nu vrea să-și pună în primejdie viața ca să le caute… Tocmai teama care împresoară ținutul acesta vă poate salva. Și apoi, trebuie ales; sau riscul de a pieri de sete pe potecile Tanezrouftului, sau cel de a fi cu siguranță măcelăriți pe oricare alt drum.

Și adăugă:

— Puteți, de asemenea, să rămâneți aici.

— Alegerea mea e făcută, Cegheâr-ben-Cheâkh, spusei eu.

— Bine, făcu el, desfășurând din nou sulul de hârtie. Linia pe care o vezi începe la gura celei de a doua incinte de pământ, unde am să vă conduc, și se termină la Iferouane. Am însemnat puțurile, dar nu prea te încrede în ele, căci multe sunt secate. Ai grijă să nu te depărtezi de linia aceasta. Dacă te depărtezi de ca, sunteți pierduți. Acum, urcă-te cu micuța pe cămilă. Doi fac mai puțin zgomot decât patru.

Am mers multă vreme în tăcere. Cegheâr-ben-Cheâkh mergea înainte iar cămila sa îl urma supusă. Am străbătut rând pe rând un defileu întunecos, o strungă strânsă între munți, încă un defileu… Fiecare intrare era ascunsă sub o încâlceală teribilă de stânci și de mărăcinișuri.

Deodată, o pală de vânt fierbinte ne trecu pe lângă tâmple. O lumină mohorâtă și roșiatică pătrunse în defileul care se termina. Începea pustiul…

Cegheâr-ben-Cheâkh se oprise.

— Coborâți, spuse el.

Un izvor cânta în stâncă. Targuiul se apropie de el și umplu cu apă un fel de pahar făcut din piele.

— Beți, spuse el, întinzându-ni-1 pe rând.

L-am ascultat.

— Mai beți, porunci el. Cât beți, atâta economisiți din burdufuri. Acum încercați să nu vă mai fie sete până la apusul soarelui.

Apoi controlă chinga cămilei.

— Totul e bine, șopti el. Hai, peste două ceasuri se ivesc zorile: până atunci trebuie să fiți departe.

În clipa aceea supremă m-a cuprins un fel de emoție; m-am îndreptat spre târgui, i-am luat mâna.

— Cegheâr-ben-Cheâkh, i-am spus eu încet, de ce faci asta?

El se dădu un pas înapoi. I-am văzut ochii întunecați lucind.

— De ce?

— Da. De ce?

— Profetul, spuse el grav, îi îngăduie celui drept, o dată în viață să pună mila înaintea datoriei. Cegheâr-ben-Cheâkh folosește îngăduința aceasta pentru cel care i-a salvat viața.

— Și nu te temi că, dacă mă reîntorc printre francezi, voi vorbi, că voi dezvălui taina Antineei?

El clătină din cap:

— Nu mă tem. Și glasul îi era ironic. Tu n-ai interes, sidi locotenent, să afle cei de acasă cum a murit sidi căpitan.

Răspunsul acesta atât de logic m-a înfiorat.

— Poate fac o greșeală că n-o ucid pe fetiță, adăugă targuiul. Dar ea te iubește. Ea n-o să spună nimic. Hai, curând se vor ivi zorile.

Am încercat să-i strâng mâna ciudatului meu salvator, dar el se dădu din nou înapoi.

— Nu-mi mulțumi. Ceea ce fac e pentru mine, pentru a dobândi mila Domnului. Și află că a doua oară n-am s-o mai fac, nici pentru altul, nici pentru tine.

Și, cum schițam un gest ca să-1 liniștesc în privința aceasta, el îmi spuse cu un glas al cărui ton batjocoritor îmi mai sună și azi în urechi:

— Nu spune că nu-i așa, nu spune că nu-i așa; ce fac e folositor pentru mine, nu pentru tine.

L-am privit fără să înțeleg.

— Nu pentru tine, sidi locotenent, nu pentru tine, rosti el cu voce gravă, căci tu ai să te reîntorci și, în ziua aceea, să nu te mai bizui pe bunăvoința lui Cegheâr-ben-Cheâkh.

— Am să mă reîntorc? șoptii eu înfiorat.

— Ai să te reîntorci, ai să te reîntorci, spuse targuiul.

Cegheâr-ben-Cheâkh se afla în picioare, statuie întunecată la marginea peretelui de stânca cenușie.

— Ai să te reîntorci, continuă el convins. Acum fugi, dar te înșeli dacă îți închipui că vei revedea lumea la cu ochii pe care îi aveai când ai părăsit-o. Un gând, același, te va urmări de acum înainte pretutindeni, și, într-o bună zi, peste un an, peste cinci, peste zece poate, vei trece din nou prin același defileu pe unde ai trecut mai adineauri.

— Taci, Cegheâr-ben-Cheâkh, se auzi glasul fremătător al lui Tanit-Zerga.

— Taci tu, musculiță afurisită, spuse Cegheâr-ben-Cheâkh.

Și adăugă rânjind:

— Vezi? Fetiței îi e frică, fiindcă știe că e adevărat ce spun, fiindcă cunoaște povestea, povestea locotenentului Ghiberti.

— Locotenentul Ghiberti? întrebai eu, cu tâmplele muiate de sudoare.

— Locotenentul Ghiberti era un ofițer italian. L-am întâlnit între Rhât și Rhadames, acum opt ani. Și s-a nimerit ca dragostea lui pentru Antinea să nu-l facă să-și uite de tot mai întâi dragostea pentru propria lui

viață. A încercat să fugă, a izbutit, nu știu cum, căci pe el nu l-am ajutat; s-a reîntors în țara lui. Ei bine, ascultă; exact peste doi ani, plecând eu însumi în recunoaștere, am găsit, în fața incintei dinspre nord, a cărei intrare o căuta zadarnic, un nefericit în zdrențe, pe jumătate mort de oboseală și de foame. Era locotenentul Ghiberti care se întorcea. În sala de marmură roșie el ocupă numărul 39.

Targuiul râse încetișor.

— Asta e povestea locotenentului Ghiberti, pe care ai vrut s-o afli… Dar, ajunge… Urcă-te pe cămilă.

M-am supus, fără un cuvânt. Tanit-Zerga alături de mine, mă strângea cu brațele ei micuțe.

Cegheâr-ben-Cheâkh ținea mai departe dârlogii.

— Încă un cuvânt, spuse el, arătându-mi în colț, spre sud, o pată neagră pe linia violetă a cerului. Vezi gourul de colo? El vă arată direcția. Se află cam la treizeci de kilometri de aici. Trebuie să ajungeți la înălțimea lui când va răsări soarele. Atunci, uită-te pe hartă. Viitorul punct de reper e însemnat acolo. Dacă nu te depărtezi de direcția asta, peste opt zile veți fi la uedul Telemsi.

Gâtul mare al cămilei se întindea spre vântul întunecat care venea dinspre sud.

Cu un gest larg, targuiul dădu drumul dârlogilor.

— Acum, plecați.

— Mulțumesc, i-am spus eu întorcându-mă în șa, mulțumesc, Cegheâr-ben-Cheâkh, și adio.

I-am auzit glasul, acum depărtat, răspunzându-mi; – La revedere, locotenente de Saint-Avit.

Capitolul XIX

Tanezrouftul

În prima ora a fugii noastre, marea cămilă-mehari a lui Cegheâr-ben-Cheâkh ne duse cu o viteză nebună. Am străbătut cel puțin cinci leghe. Cu ochii țintă, conduceam animalul spre movila izolată pe care mi-o arătase targuiul și a cărei siluetă creștea pe cerul din ce în ce mai pal.

Viteza făcea să ne șuiere pe la urechi o briză ușoară. Marile tufe de retem goneau la dreapta și la stânga noastră, ca niște schelete sumbre și descărnate.

Ca o șoaptă, am auzit glasul lui Tanit-Zerga.

— Oprește cămila.

La început n-am înțeles.

Și mâna ci îmi strângea cu putere brațul drept.

M-am supus. Cămila, de loc bucuroasă, își încetini goana.

— Ascultă, spuse micuța.

Mai întâi, n-am auzit nimic. Apoi am deslușit un zgomot foarte ușor, ca un foșnet sec, în urma noastră.

— Oprește cămila, porunci Tanit-Zerga. Nu-i nevoie s-o faci să îngenuncheze.

În aceeași clipă, o formă firavă și cenușie sări pe spinarea cămilei care porni iar în goană.

— Las-o, spuse Tanit-Zerga, Galé a sărit.

În același timp simții sub braț un ghem de peri zburliți. Mangusta, luându-ne urma, pornise după noi si ne ajunsese. Acum auzeam gâfâitul din ce în ce mai potolit al micului și curajosului animal.

— Sunt fericită, murmură Tanit-Zerga.

Cegheâr-ben-Cheâkh nu se înșelase. Am trecut de movila izolată cind soarele răsărea. Am privit în urmă: Atakorul nu mai era decât un haos monstruos în mijlocul aburilor nocturni hăituiți de zori. Printre piscurile fără nume era acum cu neputință să-1 mai deslușești pe cel unde Antinea continua să-și urzească uneltirile pasionate.

Știi ce e Tanezrouftul, „platoul platourilor“, țara părăsită, nelocuibilă, ținutul setei și al foamei. În clipa aceea intraserăm în partea deșertului pe care Duveyrier o numește Tassili de Sud, și care pe harta Ministerului Lucrărilor Publice figurează cu această atrăgătoare mențiune: „Platou stâncos, fără apă, fără vegetație, inospitalier pentru om și animale“.

Nimic, în afară poate de câteva porțiuni din Kalahari, nu-i atât de groaznic ca deșertul acesta de piatră. Ah! Cegheâr-ben-Cheâkh nu exagerase de loc afirmând că nimeni nu se va gândi să ne urmărească pe aici.

Câteva imense bucăți de umbră se încăpățânau încă să nu se lumineze. Amintirile mi se ciocneau în minte cu incoherența cea mai desăvârșită. O frază îmi revenea, textual: „Lui Dich i se părea că, de la începutul începuturilor, nu făcuse altceva, în bezna lui, decât să spintece aerul pe spinarea unei cămile-mehari.“ Am zâmbit. „De câteva ore, îmi spuneam, nu fac decât să adun situații literare. Mai adineaori, la o sută de picioare de sol, eram Fabrice din Mănăstirea din Parma, de-a lungul turnului său italienesc. Acum, pe cămila mea, iată că sunt Dick din Lumina ce se stinge, spintecând deșertul în căutarea fraților de arme.“ Din nou am râs, apoi m-am înfiorat, gândindu-mă la noaptea trecută, la Oreste din Andromaca acceptând să-1 ucidă pe Pyrrhus… O situație destul de literară și asta…

Cegheâr-ben-Cheâkh socotise opt zile până la sosirea noastră în ținuturile păduroase ale auelimidenilor, vestitoare ale stepelor ierboase din Sudan. El cunoștea valoarea cămilei sale. Tanit-Zerga îi dăduse imediat un nume, El-Mellen, Alba, pentru că mehariul acesta avea o culoare aproape imaculată. El-Mellen rămase o dată două zile fără să mănânce, smulgând doar, ici colo, câte o creangă de salcâm-de-gumă, ai cărui hidoși spini albi, lungi de aproape zece centimetri, mă făceau să tremur pentru esofagul prietenei noastre. Puțurile reperate de Cegheâr-ben-Cheâkh se aflau chiar pe locurile indicate, dar n-am găsit în ele decât un noroi fierbinte și gălbui. Noroiul acesta însă, îi fu atât de suficient cămilei, încât, după cinci zile, datorită unei minuni de cumpătare, nu consumasem decât conținutul unuia din cele două burdufuri cu apă. În momentul

acela, ne-am putut socoti salvați.

Lângă una din băltoacele acestea mocirloase, am izbutit în ziua aceea să dobor cu un glonte de carabină a gazelă de dune, cu coame mici și drepte. Tanit-Zerga a jupuit-o și ne-am regalat cu câte o ciozvârtă bună, bine friptă. În zilele acelea, în popasurile noastre făcute când zăduful era de nesuportat, mica Gale scotocea într-una printre stâncile scorburoase și o dată descoperi un urane, un crocodil de nisipuri, lung de trei ccți, căruia îi frânse imediat gâtul. Apoi mâncă până ce nu mai putu să se miște. Ca să-i ușurăm digestia, am cheltuit cam un litru de apă. I-am dăruit-o din toată inima, căci eram fericiți. Tanit-Zerga nu-mi spunea asta, dar vedeam cât o bucura convingerea că nu mă mai gândeam la femeia cu psehentul de aur și de smaragde. Și, într-adevăr, în zilele acelea, nu m-am gândit de loc la Antinea. Nu mă gândeam decât la zăduful fierbinte care trebuia evitat: la burduful din piele de țap care trebuie vârât un ceas în scorbura vreunei stânci dacă vrei ca apa să rămână proaspătă; la marea fericire care te cuprinde când duci la buze paharul de piele plin ochi cu lichidul salvator… Pot să spun sus și tare, mai sus și tare decât oricine: marile patimi, cerebrale sau senzuale, îi privesc numai pe oamenii ghiftuiți, sătui de băut și odihniți.

Era ora cinci seara. Zăduful îngrozitor începuse să scadă. Ieșiserăm din adâncitura stâncoasă în care ne făcuserăm siesta. Așezați pe un bolovan uriaș, ne uitam cum se roșește cerul spre apus.

Am desfăcut sulul de hârtie pe care Cegheâr-ben-Cheâkh trasase etapele până la drumul Sudanului. Și am constatat din nou, cu bucurie, că itinerarul era exact, și că îl urmasem fără abatere.

— Poimâine seara vom fi pe punctul de a începe etapa care ne va conduce, a doua zi în zori, la uedul Telemsi, am spus eu. Acolo nu va mai trebui să ne gândim la apă.

Ochii lui Tanit-Zerga scânteiară pe fața ei slăbită.

— Și Gâo? întrebă ea.

— Abia peste o săptămână vom fi la Niger. Cegheâr-ben-Cheâkh a spus că de la uedul Telemsi începe drumul pe sub mimoze.

— Cunosc mimozele, spuse ea. Sunt niște balonașe mici și galbene, care se topesc în palmă. Dar eu prefer florile de caper. Ai să vii cu mine la Gâo. Tata, Sonni-Azkia, a fost ucis, după cum ți-am spus, de aue-limideni. Dar oamenii de la noi desigur că au reclădit, dc-atunci, satul. Ei sunt deprinși cu asta. Ai să vezi cum vei fi primit.

— Am să vin, Tanit-Zerga. Am să vin, îți făgăduiesc. Dar trebuie și tu să-mi făgăduiești…

— Ce? A, ghicesc. Pe semne că mă socotești o prostuță dacă mă crezi capabilă să vorbesc despre anumite lucruri care ar putea să-1 mâhnească pe prietenul meu.

Și, spunând acestea, ea mă privea. Oboseala nesfârșită și lipsurile îi stilizaseră parcă fața oacheșă pe care îi străluceau ochii, imenși… De atunci, am avut timp să adun hărțile și compasul trebuitor ca să fixez pentru totdeauna locul unde, prima oară, am înțeles frumusețea ochilor lui Tanit-Zerga.

O liniște adâncă plutea între noi. Ea fu aceea care îi puse capăt.

— Se înnoptează. Trebuie să mâncăm ca să putem pleca iar, cât mai repede cu putință.

Tanit-Zerga se ridică și se îndreptă spre stâncă.

Aproape imediat i-am auzit glasul chemându-mă, cu un ton de spaimă care mă îngheță.

— Vino! O! Vino să vezi.

Dintr-un salt am fost lângă ea.

— Cămila, murmură Tanit-Zerga, cămila!

Am privit și am simțit că mă străbate un fior de moarte.

Întinsă cât era de lungă pe partea cealaltă a stâncii, cu pântecele gălbui zguduit de convulsii bruște, El-Mellen își dădea sufletul.

Cu câtă grabă i-am sărit în ajutor nu mai e nevoie să-ți spun. Din ce i se trăgea moartea, nu știam. Și n-am știut niciodată. Așa sunt toate cămilele-mehari. Ele sunt animalele cele mai robuste și totodată și cele mai gingașe. O asemenea cămilă ar fi în stare să meargă șase luni prin pustietățile cele mai îngrozitoare, abia

hrănită, neadăpată, și să se simtă cât se poate de bine. Apoi într-o bună zi, când nu duce lipsă de nimic, se lungește jos și te părăsește cu o simplitate uimitoare.

Când Tanit-Zerga și eu am văzut că nu mai era nimic de făcut, ne-am ridicat și am privit, fără să spunem un cuvânt, spasmele din ce în ce mai slabe ale bietului animal. Iar când El-Mellen își dădu ultima suflare, am simțit că și viața noastră își lua zborul.

Tanit-Zerga fu aceea care vorbi prima.

— La ce distanță suntem de drumul Sudanului? întrebă ca.

— Ne aflăm la două sute de kilometri de uedul Telemsi, îi răspunsei eu. Putem câștiga treizeci de kilometri mergând spre Iferouane, dar pe drumul acesta puțurile nu sunt indicate.

— Atunci trebuie să mergem spre uedul Telemsi, spuse ea. Două sute dckilometri înseamnă șapte zile, nu-i așa?

— Cel puțin șapte zile, Tanit-Zerga.

— La ce distanță e primul puț?

— La șaizeci de kilometri.

Trăsăturile fetiței se contractară un pic. Dar ea își reveni repede.

— Trebuie să plecăm imediat.

— Să plecăm, Tanit-Zerga, să plecăm, pe jos!

Ea bătu din picior. O admiram văzând-o atât de puternică.

— Trebuie să plecăm, repetă ea. Vom mânca și vom bea, și-i vom da și lui Gale să mănânce și să bea, fiindcă nu putem căra toate cutiile de conserve, iar burduful e atât de greu incit nu vom putea merge nici zece kilometri cu el în spinare. Vom lua puțină apă într-o cutie de conserve pe care o vom goli printr-o găurică. Ea ne va servi pentru etapa din noaptea asta, care va fi o etapă de treizeci de kilometri, fără apă. Apoi, mâine seară, vom porni pentru o nouă etapă de treizeci de kilometri, și vom ajunge la puțul însemnat pe hârtia lui Cegheâr-ben-Cheikh.

— Ah! făcui eu mâhnit, dacă umărul nu mi-ar fi așa cum e, aș fi putut căra burduful.

— Umărul e așa cum e, spuse Tanit-Zerga. Tu vei lua carabina și două cutii de conserve. Eu le voi duce pe celelalte, plus cea în care va fi apa. Acum, vino. Peste o oră trebuie să fim porniți la drum, dacă vrem să facem etapa de treizeci de kilometri. Știi doar că, după răsăritul soarelui, stâncile sunt atât de fierbinți, încât nu se mai poate umbla pe ele.

Te las să-ți închipui în ce tăcere mohorâtă se încheie ora aceea al cărei început ne găsise atât de încrezători. Fără Tanit-Zerga, cred că m-aș fi așezat pe stâncă și aș fi așteptat. Numai Gale era fericită.

— Nu trebuie lăsată să mănânce prea mult, spuse Tanit-Zerga. Nu ne-ar mai putea urma. Și-apoi, mâine, va trebui ca ea să lucreze. Dacă mai prinde vreun urane, i-1 vom lua noi.

Tu ai mers prin deșert. Știi că primele ore ale nopții sunt cumplite. Când se ivește luna, enormă și galbenă, pare că un praf acru se ridică și urcă în aburi sufocanți. Fără să vrei, miști într-una din maxilare, ca pentru a măcina praful acesta care îți pătrunde în gâtlejul încins. Apoi, poate din obișnuință, urmează un fel de ațipire, de somnolență. Mergi, fără să te gândești. Uiți că mergi. Trebuie să te împiedici de ceva ca să-ți aduci aminte. E adevărat că te împiedici destul de des. Dar, în sfârșit, e suportabil, „Noaptea se va sfârși, îți zici, și, odată cu ea, și etapa. La urma urmei, acum sunt mai puțin ostenit decât la plecare.“ Noaptea se termină și, totuși, atunci e ora cea mai groaznică. Mori de sete și tremuri de frig. Toată oboseala îți revine, grămadă. Oribila adiere de vânt care vestește zorile nu te ajută cu nimic, ba dimpotrivă. La fiecare poticnire îți spui: următoarea va fi și ultima.

Iată ce simt și ce spun oamenii care știu, totuși, că peste câteva ore îi așteaptă un popas bun, cu băutură și mâncare…

Sufeream îngrozitor. Toate zdruncinăturile se repercutau în bietul meu umăr. La un moment dat, mi-a venit să mă opresc, să mă așez. Și am zărit-o atunci pe Tanit-Zerga. Cu ochii aproape închiși, ea înainta. Pe fața ei se vedea un amestec de nedescris de suferință și de voință. Am închis și eu ochii și am mers mai

departe.

Așa a fost prima etapă. În zori, ne-am oprit într-o scorbură a stâncii. Curând, căldura ne-a silit să ne ridicăm și să căutăm alta, mai adâncă. Tanit-Zerga nu mâncă. Își înghiți, în schimb, pe nerăsuflate, porția de-o jumătate cutie de apă. Apoi rămase ca amorțită întreaga zi. Gale dădea târcoale stâncii, văitându-se încetișor și jalnic.

Despre a doua etapă, nu mai vorbesc. Ea a întrecut în grozăvie tot ce se poate imagina. Am îndurat tot ce e omenește posibil să înduri în pustiu. Dar îmi dădeam seama acum, cu nesfârșită milă, că puterea mea de bărbat începuse să fie mai tare decât nervii micuței mele tovarășe. Biata copilă mergea, fără să scoată un cuvânt, cu haikul căruia îi rodea un colț, tras peste față. Gale o urma.

Puțul spre care ne târam era indicat pe harta lui Cegheir-ben-Cheâkh prin cuvântul Tissaririn. Tissaririn e perechea lui Tesarirt și înseamnă doi copaci izolați.

Se iveau zorile când, în sfârșit, am zărit cei doi copaci, doi arbori de gumă. Abia o leghe ne mai despărțea de ei. Am scos un strigăt de bucurie:

— Curaj, Tanit-Zerga! Iată fântână!

Tanit-Zerga își dădu vălul la o parte și i-am văzut biata față înspăimântată.

— Cu atât mai bine, murmură ea. Cu atât mai bine, fiindcă altfel…

Și nu izbuti să termine.

Ultimul kilometru l-am străbătut aproape alergând. Se și vedea deschiderea, gura puțului.

În sfârșit, am ajuns la el.

Era gol!

Când mori de sete ai o senzație ciudată. La început, suferi cumplit. Apoi, suferința ți se domolește. Devii insensibil. În minte ți se ivesc mici întâmplări ridicole din viață, și ele îți dau târcoale ca un roi de țânțari. Eu am început să-mi reconstitui în gând teza de istorie pentru examenul de intrare la Saint-Cyr, campania de la Marengo. Îmi repetam cu încăpățânare: „Am spus că bateria descoperită de Marmont în momentul șarjei lui Kellermann avea optsprezece piese… iar acum, îmi aduc aminte că nu era decât de douăsprezece. De douăsprezece piese, sunt sigur!“

Și repetam într-una:

„De douăsprezece piese.“

Apoi am căzut într-un fel de comă.

Din ea m-a scos senzația unui fier roșu pe frunte. Am deschis ochii. Tanit-Zerga era aplecată peste mine. Mâna ei mă ardea așa.

— Ridică-te, îmi spuse ea. Să mergem.

— Să mergem, Tanit-Zerga! Deșertul arde, soarele e la zenit. E amiază.

Atunci, am văzut că ea delira.

Era în picioare: haikul îi lunecase la pământ. Gale dormea încolăcită pe el.

Cu capul descoperit, fără să se ferească de soarele necruțător, Tanit-Zerga repeta:

— Să mergem!

Judecata îmi mai reveni un pic.

— Acoperă-ți capul, Tanit-Zerga. Acoperă-ți capul.

— Să mergem, repetă ea. Să mergem. Gâo e colo, aproape de tot, îl simt. Vreau să revăd Gâo.

Am silit-o să se așeze lângă mine, la umbra unei stânei. Simțeam că o părăsiseră și ultimele puteri. Nesfârșita milă care mă cuprinsese îmi readuse întreaga judecată.

— Gâo e acolo, aproape de tot, nu-i așa? spuse ea.

Și ochii care îi străluceau dcveniră rugători.

— Da, micuțo, fetiță iubită. Gâo e acolo. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, culcă-te! Soarele e rău.

— Ah! Gâo, Gâo! Știam bine, repetă ea. Știam bine că îl voi revedea.

Tanit-Zerga se ridicase pe jumătate. Mânuțele ei fierbinți îmi strângeau mâinile.

— Ascultă, trebuie să-ți spun, ca să poți înțelege de ce știam că am să-l revăd.

— Tanit-Zerga, liniștește-te, fetița mea, liniștește-te!

— Nu. Trebuie să-ți spun. S-a întâmplat, de mult, pe malul fluviului care are apă, la Gâo, în sfârșit, unde tata era căpetenie… Ei bine, într-o bună zi, într-o zi de sărbătoare, a venit din lăuntrul ținuturilor un vrăjitor bătrân, învești mântat în piei și pene, cu o mască și o scufă ascuțită, cu niște castaniete și cu doi șerpi veninoși în sac. În piața satului, unde se aflau adunați în cerc toți ai noștri, el dansă boussadilla. Mă aflam în rândul din față, și fiindcă aveam un șirag de turmalină roză, el și-a dat seama că sunt fiica unei căpetenii sonrhaî. Și mi-a vorbit atunci despre trecut, despre marele imperiu manding, peste care au domnit strămoșii mei, despre dușmanii noștri, cumpliții Kountas, despre tot, în sfârșit. Apoi, mi-a spus…

— Liniștește-te, fetițo…

— Apoi mi-a spus: „Să n-ai teamă. Zilele pot fi vitrege pentru tine, dar n-are a face, căci într-o bună zi vei vedea strălucind în zare Gâo, nu un Gâo robit și ajuns un mărunt târgușor negru, ci un Gâo măreț, ca odinioară, marea capitală a țării negrilor, Gâo renăscut, cu moschoia cu șapte turnuri și paisprezece bolți de peruzea, cu mulțime de case având curți interioare, răcoroase, cu fântâni țâșnitoare, cu grădini irigate, pline de flori mari, albe și roșii… Atunci, va fi pentru tine ora mântuirii și a. Domniei“.

Tanit-Zerga se ridicase în picioare. Deasupra capotelor noastre, în jurul nostru, pretutindeni, soarele sfârâia peste întinderea pietroasă și o încingea până la alb.

Copila își întinse deodată brațele și scoase un strigăt teribil:

— Gâo! Iată Gâo!

Am privit…

— Gâo, repetă ea. Ahh…! știam eu bine. Iată arborii și fântânele, bolțile și turlele, palmierii și florile mari, albe și roșii, Gâo!…

La orizontul în flăcări se înălța, într-adevăr, un oraș fantastic etajându-și uluitoarele clădiri de curcubeu. În fața ochilor noștri larg deschiși, fiorosul miraj își multiplica ticăloasa febră.

— Gâo, strigai eu, Gâo!

Și aproape imediat am scos încă un strigăt, de durere și de groază. Simțeam cum mânuța lui Tanit-Zerga se moleșește în mâna mea. Am mai avut timp doar s-o prind în brațe pe copilă și s-o aud murmurându-mi, abia șoptit:

— Atunci va fi ora mântuirii. Ora mântuirii și a domniei.

Abia peste câteva ore, cu ajutorul cuțitului pe care ea îl folosise cu două zile mai înainte ca să jupoaie gazela de dună, am săpat în nisip, la poalele stâncii unde își dăduse sufletul, groapa în care avea să doarmă TanitZerga.

Când totul a fost gata, am vrut să-i revăd chipul drag. Am simțit, o clipă, că leșin… Repede, am tras haikul alb peste fața oacheșă și am depus în groapă trupul copilei.

Dar nu mă gândisem la Gale.

Mangusta nu mă slăbise din ochi tot timpul cât îmi îndeplineam trista muncă. Iar când auzi primii pumni de nisip rostogolindu-se peste haik, scoase un țipăt asurzitor. M-am uitat la ea și am văzut-o, cu ochii roșii, gata să se repeadă.

— Gale, am rugat-o eu. Și am vrut s-o mângâi.

Ea mă mușcă de mână, apoi, sărind în groapă, începu să scormonească, dând la o parte, furioasă, nisipul.

De trei ori am încercat s-o îndepărtez. Am simțit că n-o să izbutesc niciodată și că, chiar dacă aș izbuti, Gale tot ar rămâne acolo, și ar dezgropa trupul.

Carabina era la picioarele mele. Un pocnet trezi ecourile imensului pustiu vid. O clipă mai târziu, Gale, culcată pe gâtul stăpânei sale, pe locul unde o văzusem de-atâtea ori, își dormea și ea somnul de pe urmă.

Când n-a mai rămas la suprafața solului decât o ușoară movilă de nisip bătătorit, m-am ridicat clătinându-mă și-am pornit în deșert, la întâmplare, spre sud.

Capitolul XX

Cercul s-a închis

În fundul văii uedului Mia, din locul unde uriașe un șacal, în noaptea când Saint-Avit mi-a spus că-l ucisese pe Morhange, un alt șacal, sau poate același, urlă din nou.

Am avut imediat senzația că noaptea aceea avea să se împlinească ce era de neînlăturat.

În seara aceea, ca și în scara din ajun, stăteam pe modesta verandă amenajată la capătul sufrageriei noastre. O podea de ghips, o balustradă de butuci încrucișați și patru bârne care susțineau un acoperiș de alfa.

Am mai spus că balustrada se deschidea larg spre deșert. Când isprăvi de vorbit, Saint-Avit se ridică și veni să se rezime de ea. L-am urmat.

— Și-apoi? am întrebat eu.

El mă privi.

— Și-apoi, ce? Știi, cred că toate ziarele au povestit cum am fost regăsit, mort de foame și de sete, de o harka sub comanda căpitanului Aymard, în ținutul auelimidenilor, și adus la Tombuctu. Am delirat o lună de zile. N-am aflat niciodată ce am putut povesti în crizele mele de febră. Ofițerii de la cercul din Tombuctu, după cum îți închipui, nu s-au grăbit de loc să-mi repete ce-am spus. Când le-am povestit aventurile mele, așa cum figurează în raportul misiunii Morhange – Saint-Avit, nu mi-a fost greu, totuși, să înțeleg, după politețea rece cu care mi-au ascultat explicațiile, că versiunea oficială dată de mine trebuie că se deosebea în anumite puncte de amănuntele scăpate de mine în delir.

Nimeni n-a insistat. A rămas acceptat faptul că Morhange, murind de insolație, fusese înmormântat prin grija mea pe malul uedului Tarhit, la trei etape de Timissao. Toată lumea simțea bine golurile care existau în povestirea mea. Se bănuia, fără doar și poate, vreo dramă misterioasă. Dar în privința dovezilor, era cu totul alteeva, în fața imposibilității de-a le aduna, s-a preferat înăbușirea a ceea ce n-ar fi fost decât un scandal inutil. De altfel, toate amănuntele acestea tu le cunoști la fel de bine ca și mine.

— Și… ea? întrebai eu timid.

El avu un zâmbet de triumf. Triumf că mă făcuse astfel să nu mă mai gândesc nici la Morhange, nici la crima săvârșită: triumful de a simți că izbutise să-mi transmită nebunia lui.

— Ea, făcu el, ea… De șase ani nu mai știu nimic despre ea. Dar o văd, îi vorbesc. Visez clipa când voi apare din nou în fața ei. Am să mă arunc la picioarele ei și am să-i spun doar atât: „Iartă-mă, am putut să mă răzvrătesc împotriva legii tale. N-am înțeles. Acum știu și, vezi, mă reîntorc, ca și locotenentul Ghiberti!“

„Familie, onoare, patrie, spunea bătrânul Le Mesge, le vei uita pe toate, pentru ea.“ Bătrânul Le Mesge e un stupid, dar vorbea din experiență. Știa cât prețuise, față de Antinea, voința celor cincizeci de fantome din sala de marmură roșie.

„Și acum, o să-mi spui și tu, ce e de fapt femeia aceasta?“ Parcă eu știu? Și, de altfel, ce-mi pasă? Ce-mi pasă de trecutul și de misterul nașterii ei, fie că ea e urmașa neîndoielnică a zeului Mărilor și a sublimelor Lagide, fie că e bastarda unui bețivan polonez și a unei târfe din cartierul Marbeuf.

La vremea când am avut slăbiciunea să fiu gelos pe Morhange, amănuntele acestea puteau interesa ridicolul amor propriu pe care oamenii civilizați îl amestecă mereu în lucrurile legate de pasiune. Dar eu am ținut în brațe trupul Antineei. Și nu mai vreau să știu nimic alteeva, nici dacă înfloresc câmpiile, nici ce-o să se întâmple cu simulacrul uman.

Nu vreau să știu. Sau, mai degrabă, pentru că am o viziune prea exactă a viitorului acestuia, pretind să mă distrug pe singura cale a destinului care merită osteneala: o natură necercetată și virgină, o dragoste misterioasă.

O natură necercetată și virgină. Trebuie să-ți explic. Odată, într-un oraș cu multă sărăcime, într-o zi de iarnă, mânjit tot de funinginea căzută din coșurile negre ale fabricilor și ale îngrozitoarelor caravan-seraiuri care sunt casele de la periferii, am luat parte la o înmormântare.

Însoțeam convoiul, prin noroi. Biserica era clădită de curând, umedă și săracă. În afară de două sau trei persoane, rude îndobitocite de o durere întunecată, în ochii tuturor celor de față nu se citea decât un gând: să găsească vreun pretext ca s-o șteargă. Au ajuns până la cimitir numai cei ce nu găsiseră pretextul acesta. Văd zidurile cenușii, arborii de tisă amărâți, arborii aceștia ai soarelui și ai umbrei, atât de frumoși în peisajul Sudului, pe o subțire colină de azur. Văd groparii hidoși, în haine soioase și cu jobene cernite. Văd… Dar nu! e groaznic!…

Lângă zid, într-un ungher retras, o groapă era săpata într-un lut murdar, pietros și galben. Acolo a fost lăsat mortul acela, al cărui nume nici nu mi-1 mai amintesc măcar.

În timp ce era vârât în groapă, mi-am privit mâinile, mâinile mele care strânseseră, într-un peisaj de-o lumină unică, mâinile Antineei. Și m-a cuprins o milă imensă față de trupul meu, o spaimă imensă față de ceea ce îl amenința între zăbrelele astea de noroi. „Se poate oare ca trupul meu, dragul meu trup, unic fără îndoială, să ajungă acolo! îmi spuneam eu. Nu! Nu! Trup mai prețios decât toate comorile lumii, îți jur că te voi scăpa de ocara aceasta, că nu vei putrezi sub un număr de închisoare, în murdăria unui cimitir de mahala. Frații tăi întru dragoste, cei cincizeci de cavaleri de oricalc, te așteaptă, gravi și tăcuți, în sala de marmură roșie. Voi ști să te duc lângă ei.“

O dragoste misterioasă. Rușine celui ce arată altora tainele dragostei lui. Sahara își întinde în jurul Antineei barieră ei de netrecut, de aceea exigențele cele mai complicate ale femeii acesteia sunt în realitate mai pudice și mai caste decât va fi căsătoria ta, cu obscenul ei lux de publicitate, cu strigările, anunțurile, invitațiile informând o mulțime zeflemistă și mârșavă, că în cutare zi, la cutare oră, vei avea plăcerea să-ți violezi mica fecioară de doi bani.

Asta cred că e tot ce aveam să-ți spun. Nu. Mai e ceva. Îți vorbeam adineauri despre sala de marmură roșie. La sud de Cherchell, vechea Cezaree, la vest de micul râu Mazafran, pe o colină scăldată dimineața în brumele roze din Mitidga, există o misterioasă piramidă de piatră. Băștinașii o numesc Mormântul Creștinei. Acolo a fost depus trupul străbunei Antineei, al Cleopatrei Selene, fiica lui Marc-Antoniu și a Cleopatrei. Așezat în calea invaziilor, mormântul și-a păstrat compara. Nimeni n-a izbutit, niciodată, să descopere încăperea pictată în care se odihnește, în sicriul său de sticlă, minunatul trup. Ceea ce a făcut străbuna, nepoata va ști să întreacă în măreție sumbră. În centrul sălii de marmură roșie, pe stânca unde palpită tânguirea invizibilă a fântânii întunecate, e pregătită o platformă. Acolo va sta, pe-un jilț de oricalc, pe cap cu pschentul și uraeusul de aur, în mână cu tridentul lui Neptun, femeia minunată despre care ți-am vorbit, în ziua când cele o suta douăzeci de firide săpate în cerc de jur împrejurul tronului ei își vor primi fiecare prada, care a consimțit la aceasta și a avut fericirea supremă.

Când am părăsit Hoggarul, îți amintești, firida a 55-a trebuia să fie a mea. De-atunci, am calculat mereu, și am ajuns la concluzia că va trebui să mă odihnesc în firida a 80-a sau a 85-a. Dar calculele mele, întemeiate pe ceva atât de fragil cum e fanteria unei femei, pot fi greșite.

Iată de ce sunt din cc în ce mai nervos. Trebuie să ne grăbim, îți spun, trebuie să ne grăbim.

— Trebuie să ne grăbim, repetai eu, ca într-un vis.

El ridică fruntea, și avea pe față o indescriptibilă expresie de bucurie. Îmi strânse mâinile și mâinile îi tremurau de fericire.

— Ai s-o vezi, îmi spuse apoi, ca beat, ai s-o vezi.

Nebun de bucurie, mă luă în brațe și mă strânse îndelung.

O fericire nemaipomenită ne înecă pe amândoi; râdeam și plângeam, rând pe rând, ca niște copii, și repetam într-una:

— Să ne grăbim! Să ne grăbim!

Deodată se stârni o adiere ușoară, care făcu să foșnească tufele de alfa de pe acoperiș. Cerul, de-un liliachiu foarte palid, păli și mai mult, și, pe neașteptate, fu spintecat spre răsărit de-o imensă spărtură galbenă. Peste deșertul vid se iviră zorile. În fundul cantonamentului se auziră zgomote înăbușite, mugete, zornăit de lanțuri. Postul se trezea.

Timp de câteva secunde am rămas amândoi, fără să spunem o vorbă, cu ochii ațintiți pe calea sudului, cale prin care se ajunge la Temassinin, Eguere, Hoggar.

Un ciocănit, în spatele nostru, la ușa sufrageriei, ne făcu să tresărim.

— Intră, spuse Andre de Saint-Avit, cu un glas din nou foarte aspru.

Subofițerul-șef Châtelain se afla în fața noastră.

— Ce vrei cu mine la ora asta? întrebă brusc Andre de Saint-Avit.

Subofițerul stătea în poziție de drepți.

— Iertați-mă, domnule căpitan. Azi noapte, patrula a prins un băștinaș în apropierea postului. De altfel, omul nu se ascundea de loc. De cum a fost adus aici, el a cerut să fie condus în fața comandantului. Era miezul nopții, și n-am vrut să vă deranjez.

— Cine e băștinașul acesta?

— Un târgui, domnule căpitan.

— Un targui? Adu-1 aici.

Châtelain se dădu la o parte. Escortat de unul din soldații noștri, omul, aflat în spatele lui, intră pe terasă.

Înalt de șase picioare, noul venit era într-adevăr un targui. Lumina zorilor lucea pe veșmântul lui de bumbao negru-albastru. Ochii mari și întunecați i se vedeau strălucind.

Când targuiul ajunse în fața lui Saint-Avit, am observat la amândoi o tresărire, imediat stăpânită.

Ei se priviră o clipă, în tăcere.

Apoi, cu un glas foarte calm, targuiul spuse, înclinându-se:

— Pacea cu tine, locotenente de Saint-Avit.

Cu același glas calm, André îi răspunse:

— Pacea cu tine, Cegheâr-ben-Cheâkh.

SFIRSIT